

**UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA**

**CTNOSTI V BAROKNÍ HAGIOGRAFII JAKO VYTVÁŘENÍ NOVODOBÉ SPOLEČNOSTI V ČESKÝCH
ZEMÍCH**
VIRTUES IN BAROQUE HAGIOGRAPHY AS CREATION OF MODERN SOCIETY IN THE CZECH LANDS

Disertační práce

Doktorský studijní program: Teologie

Studijní obor: Husitská teologie

Školitel:
Prof. ThDr. Jan Blahoslav Lášek, Dr. h.c.

Autor:
Mgr. Dana Procházková

Praha 2019

Děkuji svému školiteli prof. ThDr. J. B. Láškovi Dr. h.c. za odborné vedení a pomoc při postgraduálním doktorandském studiu. Také děkuji celému kolektivu Katedry historické teologie a církevních dějin za vytvoření příjemného a tvůrčího pracovního prostředí.

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci CTNOSTI V BAROKNÍ HAGIOGRAFII JAKO VYTVÁŘENÍ NOVODOBÉ SPOLEČNOSTI V ČESKÝCH ZEMÍCH vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15.09.2019

Dana Procházková

Anotace:

This work tries to contribute to the history of mentalities in the quest to describe Baroque piety. Many historians focused on some expression of people of this time. I used structural analysis, founded in the work of Lévi-Strauss, to find main virtues that characterized Baroque piety in the lands of Czech crown. I studied works of some Jesuit scholars – Bohuslav Balbín, Georgius Crugerius and some others – and compared stories told about different holy people to determine main virtues which were important for Czech people of the 17th century. The aim of this work is therefore to find main virtues of holy people in the 17th century. These virtues then Jesuit scholars wanted Czech people to follow in their lives.

Tato práce se snaží přispět k dějinám mentalit v jejich snaze popsat barokní zbožnost. Mnoho historiků se soustředilo na některé projevy lidí této doby. Já jsem použila strukturální analýzu, založenou v díle Lévi-Strausse, abych zjistila hlavní ctnosti, které charakterizovaly barokní zbožnost v zemích Koruny české. Studovala jsem díla některých jezuitských učenců – Bohuslava Balbína, Georgia Crugeria a některých dalších – a srovnávala jsem příběhy líčené o různých svatých lidech, abych stanovila hlavní ctnosti, které byly důležité pro Čechy 17. století. Cílem této práce je tedy najít hlavní ctnosti svatých lidí v 17. století. Jezuitští učenci poté chtěli, aby Češi tyto ctnosti následovali ve svých životech.

Klíčová slova: 17. století – jezuité – ctnosti – etika - bible

Keywords: 17th century – Jesuits – virtues – ethics - Bible

OBSAH

Úvod.....	7
1. Životy autorů pramenů.....	20
1.1. Bohuslav Balbín (1621-1688).....	20
1.2. Felix Kadlinský (1613-1675).....	20
1.3. Georgius Crugerius (1608-1671).....	21
1.4. Jan Tanner (1623-1694).....	21
1.5. Albert Chanovský z Dlouhé Vsi (1581-1643).....	21
2. Ženské ctnosti.....	23
2.1. Ženské ctnosti v Balbínově díle Bohemia Sancta.....	23
2.2. Chanovského Vestigium Bohemiae Piae.....	35
2.3. Kadlinského Život svatě Ludmily.....	36
2.4. Crugeriovo dílo.....	37
2.5. Shrnutí.....	42
3. Jezuitské ctnosti.....	47
3.1. Balbínovo pojetí.....	48
3.2. Crugeriovy Sacri Pulveres.....	58
3.3. Tannerův Život a ctnosti Pátera Alberta Chanovského.....	63
3.4. Shrnutí.....	70
4. Biskupové.....	73
4.1. Balbínovo pojetí.....	73
4.2. Crugerius.....	76
4.3. Arnošt z Pardubic.....	79
4.4. Shrnutí.....	81
5. Kněží.....	83
5.1. Balbín.....	83
5.2. Crugerius.....	86
5.3. Shrnutí.....	88
6. Řeholníci.....	89
6.1. Balbín.....	89
6.2. Crugerius.....	92
6.3. Shrnutí.....	93
7. Opati.....	94
7.1. Balbín.....	94
7.2. Crugerius.....	95
7.3. Shrnutí.....	98
8. Laici.....	99
8.1. Balbín.....	99
8.2. Crugerius.....	99
8.3. Shrnutí.....	103
9. Panovníci.....	104
9.1. Balbín.....	104
9.2. Crugerius.....	107
9.3. Shrnutí.....	109
10. Život svatého Václava.....	111
10.1. Balbín.....	111
10.2. Felix Kadlinský.....	115
11. Hlavní nepřátelé.....	121
11.1. Balbín.....	121
11.2. Crugerius.....	122

12. Antisemitismus	128
12.1. Balbín.....	129
12.2. Chanovského Vestigium	130
12.3. Crugerius.....	130
12.4. Shrnutí.....	131
13. Společenské a církevní poměry	133
13.1. Askeze.....	137
13.2. Ženy	139
13.3. Muži.....	142
13.4. Shrnutí.....	145
14. Charakter hagiografie	147
15. Pojetí svatosti.....	149
16. Pojetí církve	151
17. Vliv Matoušova evangelia	159
18. Vliv Tomáše Akvinského a Francisca Suáreze.....	162
Závěr	168
SEZNAM LITERATURY	173
PRAMENY	186
Jmenný rejstřík.....	189

Úvod

Ve své práci jsem se zabývala barokní hagiografií, jejímiž autory byli jezuité v českých zemích. Psali životy svatých, kteří měli nějakou spojitost s Českým královstvím, aby dokázali, že Čechy mají minulost bohatou na svaté lidi. Jejich přístup k jednotlivým legendám je charakteristický dvěma jevy – historickou kritikou a vlivem, který měly mít. Barokní hagiografie se odlišuje od středověké. Vznikla historická kritika, kdy se jednotliví autoři snažili získat dějinné informace co nejbližší skutečnosti. Jezuitští autoři však současně usilovali o působení na věřící, kterým se snažili vštípit křesťanskou morálku. Důsledkem byl jednak důraz na dějiny a letopočty, jak se projevuje v postupném líčení událostí života v rámci syntagmatických vztahů. Současně je důraz kladen na jednotlivé ctnosti, které jsou často líčeny jako příběhy a jsou vzájemně v paradigmatických vztazích. Po vzoru Clauda Léviho-Strausse¹, který se při analýze indiánských mýtů snažil vydělit jednotlivé mytémy, jsem oddělila jednotlivé příběhy, a pokusila se stanovit jednotlivé ctnosti. Jejich popisem a stanovením je poté možné určit ideální vlastnosti, které jezuitští autoři upřednostňovali u jednotlivých sociálních vrstev. Ve své kazatelské a apoštolské činnosti se poté snažili působit na lid a vštípit mu jednotlivé ctnosti. Jednotlivé legendy tak byly kriticky posouzeny a jejich údaje verifikovány, a tím získaly pravdivost a důvěryhodnost. Ctnosti a chování v nich líčené se staly vzorem k napodobování. Latinská díla byla určena intelektuální elitě a měla sloužit jako zdroj k přípravě kázání, zatímco česky psaná literatura měla být čtena přímo prostým lidem. V hagiografii se projevuje celkové rozšíření zbožnosti a posílení role laických věřících ve skutečnosti, že jezuité doporučují modlitbu a meditaci všem věřícím. Legendy jsou tak pojímány jako Boží působení v lidském světě.

Richard van Dülmen podrobně vylíčil náboženskou mentalitu v raném novověku. Náboženství pronikalo celým životem: Bylo přítomné v každodenním životě. Vytvářelo základní strukturu bytí. I vládcové praktikovali náboženské chování. Bylo osobní zbožností i

---

¹ LÉVI-STRAUSS, Claude. *Mythologica [1]: Syrové a vařené*. Přel. J. Vacek. 1. české vyd. Praha: Argo, 2006. 423 s. Capricorn, sv. 14. ISBN: 80-7203-644-0.; LÉVI-STRAUSS, Claude. *Mythologica [2]: Od medu k popelu*. Přel. H. Beguivinová. 1. české vyd. Praha: Argo, 2006. 469 s. Capricorn, sv. 15. ISBN: 80-7203-737-4.; LÉVI-STRAUSS, Claude. *Mythologica [3]: Původ stolničení*. Přel. H. Beguivinová. 1. české vyd. Praha: Argo, 2007. 510 s. Capricorn, sv. 16. ISBN: 978-80-7203-907-4 ; LÉVI-STRAUSS, Claude. *Mythologica [4]: Nahý člověk*. Přel. H. Beguivinová. 1. české vyd. Praha: Argo, 2009. 746 s. Capricorn, sv. 15. ISBN: 978-80-257-0059-4.; jednotlivé metody k analýze hagiografie FEISTNER, Edith. *Historische Typologie der deutschen Heiligenlegende des Mittelalters von der Mitte des 12. Jahrhunderts bis zur Reformation*. Wiesbaden: Ludwig Reichert, 1995. 411 s. Wissensliteratur im Mittelalter, Bd. 20. ISBN: 3-88226-821-2. s. 1-22

veřejným kultem. Katolická církev byla mocnou institucí, která určovala život a poměry v zemích. Důležitým jevem byla konfesionalizace. I v protestantských zemích došlo k propojení církve a státu. Současně však existovala vědecká kultura, která rozvíjela racionální uvědomování a překračovala konfesijní hranice. Prostý lid kromě obecného náboženství praktikoval magii.²

Reformace přinesla zásadní změny ve zbožnosti. Vedla ke vzniku mnoha církevních společenství, která si osobovala nárok na pravdu. Vedla také k individualismu a osobní víře, která se objevila i v katolických oblastech. Reformace přinesla novou religiozitu a spiritualitu a pluralistické chápání náboženství. Reformaci pomáhal šířit knihtisk, který produkoval velké množství levných letáčků. Této praxe se později zmocnila i katolická církev. V reformaci byla propagována křesťanská svoboda. Lidé měli mít osobní vztah k Bohu bez prostřednictví církve. Všichni četli Bibli a sami ji vykládali, a tak se vytvářelo sebeurčení a individualismus. Důraz byl kladen na osobní zbožnost. Tím, jak se z protestanství stalo státní náboženství, vzalo toto pojetí za své. Byl také rušen kult svatých. Reformace se však šířila postupně a různé farnosti existovaly vedle sebe. Skrze obecné kněžství všech laiků sebralo protestanství legitimizaci moci katolické církvi. Všichni věřící jsou posvěceni Duchem svatým a jen si ze svého středu vybírají kněží. Vyznání se k obecnému kněžství znamenalo, vzít sami do rukou věc Boží, a k tomu se cítili povoláni nejen noví kazatelé, kteří vznikli ze starého kléru, ale i skuteční laici, teologicky nevzdělaní, ale pro reformaci angažovaní sedláci, měšťané a šlechtici. Později se vytvořila také vrstva kněží.³

Protestanté také kritizovali propojení světského a duchovního uspořádání. Přestože byla církev institucí oddělenou od státu, nedaly se oddělit profánní a náboženské oblasti ve vládě a církvi. Katolická církev se chápala nejen jako duchovní, ale i jako sociálně politická moc, která všude zasahovala do světských zájmů. Zrušením nebiblických praktik došlo ke spiritualizaci náboženské praxe.⁴ V reformaci pracovali světské a duchovní síly společně na tom, aby uchopily pravé křesťanství a uvedly jej do praxe života. Luther oddělil světskou a

---

² DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit: Dritter Band, Religion, Magie, Aufklärung 16.-18. Jahrhundert*. 2. Aufl. München: C.H. Beck, 1999. 343 s. ISBN 3-406-45017-2. , s. 7-9

³ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 34-5

⁴ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 38

církevní moc. Církevní moc se nesmí vměšovat do světské moci, která má vlastní zájmy.⁵
Došlo ke spiritualizaci víry a k sekularizaci světa.⁶

V katolictví došlo také k reformám podobně jako v protestanství. Katolická víra se výrazně nelišila od středověké. Byla konečně církevně právně ustanovena a různé zbožné praktiky byly podřízeny rigidní duchovní kontrole, přičemž římské vlivy vytlačily místní tradice. Byly posíleny smyslově ceremoniální elementy, které měly dokumentovat jedinečnost a zvláštnost katolického ritu vůči protestantismu. Také katolická církev se tedy začala pokládat za konfesionální církev, jejíž učení a ritus byly ostře vymezeny. Rostl vliv římské církve. Církev více než protestantismus vycházela vstříc potřebám lidové zbožnosti. V centru stála také mše se svými mnoha podobami od tiché po slavnostní o nedělích a svátcích. Nepřehlednost pozdně středověké církve byla ukončena reformou. Vznikla jasná hierarchie mezi centrálními kultovními jednáními a periferními náboženskými pobožnostmi, stejně jako mezi kleriky a laiky, kteří neměli žádné církevní právo, ale byli vtaženi do mše jako sledující vliv. Jasnému vymezení vůči protestantským církvím sloužila latina jako jediný povolený kultovní jazyk, po čemž následovalo kázání v němčině. Bylo více církevního zpěvu a společných modliteb než dříve, přesto byla myšlenka společné bohoslužby katolíkům cizí. Zde byl hlavní oltář. Nové barokní kostely byly světlé. Hlásaly novou organizační sílu papežské církve v nábožensko-politické veřejnosti a integrovaly katolické společenství v náboženskou jednotu, kde měl každý své určené místo. Kultická jednání zůstala v rukou kleriků. Vedle každodenní mše byly další četné události více či méně oficiální ale neméně významu. Četné obecní pobožnosti se konaly k nejrůznějším příležitostem a mimo oficiální bohoslužebné časy. Na ně měla vliv bratrstva. Sloužily různým prosbám, modlily se litanie a růžence. Růženec si získal takový význam, že se stal znakem obnoveného katolicismu. Pobožnosti byly normovány církví a kleriky, ale přesto ponechávala společná modlitba hodně prostoru pro soukromé meditace. Pobožnosti se konaly vždy v tiché části kostela. Procesí vytvářela více či méně spektakulární akce na veřejnosti. Obzvláště známá a rozšířená byla procesí na Boží Tělo a Pašije, na kterých byla smyslově-expresivně představována utrpení Páně v 8 zastaveních. Procesí vedla většinou skrze celou obec a nebyla jen církevní záležitostí, ale byly tam i lidově kulturní a mocenské zájmy. Meditativní pobožnosti a procesí byly důležitými nástroji katolické náboženské

---

⁵ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 39

⁶ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 42-3

propagandy. Katolická církev bojovala za slavení svátků. Značně redukovala kalendář svátků. Beneficia existovala dále a k odvrácení moru a škodlivého počasí se mohly konat bohoslužby. Pod vlivem protestantismu se do centra zbožnosti umístil Kristus na krátkou chvíli, přesto se po Tridentinu znovu prosadili svatí a Matka Boží, dokonce jejich uctívání bylo znakem nového katolicismu. Úcta ke světcům byla podporována řády a vládci. Její projevy vykazovaly podobnost se středověkem, přesto byly podřízeny kontrole kleriků. Pověrečné praktiky měly být znemožněny, počet svatých omezen, jejich uctívání se stavělo na historický základ a byly zrušeny fiktivní postavy. Uctívání svatých spojovalo různé vrstvy, stejně jako úcta k Panně Marii. V popředí stálo uctívání Panny Marie jako Panny a Matky Boží, byla pomocnicí ve vší nouzi. Byla uctívána jako matka bolesti, milostná matka, matka smilování, královna míru, růžence a modlilo se k Marii pomocnici, pro dobrou radu, útěchu, tak se nazývala i poutní místa. Mariiny oltáře stály na centrálním místě v renovovaných nebo nově postavených kostelech. Nejdůležitější svátek byl neposkvrněné početí. Pro prohloubení mariánské zbožnosti založili jezuité pro mládež dokonce rychle se šířící mariánské kongregace. Obecně byla úcta ke svatým postavena po Tridentinu na nových základech. Byla explicitním výrazem katolického vědomí. Tridentinum hlásalo, že svatí vládnou společně s Kristem, přinášejí své modlitby za lidi Bohu. Je proto dobré a užitečné prosit je o pomoc. Bylo velké množství oficiálně uznaných svatých, kromě toho byli regionální svatí, které chtěla církev potlačit. S kanonizací nových svatých se zacházelo opatrněji. Aby se uniklo posměchu protestantů, přepisovali obzvláště řády svoje hagiografie. Svatí hráli důležitou roli v každodenním životě všech obcí. Města a stavy měly vlastní, které obzvláště uctívaly. A každý katolík byl pokřtěn jménem svatého, který mu měl propůjčit zvláštní ochranu jako patron. Svatí nebyli jen vzory křesťanského života, ale prosebníky před Bohem ve velkých a malých potřebách, v nemoci a nebezpečí smrti. Obzvláště pro nejrůznější nemoci měli jednotliví svatí obzvláštní příslušnosti. Každý kostel měl relikvie svatých, kterým přisuzoval obzvláštní posvátnou moc. Všichni usilovali tento poklad zvětšit. Neustále byli kanonizováni noví svatí, kteří odpovídali aktuálnímu bodu zbožnosti. Podle přednostního dávání jmen lze usuzovat na aktualitě svatého, jehož úcta mohla upadnout v zapomnění. Každá obec, stav, rodina, doba měla své obzvláštní oblíbence. Řády byly obzvláště horlivé při kanonizaci svatých. Další katolickou zvláštností byly poutě. Již ve středověku byly široce rozšířené, ale rozkvět nových poutí od konce 16. století měl novou kvalitu. Místo kolektivních poutí na blízka místa nastoupily poutě jednotlivců na velké vzdálenosti. Poutě byly použity k rekatolizaci a integraci a podřízeny římskému ceremonálu. Vznikly písemně fixované řády. Světsky slavnostní a profánní elementy stejně jako pověrečné zvyky měly být vyhoštěny. I

když to neodpovídalo lidovým zájmům, přesto se jim vyšlo vstříc. Kolektivní události nevyklučovaly individuální prosby, které neopustily devótní rámec. Církev si poutěmi zavazovala lid, ale i u měšťanů a šlechty měly ohlas. Populární, mocenské a církevní zájmy je těžké oddělit. Obzvláštní na poutích bylo to neobvyklé, které prolomilo každodenní život, a také možnost získat vyléčení a pomoc. Uzdravení slibovalo každé přijímání svátosti a každá mše. A všichni věřící mohli prosit o pomoc svaté a Matku Boží i ve svých farnostech. Ale poutní místa byla něčím zvláštním, byla místy milosti. Mariánská poutní místa přitahovala mnoho lidu, byla známa jako zázračná místa, na kterých bylo možné najít pomoc i v pochybných případech. Podle této naděje bylo při velké potřebě možné zaslíbit se milostnému obrazu. Následné vykonání slibu – pout' nebo věnování svíček a votivních darů – dokládaly dík za záchranu. Většina středověkých poutních míst vstoupila do reformace. Byla mezi nimi konkurence, protože byly zdrojem příjmů pro faráře, kláštery a biskupy. Byly v 17. století ožívovány podporou řádů. S poutěmi byla spojena víra v zázraky. Zvláštním figurkám svatých, obrázkům Madony byla přisuzována zázračná činnost. Tuto víru měl nejen prostý lid, ale i církevní hierarchie, i když byla skeptická k lidovým praktikám. Proto byly právě poutě podřízeny přísné kontrole. Každý zázrak byl přezkoumán a registrován, aby mohl na veřejnosti poskytovat doklad o síle katolické víry. O síle poutí a víře v zázraky nás informují četné knihy zázraků jednotlivých poutních míst, které bývají i tištěné, zpravují o důvodech zaslíbení a získanou pomoc. Katolická církev potlačovala profánní jednání a pověrečné představy z náboženského života a podrobovala jej devótním etickým normám, i když méně než protestantismus omezovala prostý lid.⁷

Projevem lidové zbožnosti byla magie. Magie prostupovala všechny části života. Bylo mnoho pohanských obřadů, sklizně apod. Magie se uplatňovala také při poutích, úctě ke svatým a pojmání svátostí. Všechny vrstvy byly stoupenci magie, věřili, že člověk může magií ovlivňovat okolní svět. Čarodějnictví popíralo křesťanskou víru a škodilo lidem, proto byly čarodějnice odsuzovány. Vytvářely se sekty, které se snažily zavést ryze křesťanský život v realitu a popíraly společenské uspořádání.⁸

Konfesionalizace se projevovala spolu s vytvářením moderních států. Pro vládcy byla důležitá unifikace poddaných, aby měli stejnou víru. S tím také souvisela snaha po sociální disciplinaci. Chtěli kontrolovat každého člověka ve městě i na venkově. To přineslo *Verkirchlichung*, jak je středověk neznal. V žádné době nebylo křesťanstvím ovlivněno

---

⁷ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 70-78

⁸ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 78-82

všechno obyvatelstvo, jako tomu bylo v 16. a 17. století.⁹ Konfesionalizace znamenala, že si jednotlivé církve vytvářeli vyznání a učení, v co mají věřit. To pak bylo závazné pro poddané. Navzájem se vůči sobě vymezovaly a označovaly se za kacíře. Teologové spolu s vládci vydávali církevní nařízení, která vytvářela teologický systém, na kterém byl povinován každý farář. Teologové začali vytvářet učení a učebnice a dogmaticky systematizovali učení a vymezovali se vůči sobě. Na vymezování byl kladen velký důraz.¹⁰

Začalo být také důležité křesťanské chování.¹¹ Došlo k internalizaci církevně křesťanských představ. To vedlo k přijetí pracovitého, střídavého a prostého životního stylu. K vlastní rozhodnosti procesu konfesionalizace přispělo obnovené zesílení katolicismu. I katolická církev se reformovala. Změnu na základě Tridentina přijímaly některé země s obtížemi. Proměna také žila z dalších zájmů a hnutí, jako nové spirituality, nových řádů, papežské prezentace a mocensko-absolutistických přání.¹²

Tridentinem bylo formulováno učení o skutečích, milosti, svátostech a transsubstanciaci. Měly význam pro vývoj katolicismu. Následovala centralizace a normování církevního života a praxe víry na úkor regionálních zvláštností. Celá síla se koncentrovala na duchovní péči, tj. misie u obyvatel, aby konečně dosáhli všechny katolické křesťany a připojili je k účasti na milosti církve. Konečně došlo s posílením kolektivního vědomí k významné subjektivizaci víry, která byla podporována nejen skrze novou výchovnou literaturu. Zavedení ušní zpovědi, stejně jako požadované veřejné vyznání víry při biřmování, podporovaly subjektivní osvojení obsahu víry a na druhé straně povědomí o svědomitém rozhodování a hříšnosti vlastního chování. Katolicismus se vyznačoval protikladem kleriků a laiků, racionálního pojetí víry a pověrečnými praktikami a ambivalentním vztahem askeze a obrácení se k světu. Přísné posty a radostné svěcení kostelů stejně jako poutě stojí vedle sebe. Tomu neprotiřečí ani trend sakralizace světa, např. náboženské přetváření profánních zvyků, ani snahy vyčistit sakrální prostředí a chování od světských aspektů. V náboženské praxi se projevuje mnohoznačnost i jednota. Uzavřená liturgie a teologie existují vedle tolerance množství heterogenních náboženských kultů a aktivit. Katolicismus přispíval k posílení kolektivní identity a stabilizoval země a teritoria a stejně podporoval individualizaci. Přispíval

---

⁹ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 108

¹⁰ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 109-112

¹¹ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 114

¹² DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 116

k revoluci ve vzdělání, neboť vzdělání a výchova představovaly ústřední prostředek k zlepšení křesťanstva.¹³

Jezuité vytvářeli novou společnost. Soustředili se na vnitřní askezi a meditace. To vedlo ke vzniku subjektivismu. Chtěli nasadit vše k větší slávě Boží a k následování Krista. Dále se snažili dosáhnout pokřesťanštění společnosti. K tomu jim sloužilo vzdělání. Snažili se u mládeže pěstovat křesťanskou morálku. Podporovali také přírodní vědy. Křesťanství šířili také divadlem. Měli podporu světských mocí. Podporovali také kult svatých, jejichž legendy se snažili očistit. Důležitý byl kult Panny Marie, kdy zakládali mariánské kongregace pro mládež. Mládež vychovávali k píli, pokoře a zbožnosti. Jejich vzdělávání bylo konfesionálně vymezeno. Vzdělávali také elitu – kněží, kteří měli dále šířit křesťanství. To šířili na misiích, které byly důležité pro pokřesťanštění prostého lidu.¹⁴

„*Vlivem sociálního tlaku a dlouhodobé indoktrinaci došlo k internalizaci, vzdělání křesťanského svědomí, vědomí hříchu a přání žít čistě. Hloubka a úspěch se však dají těžko posoudit.*“¹⁵ V Bavorsku v 17. století chodila do školy polovina obyvatelstva aspoň krátkodobě. Ve škole se učili číst, psát a počítat. Vycházeli z katechismu.¹⁶ Jezuité při výuce latiny favorizovali Cicerona.¹⁷

Podobný náboženský život byl v českém království.¹⁸ Důraz byl kladen na úctu k Panně Marii. Panna Maria byla označována zkratkou B.V. – Beata Virgo a byla assumpta – nanebevzatá. Z nebes se zajímala o jednání lidí. Takto před husitskými válkami plakala, protože věděla o všech těch hrůzách, které se chystají přijít. Na svých poutních místech léčila a nechala zvěstovat svou vůli. Tak na Svaté Hoře u Příbramě nechávala zvěstovat

---

¹³ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 118-121

¹⁴ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 121-135

¹⁵ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 137

¹⁶ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 173

¹⁷ DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit*, s. 181

¹⁸ Podrobněji avšak z malého množství pramenů a ze spíše marxistického hlediska, tedy s neporozuměním, náboženské poměry rozebírá MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. 394 s. ISBN 978-80-247-3698-3.; o emotivnosti zbožnosti se rozepisuje v: MIKULEC, Jiří. *Barokní zbožnost v Balbínově době a díle*. In BOČKOVÁ, Alena et al. (ed.) *Dělám to k větší slávě Boží a chvále vlasti: Bohuslav Balbín a jeho doba*. 1. vyd. Klatovy: Město Klatovy, 2014. 185 s. ISBN 978-80-260-7169-3. s. 34-47. Autor popisuje projevy barokní zbožnosti. Nerozumí hloubce křesťanské spirituality a projevy zbožnosti chápe z vnějšího pohledu. Tak popisuje modlitby, návštěvy bohoslužeb, péči o chudé, askezi apod. Zbožnost byla a je emotivní v každé době.

prostřednictvím Jana Procházky a vnukla mu, aby vykopal pramen, ze kterého se lidé léčili. Ferdinand III. ji oslavil tím, že nechal postavit dva sloupy s její sochou – jeden v Praze a druhý ve Vídni. Panna Maria tak pomáhala katolickým vojskům v boji a stanovovala, kde měly stát její kostely. Důležitá byla také úcta ke svatým. Čeští zemští patroni pomáhali Čechům v boji proti nepřátelům. I nadále lidé věřili v zázračnou moc ostatků. Tak se např. Jan Nepomucký mstil, pokud někdo úmyslně šlápl na mřížku u jeho ostatků. Jezuité určovali podle zázraků, snů a zjevení, které se děly po smrti člověka, že byl Bohem povolán do nebes a měl by být tedy uctíván jako svatý. Bůh český lid trestal a tento trest se projevoval obzvláště ničením země a zabíjením duchovních v době husitských válek, ale nakonec se smiloval a přinesl vítězství na Bílé Hoře a poté Vestfálský mír. Současně se víra stávala osobní. Jezuité všem doporučovali meditace, ignaciánské exercicie a osobní rozhovory s Bohem. Takto zdůrazňují, že někteří jezuité byli v osobním kontaktu a rozhovoru s Ježíšem Kristem a Pannou Marií. Víra byla tradičně katolická se sedmi svátostmi, každoroční povinností zpovědi a různými pobožnostmi. K vymezení se vůči protestantům sloužil také svátek Božího Těla, kde jezuité zdůrazňují, že byl slaven s velkou pompou.

V raném novověku bylo náboženství hlavním obsahem života, naplňovalo každého člověka, bylo obsahem jeho myšlenek i skutků, jeho společenského života i politických cílů.¹⁹

Jednotlivé církve pokládaly sebe samy za jediné pravé, které přinášejí spásu. Proto docházelo k mnoha sporům mezi jednotlivými konfesemi, kdy se jednotlivé denominace označovaly jako kacířské. Katolictví bylo výrazně ustaveno a definováno tridentským koncilem, který stanovil povinnosti biskupů a další ustanovení liturgická a dogmatická. Mezi jednotlivými učenci docházelo k nejednotnému učení o postavení papeže. Papežství jako takové se opíralo o citát z bible: Tu es Petrus... Byla stanovena tradice i Písmo jako určující pro katolickou víru. Současně se vytvářejí národní církve, které jsou nositelkami lokálních tradic. Pro českou církev byl důležitý kult svatého Václava, který za ni prosil v nebesích a předával svou korunu panovníkům. Pobělohorská doba navázala na tuto tradici a zdůrazňovala zbožnost a pravověrnost gotické doby.²⁰

Po bělohorské bitvě spatřovali habsburští panovníci v protestantství hlavní rušitele zemského míru a pokoje. Také byli zbožnými katolíky a spása poddaných pro ně byla prvořadým úkolem. Přesto, že docházelo k mnoha sporům mezi církví v Čechách, papežstvím

---

¹⁹ MIKULEC, Jiří et al. *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 2013. 516 s. Práce Historického ústavu AV ČR = Opera Instituti Historici Praga. Řada A, Monographia; sv. 42. ISBN 978-80-7286-206-1. s. 9-15

²⁰ MIKULEC, Jiří et al. *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, s. 17-51

a jednotlivými řády, kdy se habsburští panovníci snažili posilovat svou moc a vliv, postupně byly jednotlivé oblasti úspěšně rekatolizovány.²¹ Farní správa se také potýkala s mnoha problémy, jak financováním, tak nedostatkem farářů. Byl vytvořen systém vikariátů, které kontrolovaly faráře a zajišťovaly komunikaci s biskupstvím.²² Mnoho věřících bylo zpočátku spíše méně nábožensky vyhraněných, později však byli úspěšně rekatolizováni. Mnoho lidí od církve očekávalo křty, sňatky a pohřby. Potridentská církev měla určité projevy katolické barokní zbožnosti. Důležitá byla úcta k eucharistii, která se projevovala při meditacích při vystaveném Tělu Páně nebo při procesích na svátek Těla Páně. Konaly se pašijové hry a obřady na Velký Pátek. Sloužilo se sedm svátostí. Tridentská liturgie byla tichá latinská. Věřící při ní zpívali písně nebo se modlili např. růženec. Po zpovědi následovalo přijímání Těla Páně. Zpověď a svaté přijímání se měly vykonávat minimálně jednou do roka, lépe jednou za měsíc. Konaly se procesí a poutě. Oblíbená byla obzvláště mariánská poutní místa. Lidé zde věnovali votivní figurky za uzdravení a pomoc. Důležitá byla také víra v očistec a viatikum poskytované kněžími.²³

Podobně jako v Říši bylo v českých zemích cílem, aby se křesťanství v katolické podobě rozšířilo mezi prostý lid. K tomu měly sloužit misie, kázání a vzdělávání. Tak se například konaly misie vždy na jaře v období Velikonoc, protože byla stanovena povinnost zpovědi a přijímání.²⁴ S katolickou vírou mělo dojít také k disciplinaci obyvatel. Měli si osvojit křesťanské ctnosti a vzorce chování, aby tak byly řádnými poddanými habsburských císařů. Mělo dojít k internalizaci těchto ctností v rámci vzdělávání a evangelizace. K tomu mimo jiné sloužila činnost jezuitského řádu, jehož členové měli jako hlavní činnost vzdělávání a působení na lid, které označovali jako *assueta ministeria*. Proto je důležité poznat, jaký byl obsah tohoto působení, jaké ctnosti přišly členům jezuitského řádu důležité.

---

²¹ MIKULEC, Jiří et al. *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, s. 72-88; k rekatolizaci také viz LOUTHAN, Howard. *Obracení Čech na víru, aneb, Rekatolizace po dobrém a po zlém*. Přel. Rucki, Z. 1. české vyd. Praha: Rybka, 2011. 382 s. ISBN 978-80-87067-07-9.

²² MIKULEC, Jiří et al. *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, s. 109-121

²³ MIKULEC, Jiří et al. *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, s. 121-137

²⁴ SVATOŠ, Martin. Zde byly jeho Indie. Jezuitské misie v českých zemích a P. Antonín Koniáš, In VALENTOVÁ, Kateřina, SLÁDEK, Miloš, SVATOŠ, Martin (ed.) *Krátké věčného spasení upamatování: k životu a době jezuity Antonína Koniáše*. 1. vyd. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2013. 193 s. ISBN 978-80-85778-91-5. s. 17-39

Církevním poměrům v českých zemích se věnovalo několik významných postav české historiografie. V současné době se jim věnuje Jiří Mikulec²⁵ a Kateřina Bobková-Valentová²⁶, která se v současnosti věnuje spíše edicím pramenů²⁷. Další autoři se zabývají různými hledisky církevního života a snaží se aplikovat sociologické metody²⁸, tuto praxi poté rozvrací Jan Horský. Hagiografii v době středověku se věnuje Petr Kubín²⁹. Vychází metodologicky z tradiční historické kritiky a snaží se určit, jaká byla skutečnost a poměry v dané době. Podobně kriticky přistupuje i k barokní hagiografii. Dalším autorem, který se zabývá barokní dobou je Jan Royt³⁰, který se zabývá procesími na odvrácení moru a jeho pohled je spíše z hlediska historika umění. Současnou historiografii shrnul Jiří Mikulec.³¹

Cílem této práce je postihnout jednu oblast dějin mentalit doby barokní v Čechách. Tato mentalita se projevovala v líčených ctnostech jednotlivých lidí, které Balbín a jeho přátelé pokládali za svaté. Chtěla jsem porozumět baroknímu pojetí svatosti – popsat ctnosti, kterými vynikají jednotliví líčení světců. Od dob pozdního středověku se přístup katolické církve ke stanovení nových světců dosti zpřísnil. Balbín a jeho přátelé líčí ve svých dílech i životy lidí, kteří nebyli oficiálně svatořečení. Takto se podle mého názoru dá poznat představa o ideálním

---

²⁵ MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*.

²⁶ MIKULEC, Jiří a kol. *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*.

²⁷ VALENTOVÁ, Kateřina, ed. *Consuetudines Assistentiae Germaniae. I*. 1. vyd. Praha: Historický ústav. 2011. 294 s. Práce Historického ústavu AV ČR = Opera Instituti Historici Praga. Řada B. Editiones; sv. 6. ISBN 978-80-7286-178-1.

²⁸ MALÝ, Tomáš. *Smrt a spása mezi Tridentinem a sekularizací: (brněnští měšťané a proměny laické zbožnosti v 17. a 18. století)*. 1. vyd. Brno: Matice moravská, 2009. 351 s. Knižnice Matice moravské; sv. 24. ISBN 978-80-86488-60-8.

²⁹ KUBÍN, Petr, ed. *Svatý Václav: na památku 1100. výročí narození knížete Václava Svatého = Saint Wenceslas: on the 1100th anniversary of the birth of duke Wenceslas the Saint*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění a Arcibiskupství pražské ve vydavatelství Togga, 2010. 450 s. Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium; vol. 11. ISBN 978-80-87258-23-1.

³⁰ Mimo jiné: ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 479 s. ISBN 978-80-246-1691-9.

³¹ KOLDINSKÁ, Marie a kol. *Základní problémy studia raného novověku*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. 801 s. České dějiny; sv. 6. ISBN 978-80-7422-251-1.

chování lidí v době baroka. Popis chování světců byl určitým vzorem chování celé společnosti. V 17. století po třicetileté válce bylo třeba vytvořit novou společnost. Tato nová společnost měla být křesťanská v katolické konfesi. Obyvatelstvo zemí Koruny české bylo převážně protestantského vyznání. Příznivým jevem pro vytvoření nové křesťanské společnosti byla skutečnost, že mnoho lidí vlastnilo a četlo Bibli a snažili se ji sami vykládat. Na tuto skutečnost se snažili navázat jezuité, když ve střední Evropě šířili víru. Podobně se Balbín a jeho přátelé snažili oslovit původně protestantské obyvatele tak, aby neprovokovali ke sporným otázkám, ale oslovili a zapůsobili. Tak měla působit také hagiografie, která měla líčit životy českých světců, aby tak uvedla příklady k následování i zdůraznila tradici katolické církve v českých zemích.

Barokní hagiografie vzniká také v reakci na některou literaturu se sekularizačními tendencemi, jako byl Machiavelli. V hagiografii jsou líčeny dějiny, jsou zde letopočty a pokud možno současnými prameny ověřené události. Tyto dějiny jsou české národní, jsou tedy prochnuty nacionálními tendencemi. V těchto dějinách se projevuje Boží působení. Autoři znovu popisují, jak se v českých dějinách projevuje Boží přítomnost. Již se nejedná o líčení podobné středověkým kronikám ani životům svatých. Na místo zázračna nastupuje přesnost datace a návrat k původním pramenům. Mentalita současných lidí je již také odlišná. O její postizení jsem se pokusila na následujících stránkách.

V každé době dochází k vytváření sociálních institucí, které usměrňují život každého jednotlivce. Jsou přejímány ideové směry a společenské poměry z předchozí doby a jsou přizpůsobovány dané době. Dochází k institucionalizaci a k legitimizaci daných institucí. Sociální poměry jsou poté internalizovány jednotlivými členy lidské společnosti. Každá společnost si vytváří vědecké nástroje a poznání, které odrážejí dané společenské instituce.³² V 17. století v českých zemích bylo třeba vyrovnat se s předchozím obdobím reformace a po době války stabilizovat společnost. Habsburkové byli věřícími katolíky, a snažili se proto stabilizovat české země z hlediska své katolické víry. K tomu jim pomáhali také řeholní řády, které měly intelektuální zázemí a školy. Ty měly šířit vzdělanost spolu s katolickou vírou. Jedním z těchto řádů byli i jezuité. Ve svém díle se snažili vytvořit novou sociální realitu, která měla být založena na katolickém vyznání. Katolickou víru se snažili šířit mezi obyvateli českých zemí. S katechismy jako byl Petra Canisia, bohoslužbami, procesími na Tělo Páně,

---

³² BERGER, Peter L., LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Přel. J. Svoboda. 1. české vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

divadelními hrami, zde byly také důležité jednotlivé ctnosti, které měly být internalizovány obyvateli českých zemí.

Já se ve své práci zabývám jednotlivými ctnostmi, jak je jezuitští autoři uvádějí ve svých životech svatých. Líčím popis chování jednotlivých světců a dělím jednotlivé skutky podle ctností. Tyto ctnosti měly být dále šířeny mezi prostý lid i šlechtu. Balbín popisuje detaily a příběhy k jednotlivým ctnostem a na okraji textu je označuje názvem, jako např. charitas nebo humanitas. Crugerius se spíše zabývá církevními stavbami a ostatky svatých v nich uložených. Popisuje však také jednotlivé ctnosti a události, ve kterých se projevovaly. Neuvádí je tak zřetelně na okraji textu jako Balbín. Popisuje jednotlivé historické události a životy svatých lidí, jak se odehrály v jednotlivých dnech roku. Ke každému dni v roce se tak váže několik historických událostí a několik životů lidí, které Crugerius pokládal za svaté. Ke každému dni také zmiňuje světce dle římského kalendáře a jemu zasvěcené kostely a jeho ostatky na území českého království. K českým zemím také vztahuje historické události a jednotlivé světce. Svatost se projevovala u velkého množství lidí, kteří žili zbožným životem a řádně vykonávali své povinnosti. Svátí jsou tedy křesťané, kteří svou víru také aplikují na své skutky v životě. Přičemž se jezuitští autoři vyrovnali i s fenoménem války, kdy statečnost v boji přisuzují jako ctnost vojákům z povolání. Dále jsem do práce zařadila několik knih, které se přímo věnují některé osobnosti, jako byl Páter Chanovský nebo svatý Václav.

V první kapitole jsem se věnovala ženám, ke kterým měli jezuité specifický vztah. Vdovy je finančně podporovaly a oni jim věnovali duchovní péči. Z těchto okolností vyplývá vcelku pozitivní vztah, který byl jinak v rozporu s prostředím raného novověku. Je také zajímavé, že pozitivně posuzovali vzdělávání žen a jejich schopnost četby, která se ovšem týkala náboženské literatury.

V další kapitole se věnuji životům jezuitů, které pokládali tito autoři za svaté. Je v nich líčena apoštolská činnost, assueta ministeria a schopnost oběti ve sporu s protestanty i v době epidemie moru. Je jich celkem velké množství a jsou líčeni relativně podrobně. Ctnosti členů jezuitského řádu se staly vzorem pro další duchovní.

Biskupové, opati a další představení duchovní se měli starat o disciplínu v kláštorech, konventech a diecézích. Zde se projevují dobové tendence po reformaci v řadách katolické církve. Jejich ctnosti také odpovídají pohledu jezuitů, kdy byla důležitá modlitba a služba společnosti.

Zvláštní postavení zaujímají panovníci, kteří měli žít zbožným životem. Jezuité měli kladný vztah k Habsburkům, a proto jich líčí relativně velké množství.

Řeholníci jsou také posuzováni z hlediska duchovního života a služby společnosti.

Autoři se výrazně vymezují proti husitství. Této problematice jsem věnovala také jednu kapitolu. Temnou stránkou celého líčení je antisemitismus, kterému jsem věnovala jednu kapitolu.

Po popisu jednotlivých ctností, jak odpovídají postavení jednotlivých lidí ve společnosti, jsem se pokusila podívat na líčení z různých dalších pohledů. Snažila jsem se je nastínit z pohledu současné morální teologie, nastínit vliv Tomáše Akvinského a Francisca Suáreze. Také jsem se pokusila popsat podobu současné církve v Balbínově době, jak byla líčena. Pokusila jsem se postihnout ctnosti, které jsou v této hagiografii líčeny a vlivy, ze kterých vycházely, ať se jednalo o scholastiku nebo biblické texty. Také jsem na základě pokud možno novější literatury vylíčila společenské a církevní poměry této doby. Zamýšlela jsem se nad otázkou postavení žen, podoby askeze, aktivit mužů a pojetí svatosti.

1. Životy autorů pramenů

1.1. Bohuslav Balbín (1621-1688)

Bohuslav Balbín vyrostl a žil celý svůj život v katolickém prostředí, které ovlivnilo také jeho tvorbu. Jeho život je výrazně spojen s jezuitským řádem se všemi jeho klady i problémy. Nebyl úspěšným misionářem ani učitelem, ale proslavil se a dosáhl mezinárodního uznání jako autor historických děl. Se svým nejvýznamnějším dílem *Epitome* měl problémy při přípravách na vydání. Měl však mnoho přátel, takže jeho dílo nakonec vyšlo. Je také autorem mnoha dalších děl, která se zabývala mariánskými poutními místy a dobou Karla IV. Na konci svého života sepsal svá *Miscellanea*, která obsahují jedinečný přehled krás zemí Koruny české. Jednou knihou z nich je také spis *Bohemia Sancta*, ve kterém se zabývá životy lidí, které pokládal za svaté. Jeho dílo se vyznačuje přísnou datací a odkazy na prameny.³³

1.2. Felix Kadlinský (1613-1675)

Studoval v jičínské koleji. Roku 1635 se stal členem jezuitského řádu. Působil jako prokurátor provincie a duchovní prefekt, také v duchovní správě. Byl autorem a překladatelem duchovní lyriky a hagiografické prózy. Nejznámějším dílem je překlad sbírky německého autora F. Spee Nachtigall, který vyšel roku 1665 jako *Zdoroslaviček v kratochvilném hájičku postavený*.³⁴

---

³³ PROCHÁZKOVÁ, Dana, *Nacionální ideje doby barokní- v díle Hermanna Conringa a Bohuslava Balbína* [ONLINE]. 2010 [CIT. 2019-04-27]. DOSTUPNÉ NA:
[HTTPS://IS.CUNI.CZ/WEBAPPS/ZZP/DETAIL/80706](https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/80706). S. 192-201

³⁴ OPELÍK, Jiří, (ed.) et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0., 2/III, K-L, Praha 1993, s. 604-605

1.3. Georgius Crugerius (1608-1671)

Česky Jiří Kruger. Vstoupil roku 1625 v Brně do jezuitského řádu. Studoval filosofii a teologii v Olomouci a ve Vratislavi. Poté působil na různých jezuitských kolejích – v Litoměřicích, Uherském Hradišti, Jičíně. Je autorem obsáhlého díla *Sacri pulveres. Sacerrimae memoriae inclyti regni Bohemiae coronae...*, kde podle měsíců líčil historické události spojené s církevním životem. V rukopisech zůstaly historické a genealogické práce. Do Acta Sanctorum přispěl statí o Anežce Přemyslovně.³⁵

1.4. Jan Tanner (1623-1694)

Roku 1641 vstoupil do jezuitského řádu. Studoval v Praze a stal se doktorem filosofie a teologie. Přednášel filosofii a spekulativní teologii na univerzitě v Olomouci, kde byl roku 1666 děkanem. Působil jako misionář na Těšínsku. Po sporu odešel do Prahy, kde působil na univerzitě a jako zpovědník arcibiskupa Jana z Valdštejna. Napsal mnoho prací, mimo jiné životopis jezuitského misionáře Alberta Chanovského *Vir apostolicus...* Dále napsal spis *Trophaea sancti Wenceslai...*, který byl přeložen Kadlinským. Psal genealogické práce o Valdštejnech a Šternbercích. Sepsal také kroniku města Plzně s anekdotami a prameny, která byla později oblíbená.³⁶

1.5. Albert Chanovský z Dlouhé Vsi (1581-1643)

Byl misionářem v Čechách a na Moravě (Boskovice, Holešov, Prácheňsko, Plzeňsko). Do jezuitského řádu vstoupil roku 1601. Studoval teologii ve Štýrském Hradci. Roku 1618 se v Praze stal správcem konviktu svatého Bartoloměje, kde působil jako učitel matematiky a hebrejštiny. Poté byl rektorem jezuitské koleje v Českém Krumlově. Poté působil jako misionář a byl označován jako apoštol Čech. Jeho dílo bylo vydáváno posmrtně. Napsal knihu

---

³⁵ OPELÍK, Jiří, (ed.) et al. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce*, 2/III, K-L, Praha 1993, s. 1006-7

³⁶ OPELÍK, Jiří, (ed.) et al. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce* 4/I, S-T, Praha 2008, s. 844-845

Správa křesťanská, kde se zabýval pastorcí. Jan Tanner vydal jeho práci *Vestigium Bohemiae piae*.³⁷

---

³⁷ OPELÍK, Jiří, (ed.) et al. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce, 2/1*, H-J, Praha 1993, s. 400-1

2. Ženské ctnosti

Ženy měly v raném novověku podřízené postavení. Byly nejprve závislé na svých otcích a poté na manželech. Jejich hmotné zajištění bylo v jejich věnu a obvěnění, zajišťovaném manžely. Přesto mohly vlastnit majetek i vystupovat u soudů. Svobodnější postavení měly vdovy, které se často stávaly správkyněmi majetku nebo obchodnicemi a řemeslnicemi. Důležitou oblastí pracovních aktivit a podnikání žen bylo plátenictví. Tak se proměňovaly jejich ctnosti a z poslušnosti k manželovi se stávala důležitou pílí. Od středověku však byla hlavním posláním žen péče o domácnost. K výchově dětí a vaření přistupovaly v zemědělství méně náročné fyzické práce, péče o dobytek. Také bývaly v době nepřítomnosti manžela správkyněmi hospodářství.³⁸ Toto pojetí se projevovalo na líčení života světic.

Jezuité měli vůči ženám obojaké názory. Na jedné straně je zámožné ženy finančně podporovaly, a na druhé straně byli nuceni vyrovnávat se s jejich tendencí po následování, jak v duchovním, tak apoštolském životě. Papežským rozhodnutím měly být řeholnice uzavřeny v kláštorech a neměly se věnovat kněžskému životu. Na příklad ve Francii se však ženy spolu s jezuitou podílely na evangelizaci venkova. Jezuité tak ženy často duchovně vedli, dělali jim zpovědníky a jinak s nimi spolupracovali. Některé pokusy o zakládání společenství žen byly pronásledovány inkvizicí.³⁹

2.1. Ženské ctnosti v Balbínově díle *Bohemia Sancta*

V Balbínově díle mají světice velké množství ctností. Důležitou byla zbožnost. Ženy se často modlily, meditovaly a chodily do kostela. Svatá Ludmila každodenně oplakávala své předchozí modloslužebnictví. Dlouho v noci se na kolenou modlila k pravému Bohu. Mnoho dní trávila v kostelích.⁴⁰ Svatá Alžběta Durynská vstávala v noci, když její manžel spal, a

---

³⁸ LENDEROVÁ, Milena, (ed.) et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 853 s. Česká historie; sv. 21. ISBN 978-80-7106-988-1.

³⁹ SIMMONDS, Gemma. Women Jesuits?, in: WORCESTER, Thomas, ed. *The Cambridge Companion to the Jesuits*. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 361 s. Cambridge companions to religion. ISBN 978-0-521-67396-9., s. 120-135

⁴⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Miscellanea Historica Regni Bohemiae. Decadis I. Liber IV., Hagiographicus, Seu Bohemia Sancta, Continens Sanctos Et Beatos Bohemiae, Moraviae, Silesiae, Lusatiae, Tam eos, Qui Publicit*

vroucně se modlila.⁴¹ Kateřina z Montfortu, žena Adama z Jindřichova Hradce, na modlitbách setrvala sedm a více hodin bez hnutí, bez podušky a s ohnutými koleny. Také ležela na zemi ve tvaru kříže s obličejem k zemi a nenechala se vyrušit žádným šepotem. Dvorní dámy se ji snažily napodobovat, ale nedařilo se jim to. Ona mezitím povstávala zmáčená slzami, jako by přišla z deště. Nechala postavit klenbu, aby mohla ve dne v noci chodit do kostela, aniž by to kdo věděl, a kdykoli chtěla, účastnila se božích chval denních i nočních. Eucharistii přijímala jednou nebo častěji v týdnu.⁴² Jako doklad katolictví platila úcta k eucharistii. Tu Balbín obzvláště zmiňuje u Marie Maximiliany z Hohenzollernu. Se žhnoucí zbožností přijímala eucharistii o všech svátcích. K tomu se připravovala předchozí den a většinu noci tisíci vzdechy a modlitbami. Projevovala vděčnost a na kolenou byla v chrámu až do poledne. Oktáv, ve kterém se slaví Tělo Páně, strávila celý v slzách bolesti a lásky. Nic neměla doma zlatého ani stříbrného, co by nepřinesla k oslavě těchto dnů. Dojímal se zbožnými obrázky, obzvláště svaté Veroniky a těmi byla nejvíce uchvacována, aby své bolesti dala pastvu. Ložnici i kočár měla vyzdobeny svatými obrázky. K veřejnému kultu poskytovala plechové podobizny svatých. Z chrámu odcházela až po skončení všech obřadů. Ti, co viděli její kočár, mohli říct, že vše s jistotou skončilo.⁴³ Esther Bossani se starala o výzdobu chrámů. Ještě více poskytovala uši Božímu slovu, jak věděla, že nejvíce prospívá její duši a spáse. Bohoslužeb se účastnila s velkým zájmem, a když je slyšela, zdálo se, že upadá jakoby do extáze. Když se ve stáří nemohla účastnit, plakala, a tak jí povolávali kněze. Zvala si je a žádala je, aby jí předčítali. Velmi oceňovala knihu Tomáše Kempenského. K lidem se chovala vlídně a měla obzvláštní úctu ke kněžím a uctívala v nich jakéhosi božského ducha. Když u ní jedli, sama jim podávala jídlo a diskutovala o otázkách spásy. Když se dozvěděla, že byli kněží vyhnáni z Transylvánie, žádala, aby se obrátili k ní, že je připravena všechny pohostinně přijmout. Když byl některý nemocný, opatrovala jej a poskytovala mu léky, dokud se s Boží pomocí neuzdravil. Živila dva kněze, aby jí každodenně sloužili mši. Velkou zbožností a vášní se chovala k eucharistii. Když byla starší, nechávala se vodit do kostela. Chodila k oltáři nebo žádala, aby ji vodili, a padala na kolena. Když kněz zvedal hostii, zdála se být rozpálená,

---

Fastis, Aut Ipso Immemorabilis Temporis Decursu In Censum Divorum Venerunt; Quam eos, Qui Licet Hoc Titulo Careant, Aut Morte Ob Christi Fidem Fortiter Tolerata, Aut Innocentia Vitae In Antiquitate Claruerunt, Aut a Scriptoribus Idoneis Virtutum & Sanctimoniae Merito Commendantur. Praga: Typis Georgii Czernoch, 1682. 220s, 173 s.

I, s. 11;

⁴¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 67

⁴² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 114

⁴³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 128

nejen že padala na kolena a byla se v hrud', ale také volala Krista jako manžela slovy plnými lásky a se zbožnými vzdechy. Ve velké lásce měla Pannu Marii. Bez jejího obrázku nikdy nechodila ven. Mariánské svátky slavila zpovědí a smířením. V poutním místě obcházela po kolenou jako prostí věřící a nestála jen, jak by odpovídalo jejímu stavu. Byla u vytržení a její srdce se naplňovalo smutkem a radostí.⁴⁴ Esther Bossani pokládala úctu k Bohu za nejdůležitější a měla radost ze všech staveb, které se k jeho počtě děly. Věděla, že není na světě nic jiného, co by naplnilo ducha člověka a jeho přání a utišilo hlad, kromě samotného Boha. A tak osvobozena od pout manželství obrátila své myšlenky, péči a úsilí, aby získala všemi prostředky božský majestát. Věděla, že Bůh je ochráncem vdov, proto s nikým nemohla bezpečněji mluvit. Čas, kdy nepečovala o děti a domácnost, trávila dojatá na modlitbách. Modlila se růženec a hodinky. Růžencem se jakoby ozbrojovala a užívala obrázku Panny Marie jako štítu. I v nešťastných dobách, kdy byla vyhnaná z rodné země, byla poslušná Boží vůli. Když slyšela o hrozných zprávách, o nepřátelské krutosti, nebo jiných hrozících nebezpečích, vše odmítla jednou větou: „*A kde je Bůh?*“ Jakoby chtěla říci: Jestliže je Bůh s námi, kdo je proti nám? Když někdo vykládal o hrůze posledního soudu nebo pekelných mukách, jakoby se jí strach netýkal, požadovala, aby se vykládalo o vznícení lásky k Bohu nebo rozšíření ctností. Ne jako ostatní, kteří se bojí smrti, ona se jí nejen nebála, ale toužebně ji očekávala.⁴⁵ Františka z Meggau se cvičila v duchovních cvičeních svatého Ignáce a to nejen dlouhými modlitbami, ale i konáním ctností.⁴⁶ Františka z Meggau každý den poté, co vstala, se pokřižovala, poprosila Boha Otce, aby řídil její myšlenky, Boha Syna, aby řídil její slova, a Ducha svatého, aby řídil její činy. Prosila Pannu Marii, aby ji chránila od hříchů, na kolenou prosila svatého Františka Xaverského, apoštola Indie, recitovala žalmy, Laudate Dominum a Te Deum. Poté, co se oblékla, modlila se korunku Panny Marie, žalm 96 k andělu strážci a ke svatým daného dne, nabídla Bohu všechny své myšlenky, slova a skutky a líbala Kristovy rány. Doma nebo v chrámu poté meditovala. Po meditaci četla z knihy Tomáše Kempenského. Poté recitovala hodinky Panny Marie a poté se účastnila mše svaté, a někdy i noční bohoslužby za zemřelé, hodinek, žalmů, litaní a modlila se korunky. Balbín zdůrazňuje, že trávila celou ranní dobu na modlitbách. Třikrát týdně přijímala eucharistii.⁴⁷ Zvláštní úctu a lásku chovala ke svatému Františku Xaverskému, jehož obraz s sebou všude

---

⁴⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 153-5

⁴⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 151-2

⁴⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 164-5

⁴⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 165-6

vozila a s jeho pomocí byla zachráněna z mnoha nebezpečí. Zvláštní důvěru chovala k Panně Marii.⁴⁸ Zbožnost byla výrazně katolická. Velká úcta platila Panně Marii, ale určitá také svatým. Balbín zdůrazňuje důležitost eucharistie. Ženy také meditovaly a modlily se typické katolické pobožnosti. Balbín také zdůrazňuje jezuitské meditace. Meditace byly velmi rozšířené v raném novověku v katolických i protestantských zemích.⁴⁹ Jezuitské meditace upevňovaly poslušnost vůči katolické církvi.⁵⁰

Ke zbožnosti platila také askeze. Tak svatá Hedvika se ve dne v noci modlila a i v kruté zimě chodila bosa. Ve středu, v pátek a v neděli se živila jen rybami a mléčnými produkty, jindy suchou zeleninou a jindy jen vodou a chlebem.⁵¹ Svatá Alžběta Durynská se svrchu odívala do královských oděvů, ale vespod nosívala žíněný šat.⁵² Blahoslavená Zdislava Berkiana již jako sedmiletá uposlechla Boží volání a utekla do samoty, kde trápila svou nevinnost a vedla velmi přísný život v postech, s žíněným rouchem, tvrdým ložem a dalšími ubohými prostředky. Svými koleny tak tiskla skály a kameny, až byly od krve.⁵³ Kateřina z Montfortu užívala uzdy, ostruhy, žíněná roucha a biče, jak jí povolili zpovědníci.⁵⁴ Esther Bossani byla zdrženlivá v jídle. Nejedla žádná labužnická vybraná jídla a na konci života se spokojila s pouhým prostým jídlem a zeleninou.⁵⁵ Františka z Meggau užívala v postě a oktávu před Tělem Páně důtky, žíněné roucho a další tělesná trýznění.⁵⁶ Askeze tak byla také důležitým projevem zbožnosti. V jezuitské literatuře však ustupovalo sebetrýznění a spíše se zdůrazňovala prostota v jídle a odívání.

---

⁴⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 168-9

⁴⁹ KURZ, Gerhard, ed. *Meditation und Erinnerung in der Frühen Neuzeit*. 1. Aufl. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2000. 405 s. Formen der Erinnerung; Bd. 2. ISBN 3-525-35421-5.

⁵⁰ RAHNER, Hugo. *Ignác z Loyoly: a dějinné pozadí jeho spirituality*. Přel. Oravová I. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012. 109 s. Societas; 43. ISBN 978-80-7412-119-7.

⁵¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 62

⁵² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 67

⁵³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 75

⁵⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 114

⁵⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 157

⁵⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 166

Ženy byly také pokorné. Svatá Hedvika, slezská vévodkyně, se nikdy nerozčilovala, byla schopná vydat jen výtku: „Ať tě šetří Bůh!“⁵⁷ Svatá Anežka, dcera Přemysla Otakara I. odmítla manželství s císařem, pohrdla císařskou hodností a zaslíbila se Kristu. Vstoupila ke klariskám a žila chudým životem, živila se jen z almužen. Tak byla označována jako chudá řeholnice.⁵⁸ Svatá Alžběta Durynská po smrti manžela odložila světskou slávu, oblékla se do prostého šatu, pohrdla bohatstvím a urozeností, a vstoupila do řádu svatého Františka, aby byla vznešená v nebi. Místo koruny přijala popel a místo živůtku žíněné roucho.⁵⁹ Klariska Ovida pohrdla královským bohatstvím a pýchou a žádala vždy nejnižší místo v klášteře. Starala se o kuchyni. Sloužila sestrám, obzvláště nemocným. Výtky mladších trpělivě snášela a odplácela dobrodiním.⁶⁰ Marie z Hohenzollernu se nad nikým nepovyšovala, byla poníženého ducha. Chovala na duši myšlenku, že je nejhorší ze smrtelníků. Když byla vdova, odvrhla všechny ozdoby, náhrdelníky a gemy, chodila na veřejnosti v roztrhaném plášti, s šátkem přes hlavu. Jednou, když klečela v chrámě, si někdo myslel, že je žebračka, a dal jí do ruky drobnou minci. Její dcera se ohradila a pokládala to za bezpráví. Marie však odvětila: „*kéž bych byla hodna počítat se mezi Kristovy chudé*“. Nedovolila, aby nikdo kromě chudých slavil její narozeniny. V tento den chudým nabízela pečená jablka, pečivo s máslem, hrušky, poškozené koláče.⁶¹ Esther Bossani byla mrtvá pro všechny světské marnosti. Mnoho let se spokojila jen s obnošenou tunikou.⁶² Nikdy se nepovyšovala nad ostatní, i když byla ženou generála. I když ji navštěvovali slavné osoby, cítila o sobě poníženě, nečervenala se při pokorných službách. Když byl někdo nemocný, posluhovala mu, připravovala mu vlastníma rukama medicínu.⁶³ Pokora je základní křesťanskou vlastností a jedná se o imitatio Christi. Balbín ji také pokládá za ženskou vlastnost.

Sociální vlastností byla péče o chudé. Svatá Ludmila se starala o chudé, kteří ji nazývali matkou.⁶⁴ Svatá Hedvika živila, omývala a opečovávala od ran 13 chudých,

---

⁵⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 62

⁵⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 64

⁵⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 67

⁶⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 33

⁶¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 129

⁶² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 152-3

⁶³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 156

⁶⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 11

osvobozovala zajaté, chránila poddané od útlu. ⁶⁵ Svatá Alžběta Durynská pomáhala vdovám, nemocným a vězňům. Chudým nemocným vlastní rukou stříhala vlasy a v zahradě jim tajně omývala hlavu, aby unikla očím služebných. Když německé země soužil těžký hlad, za nepřítomnosti svého muže, vyžádala pro potřebné obilí ze svého domu. Z vlastních nákladů postavila špitál a obdařila jej velkým majetkem. Sloužila zde množství přijatých chudých a nemocných. Posluhovala jim potřebnými věcmi, omývala jim nohy a hlavy, rány malomocných čistila šátkem, i když byly na pohled strašné. ⁶⁶ Blahoslavená Zdislava Berkiana podle zásluh získala jméno matka chudých. Neustále se zabývala šitím košil a tunik. Omývala chudým nohy. Uzdravovala jejich rány líbáním a dotýkáním se. ⁶⁷ Jitka, dcera Vratislava I., svým doporučením pomohla lidu utlačovanému daněmi. ⁶⁸ Kateřina z Montfortu, žena Adama z Jindřichova Hradce, vynikala dobrodiním vůči chudým. Ačkoli byla ve všem velmi umírněná, jakmile vycítila, že jsou v blízkosti chudí, byla mimo sebe, jakýmsi nebeským šílenstvím. Stalo se leckdy, když snídala nebo večeřela, a pod okny zpívali chudí a prosili o almužnu, náhle vyskočila, a cokoli měla u rukou, kapouny, ptáky a další maso, házela ze stolu oknem. Často také vyhazovala mísy, jak spěchala. Jednou když takto házela jídlo, zeptala se jí služebná, co dělá. Kateřina jí odpověděla: „*Mně hříšníci by se slušilo, abych byla dole, těm chudým, aby seděli na mém místě nahoře.*“ Tak podle Balbína ukazovala svoji pokoru. Když jela v kočáře a potkala chudé, náhle zbledla a neklidem se pohybovala sem a tam, jako kdyby si chtěla roztrhnout šaty. Nemohla se uklidnit, dokud neslyšela jejich poděkování za almužnu. Založila dům společenství v Jindřichově Hradci, kde se vyžívali chudí mladíci a obdarovala je věčným beneficiem. ⁶⁹ Od Marie z Hohenzollernu neodešel žádný chudý neobdarovaný. V jídle byla velmi zdrženlivá. Jedla velmi málo a nikdy se neživila ptáky ani jinými delikátními jídly. Přesto přikazovala, aby stoly byly bohatě vybaveny, aby ostatním poskytla k jídlu co nejvíce. Byla na obtíž, pokud lidé nečinně seděli. Měla však velkou radost a ukazovala radostným obličejem a byla poctěna, když viděla, že se dobře najedli. Byla velmi přátelská k chudým stařenám a vlastníma rukama naplňovala drahým jídlem nádoby chudých. Jako vtip říkala: „*nádoby pečlivě olizují, aby zářily, a tak se děje, že se mraky rozptylují a vzniká zářící vzduch.*“ To se stalo příslovím u chudých, když

---

⁶⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 62

⁶⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 67

⁶⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 75-6

⁶⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 15-16

⁶⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 113-114

říkali, že jdou za vznešenou Hohenzolerianou, aby se rozjasnilo nebe.⁷⁰ Esther Bossani byla velmi milá ke všem lidem a všichni ji měli rádi. Neodháněla od sebe prosté lidi, ale připouštěla je k rozhovoru, a nechala je vykládat o svých potřebách.⁷¹ Její obzvláštní ctností bylo milosrdenství vůči chudým. V posledních dnech svého života si stěžovala, že se dostala do takové chudoby, že již neměla, co by rozdělila mezi chudé. Když zjistila, že zbývá ještě několik florénů odložených na nějakém místě, žádala pro Boží lásku a Kristovy rány, aby byly vyplaceny mezi chudé pro spásu její duše. Se stářím neklesalo slitování. Zjišťovala, jestli zbývalo něco z látky, aby to bylo rozděleno chudým, a pokud nic nebylo, kázala dát cíchy, které právě uviděla. Když někam cestovala, měla svou mošnu vždy plnou drobných a ty vlastníma rukama vyplácela chudým na cestě. V předvečer svátku rozdělovala látku mezi chudé žebráky, aby nebyli o svátku nazí. Po přijímání rozdělovala almužny chudým a v neděli je ze špitálu přijímala na oběd. Také se tři roky starala o vyhnané karmelitány. Když bylo jednou velké množství pšenice poškozeno, přikázala, aby bylo rozděleno mezi chudé. Tak se stalo a seběhli se hladoví poddaní a odnesli si domů pšenici. Ta se však změnila a získala svou původní kvalitu. Ve stáří poté neustále požadovala, aby bylo určité množství obilí opětovně rozdělováno mezi potřebné poddané.⁷² Františka z Meggau šila a připravovala látky pro chudé. Potřebné ženy odívala do košil a zástěr.⁷³ Toužila, aby sama byla chudá. Ve Vídni ve špitále pro malomocné a nevyлéčitelné posluhovala a rozdávala jídlo. V Jindřichově Hradci ošetřovala osiřelého chlapce, který měl svrab, a otírala jej mokrým hadrem. V Telči tajně obcházela všechny domy chudých a zanechávala zde stopy svého dobrodiní. Vlastní rukou vyráběla léky, vždy je měla po ruce a štědře je rozdělovala mezi nemocné chudé. Almužny rozdělovala každodenně i obzvláště týdně, měsíčně a ročně. V jednotlivých měsících dávala knězi pět rýnských, který obcházel domy chudých, aby pomáhal těm, kteří se styděli žebrat pro předchozí bohatství. Oblékala mnohé žebráky, vlastní rukou šila spodní šaty. Stávalo se někdy, že když neměla po ruce spodní šat, svlékla si svůj a dala jej mrznoucím. Také utěšovala a obdarovala matku, jejíž syn byl za trestné činy popraven. Těmito skutky trávila celé dny.⁷⁴ V raném novověku bylo v Evropě, podobně jako ve středověku, mnoho chudých lidí, které obzvláště zachvacovaly války a epidemie. Péče o ně byla jednou z křesťanských

---

⁷⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 129

⁷¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 156

⁷² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 160-2

⁷³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 166-7

⁷⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 167-8

ctností. Balbín vybral svěťice, které byly urozeného rodu a z bohatších vrstev. Jejich posláním bylo se poté starat o chudé. Na základě blahoslavenství samy toužily, aby byly chudé. Péči o chudé a nemocné měl od dob humanismu na starosti také stát. Existovala teorie, jejímž autorem byl Vivés (1492-1540), podle které se chudí dělili na ty, kterým bylo možné pomoci tím, že se jim našla práce, a ty kteří byli špatní a měli kriminální tendence. V 16. a 17. století se rozvíjela péče o chudé a vznikalo větší množství institucí a řádů, jejichž cílem byla péče o chudé a nemocné. Na této činnosti se v této době začaly podílet také ženy.⁷⁵

Esther Bossani byla také moudrá s mužskou vážností a ženskou sladkostí, takže ji vyhledávali i významní uherští představitelé, aby získali radu, a měli obzvláštní potěšení z rozhovoru s ní.⁷⁶ Byla také spravedlivá a snažila se ochraňovat věřitele.⁷⁷ Všechna protivensství, strach z nepřátel rebelie poddaných, spory mezi vlastními, smrt muže i dětí snášela s hlubokou vírou. Byla velmi pracovitá a neustále tkala.⁷⁸

Ženy často žily v manželství. Balbín zdůrazňuje, že dobře vychovávaly své děti. Po smrti manžela vstupovaly do kláštera, kde žily příkladným životem. Tak sestra svatého Václava Přibislava po smrti svého manžela sloužila Bohu a ve dne v noci setrvala na modlitbách.⁷⁹ Svatá Ludmila vychovávala svatého Václava ke vší zbožnosti, a poté jej posílala do budečských škol, aby se tam vzdělával.⁸⁰ Jitka byla neplodná a až po slibu porodila dítě.⁸¹ Marie z Hohenzollernu hrdinsky a rozumně vychovávala své děti. Jejich první slova byla Ježíš a Maria. Naučila je pokřizovat se dříve, než uměly mluvit. Nejmladší synek zemřel, když se křižoval, a jeho ruka byla neporušeně uchovávána až do Balbínova života. Marie přísně přikazovala, aby synové byli na slovo poslušní vychovateli. Když byl jeden potrestán holemi tak, že měl modřiny, a utekl se k matce, ona přikázala, aby byl znovu potrestán.⁸² Esther Bossani měla čtrnáct dětí, ze kterých tři synové a pět dcer zemřelo. Plakala, ale smířila se s Boží vůlí. Své děti vychovala tak ve zbožnosti a vší ctnosti, že

---

⁷⁵ MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Přel. Brychtová T. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 148 s. Orientace. ISBN 80-7192-859-3.. s. 99-110

⁷⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 156

⁷⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 157

⁷⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 159-160

⁷⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 9

⁸⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 11

⁸¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 16

⁸² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 130

představení mužové polského a uherského království soupeřili o její dcery. Jedna z nich pohrdla manželstvím a světskou marností a vstoupila do kláštera. Ke svým dětem chovala Esther Bossani velkou lásku. V době války, když se blížil švédský nepřítel nebo morová epidemie, starala se, aby se její potomstvo dostalo na bezpečnější místa, o to se starala se vši péčí. Když jednou jela přes Uhry, byli v dohledu turečtí vojáci, kteří plenili, zvolala a přikázala rozdělit koně a odvést své děti do bezpečnějších míst, aniž by se starala o sebe. Již před svou smrtí rozdělila svůj majetek mezi své děti. Smrt manžela a dětí ji dovedla k hlubší víře.⁸³ Františka hraběnka z Meggau měla sedm dětí, které v zemi zastávaly vůdčí postavení, nebo vstoupily do kláštera. Dcery se provdaly za vysoce postavené muže. Ve výchově dětí byla rozumně uměřená a zdárná. Pověst o ní se rozšířila do té míry, že ji Ferdinand III. učinil vychovatelkou syna Leopolda, pozdějšího císaře.⁸⁴ Manželství a výchova dětí byly typickým údělem žen. Balbín zdůrazňuje, že měly větší množství dětí a vychovávaly je ke zbožnosti a ctnosti. Světice tak vynikaly v hlavní společenské roli žen.

Balbín líčí manželství jako problematické. Popisuje nepříjemnosti, které jsou s ním spojené. Tak obdivuje Adélu, ženu Přemysla Otakara I. za to, jaké nepřístojnosti trpěla od svého manžela. Poté, co mu porodila čtyři děti, tak ji zapudil. Tak opuštěná od krále, utekla k pražskému biskupovi, ale byla odmítnuta, odvolala se k papeži, ale její spor nebyl nikdy doveden k rozsouzení. A tak zemřela ve vyhnanství. Ve snášení všech těchto protivných věcí, nesnesitelných ženské povaze, měla velkou statečnost. Oddala se věcem nebeským a vstoupila do kláštera.⁸⁵ Svatá Hedvika dala v manželství slib zdrženlivosti se souhlasem svého manžela a oddala se plně modlitbám.⁸⁶ Blahoslavená Zdislava Berkiana se vdala proti své vůli. Její manžel nebyl mírný, ale přesto byla poslušná. Manžel ji přežil a trápil se kvůli své předešlé tvrdosti vůči velmi klidné a nevinné manželce. Ona se mu zjevila a poručila mu, aby se netrápil.⁸⁷ Blahoslavená Kunhuta byla provdána proti své vůli a po smrti manžela vstoupila do kláštera.⁸⁸ Tak Hemma, žena Boleslava II. poté, co mu porodila větší množství dětí, tak se jako vdova oddala modlitbám a milosrdenství.⁸⁹ Markéta ze Žlebu snášela

---

⁸³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 158-9

⁸⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 163-4

⁸⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 61

⁸⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 62

⁸⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 75-6

⁸⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 76

⁸⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 11

v manželství mnoho bezpráví a urážek a po smrti manžela se stala klariskou.⁹⁰ Maria Maximiliana z Hohenzollernu byla dvakrát vdaná. Ve druhém manželství měla několik dětí. Po smrti druhého manžela zůstala 25 let ve vdovství.⁹¹ Esther Bossani chovala lásku ke svému vdovství. Po smrti manžela chtěla mít jediného muže Krista a odmítala urozené nápadníky.⁹² Františka z Meggau o sobě smýšlela pokorně a každý den obnovovala slib vdovství a naléhavě prosila o milost jeho naplnění.⁹³ Balbín tak manželství nehodnotí příliš pozitivně. Oproti němu oceňuje vdovství a zbožnost.

Balbín také zmiňuje, které svěťice byly vzdělané. Svatá Angela napsala v latině díla, která Balbín zmiňuje. Jednalo se o *Exhortationes ad moniales suas, coelestes Revelationes, De Venerabili Sacramento*. Tyto knihy doporučují karmelitánští a jezuitští autoři. Je také vyobrazena u svatého Havla v Praze, jak drží knihu.⁹⁴ Svatá Anežka, klariska, psala dopisy svaté Kláře a naopak od ní dostávala také dopisy. Byla vychována v Doksech v premonstrátském klášteře.⁹⁵ Blahoslavená Kunhuta psala dopisy svému bratru králi Václavovi II.⁹⁶ Maria Maximiliana z Hohenzollernu ustavičně převracela v rukou meditace sv. Augustýna.⁹⁷ Františka z Meggau si vedla deník, ve kterém uváděla, co bude každý den dělat pro Boží slávu.⁹⁸ Četla také Tomáše Kempenského.⁹⁹ Balbín hodnotí vzdělání pozitivně. To souvisí s důrazem jezuitů na vzdělanost. Je zajímavé, že ji zdůrazňuje také u žen. Psaly a četly náboženské knihy a vůbec byly gramotné. Vzdělanost žen se rozvíjela v době husitské.¹⁰⁰ Další rozvoj ženského vzdělávání je spojen s řádem Voršilek, které přišly

---

⁹⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 43

⁹¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 128

⁹² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 157

⁹³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 167

⁹⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 44

⁹⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 64-5

⁹⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s.76

⁹⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 128

⁹⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 165

⁹⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 165

¹⁰⁰ KRÁLÍKOVÁ, Marie, SPĚVÁČEK, Václav, NEČESANÝ, Josef. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích: [vysokoškol. příruč. pro pedagog. fak.]*. 1. vyd. Praha: SPN, 1977. 184 s. Dějiny školy a výchovy., s. 17

do Prahy roku 1655. Byly ženskou odnoží vzdělávání po vzoru jezuitů.¹⁰¹ Vzdělávání žen se v této době soustřeďovalo do rodin, kde získávaly důležité schopnosti, jak být dobrými matkami a manželkami. Některé ženy si také v rodinách osvojily schopnost číst a psát a některé i znalost jazyků. Existovaly také klášterní školy, ve kterých se však vzdělanost soustřeďovala na opakování modliteb. Kromě toho existovaly také městské školy pro dívky.¹⁰²

Doubravka vynikala statečností, takže byla označována jako Amazonka.¹⁰³ O Elišce Přemyslovně, matce Karla IV., píše Balbín, že byla bojovná, měla heroickou svatost, více než mužskou statečnost, neporazitelnou trpělivost a další královské ctnosti. Snášela bezpráví od představených království i manžela a statečně snášela i exil. Pro Čechy vedla také války a Mars jí byl příznivě nakloněn.¹⁰⁴ Ženy světice tak v Balbínově pojetí byly silné ženy, které se nenechaly něčím zastrašit. Přisuzuje jim tak také mužskou vlastnost. Kromě jiného byly ženy také silné ve snášení nepříjemností života, válek, úmrtí blízkých a povstání.

Hedvika byla pilná.¹⁰⁵ Tuto vlastnost však Balbín příliš nezdůrazňuje.

Důležité bylo zakládání kostelů. Svatá Ludmila ničila sochy pohanských bohů a vytvářela z nich křesťanské, které věnovala chrámům, obzvláště v Mělníku a v Boleslavi. Tak vzniklo boleslavské palladium.¹⁰⁶ Mlada se zasloužila o zřízení pražského biskupství a založení kláštera svatého Jiří, jehož se stala abatyší.¹⁰⁷ Amabilia, dcera Vladislava I., založila ženský benediktinský klášter v Klatovech, zatímco její bratr založil mužský klášter.¹⁰⁸ Doubravka v Polsku založila mnoho kostelů, bazilik a biskupství a nadala je majetkem. Založila také katedrálu v Krakově a zasvětila ji svému strýci svatému Václavovi. Vyhnala z Polska modloslužebnictví a vystavěla křesťanskou zemi.¹⁰⁹ Kateřina z Montfortu spolu se

---

¹⁰¹ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2007. 157 s. Monographica; 7. ISBN 978-80-7395-045-3., s. 38-39, 44-50

¹⁰² LEDUC, Guyonne (ed.) *L'éducation des femmes en Europe et en Amérique du Nord de la Renaissance à 1848: réalités et représentations*. Paris: Harmattan, 1997. 525 s. Des idées et des femmes. ISBN 2-7384-5633-2.

¹⁰³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 8

¹⁰⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 38

¹⁰⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 20

¹⁰⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 11

¹⁰⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 24

¹⁰⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 48

¹⁰⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 8

svým mužem Adamem z Hradce založila jezuitské kolegium v Jindřichově Hradci.¹¹⁰ Maria Maximiliana z Hohenzollernu založila a nadala společenství za mrtvé v profesním domě Tovaryšstva Ježíšova. Založila také kapli, nechala ji vyzdobit obrazy.¹¹¹ Také založila jezuitské kolegium na Novém městě pražském roku 1608.¹¹² Františka z Meggau vybavila cennou výzdobou a dary kostely v Telči a Jindřichově Hradci. Nadala také pobožnosti k Božím mukám a nechala postavit kapli v Telči s křížovou cestou a k ní nechala vydat knihu s modlitbami a zpěvy.¹¹³ Stavbami kostelů se vytvářela křesťanská krajina a prostředí. Země se tak stávala křesťanskou a katolickou s mnoha kostely a kaplemi. Ty pomáhaly v dalším šíření víry a zbožnosti.

Světičky byly také schopny věštít budoucnost a předpovědět vlastní smrt. Tak svatá Ludmila věděla o chystané vraždě.¹¹⁴ Svatá Hedvika předpověděla smrt se sledem událostí svého manžela a poznala smrt svého syna v tom samém dni, kdy se stala, i když byl daleko. Cítila také svou smrt, a tak se mohla posílit pomazáním dřívě, než byla postižena vážnější nemocí.¹¹⁵ Touto schopností se však Balbín příliš nezabývá. Klade spíše důraz na rozumově ověřitelné vlastnosti.

Balbín také uvádí mučednickou smrt, která byla po vzoru raně-křesťanských mučedníků. Svatá Eufrasie byla zasnoubena španělskému králi. Když přecházela Pyreneje, byla zajata Maury. Ti byli tak zaujati její krásou, že činili nástrahy její ctnosti. Avšak panna odporovala zločinu a raději zemřela, než by byla zneuctěna, a tak se v obraně ctnosti stala mučednicí.¹¹⁶

Světičky tak v Balbínově pojetí vynikaly křesťanskými ctnostmi. Odlišovaly se od předchozích mystiček, které tvořily mnoho zázraků a prapodivných jevů.¹¹⁷ Balbín přistupuje spíše racionálně a popisuje ověřitelné skutky, jak to odpovídalo tendenci v Katolické církvi po Tridentinu. Ideálním typem byla žena, která trávila hodně času na modlitbách. Meditovala a

---

¹¹⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 114

¹¹¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 128-9

¹¹² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 129

¹¹³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 168

¹¹⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 11

¹¹⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 62-3

¹¹⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 44-5

¹¹⁷ DINZELBACHER, Peter. *Světičky, nebo čarodějky?: osudy "jiných" žen ve středověku a novověku*. Přel. Babka. P. 1. české vyd. Praha: Vyšehrad, 2003. 283 s. Kulturní historie. ISBN 80-7021-650-6.

modlila se typické katolické pobožnosti. Také chodila často k přijímání. Byla vdaná a měla větší množství dětí. S pokorou přijímala problémy a neštěstí v rodině. Byla dobrou vychovatelkou. Křesťansky vychovávala své děti ke zbožnosti a ctnostnému životu. Poté, co ovdověla, se radostně věnovala Bohu. Některé svěťice byly vzdělané, uměly číst a psát. Svěťice také statečně přijímaly nástrahy života a příkoří od manželů. Důležitou činností byla péče o chudé. Zde byla vzorem spíše činnost svatého Františka a jeho péče o malomocné. Zakládáním kostelů se vytvářela nová katolická krajina a rozšiřovaly se možnosti duchovního života a evangelizace prostého lidu. Tak se země stávala křesťanskou.

2.2. Chanovského Vestigium Bohemiae Piae

Chanovský uvádí, že teta svaté Anežky, napsala knihu o nebeských zjeveních a další knihu o velebné svátosti a mnoho dalších.¹¹⁸

Jako Balbín píše o svaté Eufrasii, která byla zasnoubena španělskému králi, ale zahynula, když ji chtěli zneuctít Maurové.¹¹⁹

Také zmiňuje Adélu, manželku Přemysla Otakara I., která poté, co byla zapuzena od manžela, žila svatým životem v cisterciáckém klášteře. Její dcera byla abatyší a žila také svatým životem.¹²⁰

Blahoslavená Odislava, která žila kolem roku 1240, utekla v sedmi letech do pustiny, aby se oddala samotnému Bohu. Tam vedla velmi přísný život v zíněném rouchu, postech a spala na zemi. Modlila se na kolenou, až zakrvácela skálu. V manželství byla matkou chudých, poskytovala jim nutné věci, myla nohy a zázračně lízáním uzdravovala rány. Později vstoupila do premonstrátského klášteře.¹²¹

Sabina z rodu Mitrovičů vynikala zbožností vůči Bohu, milosrdenstvím a dobrodiním vůči bližnímu. Nesnesla, aby žádný žebrák odešel bez peněz, ale buď získala mince od matky,

---

¹¹⁸ CHANOWSKY, Albert. *Vestigium Bohemiae Piae Seu: Res Quaedam Memoratu dignae... Notis Illustratae et Auctae* a P. Ioanne Tanner. Praga: Apud Nicolaum Hosing. 1659., s. 45

¹¹⁹ CHANOWSKY, Albert. *Vestigium Bohemiae Piae*, s. 46

¹²⁰ CHANOWSKY, Albert. *Vestigium Bohemiae Piae*, s. 48

¹²¹ CHANOWSKY, Albert. *Vestigium Bohemiae Piae*, s. 65

nebo chléb od rodiny. Obcházela dům s prosbami o peníze pro chudé. Osvobozovala vězněné. Ani dobytek nechtěla hnát nebo obtěžovat nákladem. Zemřela ve 30 letech roku 1597.¹²²

Chanovský uvádí velké množství zázraků.

Pro Chanovského je jako pro ostatní jezuitu důležité vzdělání. O něm se zmiňuje i u žen. Ženy světice byly zbožné a zasvětily se Bohu. Blíže se Chanovský zabývá jejich péčí o chudé.

2.3. Kadlinského Život svaté Ludmily

Ludmila se starala, aby zachovávala vlastnosti ctné a šlechetné manželky, snažila se zalíbit svému manželovi knížeti Bořivojovi a zůstat s ním v manželské lásce.¹²³ Ludmila ukázala svým ctnostným a pobožným životem cestu k pravému náboženství a svatosti života, takže jí následovali synové i vnukové a vnučky, a její potomstvo trvá i po sedmi stech letech.¹²⁴ Svatého Václava vychovávala a přičiňovala se se vši bedlivostí, aby prospíval v bázni Boží, v křesťanském náboženství a dobrých mravech, k čemuž jej vedla slovy a dobrými příklady.¹²⁵ Vyučila jej křesťanské zbožnosti a ctnostem do té míry, že se skvěl svatostí života jako slunce. Od ní se naučil horlivě rozšiřovat křesťanskou víru a všichni v knížectví museli být křesťany. Poručil otvírat a opravovat školy, povolal zpět kněze a žáky.¹²⁶ Vytvořil tak novou křesťanskou sociální realitu.

Ludmila vždy půl dne trávila na modlitbách v kostele se svým mužem Bořivojem.¹²⁷ Kadlinský zde doporučuje modlitbu svým čtenářům.¹²⁸ Podle Božího přikázání, že máme milovat své nepřátele, se Ludmila chovala a vše dobré přála Drahomíře, i když věděla, že jí

---

¹²² CHANOWSKY, Albert. *Vestigium Bohemiae Piae*, s. 125-6

¹²³ KADLINSKÝ, Felix. *Život Svaté Lidmili Rodičky, Mučedlnice, A Patronky České, Dwogi sláwau, totiž Zemskou a Nebeskou ozdobený*. Praha: w Impressi Universitatis, w Kollegi Towaryšstwa Gežjssowého, bliž Mostu, 1702. 218 s., s. 7;

¹²⁴ KADLINSKÝ, Felix. *Život Svaté Lidmili*, s. 32

¹²⁵ KADLINSKÝ, Felix. *Život Svaté Lidmili*, s. 34

¹²⁶ KADLINSKÝ, Felix. *Život Svaté Lidmili*, s. 34-5

¹²⁷ KADLINSKÝ, Felix. *Život Svaté Lidmili*, s. 37-8

¹²⁸ KADLINSKÝ, Felix. *Život Svaté Lidmili*, s. 42-3

usiluje o život.¹²⁹ Před svou smrtí, o které věděla, se vyzpovídala a zbožně přijala svátost oltářní, a tak se připravila k mučednictví.¹³⁰

Kadlinský vyjmenovává její ctnosti: důvěrnost k Bohu v těžkých a nesnadných věcech, trpělivost ve snášení protivných věcí a smyslům odporných; střídmost v jídle, pití a spaní; štedrost v dávání almužen, milosrdenství k bídným a souženým.¹³¹ Ludmila byla také urozená a rodem vznešená to znamená, že měla tyto ctnosti: udatnost a zmužilost hrdinskou, která se objevuje na mučednících; mravnost, která, když se spojí s pobožností, činí člověka Bohu a lidem milého; stud a šetrnost v zachovávání počestnosti a čistotnosti.¹³²

Ludmila by měla sloužit jako vzor všem lidem, aby se odvrátili od světských tužeb a hříchů a věnovali se nebeské slávě a počestnosti. Měla by být také vzorem ve výchově dětí, jejíž součástí je vzdělávání ve škole. Kadlinský byl stoupcem vzdělávání jako ostatní jezuité. Ludmila měla výchovou vliv na svatého Václava, takže vytvářel křesťanskou zemi. Vzorem by měla Ludmila být také v délce modliteb, které ji chránily od zlého. Lidé by také měli po jejím vzoru být střídmi v jídle a pití. Boží milost se projevuje ve skutečnosti, že Ludmila dopředu věděla o své smrti. Vyzpovídala se a přijala eucharistii, což dokládá její pravou víru. Projevovala také lásku k bližním, k nepřátelům i chudým. Zde ji také Kadlinský líčí jako vzor.

2.4. Crugeriovo dílo

Také pro Crugeria byla důležitá katolická zbožnost a péče o chudé. Anna, dcera českého krále Vladislava, žena Ferdinanda I. byla zbožná, měla přehnané smilování se nad chudými a nuznými. Jednotlivé lidi zbavovala neštěstí. Zlepšovala všemi prostředky horší osud.¹³³ Annu Svídnickou, matku Václava IV., kterou její manžel Karel IV. něžně miloval, nesl se žalem, když zemřela. Byla zbožná v chrámech. Když se vyskytla příležitost k milosrdenství, bez

---

¹²⁹ KADLINSKÝ, Felix. *Život Svaté Lidmili*, s. 49-50

¹³⁰ KADLINSKÝ, Felix. *Život Svaté Lidmili*, s. 70

¹³¹ KADLINSKÝ, Felix. *Život Svaté Lidmili*, s. 79-80

¹³² KADLINSKÝ, Felix. *Život Svaté Lidmili*, s. 86-7

¹³³ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum Inclyti Regni Bohemiae Coronae uti & Et Nobilium ejusdem Pertinentiarum Moraviae & Silesiae...* Litomissl: Typis Joannis Arnolti a Dobroslavina. 1668. 376 s. zde: s. 135

požádání se ji chopila a štědře odstranila bídu nešťastníků.¹³⁴ Svatá Hedvika, slezská vévodkyně, poté, co měla potomky, se oddala čistotě. Věnovala se chudým tak, že ji nazývaly matkou. Z nich třináct každý den připouštěla ke stolu. Uctívala v nich Krista a dvanáct apoštolů. Také je uzdravovala tak, že jim na hlavu položila obrázek Panny Marie. Vůči sobě byla tak tvrdá, jako byla dobrosrdečná k ostatním. Nohy měla téměř holé i v zimní době. Spala na kůlech a bičovala své tělo, žádala, aby ji ostatní bičovali a trpělivě to snášela. Kněžím každodenně se vším pomáhala, ať už dělali cokoliv.¹³⁵ Kateřina z Montfortu chovala obrovské milosrdenství k chudým a nemocným. Když se setkala s chudými, byla mimo sebe, a neuklidnila se, dokud jejich neštěstí neodstranila. Chovala také obzvláštní úctu k eucharistii. Celá byla zapálená a vyznávala, že Spasitele do té míry miluje. Její vděčnost nebyla schopna vyjádřit slova, za to ji vyjadřovaly oči plné slz. S dovolením zpovědníka chodila k přijímání velmi často. Cvičila se umrtvováním, takže zemřela tomuto světu. Ke zkrocení těla užívala posty, tvrdost, bičování a drsné žíněné roucho. Dosáhla toho, že prý ve stáří krásou vynikala nad mladé dívky. Bylo to darem Boží milosti.¹³⁶ Svatá Alžběta Durynská statečně snášela všechna utrpení. Byla označována za matku chudých. Nahé oblékala a když bylo třeba, tkala látky vlastníma rukama.¹³⁷

Některé ženy měly výjimečné postavení ve společnosti a vynikaly obzvláštními schopnostmi. Alžběta, žena Václava z Valdštejna, byla po jeho smrti vdovou 26 let. Její moudrosti a mateřské lásce důvěřoval její umírající manžel na tolik, že ji učinil správkyní mnoha panství a nejvyšší pečovatelkou o čtené potomstvo. V obou těchto věcech byla nad míru moudrá a zachovávala do té míry spravedlnost a milosrdenství, že o ní všichni nejlépe mluvili. Byla označena jako matka ubohých. V potomcích měla lásku a požehnání. Všechny její dcery se proslavily poctivostí a nevinností. Také byla zbožná a štedrá.¹³⁸

Eliška Pomořanská, žena Karla IV., vynikala obzvláštní silou. Tak vynikala v síle, že z mužů nenašla nikoho rovného. Roztrhala železné brnění jako látku s velkým obdivem

---

¹³⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, Praga: Typis Archi-Episcopalibus in Collegio Sancti Norberti, 1670, s. 66

¹³⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, Praga: typis Universitatis Carolo-Ferdinandae in Collegio Societatis Jesu ad S. Clementem, 1676, 152 s. zde: s. 78

¹³⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 572-3

¹³⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sacrorum Pulverum mensis Novembris*, Praga: typis Academicis per Joann. Georg. Schneider factorem. 1761, 192 s. zde: s. 98-99

¹³⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum* s. 251-2

přihlížejících. Dále se Crugerius podivuje, že byla čtvrtou manželkou, protože ostatní čeští králové měli žen méně.¹³⁹

Jako příklad uvádí Crugerius také Máří Magdalénu. Sloužila Pánu Ježíši a je vzorem všech, kteří činí pokání. Zmiňuje o ní, že dokonce zastávala funkci apoštolů a učila národy o novém učení lásky. Velkou část její hlavy má pražská katedrála.¹⁴⁰

Magdalena Dohnaea byla zkušená v lékařském umění a léčila své poddané sirupy, vodou, solemi a tekutinami. Crugerius její jednání označuje jako milosrdenství, kdy nedbala fyzické námahy.¹⁴¹

Matylda (zemřela roku 1116) po dvou manželstvích zůstala pannou a byla statečnou podporovatelkou římského stolce. Pomohla také biskupovi Jaromírovi, když byl obviněn z násilí u papežského stolce. Hrozilo mu sesazení a uvěznění. Ona však dosáhla zproštění viny. Jednalo se jen o mladickou nerozvážnost. Dále se jako biskup osvědčil. Crugerius ji označuje jako hrdinku.¹⁴²

Helena Berckiana byla statečná a vyrovnaně snášela nemoci. Žila vždy podle své tvrdosti. Vynikala přirozenou moudrostí.¹⁴³

Crugerius se spíše zabývá fundacemi kostelů a klášterů. Ženy se také stávaly řeholicemi v těchto kláštorech. Roku 1210 zemřela Hedvika, sestra Vladislava II. Dvacet devět let byla chvályhodnou vdovou a vstoupila do cisterciáckého kláštera, který založila. Její dcera se stala abatyší.¹⁴⁴ Svatá Anežka nedbala svatby s králi a císařem, zasvětila se Kristu a založila řád křížovníků s červenou hvězdou.¹⁴⁵ Kunhuta, sestra Václava III., byla abatyší v pražském klášteře svatého Jiří a pro klášter získala mnohá privilegia a benefícia a zvětšila jej.¹⁴⁶ Eliška Přemyslovna podporovala řád cisterciáků a augustiniánů a také prosazovala kanonizaci

---

¹³⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 261

¹⁴⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 118-119

¹⁴¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 120

¹⁴² CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 127-133

¹⁴³ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres Septembris: Opus Posthumum*, Praga: typis Universitatis Carololo-Ferdinandae in Collegio Societatis Jesu ad S. Clementem. 1672. 154 s., zde: s. 52

¹⁴⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 293-4

¹⁴⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 442

¹⁴⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 122

blahoslavené Anežky.¹⁴⁷ Svatá Terezie zreformovala karmelitánský řád.¹⁴⁸ Svatá Hedvika Slezská spolu se svým manželem založila mnoho svatých beneficií v této provincii a nadala je.¹⁴⁹ Anna Maria Manriqueza de Lara svými nadacemi, mimo jiné knihovnou, podporovala jezuitský řád.¹⁵⁰ Také líčí Crugerius šíření premonstrátského řádu, jehož členky byly urozeného i královského rodu a vynikaly mnoha ctnostmi.¹⁵¹ Kateřina z Montfortu rozšířila františkánský klášter.¹⁵²

V textu se Crugerius vymezuje vůči husitům a popisuje utrpení, které od nich řeholnice musely trpět. K měsíci červenci Crugerius líčí, jak husité ničili ženské kláštery a trápili jeptišky.¹⁵³

Také popisuje příklady špatného života žen. Barboru Cejlskou, ženu císaře Zikmunda Lucemburského, označuje Crugerius jako epikurejskou ženu, ateistku, která zemřela bez pokání. Jediné dobro vykonala pro české a rakouské království, že porodila dceru, která Albrechtovi přinesla dědičné království. Neměla žádnou víru a žila svobodnějším životem. Pravděpodobně skončila v pekelném ohni. Crugerius lituje, že nebyla obrácena ke šťastnější věčnosti.¹⁵⁴

Zabývá se také Drahomírou, matkou svatého Václava. Drahomíra, česká Jezábel, souhlasila se smrtí svého syna Václava, proto byla i s kočárem pohlcena zemí. Otvor byl obrovský a děsivý kouřem i ohněm. Přivolání křesťané uslyšeli nářikající hlasy a plačtivá zvolání.¹⁵⁵ K 16. září zmiňuje svatou Ludmilu a píše, že byla zardoušena na příkaz Drahomíry.¹⁵⁶ V líčení života svatého Václava píše také o Drahomíře. Drahomíra vládla

---

¹⁴⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres Septembris*, s. 149-151

¹⁴⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 22

¹⁴⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 79

¹⁵⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 450-452

¹⁵¹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 461-5

¹⁵² CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 574

¹⁵³ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 42-5

¹⁵⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 66-7

¹⁵⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, Litomissl: Typis Joannis Arnolti de Dobroslavina. 1687-1709, 136 s. zde: s. 87-8

¹⁵⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres Septembris*, s. 76

v Čechách a trápila křesťany všemi druhy krutosti. Dále píše Crugerius: „*Faemina sive amat, sive odit, modum non habet.*“ A označuje ji jako Fúrii.¹⁵⁷

Jako pro ostatní jezuitu bylo pro Crugeria důležité vzdělání. Polská královna Hedvika založila univerzitu v Krakově, kde začaly přednášky roku 1400 a kde působili čeští učenci, a zasloužila se o pokřesťanštění Litvy. Crugerius se o univerzitě podrobněji rozepisuje.¹⁵⁸

Magdaléna, dcera Ferdinanda I., se zaslíbila Bohu a založila společenství panen a vdov. Založila kostel Alžbětina navštívení. Řídila se instrukcemi Tovaryšstva Ježíšova a založila kolegium s kostelem, kde měli duchovní svoje chovanky, seminář pro četnou mládež a školy. Od této doby po sto a dva roky tyto instituce kvetou.¹⁵⁹ Ewa Maria Fleischin založila a nadala seminář, aby v něm mohlo studovat velké množství studentů.¹⁶⁰ Kateřina z Montfortu nechala postavit jezuitské kolegium. Třiceti mladíkům v jindřichohradeckém semináři obstarala obživu, díky čemu mnozí poté vynikli.¹⁶¹

Crugerius zmiňuje také sestry Voršilký. Píše, že do Prahy nyní přišlo i společenství Voršilek, které v tomto městě na hranici Nového Města rozkvétá ve vzdělávání dívek. Vůně svatosti přitahuje prý dívky i ze vznešenějších rodin, jako jsou Švihovští nebo Černínové. Skrze ně mají přístup k bohatství, a tak mohou užitečně sloužit Bohu. Dále Crugerius zvolává: „*Laudetur in S. VRSULA DEUS, per cujus Societatem sexus debilior excolitur egregie literis, & artibus statui illarum competentibus!*“¹⁶²

Svatá Kateřina v aréně diskutovala s filosofy, kteří přiznali, že byli poraženi.¹⁶³ Klariska Kunhuta byla vzdělaná.¹⁶⁴

Crugerius také píše o svaté Markétě, rané křesťanské mučednici, protože její ostatky vyvolávaly zázraky v Praze, např. déšť. Svatá Markéta se mladičká tajně obrátila na víru. Proto byla zajata a udána vlastním rodičem (to Crugerius označuje jako nefas). Její soudce byl uchvácen jejím zjevem a snažil se ji obměkčit jemnými zbraněmi a lichocením. Moudrá

---

¹⁵⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres Septembris*, s. 138-9

¹⁵⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 72-3

¹⁵⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres Septembris*, s. 51-2

¹⁶⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 545-6

¹⁶¹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 573-4

¹⁶² CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 105-6

¹⁶³ CRUGERIUS, Georgius. *Sacrorum Pulverum mensis Novembris*, s. 135

¹⁶⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sacrorum Pulverum mensis Novembris*, s. 139

panna však unikla nástrahám. Byla mučena a dána do vězení, kde ji ohrožoval drak.¹⁶⁵ Podobně líčí také utrpení svaté Voršily.¹⁶⁶

Důležité bylo také potomstvo daných žen. O Jitce, manželce českého knížete Břetislava, píše Crugerius, že měla pět synů, jejichž jména a společenské postavení vypočítává.¹⁶⁷ Alžběta, dcera císaře Zikmunda, zemřela roku 1505. Měla mnoho dětí, její synové zastávali význačná místa ve společnosti. Crugerius také líčí její fundace.¹⁶⁸

Pro Crugeria jsou důležité fundace jednotlivých kostelů a klášterů. Žen uvádí ve svém díle malé množství v porovnání s muži. Je zajímavé, že vybral také ženy, které vynikaly nad ostatní svými schopnostmi spravovat majetek nebo léčením. Jako hlavní poslání žen pokládá buď manželství s větším počtem dětí, nebo řeholní život. Pozitivně se také zmiňuje o Voršilkách, které vyučovaly dívky. Jako odstrašující příklady uvádí dvě ženy hříšnice.

2.5. Shrnutí

Náboženská literatura byla doménou žen. Psaly o žalmech a svých náboženských zkušenostech. V Portugalsku také psaly historická díla a překládaly římské klasické autory. Ženy pěstovaly vzdělanost na královských dvorech, kde se učily také dějinám. Urozené ženy se vzdělávaly doma. Vzdělané byly také jeptišky v kláštorech, i když častěji psaly v lidových jazycích než v latině. Na královském dvoře v Portugalsku v 16. století četly dvorní dámy klasická a humanistická díla v latině. V 17. století se poté vzdělanost žen rozšířila do šlechtických rodin.¹⁶⁹ Mnoho žen bylo velmi vzdělaných, učili se jazyky, latinsky, řecky hebrejsky a současné jazyky, a poté překládaly a tvořily řeči. Mary Ward v Anglii založila

---

¹⁶⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 74-5

¹⁶⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 104-105

¹⁶⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 5-6

¹⁶⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 104

¹⁶⁹ DE ORNELLAS E CASTRO, Ines. *Latine loquor: Women Acquiring Auctoritas (Portugal 1500-1800)*, In SANZ CABRERIZO, Amelia del Rosario, SCOTT, Francesca, DIJK, Suzan van, (ed.) *Women telling nations*, Amsterdam, Netherlands: Rodopi: 2014, ISBN 978-94-012-1112-3. s. 41-61

školy, kde se dívky učili i svobodným uměním, ty se pak šířily po kontinentu. Mnozí humanističtí učenci vzdělávání dívek podporovali.¹⁷⁰

Dílo svaté Terezie z Ávily mělo velký vliv v Evropě. Další autorky psaly o španělských dějinách a projevovaly své náboženské pocity. Jeptišky v Nizozemí psaly o současném politickém vývoji a náboženské situaci, a tak projevovaly své výrazné katolické přesvědčení.¹⁷¹ Členky nových řádů ve Flandrech svými dopisy a kontakty aktivně zasahovaly do dění.¹⁷²

V západní Evropě byly na dvorech mezitím ženy vzdělané a svobodomyšlné, zatímco v Čechách byly maloměšťácké, soustředěné na rodinu a poslušné manželů. V baroku poté přišly ženy, které byly také vzdělané a odmítaly dominanci manžela.¹⁷³ Vzdělání žen v Čechách nedosahovalo úrovně některých žen v západní Evropě.¹⁷⁴ Přesto zde existovaly velmi vzdělané a sečtělé ženy jako byly dcery Šporkovy a Marie Arnoštka Eggenbergová s rozsáhlou knihovnou, kde četla antické i francouzské autory.¹⁷⁵ Čtenářky se také vyskytovaly v klášteře Premonstrátek v Doksanech.¹⁷⁶

---

¹⁷⁰ BROWN, Meg Lota, Education and work In RABER, Karen (ed.) *A cultural history of women in the Renaissance*. 1st edition. London, New York: Bloomsbury USA Academic. 2013. A Cultural History of Women. ISBN 9781847884756. s. 143-162

¹⁷¹ BARANDA, Nieves. Beyond political boundaries: Religion as nation in early modern Spain, In SANZ CABRERIZO, Amelia del Rosario, SCOTT, Francesca, DIJK, Suzan van (ed.) *Women telling nations*, Amsterdam, Netherlands: Rodopi: 2014, ISBN 978-94-012-1112-3., s. 63-83

¹⁷² PANDO-CANTELI, María Jesús. Expatriates. Women's communities, mobility and cosmopolitanism in early modern Europe: English and Spanish nuns in Flanders, In SANZ CABRERIZO, Amelia del Rosario, SCOTT, Francesca, DIJK, Suzan van (ed.) *Women telling nations*, Amsterdam, Netherlands: Rodopi: 2014, ISBN 978-94-012-1112-3. s. 85-101

¹⁷³ LENDEROVÁ, Milena, (ed.) et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století.*, s. 33-34; MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500-1700)*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2004. 1060 s. Česká historie; sv. 12. ISBN 80-7106-312-6., s. 552-564

¹⁷⁴ LENDEROVÁ, Milena, (ed.) et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století.*, s. 83-95

¹⁷⁵ RADIMSKÁ, Jitka, LENDEROVÁ, Milena. Barokní čtenářky: Eleonora a Anna Kateřina Šporkovy, Marie Arnoštka Eggenbergová, In LENDEROVÁ, Milena, (ed.) *Eva nejen v ráji: žena v Čechách od středověku do 19. století*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 198 s. ISBN 80-246-0375-6. s. 131-154

¹⁷⁶ KUCHAROVÁ, Hedvika. Klášter premonstrátek v Doksanech v 2. polovině 17. a na začátku 18. století v zrcadle rukopisu XVI G 6 z Národní knihovny v Praze, In ČORNEJOVÁ, Ivana, KUCHAROVÁ, Hedvika, VALENTOVÁ, Kateřina, (ed.) *Locus pietatis et vitae: sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.-15. září 2007*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008. 535 s. ISBN 978-80-86197-39-5., s. 203-225;

k 18. století o monastickém životě: ČAPSKÁ, Veronika et al. *Between revival and uncertainty: monastic and secular female communities in Central Europe in the long eighteenth century = Zwischen Aufbruch und Ungewissheit: klösterliche und weltliche Frauengemeinschaften in Zentraleuropa im "langen" 18. Jahrhundert*. Opava: Silesian University in Opava, 2012. 340 s. ISBN 978-80-7248-786-8.

Balbín a jeho přátelé kladně hodnotí vzdělávání žen. Náboženská sféra byla doménou žen v četbě a psaní knih. Jezuité kladně hodnotí schopnost žen psát a číst zbožné knihy. Crugerius také kladně hodnotí vzdělávání Voršilkami. Reflektují tak současný vývoj, aniž by jej odsuzovali. Spíše jej hodnotí kladně, aniž by zdůrazňovali podřízenost a méněcennost žen. Také v rodinném životě nezdůrazňují podřízenost, ale manželský život připadá Balbínovi spíše jako problematický.

Jezuité spíše refletovali daný stav. Byly ženy vzdělané, učily se číst a psát, kupecké dcery znaly účetnictví a šlechtické dcery jazyky. Měšťanské vdovy vedly živnosti po svých manželích. Vzdělanost měla vést k mravnosti. Ženy byly vedeny ke zbožnosti, měly jako slabší krotit své tělesné touhy a chovat se mravně.¹⁷⁷

Ženy byly v náboženské oblasti rovnoprávné nebo měly naopak vyšší postavení než muži. Důraz byl kladen na osobní zbožnost. Podílely se na rekatolizaci svých území i rodin. Balbín a jeho přátelé nebyli misogynní. Líčili dobu s jejími projevy a zdůrazňovali zbožnost žen. Popisovali jejich duchovní aktivity, modlitby, které vedly až k extázi. Asketické chování souviselo s důrazem na mravní čistotu a slabost žen.

Ženy světice byly ctěny jako kladný obraz ženství, jehož vzorem byla Panna Marie.¹⁷⁸ V obzvláštní úctě byl panenský život v klášteře. Panenství bylo nejvíce ceněno, poté následovalo vdovství. Čistota byla základní křesťanskou ctností.¹⁷⁹ Jezuité byli velkými ctiteli Panny Marie a v souvislosti s touto skutečností hodnotí ženskou čistotu jako důležitou. Vdané ženy ji porušují, protože mají touhu po dětech. Poté co několik dětí mají, se k ní znovu vrací, i když žijí v manželství nebo alespoň jako vdovy.

Panna Maria byla vzorem ženské svatosti. Byla vzorem svou čistotou a věčným panenstvím. Zachránila svět od hříchu, který způsobila Eva. Je tak protikladem Evy. V katolické i protestantské reformaci došlo k utužení patriarchální nadvlády mužů nad

---

¹⁷⁷ LENDEROVÁ, Milena, (ed.) et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*., s. 171-2

¹⁷⁸ LENDEROVÁ, Milena, (ed.) et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, s. 27-28

¹⁷⁹ LENDEROVÁ, Milena, (ed.) et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, s. 75-6; STORCHOVÁ, Lucie. Gender a „přirozený řád“ v českojazyčných diskurzech vdovství, panenství a světectví raného novověku, In RATAJOVÁ, Jana, STORCHOVÁ, Lucie, (ed.) *Nádoby mdlé, hlavy nemající?: diskursy panenství a vdovství v české literatuře raného novověku*. 1. vyd. Praha: Scriptorium, 2008. 591 s. ISBN 978-80-86197-95-1. s. 508-541

ženami. Obava mužů z chaosu a převrácení sociálního pořádku vedla k utužení poměrů. Ze strachu z rozvrácení křesťanské společnosti byly pronásledovány čarodějnice.¹⁸⁰

Proto-kapitalistické ekonomické změny transformovaly podobu ženské práce a mnoho mužů cítilo ohrožení, a proto psali misogynní texty. Ženy obchodovaly s domácími produkty, chodily na trhy, některé se podílely na moci. Anglická královna Alžběta I. vládla, i když zdůrazňovala svou pozici slabé ženy.¹⁸¹

V raném novověku nebyla tak jasně jako v současnosti vymezena sféra soukromí a veřejného působení. Mravokárci přisuzovali ženám péči o domácnost, připodobňovali je ke šnekům, kteří si svůj domov nosí všude s sebou. Péče o domácnost se týkala i veřejné sféry. Počínající kapitalismus narušoval toto uspořádání. Mnoho žen porušovalo tato omezení a unikalo ze soukromé sféry. Náboženský život vedl k individualizaci a prosazoval ženy i ve psaní knih, které bylo jinak doménou mužů.¹⁸² Balbín a jeho přátelé vidí jako práci v soukromé sféře péči o děti, která měla být láskyplná a vychovávat ke ctnostem a křesťanství. Ženy, které byly šlechticemi, se projevovaly také ve veřejné sféře při stavbách kostelů a jezuitských škol. Také při pobožnostech v kostelích byly ve veřejném prostoru a jako individuální bytosti ve vztahu k Bohu.

Mnoho žen v raném novověku vykonávalo moc a správu mnoha území. Spravovali je jako manželky v nepřítomnosti manželů a matky místo svých nedospělých synů. Stály tak v opozici vůči misogyniím a patriarchálním tradicím. Mnohé ženy také podporovaly umění, investovaly do staveb duchovních i profánních.¹⁸³ O těchto ženách píše jezuité a kladně hodnotí jejich stavby a nadace, obzvláště ve prospěch jezuitského řádu a jeho vzdělávacích aktivit.

---

¹⁸⁰ HICKERSON, Megan L. *Religion and popular beliefs*, In RABER, Karen (ed.) *A cultural history of women in the Renaissance*. 1st edition. London, New York: Bloomsbury USA Academic. 2013. A Cultural History of Women. ISBN 9781847884756. s. 67-94

¹⁸¹ RABER, Karen (ed.) *A cultural history of women in the Renaissance*. 1st edition. London, New York: Bloomsbury USA Academic. 2013. A Cultural History of Women, ISBN 9781847884756. s. 1-21; klasickou českou prací je JANÁČEK, Josef. *Ženy české renesance*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1987. 269 s. Spirála.

K poměrům ve Slezsku viz KORBELÁŘOVÁ, Irena. *Žena ve slezské měšťanské společnosti barokní doby: východiska, rámce, zjištění*. Opava: Slezská univerzita, 2012. 221 s. ISBN 978-80-7248-805-6.

¹⁸² CLARKE, Daniele. *Public and private*, In RABER, Karen (ed.) *A cultural history of women in the Renaissance*. 1st edition. London, New York: Bloomsbury USA Academic. 2013. A Cultural History of Women. ISBN 9781847884756, s. 115-142

¹⁸³ HULBURT, Holly. *Power*, In RABER, Karen (ed.) *A cultural history of women in the Renaissance*. 1st edition. London, New York: Bloomsbury USA Academic. 2013. A Cultural History of Women. ISBN 9781847884756, s. 163-182

Světičky byly v podání jezuitských autorů ženy, které žily obzvláště zbožným životem. Mnoho času trávily na modlitbách. Meditovaly a modlily se typické katolické pobožnosti. Svou zbožnost prožívaly emocionálně, ale také se modlily různé latinské modlitby nebo žalmy. Studovaly meditační literaturu a s radostí meditovaly před Tělem Páně. Úcta k eucharistii byla důležitým projevem katolictví, stejně jako mariánské pobožnosti a uctívání svatých.¹⁸⁴

Jezuité také zdůrazňují askezi, která odpovídala době. Jednalo se o zíněná roucha a dŕtky. Svaté ženy však také konzumovaly málo masa a spíše zeleninu.

Důležitou ctností byla pokora. Ta vedla k sebezapírání a souvisela také s péčí o chudé. Světičky byly ochotné se ze svého šlechtického stavu ponížit a pečovat o chudé a nemocné lidi. V jakémisi božském šílenství rozdávaly nebo házely lidem jídlo a měly o ně péči. Tato ctnost vychází ze starozákonní tradice péče o chudé a společensky znevýhodněné.

Balbín zdůrazňuje výchovu dětí, která měla vést ke ctnostnému životu. Výchova byla jednou z důležitých aktivit a povolání žen té doby. Celkově manželství však hodnotí jako nižší a vcelku problematické. Oproti tomu velmi oceňuje vdovství. Ženy měly větší množství dětí a poté žily opět v čistotě v manželství nebo vdovství. Výchova dětí byla autoritativní, ale i láskyplná. Ženy byly také statečné. Statečně snášely válečné útrapy, smrt dětí i problémy v manželství.

Zakládáním kostelů a klášterů ženy vytvářely katolickou krajinu a podílely se na evangelizaci venkova. Protože pocházely ze šlechtických rodin, měly k této činnosti prostředky. Důležitá byly také podpora jezuitského řádu a jejich školství.

Crugerius uvádí navíc ženy, které vynikaly dalšími schopnostmi jako správa panství nebo léčení. Také píše o dvou ženách, které jsou protikladem ctnostného života. Jednu označuje jako ateistku žijící volnějším životem a druhou obviňuje z účasti na vraždě vlastního syna. Jedna tak porušovala čistotu, mravnost a křesťanský život a druhá porušila mateřskou lásku.

---

¹⁸⁴ PROCHÁZKOVÁ Dana, Ctnosti v barokní hagiografii, In ŘÍHOVÁ, Ladislava, (ed.) *Jednota v mnohosti, Unity in Diversity, In pluribus unitas, Sborník konferenčních příspěvků, Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy*. 1. vyd. Praha: L. Marek, 2018. ISBN 978-80-87127-93-3. s. 104-111

3. Jezuitské ctnosti

Hlavním posláním jezuitů v době jejich založení bylo po vzoru apoštolů, jak je popsáno v Novém zákoně kázat slovo Boží. Měli zlepšovat víru katolických věřících. Hlavními třemi posláním bylo slovo, svátost a skutky. Měli kázat slovo Boží, udílet obzvláště svátost pokání a vykonávat skutky milosrdenství. Kromě kázání byl důraz kladen na přípravu na přijetí svátosti pokání a na samotnou zpověď. Skutky milosrdenství se týkaly péče o chudé, navštěvování špitálů a vězení. V Římě pomáhali první jezuité také bývalým nevěstkám. Při vstupu do řádu skládali jezuité slib čistoty, chudoby a poslušnosti. Chudoba byla obzvláště důležitá. Někteří jezuité odcházeli z řádu, protože pro ně bylo těžké dodržovat slib čistoty. Poslušnost se projevovala ve vztahu k nadřízeným, ale vycházela z pochopení a porozumění dané problematiky. Velmi důležitou roli hrála duchovní cvičení sv. Ignáce, která byl nucen absolvovat každý nově přijímaný člen. Sloužila také prostým věřícím a jejich cílem bylo osobní spojení s Bohem a přijetí Jeho vůle. Člověk měl meditovat nad vlastními hříchy, vykonat generální zpověď, meditovat nad životem, utrpením a zmrtvýchvstáním Ježíše Krista a naučit se rozlišovat mezi dobrem a zlem. Cílem bylo určení budoucího povolání, kde byl důraz na chudobu a následování Krista a prvních apoštolů. Od počátku také vznikaly školy, kde se vzdělávali i vyučovali jednotliví jezuité. Cílem vzdělání byla pietas. Jezuité se věnovali kázání, výuce náboženství a zpovídání. Cílem však nebylo potírání reformace. Reformaci pokládali za morální selhání a její stoupence za svedené z pravé cesty. První jezuité se soustředili na upevňování víry v katolických zemích, jako bylo Španělsko, Portugalsko a Itálie a šíření víry v Asii a Americe mezi domorodci. Hlavním posláním jezuitů bylo „pomáhat duším“.¹⁸⁵

Podle Konstitucí měl být jezuita mužem, „*kteřý je veden rozumem, má dobrou paměť a silnou vůli, k tomu je vybaven řečnickým talentem...musí mít bohaté mravní kvality, například poctivost, která se zračí i v jeho obličejí, svědomitost, přímost, jednoduchost, pevnost, vytrvalost, zdvořilost a laskavost a konečně klidnou povahu.*“ Toto vše má cenu jen

---

¹⁸⁵ O'MALLEY, John W. *The first Jesuits*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1993. 457 s. ISBN 0-674-30313-X.

WORCESTER, Thomas, (ed.) *The Cambridge companion to the Jesuits*. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 361 s. Cambridge companions to religion. ISBN 978-0-521-67396-9.

skrz milost Boží a je třeba lásky k Bohu. Generál by měl mít obzvláště dobrotu, lásku a úsudek s dobrým vzděláním.¹⁸⁶

V českých zemích poté jezuité pokračovali v naplňování skutků, jak odpovídalo založení řádu. Velké důležitosti dosáhla vzdělanost. Byly založeny koleje a semináře, kde se vzdělávala mládež. Obnovená teologie sloužila k výchově kněží. Došlo k vydávání nových děl a k překladům cizí literatury, která se týkala dějin, katecheze, teologie, filozofie a polemiky s jinověrci. Cílem vzdělávání byla výchova ke zbožnosti a morálce. Přísné stanovy vedly k utužení chování studentů a k jejich vedení ke ctnostnému životu. Přes některé výjimky se dařilo vést mládež k lepšímu mravnímu životu, jehož součástí bylo zpytování svědomí, zpovědi a přijímání. Jezuité spolupracovali se státem na obracení prostého lidu na víru. Na svých misiích působili v oblastech, kde zůstávaly počty protestantů, a vedli je ke zpovědi a každoročnímu přijímání. Kromě toho jezuité vykonávali *assueta ministeria*, jak odpovídalo založení Ignácem z Loyoly: zpovídali, učili náboženství dospělé i děti, navštěvovali nemocné doma i ve špitálech, pečovali o vězně a odsouzené k smrti, podporovali chudé a napravovali hříšnice. Velmi populární byla duchovní cvičení svatého Ignáce, která kromě noviců a členů řádu absolvovaly také řeholnice a laici. Novým jevem bylo potírání reformace. S jinověrci však jezuité měli jednat s pokorou. O vstup do řádu byl velký zájem a představení si tedy vybírali. Každý rok také několik členů propustili.¹⁸⁷

3.1. Balbínovo pojetí

Balbín vypráví o vytváření nové katolické sociální reality. Základem nové sociální reality bylo vzdělání. Vzdělání mělo vést ke zbožnosti. Jezuité se vzdělávali a také rozšiřovali vzdělávání na jiné. Učili prosté lidi katechismu. Balbín líčí, jak jednotliví jezuité procházeli vzdělávacím systémem. Edmund Kampián studoval sedm let filosofii a šest let teologii. Stal se bakalářem. Roku 1574 v Praze učil rétoriku. Byl v čele mariánské kongregace. Vynikal ve vzdělanosti a výmluvnosti.¹⁸⁸ Byl odborníkem na logiku a fyziku, vzdělával mládež ve

---

¹⁸⁶ RAVIER, André. *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002. 543 s. Societas; 12. ISBN 80-86045-97-8., s. 529-533

¹⁸⁷ KRÖSS, Alois et al. *Geschichte der böhmischen Provinz der Gesellschaft Jesu. III., Die Zeit von 1657 bis zur Aufhebung der Gesellschaft Jesu im Jahre 1773*. 1. Aufl. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012. 1384 s., [3] s. obr. příl. ISBN 978-80-7412-108-1.

¹⁸⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 190

vědách i ctnostech a povzbuzoval mnohé k lásce ke zbožnému životu.¹⁸⁹ Napsal několik děl, mimo jiné *Protestatio ad Reginam*.¹⁹⁰ Jan Ogilbaeus studoval rétoriku v Jindřichově Hradci a v Olomouci morální teologii.¹⁹¹ Mathias Burnatius pět let studoval humanitní vědy, gramatiku, poetiku a rétoriku. Rozuměl perfektně latinsky, polsky, česky a německy.¹⁹² Jan Meagh znal tak dobře Vergiliovu Aeneis, že pokud student začal nějakou báseň, on ji z paměti mohl dokončit.¹⁹³ Jiří Koenig logiku studoval v Brně, filosofii v Praze a vynikal nad ostatní žáky. Vynikal v poetice, rétorice a vystudoval teologii.¹⁹⁴ Vojtěch Bausek vynikal v teologii nad ostatní jezuity. Obnovil teologická studia ve Vídni a stal se zde děkanem.¹⁹⁵ Martin Sředa rozuměl latinsky, česky, polsky a německy. Učil gramatiku od základů, poetiku a rétoriku dva roky a vykládal filosofii a teologii.¹⁹⁶ Nicolaus Lancicius učil svatý jazyk, morální teologii, scholastiku a kontroverzní teologii, interpretoval Písmo svaté.¹⁹⁷ Páter Nerovius vynikal obzvláště v řecké literatuře. Učil gramatiku, poetiku, etiku a filozofii. Byl doktorem na Karlově Univerzitě v Praze. Co se týče vzdělanosti i svatosti univerzita neměla rovného.¹⁹⁸

Důležitou vlastností byla poslušnost, která se pojila s láskyplností a nevinností. Vojtěch Bausek byl mužem mírným, nevinným, s bělostnou duší, milování hodné pokory, poslušnosti připravené ke všemu. V jeho tváři se zračila nevinnost duše a láska vůči Bohu a lidem.¹⁹⁹ Václav Švihovský byl vítězem nad všemi žádostmi. Měl radost, pokud jej ostatní nedbali. I když byl urozeného původu, nikdy se tím nechlubil a netrpělivě snášel chválu.²⁰⁰

---

¹⁸⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 195

¹⁹⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 195

¹⁹¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 199

¹⁹² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 211

¹⁹³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 216

¹⁹⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 219

¹⁹⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 94

¹⁹⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 119

¹⁹⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 134

¹⁹⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 138

¹⁹⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 94

²⁰⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 101

Jednou ze služeb byla práce v kuchyni, které se někteří ochotně věnovali. Edmund Kampián vykonával prosté práce v kuchyni i činnost služebníků.²⁰¹ Václav Pillar byl mírný a pokorný. Usiloval o lásku. Při pracích v kuchyni, obzvláště tření, mytí a utírání černých kovových hrnců vynikal nad ostatními.²⁰² Martin Středa pohrdal vším, co svět miluje. Všechnu lidskou poctu, nádheru a potlesk pokládá za prázdné. Byl mužem skutečně duchovním. Když neměl vlastní plášť, vypůjčil si od dveřníka nebo kuchaře, a v něm oblečený chodil na veřejnost. Jeho vnitřní šaty byly prosté a opotřebované dlouhým užíváním. Modlitební knihy měl takové, že je nikdo jiný nechtěl používat. Vždy vyhledával horší a prostší věci. Do Prahy jel na vesnickém voze. Z Boží milosti měl mnoho darů, ale nijak se nevyvyšoval nad ostatní. Žil mezi jezuitu jako nejmenší ze všech. Často pomáhal v kuchyni.²⁰³

Mnozí jezuité byli rektory nebo podobnými představenými ostatních jezuitů. Balbín pozitivně hodnotí jejich jednání k podřízeným. Jako představení měli být plni lásky a pochopení. Jiří Koenig obzvláště zachovával, co přikázali nadřízení. Přesně vykonával i jejich kývnutí.²⁰⁴ Martin Středa jako představený byl obdivuhodně moudrý. Vytrvale a moudře snášel a omlouval nedostatky jiných. Byl moudrý při opravování chyb podřízených. Vždy počkal několik dní, a poté navrhl spíše lék než trest. Pokud někdo o někom špatně mluvil, omlouval jej a bránil. Nikdy nedovolil, aby byl někdo utlačován nebo něco těžšího snášel jako trest. Nikdy nikoho neznepokojoval. Ale když byli v klidu a schopní opravy napomínal viníky příjemně a napravoval je s prospěchem. Také se pečlivě staral o nemocné tělesně a na duchu a zabránil vystoupení z řádu.²⁰⁵ Petrus Torrentinus byl rektorem koleje, a tedy řídil mládež a novice. Své rozkazy přizpůsoboval nadání podřízených, a tak vše řídil s jejich vůlí. Byl moudrý a uměřený.²⁰⁶ Jakub Geranus byl jako správce příjemný a láskyplný, takže u podřízených všeho dosáhl. V jednáních byl statečný a neotřesitelný. Když někdy věc vyžadovala jeho přítomnost, vzal klobouk, hůl, brevír a růženec (který stále nosil u sebe doma

---

²⁰¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 194

²⁰² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 108

²⁰³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 120

²⁰⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 219

²⁰⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 121-2

²⁰⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 103-104

i venku a modlil se jej) a vydal se i na dlouhou cestu a Bohu svěřil výsledek jednání. Všechna nedorozumění a nesnáze snášel trpělivě.²⁰⁷

Mezi ctnosti patřila i askeze. Páter Fridrich Hunecken abstinovat většinou od vína, byl skromný v jídle, živil se rosolem místo masa. Často se modlil, i v noci. Usiloval o umrtvování. Užíval zíněného oděvu a bičů s nejvyšší tvrdostí.²⁰⁸ Martin Středa se stravoval velmi skromně. Jedl s ostatními jezuity tak, aby zmátl jejich oči, vždy se zabýval jídlem, noži, vidličkami a lžičkami, aniž by cokoli nakonec ochutnal. Nakonec do misky nalil pivo a jedl je s chlebem.²⁰⁹ Páter Nerovius užíval zíněné roucho a každodenně se bičoval, a to neopomněl během čtyřiceti let.²¹⁰

Dále vytvářeli sociální realitu na misiích. Někteří byli velmi úspěšnými misionáři a obrátili mnoho lidí na víru. Zabránili tak heretikům v získávání duší. Mathias Burnatius obracel na víru lidi ve vesnicích v okolí Jičína. Kázal, oslovoval je a přesvědčoval, takže během několika let převedl do církve od husitské hereze několik tisíc duší. Poté se panstvo snažilo šířit víru pomocí vojáků a v obraně venkovanů byl Burnatius zavražděn.²¹¹ Václav Švihovský měl obzvláštní autoritu při zapáleném kázání k lidu, takže získal pro Krista a jeho církev více stovek lidí. Nemenší úspěch měl při rozhovorech, kterými přivedl mnoho slavných žen na stranu církve. Byl označen za apoštolského muže.²¹² Václav Pillar měl česká kázání v Praze u Salvátora. Krátce předtím bylo mnoho kazatelů vyhnáno z Prahy a mnoho z obyvatel je chtělo následovat nebo se rozhodli herezi nikdy neopustit. Pillar je přesvědčoval o církevním postu tak, že popisoval rozhovor žaludku s břichem. Vykládal, jak je úzká cesta do nebe a jaká odměna jej čeká. Tak bylo spíše než tresty obráceno smýšlení všech k postu.²¹³ Vzorem apoštolského života byl páter Albert Chanovský. Chodil po vsích a kázal království Boží. Jako potravu měl chléb a sýr, jako nápoj vodu. Byl pokryt pláštěm a kloboukem. Nestaral se vůbec o lidské pocty, zapomněl na své příbuzné a usiloval jen o slávu Boží skrze spásu duší. Nejvíce se věnoval chudým a venkovanům. Byl obklopen nebeským světlem. Nad

---

²⁰⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 112

²⁰⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 118

²⁰⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 119

²¹⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 138

²¹¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 211-212

²¹² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 101

²¹³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 109

jeho pokojem zářily ohnivé koule.²¹⁴ Páter Fridrich Hunecken za třicetileté války obcházel s Danielem Stigeliem kláštery řeholníků a obzvláště řeholnic v oblasti Halberstadtu, Magdeburku, Hamburku a Lübecku, a všechny katolíky, kteří zůstali, upevňovali ve starém náboženství. Poté, co Ferdinand II. umožnil návrat jezuitů do Čech, usadil se páter Fridrich v Chomutově a očistil celé toto sousedství od hereze takovou silou argumentace a tolika příklady ctností, že již nikdy poté nemohlo být odvedeno od poznané pravdy žádnými saskými ani švédskými zbraněmi ani chytrostí pastorů. Šířil víru pod úklady nepřátel obzvláště, když viděli jeho úspěchy. Několik tisíc lidí připojil k církvi. Celý kraj jej nazýval apoštolem. Balbín slyšel jeho povzbuzování jezuitům, která byla tak oduševnělá a učená, že málokterí byli pevněji přesvědčeni.²¹⁵ Ondřej Metsch byl úspěšný při obracení lidu. Vedl si seznam, ve kterém zapisoval jména těch, které s Boží milostí obrátil na katolické náboženství, které hříšníky dovedl k pokání, které povzbudil ke svatému životu a které zachoval Bohu. Podle tohoto seznamu obrátil 10 018 heretiků v učených rozhovorech, devět kazatelů, kteří veřejně odvolali omyly, odpadlíků 109, dvě ovce z domu Izrael (židy). Mnoho lidí dovedl k pokání. V pěti kláštorech obnovil disciplínu. 39 žen vedl k čistotě života. Byl v čele poutí k mariánským chrámům, kam vedl nespočetné zástupy. Založil mariánské kongregace.²¹⁶ Páter Nerovius obrátil na pravou víru nemalé množství venkovanů v různých oblastech Čech, obzvláště u Jičína. Zde se stala podivuhodná věc: Umírající žena jej povolala ke zpovědi. Mezitím však umřela. Přesto k ní Otec přišel. Pán daného místa zvědavě přes bránu sledoval, co se děje. Mrtvola se zvedla a Nerovius jí poskytl uši. Poté, co bylo vše vykonáno, otevřela se brána a mrtvola ležela na svém místě.²¹⁷ Adam Kravařský obracel venkovany na víru v mnoha českých krajích. První práce jej čekala na panství Slavatů v Košumberku. Po několika měsících zde padesát tisíc odpřísáhlo herezi a dobrovolně vyznali hříchy a katolicky přijali eucharistii. Odtud byl nařízením císaře poslán do rakovnického kraje. Zdržoval se na velmi opevněných místech, obzvláště na Křivoklátě, neboť venkované se chopili zbraní. Když se u něj ze všech stran ozbrojení sešli, byli získáni jeho příjemností a poučení rozhovory. Byli poté příkladem jiným, a tak se v této oblasti během roku obrátilo na víru deset tisíc duší. Na Třeboňsku, kde působila Jednota bratrská, a v okolí obrátil pět tisíc lidí. Za tyto úspěchy mu děkoval sám císař Ferdinand III. Poté byl poslán ke Karlštejnu, kde jej ohrožovali ozbrojení

---

²¹⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 116

²¹⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 117-118

²¹⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 124-5

²¹⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 138

venkované, které Balbín označuje jako divoké. Když mluvil o náboženství, pokládali se za uražené. Milými slovy je však byl schopen uklidnit. Podobně na Novém městě pražském obracel lidi od hereze. Navštěvoval domy předních občanů a dokládal jim starobylost a slávu katolického náboženství. Tak byli pomalu přivedeni k víře a prostí lidé následovali jejich příkladu, a tak se toho samého roku obrátilo čtyři tisíce lidí. Podobně obrátil obyvatele královéhradeckého kraje, kde v Kunvaldu sídlila Jednota bratrská. Tato oblast se stala velmi katolickou a poklidnou, jak dosvědčuje sám Balbín.²¹⁸

Někteří byli také dobrými kazateli. Edmund Kampián učil rétoriku a vedl kázání v latině ke vzdělaným lidem.²¹⁹ Chválila jej šlechta a velebil jej i císař Rudolf.²²⁰ Páter Ondřej Metsch kázal k lidu. Smáli se s ním i plakali. V Brně roku 1636 o Vánocích popisoval Ježíše, jak se narodil a z něj se zrodila radost země a nebes, andělů, nebešťanů, Otců a všech lidí. Zdálo se, jakoby zešílel. Sám zpíval verše ke Kristovu narození a lid se k němu přidával a někdo prozpěvoval, jak mohl. Po chvíli dal znamení a všichni ztichli, potom opět vzbudil slzy a vzlykání vyvolal ze srdcí. Balbín píše, že nikdy v životě neviděl ani neslyšel nic podobného: smích, pláč, zpěv, vzlykání, klekání, vstávání, opakování slov. Nic nerozkazoval, jen vedl lid k tomu, čeho mohl dosáhnout. Kázal během čtyřiceti let v Rakousku, na Moravě a Slezsku. Na kázání se pečlivě připravoval. Nikdy se dostatečně nespolehal ani na své nadání, ani na svou paměť a úsudek. Ptal se ostatních, co je vhodné a co nikoliv. I jako stařec nepokládal za nevhodné, aby se radil s mladými jezuiti a pokorně se jich ptal, jaký mají názor na tu nebo jinou sentenci z Evangelia.²²¹ Adam Kravařský se modlil, aby pronesl odpovídající řeč, nutnou ke spáse poslouchajících. Měl takovou autoritu, že se zdálo, že nemluví, ale rozkazuje. Když kázal lidu, předčítal z otevřeného kodexu bible. Pokud bylo třeba něco interpretovat řecky nebo latinsky ze svatého Písma, pohotově tak udělal, takže jej obecně nazývali doktorem svatého Písma.²²²

Často se modlili a projevovali lásku k Bohu i Panně Marii. Jeremiáš Fischer měl pevnou naději v Pannu Marii a volal ji o pomoc v době moru roku 1623. Sám se divil, jak rychle se uzdravila jeho rána.²²³ Páter Jiří Koenig byl vytrvalý v ctnosti a velmi usiloval o

---

²¹⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 139-141

²¹⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 194

²²⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 195

²²¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 123-4

²²² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 143

²²³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 213

modlitby. Staral se do té míry o vyplnění ranní modlitby, že nikdy nespal déle, než bylo zvykem. Když učil rétoriku v Opavě, měl závažný spor s jakýmsi řeholníkem o neposkvrněné početí Panny Marie, které hájil tolika důvody a tak neporazitelnými, že u protivníka vyvolal ticho.²²⁴ Petrus Torrentinus držel v ruce růženec jako znak mariánské zbožnosti. Přemýšlel o nebeských věcech s velkou sladkostí zbožnosti do té míry, že oslovoval Ježíše a Marii, jako by byli přítomni před ním, a poslouchal jejich odpovědi, když věřil, že nikdo není přítomen, sladce a nebesky se smál.²²⁵ Martin Středa jednal více s Bohem než lidmi. Při všech obřadech byl vždy jako první přítomný – při litaniích, nešporách, svatých zpěvech a veřejných prosbách. V nebezpečích, obtížích a nemocích více důvěřoval samotnému Bohu než lidským prostředkům. Jako představený často vyzýval podřízené k modlitbám a předepisoval jim hodiny modliteb v soukromé kapli.²²⁶ Ondřej Metsch vždy, když vycházel z pokoje, držel v ruce růženec a zdravil Pannu. Každý den se modlil mnoho korunek Panny Marie. Vše začínal se svatými jmény Ježíše a Marie.²²⁷ Páter Nerovius vždy mši četl v slzách. Každý pátek na počtu utrpení Páně sedával v pokoji na zemi, jakoby truchlil pod křížem s Máří Magdalénou. Kromě Panny Marie uctíval svatou Dorotu. Přisuzoval jí záchranu před dluhy, když byl rektorem koleje nového města pražského.²²⁸ Adam Kravařský se každodenně modlil růženec. Vše, co viděl, vztahoval k Bohu. Bez ohledu na zdraví trávil čas na kolenou na zemi při modlitbách a zpytování svědomí. Modlil se officium kněží. Celé noci trávil bezesné, procházel se po pokoji a opakoval několik slov: Můj Ježíši! Svatý! Ó Ježíši! Ó Maria! Tato slova opakoval mnohé hodiny a někdy i celou noc. Jednou na cestě, když si myslel, že jej nikdo neslyší, modlil se k Bohu a mluvil tak přátelsky, že z toho měl posluchač hrůzu. Oslovoval Ježíše a Královnu nebes, jako by byli přítomni a odpovídali mu. Velmi sladce se smál, měl z toho potěšení, ptal se jich a odpovídal. Na cestách často vyšel ven, aby nevzbudil ostatní a mnoho hodin se modlil. Na cestě v Uhrách byl jednou viděn, jak nad sněhem hodinu vytrval na kolenou na modlitbách.²²⁹ Důležitý byl osobní vztah k Bohu, modlitba a meditace. Jezuité měli všechny činnosti odvozovat od Boží milosti. Na prvním místě byla úcta a láska k Ježíši a poté k Panně Marii.

---

²²⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 219

²²⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 104

²²⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 122

²²⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 125

²²⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 138

²²⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 144

Úctu ke svatým zmiňuje Balbín v menší míře. Páter Lancicius se vyznačoval úctou ke svatým. Získal v Římě a přivezl do Čech těla svatých mučedníků. S mnoha modlitbami je rozdělil mezi koleje. Následovalo mnoho zázraků.²³⁰

Balbín zdůrazňuje také úctu k eucharistii. Vojtěch Bausek roku 1556 uviděl ve svaté hostii Krista jako nemluvně. Zeptal se Ježíška, co od něj žádá a ten mu řekl, aby zůstal, kde je. Stalo se to v kostele svatého Klimenta, a tak byl povolán k jezuitům.²³¹ Martin Středa se staral, aby procesí k Božimu Tělu bylo v koleji svatého Klementa vykonáno s obzvláštním leskem a nádherou, když byli v Praze ještě švédští vojáci.²³² Adam Kravařský přistupoval často ke svátosti, i když byl o berli jako stařec a často padal. V oktávu Těla Páně v chrámu téměř bydlel, mýval ve zvyku zde vést bezesné noci a nahlas se modlil k eucharistii. Také se tam bičoval. Mši četl každodenně se zapálenou zbožností. Po vzoru Karla IV. se na mnoho dní zavíral, aby meditoval o božích věcech.²³³

Adam Kravařský byl také úspěšný zpovědník. V létě i v zimě k němu přistupovalo mnoho lidí, z čehož měl radost. Když jel kolem nějaké vsi nebo města, ptal se někoho z obyvatel, jestli je vše správně, jestli není někdo nemocen. Chodil do domů a vykonával všechny služby apoštolského muže.²³⁴

Někteří také projevovali péči o chudé. Ondřej Metsch za celý svůj řeholní život vyžebbral na zbožné skutky a pro chudé 9 171 florénů. Chudé, kteří byli poníženi z lepšího postavení, a stud jim nedovolil žebrať, podpořil žebřáním. 56 opuštěných vdov utěšil darem. Podpořil ještě mnoho sirotků a jiných nuzných.²³⁵

Vynikali obzvláštní statečností. Nebáli se lupičů, vojáků ani moru. Jan Ogilbaeus měl hrdinské ctnosti a pevnost ducha, takže statečně snesl smrt pro náboženství.²³⁶ Karla Spinolu označuje Balbín jako velmi statečného Kristova atleta, kterého počítá mezi české mučedníky a který byl umučen v Japonsku.²³⁷ Martin Středa chodil přes místa nebezpečná kvůli nepřátelům a lupičům bez vojenské ochrany a spoléhal jen na Boha. Často se dostal do

---

²³⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 135

²³¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 93-4

²³² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 122

²³³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 144-5

²³⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 145

²³⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 125

²³⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 199

²³⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 208

nebezpečí a zázračně jim unikl.²³⁸ Jakub Geranus v mládí vynikal skromností, téměř andělskou čistotou, úsilím o poslušnost a sladkou zbožností. V mužném věku byl statečný v konání i trpění. Vše konal k větší slávě Boží. Jako stařec byl radostný a přívětivý, jak nebývá ve zvyku v tomto věku. Byl také vyslýchán. Pomohla mu Eva, dcera Jiřího Lobkovice, která byla vzdělána ve všech písmech i latinských, když veřejně vyznala, že sepsala apologii na obranu svého otce, za což byli již mnozí popraveni a z čehož byl páter Geranus falešně obviněn, a tak žaloba skončila.²³⁹

Jeremiáš Fischer byl vzorem ctností kvůli své příjemnosti a nevinnosti v mravech. Byl moudrý a plný lásky.²⁴⁰ Láskyplnost byla důležitou vlastností, kterou Balbín uvádí u mnoha jezuitů. Jezuité také měli být příjemní a milí k lidem. Měli na ně působit svým mravním příkladem.

Také byli pilní ve službě bližním. Balbín stručně vyjmenovává služby, které poskytovali, jak bylo zvykem podle ustanovení jejich řádu od dob Ignáce z Loyoly. Jan Meagh vykonával *assueta ministeria*: vyučoval katechismus a měl kázání k učeným gymnazistům, poslouchal jejich zpovědi, doma promýšlel kasuistiku jejich svědomí. Byl vždy zbožný a zbožně vykonával všechny obřady. Procházel se s mladíky a vykládal jim o božských věcech.²⁴¹ Martin Ignatius vykonával různé služby jako koadjutor a také pečoval o nemocné.²⁴² Bernard Ooppel také vykonával *assueta ministeria*: šířil víru mezi venkovany a poskytoval jim knihy, kázal k lidu, navštěvoval nemocné, utěšoval nešťastné a uvězněné, pečoval o chudé, dodával odvalu odsouzeným na smrt, obracel heretiky. Mnoho urozených žen obrátil na víru.²⁴³

Mnoho jezuitů zemřelo mučednickou smrtí. Jeremiáš Fischer jel na koni s Danielem Sanderem ve Slezsku 23. května roku 1634, když v lese poblíž vesnice Kunsdorff potkali heretické loupežníky. Jeden z nich urozený rodem namířil na Daniela Sandera ruční pušku, ale nezasáhl. Zaútočil také na Fischera, který byl rektorem, svrhl jej z koně, oloupil o svrchní oblečení a vše ostatní. Zastřelil jej, když klečel na kolenou a volal svatá jména Ježíše a Marie.

---

²³⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 122

²³⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 112

²⁴⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 213

²⁴¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 216

²⁴² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 216

²⁴³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 126-7

Daniel Sander lupičům slíbil peníze, a tak se zachránil. Páter Jeremiáš byl zabit z nenávisti k náboženství. Vrah sám brzy zahynul. Bůh tak mučedníka pomstil.²⁴⁴ Tři jezuité byli také zabiti roku 1639, když švédská vojska plenila Čechy a připravila venkovany o všechny majetek. Jezuité byli na útěku z Kutné Hory. Když viděli loupežníky, ostatní utekli. Když byli vzdáleni od Kutné Hory jednu míli a byli v lese, očekávali je tam lovec a venkované. Všichni tři byli zasaženi ruční pistolí. Jeden z nich byl druhého dne nalezen na stromě, jak se modlí a svěřuje svou smrt Bohu. Zločinci byli po čase prozrazeni a zajati. Venkované při samotné smrti tvrdili, že jednali na příkaz svého pána. Protože se lovec nepřiznal a byl šlechtického rodu, byl propuštěn. Zahynul však při sporu probodnut urozeným mužem, když nastupoval na koně. Tohoto šlechtice označuje Balbín jako velmi zkaženého herezí, přikázal tak tedy z nenávisti k náboženství.²⁴⁵

Jejich svatost dokládají zázraky a zjevení. Jejich činy jsou tak legitimizovány.

Ve zvláštní kapitole líčí Balbín oběti moru. Ty označuje jako oběti křesťanské lásky. Tu podle něj šířili mezi nemocnými tím, že jim dělali zpovědníky, starali se o ně a udělovali jim poslední pomazání. Někteří jezuité také pečovali o chudé.

Podrobněji se rozepisuje o Italovi Marku Antoniovu Soldanovi, který byl označován za otce chudých. Vynikal obzvláštním milosrdenstvím. Nejrůznější chudí u něj nacházeli útočiště. Založil špitál, který se nazýval italský, pro který koupil a rozšířil budovy a prostor. Velmi se pro tuto věc snažil získat almužny, aby tam bylo živeno co nejvíce chudých a nemocných.²⁴⁶ Štěpán Forot uděloval poslední pomazání. Vyhledával i opuštěné nemocné na polích a poskytoval jim jídlo a pití. Lezl za lidmi i oknem, pokud byli v domě tak nemocní, že již nikdo nebyl schopen otevřít bránu, a poskytoval jim poslední pomazání. Pokud hrozilo, že by někdo nepřežil cestu přes most, sám se přebrodiv přes řeku k němu.²⁴⁷ Některé nemocné léčili také léky.

Vzorem jezuity je Páter Tobiáš Jan. Balbín o něm píše, že složil čtyři sliby, byl kazatelem, katechistou žáků, představeným semináře. Byl prostý a srdečný a také pracovitý. Svě představené uctíval jako Kristovy vikáře, choval se podle jejich rad, jejich chyby omlouval. Nenechal se nikým vyvést z míry a před spánkem se smířil se všemi. Miloval chudé tak, že si

---

²⁴⁴ BALBINUS, Bohuslaus.. *Bohemia Sancta*, I, s. 213

²⁴⁵ BALBINUS, Bohuslaus.. *Bohemia Sancta*, I, s. 214-215

²⁴⁶ BALBINUS, Bohuslaus.. *Bohemia Sancta*, nečíslovaná Coronis

²⁴⁷ BALBINUS, Bohuslaus.. *Bohemia Sancta*, nečíslovaná Coronis

zasloužil být označen jako otec chudých. Žáky podporoval almužnami. Slýchal zpovědi i těch, kterých se ostatní lid děsil. Nakonec byl všemi svátostmi připraven a odvolán (na věčnost).²⁴⁸

Balbín tak popisuje svaté jezuity, jak vykonávají mnoho aktivit. Tyto aktivity odpovídají původnímu poslání jezuitů, jak bylo stanoveno zakladatelem Ignácem z Loyoly. Důležitou vlastností byla příjemnost a milost k lidem. Také měli být láskyplní. S tímto přístupem pak vytvářeli novou sociální realitu. Kázali, vzdělávali mládež i venkovany a obraceli na víru. Podíleli se tak na pokatoličtění země. Byli přesvědčeni o své pravdě, kterou byli ochotni hájit až k smrti. Jejich nepřáteli byli husité a protestanti, které Balbín označuje jako heretiky. Měli osobní vztah k Bohu, od něhož odvozovali všechny události. Jejich důležitým posláním bylo pomáhat lidem, pod čímž rozuměli podporu víry, zpovídání a poslední pomazání. Ve službě bližním byli pracovití. Balbín také zdůrazňuje vzdělanost, která se týkala teologie, jazyků, písma a středoškolských oborů. Někteří jezuité také vyučovali čtení a psaní. Poznání pravdy mělo vést k pravé zbožnosti.

3.2. Crugeriovy *Sacri Pulveres*

Crugerius se rozsáhle věnoval zakladateli řádu Ignácovi z Loyoly. Přisuzuje mu účast na nebesích, z které pramenilo jeho pohrdání světskými věcmi a jeho pokora. Byl plný lásky a ctností. Jeho exercicie dokládají jeho účast na božských věcech. Vůbec byl blízký Bohu v modlitbách. Byl také vzdělaný. Založení řádu bylo přínosem pro šíření víry a Boží slávu. Vznik jezuitů tak byl posvěcen a přímo dán z Boží vůle.²⁴⁹ Poté se řád úspěšně rozrůstal po celém světě. Generála Aquavivu posílil sám Ježíš Kristus. Také posílil mariánskou zbožnost.²⁵⁰ Generál Vitelleschi byl příjemný, trpělivý a shovívavý. V jeho době roku 1640 slavili jezuité první jubileum. Ignác, František Xaverský a další byli svatořečeni.²⁵¹

Crugerius dále zmiňuje důvody a účel založení jezuitské koleje v Praze. Měli zachovávat katolické náboženství a vzdělávat mládež. V Klementinu měla rozkvétat zbožnost

---

²⁴⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, nečíslovaná Coronis

²⁴⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 175-187

²⁵⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 187-190

²⁵¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 191

i vzdělanost.²⁵² Roku 1556 přišlo do Prahy dvanáct jezuitů. Vyučovali rétoriku, poetiku a gramatiku na gymnáziu a také teologii a filosofii na vyšší škole. Brzy byly naplněny střední i nižší školy velkým množstvím žáků. Také začala kázání k lidu. Dvanáct mladíků z českého národa bylo přijato do Tovaryšstva v Římě od Ignáce z Loyoly.²⁵³ Jejich vzdělanost a víra měly vést k vykořenění herezí a k navrácení českého království do původního stavu.²⁵⁴

Crugerius podobně jako Balbín začíná vyprávění o jednotlivých jezuitích jejich vzděláním. Václav Švihovský byl při studiích velmi pilný, takže byl pokládán za nejpřednějšího v provincii. Vzdělal se ve všech uměních a vědách tak, že učil na různých gymnáziích, na Univerzitě Karlově a na vídeňské univerzitě získal doktorát a byl nejvyšším prefektem studií a kancléřem.²⁵⁵ Jan Molitoris učil v Praze tři roky filosofii, a poté dvanáct let velmi úspěšně teologii. Učil ji podle svatého Tomáše Akvinského a podle španělských pojetí. Byl také milým básníkem a úspěšným řečníkem. Rozuměl řecky a hebrejsky a hovořil jimi se stejnou lehkostí jako latinsky. Nadprůměrně také znal italštinu a španělštinu. Přirozeným nadáním byl schopen porozumět čemukoliv, co zdobí intelekt.²⁵⁶ Lamormaini učil osm let v Rakousku teologii a filosofii. Měl také jako zpovědník vliv na císaře Ferdinanda II. a jeho aktivity, kterými se proslavil v církvi a v říši. Zasloužil se tak o mnoho jezuitských kolejí v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a Rakousku.²⁵⁷ Ogilbaeus si osvojil teologii a rétoriku v Jindřichově Hradci a Olomouci, s jejichž pomocí poté zápolil s heretiky ve Skotsku a obracel na víru.²⁵⁸ Štěpán Arator vykládal ve Vídni Aristotela s potleskem a zadostiučiněním. Sám se vzdělal v Římě v literatuře a vědách. Učil také poetiku a rétoriku.²⁵⁹ Vedl dispute s protestanty na základě Písma (byl velmi zkušený v hebrejštině a řečtině) a svatých Otců. Nad protestanty měl podle Crugeria výraznou převahu. Přeložil Starý zákon (který označil jako zbraň heretiků) do maďarštiny na základě hebrejského, řeckého a latinského textu. V maďarštině

---

²⁵² CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 472-3

²⁵³ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, Praga: typis Universitatis Carolo-Ferdinandae in Collegio Societatis Jesu ad S. Clementem. 1669. 190 s., zde: s. 119-120

²⁵⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 85

²⁵⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 29

²⁵⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 254-6

²⁵⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 322-3

²⁵⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 446-7

²⁵⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 96

vydal římský katechismus, aby mohl posílit ducha mladých katolíků.²⁶⁰ Kryštof Scheiner nad jiné vynikal v matematice.²⁶¹ Jan Wrbaeus byl dvakrát rektorem Univerzity Karlo-Ferdinandovy jako filosof a teolog. V této pozici usiloval o větší Boží slávu a propagaci mariánského kultu.²⁶² Jacobus Sinapius byl úspěšným alchymistou a farmakologem, pracoval pro císaře. Vystudoval jezuitské gymnázium a poté filosofii. Přesto byl skromný.²⁶³ Simon Sidecius vynikal ve skládání veršů, jak ukazují dramata a tragédie.²⁶⁴

Jiří Plachý překládal díla z latiny a němčiny do češtiny, mimo jiné Jeremiáše Drexela, a již přeložená díla vydával, takže měl vliv na návrat lidu ke staré víře.²⁶⁵ Jakub Pontanus napsal učebnici latiny pro gymnázia *Progymnasmata latinitatis* a antologii *Attica bellaria*. Vynikal i ve svatých jazycích. Přeložil Cyrilla Alexandrijského z řečtiny do latiny.²⁶⁶

Petrus Torrentinus byl moudrý a prostý. Vynikal také jakousi andělskou příjemností.²⁶⁷ Václav Švihovský byl trpělivý i ve stáří. Byl rozvázný a nebral na sebe ohled. Měl andělskou a téměř hrdliččí mírnost.²⁶⁸ Jan Molitoris byl přes všechnu svou vzdělanost pokorný.²⁶⁹

Řečnické umění bylo důležitou schopností. Václav Pillar vynikal jako řečník. Téměř božskou výmluvností bránil katolickou církev proti jinověrcům. Kázal v Praze s takovou silou a božskou výmluvností, že byl jako jeden z prvních oslavován, že navrátil královské město do klína svaté římské katolické církve a roznítil je svým zanícením ke starobylé české zbožnosti.²⁷⁰ Václav Švihovský vynikal apoštolským duchem a božskou výmluvností, takže mnoho lidí obrátil ke katolické církvi. Svě sítě rozpínal ve vsích a městech plzeňského a

---

²⁶⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 97-8

²⁶¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 103

²⁶² CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 102

²⁶³ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres Septembris*, s. 82-3

²⁶⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 101

²⁶⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 99

²⁶⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Sacrorum Pulverum mensis Novembris*, s. 134

²⁶⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 22

²⁶⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 29

²⁶⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 256

²⁷⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 25-26

prácheňského kraje.²⁷¹ Jiří Plachý byl kazatelem v akademickém kostele u Salvátora. Uši posluchačů téměř pravidelně hladil a byl neobyčejně vzdělaný. Často však káral chyby tak svobodně, že byl poslán do Prachatic, aby husity obrátil na víru, čehož úspěšně dosáhl. Na prosbu představených byl povolán zpět. Navrátil se ke staré kritice chyb. Byl přesvědčen, že musí říkat pravdu, i kdyby byl znovu poslán do Prachatic. Mnozí lidé na základě jeho kázání vylepšili své životy.²⁷² Lamormaini také získal označení vir apostolicus.²⁷³ Roku 1562 proběhla disputace mezi jezuitou a heretiky o reálné přítomnosti v eucharistii. Argumenty heretiků byly velkolepě vyvráceny. Tím jezuité posílili ducha katolíků a zkontrolovali opovržlivost protivníků.²⁷⁴ Adam Kravaňský obrátil mnoho vikleřistů výukou z katedry, rozhovory a jednáním. Za spolupráce s arcibiskupem Harrachem obrátil mnoho tisíc lidí od hereze ke katolické církvi, ve vsích, městech, tolika oblastech, královských městech a celých krajích.²⁷⁵

Jan Molitoris miloval svou chudobu jako matku. Zanedbával sám sebe a nehledal žádný zisk kromě duší a Boha.²⁷⁶

Ondřej Stredonius byl milován pro srdečnost svého ducha. Byl také výmluvný.²⁷⁷ Martin Štěda byl obdivuhodně moudrý a rozlišoval duchy, byl vytrvalý v mravnosti.²⁷⁸

Jan Molitoris byl v soukromém přátelství s Bohem a nebešťany tak, že byl přesvědčen, že všechna jeho vzdělanost má původ v tomto nebeském světle z těchto božských rozhovorů.²⁷⁹ Nicolaus Lancicius byl asketa a uváděl do exercicií svatého Ignáce. Vynikal sladkou láskyplností a podporoval mládež. V Antverpách vydal dva svazky duchovních děl.²⁸⁰ Kryštof Vratislav byl propagátorem mariánského kultu ve svých kázáních ke studentům i v knihách.²⁸¹

---

²⁷¹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 29

²⁷² CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 97-99

²⁷³ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 323

²⁷⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 148-9

²⁷⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 180-1

²⁷⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 256

²⁷⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 60

²⁷⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 149

²⁷⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 256

²⁸⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 574

²⁸¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 141

Crugeriovi připadalo důležité, aby byl vedoucí schopen přesvědčit své podřízené. Jan Dakazat, český provinciál byl příjemný a tak dosáhl toho, že jej domácí i externí měli v lásce. Vynikal v přesvědčování a měl líbezné rozhovory. U představených země měl takovou autoritu, která přispěla k šíření náboženství. K církvi získal mnoho husitů kázáním a disputacemi. Měl sílu ducha, která podřízené jemně dohnala k poslušnosti a vnější protivníky Továřstva od zlomyslnosti.²⁸²

Statečnost byla také důležitou vlastností jezuitů. Měli spory s protestanty a silou svého charakteru a vzdělání jim byli schopni oponovat. Crugerius uvádí i bojovného jezuitu. Jiří Plachý byl statečným bojovníkem proti Švédům. Povzbuzoval mládež vyděšenou od nepřátel.²⁸³ Jiří Koenig byl statečný v boji s Koenigsmarckem a s Turky.²⁸⁴

Jan Wrbaeus byl pokorný, ačkoli byl rektorem Univerzity. Také pohrdal světem.²⁸⁵

Václav Sturm byl jedním z prvních jezuitů. Kázáním, rozhovory i psaním děl oponoval členům Jednoty bratrské a utrakvistům. Dosáhl toho, aby je Rudolf II. pronásledoval.²⁸⁶

František Borgia užíval důtky a hladovění. Několikrát odmítl kardinálský klobouk.²⁸⁷

Je podle něj důležité, jak kdo šířil katolickou víru. Štěpána Aratora označuje: *Catholicae Fidei vehemens propugnator, ac Haeresum acerrimus insectator*. Za to mnoho vytrpěl.²⁸⁸

---

²⁸² CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 478-9

²⁸³ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 111-112

²⁸⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 2-4

²⁸⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 102

²⁸⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 167-8

²⁸⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 189

²⁸⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 96

3.3. Tannerův Život a ctnosti Pátera Alberta Chanovského

Tanner ve svém díle vylíčil život jezuitu Alberta Chanovského. Již v dětství se připravoval na kněžské povolání. Sloužil bohoslužby a kázal ke svým sourozencům a lidu. Byl výmluvný, zbožný a mluvil se zápalem. Povzbuzoval je k ctnosti a dotýkal se hříchů, vštěpoval křesťanské povinnosti jemně a se zápalem. Venkované jej poslouchali raději než faráře v kostele. Byl schopen i zklidnit vyděšené venkovany.²⁸⁹ Také vynikal mravní čistotou.²⁹⁰

Poté, co proti vůli rodičů, vstoupil do Tovaryšstva a složil čtyři sliby, vykládal na pražské akademii Písmo a hebrejské písemnictví, které obzvláště znal.²⁹¹ V Olomouci předával matematickou disciplínu, avšak při procvičování vyvolal jen smích. Byl tak Bohem předurčen k apoštolskému životu.²⁹²

Chtěl, aby základem jeho života byla modlitba, pramen všech ctností, a důvěrné spojení duše se Stvořitelem. Až do té míry se oddal úsilí o svatou modlitbu, že jeho život byl jakýmsi nepřetržitým modlením se k Bohu a meditací o božských věcech. Modlil se tak, že jeho tělo bylo obklopeno ohni a světly.²⁹³ Na modlitbách trávil celé noci tak, že jej sluha viděl večer i ráno klečel na modlitbách. V kapličky poblíž Nepomuku setrval někdy několik dní v exerciciích a Božích rozhovorech.²⁹⁴ V noci a před svítáním v meditaci a se vzdycháním k Bohu se procházel na hřbitovech.²⁹⁵ Oči mýval pozdvižené k nebi a s úctou opakoval: *Pane Bože, všemocný Bože*. Byla cítit pokora a vážení si Boha. Ti, co slyšeli, byli naplněni posvátným strachem a povzbuzeni ke zbožnosti a úctě k Bohu. Kanonické hodinky se modlival v lese nebo v sadu jednu nebo dvě hodiny, zatímco chlapec, který jej doprovázel,

---

²⁸⁹ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, Colonia Agrippina: sumptibus Nicolai Hosing 1660. 166 s., zde: s. 12-13

²⁹⁰ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 14

²⁹¹ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 20-25

²⁹² TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 25

²⁹³ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 34-35

²⁹⁴ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 35

²⁹⁵ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 35-36

čekal na cestě a usnul. Po cestě se neustále modlil, když jej doprovázely ženy na poutní cestě, unikal jim, aby měl volno na modlitbu. V klatovské koleji se modlil kleče na holé zemi.²⁹⁶ Přesvědčoval lidi, aby se věnovali modlitbě. Vlastní rukou sepsal meditace o utrpení Páně a podobné a rozdával je blízkým. Také učil praxi meditace a exercicií. Byl si jistý, že nemůže zahynout duše, která si zvykla modlitbou jednat přátelsky s Bohem.²⁹⁷

Na Boha spoléhal do té míry, že vynikal obzvláštní statečností. To se projevilo při příchodu švédského vojska do Strakonice roku 1640, kdy ostatní utekli, on však nespěchal. Při dalším vpádu vedl poustevnícký způsob života, když ostatní utekli.²⁹⁸

Obzvláštní lásku choval k Ježíši. Povzbuzoval i ostatní na příkladu Krista k úsilí o křesťanský život, a k tomu účelu přeložil z němčiny do češtiny knihu o životě Krista a Jeho Matky. Všude na misiích s sebou nosil sošku Ježíška.²⁹⁹ Pečlivě se staral, aby se ve vsích a městech slavili svátky Spasitele a konal k této příležitosti představení k lidu nebo drama nebo konal rozhovory. Opatřoval Boží hrob nebo jesličky.³⁰⁰ Také pečoval o chrámy Boží. Opatřoval jim květiny a výzdobu.³⁰¹

Obzvláštní úctu choval k eucharistii. Celé noci trávil v kostele na zemi na kolenou a modlil se také nahlas se vzdycháním kanonické hodinky, takže byl slyšet. Bolestivě nesl, pokud před eucharistií nesvítla žádná lampa a přál si, aby tato světla byla podporována fundacemi. Mši sloužil s takovou zbožností a vášní, že nad jeho hlavou byly vidět nebeské plameny a ohnivé koule. Sloužil ji o jednotlivých dnech, i když byl jen na půl zdráv kvůli dně.³⁰² Snažil se vyvolat v lidu úctu k eucharistii a tomuto tajemství. Také se snažil povzbuzovat lid k účasti na mši tak, že obcházel jednotlivé domy a přesvědčoval je, aby

---

²⁹⁶ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 36-8

²⁹⁷ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 39

²⁹⁸ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 39-40

²⁹⁹ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 40-42

³⁰⁰ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 43

³⁰¹ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 43-5

³⁰² TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 46-7

alespoň jeden člověk z domu přišel. Při mši jim vykládal jednotlivé části, o oblečení a o utrpení Páně, takže jej poslouchali s neuvěřitelným nadšením.³⁰³ Povzbuzoval venkovany ke zbožnosti v krčmách i jinde. Vykládal jim, že mše je připomínkou utrpení Páně. Pánu se někteří vysmívali, jiní plakali a chválili. Tak někteří heretici a Židé pohrdají a vysmívají se. Zbožní křesťané jej však podle Chanovského uctívají. Svátek Těla Páně slavil s velkou ceremonií a vytvářel veřejnou výzdobu a představení. Měl deklamace k lidu v lidovém jazyce, které vykonávali chlapci oblečení jako andělé s obdivem a potěšením lidu.³⁰⁴

Snažil se následovat Krista a nést jeho kříž. Stravoval se velmi skromně. Pohrdal vlastním tělem a žádal utrpení. Jeho strava byla velmi prostá. Často nejedl a nepil vůbec nic, jen večer. Vyhýbal se delikátnímu jídlu a nápojům. Stěží jej někdo viděl pít víno, kromě Nepomuku, kde u přítele faráře vypil dvě nebo nejvýše tři skleničky. Odmítal pečené maso, které mu nabízeli farářové, a chtěl jíst zeleninu, ječmen a kousek chleba. Ředkve a podobné prosté jídlo požadoval a masem se živil velmi zřídka. Na misionářských cestách jedl jen kousek chleba a doušek chladné vody z pramene. Někdy smíchal chléb s pivem a takto hodoval s venkovany a posly. Když byl pozván k urozeným lidem, nechtěl, aby se starali o jeho pohodlí. Pokud mu předložili něco delikátního, dlouho se toho nedotýkal, věnoval se vyprávění o duchovních věcech, dokud to nesnědl jeho sluha. Když jej urození chytli a kárali, radostně se tomu smál. Jak mohl, unikal od stolů urozených k venkovanům.³⁰⁵ Když zestárl, byl nemocný, nohy měl hnisavé, oteklé, s dírami a byl vyčerpán. Představení mu putování chtěli zastavit, ale on odmítal. Odmítal také použít vůz nebo koně.³⁰⁶ Někdy na krátkou cestu v zimě použil vůz nebo koníka.³⁰⁷ Aby uspokojil svou touhu po snášení kříže pro pána Ježíše, vystrkoval v zimním mrazu z okna ruce, aby jej skrze dnu ještě více bolely. Přesto byl s nimi druhý den schopný sloužit mši.³⁰⁸ Přes bolest se modlil také hodinky.³⁰⁹ Když seděl u stolu

---

³⁰³ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 48-9

³⁰⁴ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 39-40

³⁰⁵ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 40-45

³⁰⁶ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 45-47

³⁰⁷ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 48

³⁰⁸ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 48-9

s ostatními, přes bolesti se tvářil radostně a žertoval.³¹⁰ Někdy byl donucen ležet na lůžku i pár týdnů a tehdy si povolil lepší stravu. Neužíval žádné léky, jen vodu z léčivých pramenů.³¹¹ V noci nespál, zato jej cestovatelé nacházeli v lesích u kořene stromu, jak sedí a spí.³¹² Nedbal ani toho, když se mu do otevřených ran dali červíčky. Všechny – venkovany, přátele, chlapce, kteří jej doprovázeli, vybízeli ke snášení kříže a obtíží. Podle něj je bylo třeba přijímat s vděčností a důvěrou, protože Bůh nám nedovolí více pokušení, než zmůžeme. Venkované podle něj museli snášet mnoho obtíží, bezpráví a útrap, že mohli získat velkou svatost.³¹³

Jeho hlavní ctností však byla horlivost o spásu duší. Chodil po vsích a městečkách a působil jako vir apostolicus. Za války, když byli jezuité vyhnáni, působil v Uhrách. V Pasově také obrátil několik šlechtičen. Od putování se nenechal odvést ničím, ani hodováním ani exercicií. Po porážce povstání byl poslán ke svatému Mikuláši na Malou Stranu, kde obcházel se zvonem po městě a svolával chlapce ke katechismu. Jeho synovec si myslel, že se zbláznil.³¹⁴ Poté mu provinciál Jiří Rumer svěřil péči o prácheňský, plzeňský, podbrdský a bechyňský kraj. Zde obcházel dvacet let, ve dne v noci, vesnice, města, hrady a jednotlivé domy, aniž by mu bránil déšť, sníh, vítr nebo válečná nebezpečí, lupiči, vlci, medvědi, únava nebo stáří.³¹⁵ Unikal všem nástrahám. Když jej šlechta žádala, aby odsloužil mši, utekl, a raději šel katechizovat nevzdělaný lid nebo mít řeč k lidu nebo bohoslužbu, nebo péči o umírajícího.³¹⁶ Jeho přátelé venkované mu vytýkali, že pořád putuje a že se nemůžou déle

---

³⁰⁹ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 49

³¹⁰ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 50

³¹¹ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 50-51

³¹² TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 51

³¹³ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 51-53

³¹⁴ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 53-59

³¹⁵ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 59-60

³¹⁶ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 60-62

těšit z jeho přítomnosti. On však byl veden horlivostí a toužil šířit víru.³¹⁷ Když někam přicházel, sbíhaly se k němu děti a matky s nemluvnaty. Přicházely za ním do kostela, protože věděly, že tam chodí nejdříve. Často konal kázání k lidu, nepoužíval žádné knihy. Byl schopen pohnout dušemi a zasáhnout srdce. Poté následovalo obdivuhodné obrácení lidu. Měl jednoduchý způsob mluvy, jeho slova byla klidná. Spíše se podobal katechetovi.³¹⁸ Také podával ze všech sil poslední pomazání a zpovídal, i když mu bránila dna.³¹⁹ Měl různá místa, kde se zdržoval přes noc. Často však putoval. Obzvláště se věnoval péči o duše v postu a kolem Velikonoc, jak to bylo nakázáno církevním úřadem. Oslovoval také venkovany na polích a zaváděl s nimi řeč o víře. Staral se, aby chlapci, kteří jej doprovázeli, získali křesťanské ponaučení, a poté vzdělání nebo jiný důstojný způsob života. Když přicházel do vsi nebo městečka, začal zpívat a lidé se k němu přidávali. S oblibou zpíval zpěvy, kde mu lidé mohli odpovídat. Také používal prapory a vozy. Při návštěvách u šlechty kázal jejich služebníkům. Všude s sebou nosil obrázky, růžence a knihy a rozdával je lidem. Měl vliv na rozšíření knih v těchto krajích.³²⁰

Osobně také vzdělával ve víře mladé chlapce. Také se staral o chudé. Často ve městech naváděl bohatší lidi, aby připravovali chudým snídani. Těchto snídaní se sám účastnil a žebrákům pokorně posluhoval. Vedl modlitby před a po snídani a navíc také za dobrodince, předzpíval, u stolu vykládal něco zbožného nebo nutného ke spáse.³²¹ V létě se připojoval k venkovanům, když sklízeli úrodu, vedl s nimi zbožné řeči a sliboval jim, že se jich zastane před jejich panstvem za poskytnutí nějaké potravy.³²² Byl také velmi znalý dějin. Při cestě kromě zbožných věcí také vyprávěl věci hodné poslechu nebo radostné o daných místech, vše však souviselo s duchovními věcmi.³²³

---

³¹⁷ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 62-73

³¹⁸ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 73-75

³¹⁹ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 75-6

³²⁰ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 77-90

³²¹ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 90-92

³²² TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 99-100

³²³ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 100

Při evangelizaci také spolupracoval se ženami. Jeho dvě příbuzné katechizovaly všechny služky a učily je zbožné písně. Večer je poté kontroloval a káral příbuzné, pokud něco zanedbaly. Obdarovával je, pokud se všemu správně naučily.³²⁴ Chodil také na setkání služek, které při předení vedly různé řeči. On jim nosil dárky a knížky, přiváděl s sebou urozené ženy, vykládal zbožné příběhy, povzbuzoval je ke ctnostem, vedl rozhovory o božských věcech. Také se s nimi bavil a smál a dával jim hádanky. Začínal zpívat zbožné písně. Tak s nimi trávival i půl noci. Na tato setkání chodili také starci. Služky poté pokračovaly i bez něj ve zbožných rozhovorech a zpěvech. Podle Tannera dokonce zpět domů doprovodili pátera dva nebeští jinoši.³²⁵ K duchovní činnosti užíval i spřátelených urozených mladých žen. Co sám nezmohl, uskutečňoval skrze ně. Skrze ně svolával jiné do chrámu, uváděl je do různých druhů umrtvování, rozšiřoval skrze ně zbožné knihy. V Příbrami mu pomohly svolat lid ke kázání, když byl již příliš unaven, aby obcházel domy, vyslal je. Sám je vyučoval, jak vést život a jak vlastní péčí přivádět jiné od hereze k jednotě s církví. Sám se jich ptal, jak by se mohla katolická víra šířit, a přesvědčoval je, aby nekatoličky přesvědčovaly o víře. Měl neteř Kateřinu, která se rozhodla zachovávat panenství. Svěřoval jí zavazadla plná knih, aby je rozdělovala mezi ostatní urozené osoby. Oni se jí často smáli. Ona pak plakala. Také ženy učila používat žíněné roucho a dŮtky, které si od ní kupovaly. Na venkově mu pomáhala katechizovat děti. V době postu jí a jakémusi starci ve své nepřítomnosti svěřil péči o katechizaci, a nařídil jim, aby každý den vodili chlapce a dívky před večerem do chrámu zpívat Salve. Po skončení stáli u vrat a jednotlivé děti zkoušeli, jestli se umějí pokřizovat a znají nazpaměť nutné modlitby, a schopné odměňovali chlebem s medem. Chlapcům rozdával Chanovský růžence, obrázky, knížečky, a když mu chyběly, dával jim ovoce, nebo aspoň sušené nebo kousky chleba s medem a koláčky. Sliboval jim, že jim dá více, když se více naučí. Kateřina se později odstěhovala do Prahy, kde dále evangelizovala. Kromě ní Chanovskému pomáhala ještě jiná mladá dívka. Také ženy a obzvláště vdovy přesvědčoval ke zbožnosti a užívání žíněného roucha, tvrdé postele a dalších soužení.³²⁶

---

³²⁴ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 93

³²⁵ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 95-98

³²⁶ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 101-106

V Sušici se s chlapci zastavoval před domy heretiků a přesvědčil je, aby vedli diskuse o sporných otázkách. Jinověrci, kteří jinak na katecheze nechodili, se tak dostali ke katolickému učení.³²⁷ Když se někam vydal, zjišťoval, jaké tam vládly hříchy a o nich poté vedl kázání.³²⁸ Všude také navštěvoval krčmy, kde poslouchal radující se venkovany, schvaloval jejich pití, zdravil je. Ptal se jich, co jim pití dává a vyprávěl jim o Boží lásce. Vyzýval je, aby byli vděční za jídlo a pití a přišli na mši, že jim vysvětlí tajemství a obtížnosti. Venkované si mu stěžovali na dobu, své pány a císaře, válečná neštěstí. On s nimi soucítil, vykládal jim o Boží prozřetelnosti, povinné účtě a lásce k nadřízeným, o dobru v neštěstích, až je opouštěl s pocitem, že budou trpělivě snášet vše.³²⁹ Chlapce vysílal mezi neznámé chlapce, aby je přivedli ke katechismu. Chanovský také vydal mnoho knih, většinou v češtině: meditace, modlitby, výklad Božích přikázání, přehled hříchů, vybrané historie.³³⁰ Mnoho knih také spálil.³³¹

Chanovský se také zasloužil o obnovu katolictví na panství svého bratra, na obnově kostelů. Měl také vliv na založení sídla jezuitů v Klatovech, kde byl založen seminář, do kterého sám vozil mladé chlapce, aby se vzdělávali a opatřoval jim jídlo. Svým kázáním byl schopen dojímat a vést hříšníky k pokání.³³² Mnoho lidí, obzvláště žen, i urozeného rodu, obrátil na katolickou víru a vedl ke svatému životu. Učil je také vést tvrdý život.³³³ Vynikal obzvláštní pokorou a milostí ve všech životních situacích.³³⁴ Byl chudý a pohrdal všemi

---

³²⁷ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 94-5

³²⁸ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 95

³²⁹ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 98-99

³³⁰ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 106-107

³³¹ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 108-109

³³² TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 109-113

³³³ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 113-116

³³⁴ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 119-127

světskými věcmi. Vše chtěl nejubožejší a bylo těžké dosáhnout, aby si vzal nový oděv.³³⁵ V mravní čistotě byl blízký andělům.³³⁶

V obzvláštní úctě měl Pannu Marii. Všude na cestách s sebou nosil růženec a potichu se jej modlil. Navštěvoval také mariánská poutní místa.³³⁷

Také ochotně poslouchal své představené, takže se i v dešti na příkaz dostavil do Klatov.³³⁸ Ustanovení Tovaryšstva Ježíšova vždy přepečlivě zachovával a k ničemu nepřistupoval bez pokynů nadřízených. Svým jednáním a svou svatostí měl vliv na vnímání jezuitů u obyvatel, kteří je začínali mít v oblibě. Jezuity chválil a tvrdil, že je v Tovaryšstvu láska a svatost, nevznikla mezi nimi žádná nenávisť, vše shodně vedli k podpoře církve. Vydávali knihy, oponovali herezi a pracovali pro spásu duší. Aby svatost Tovaryšstva byla ještě jasnější, přeložil do češtiny život Františka Xaverského.³³⁹

3.4. Shrnutí

Jezuité byli ve svém pojetí hlavní silou, která vytvářela novou sociální realitu. Na prvním místě kladli důraz na vzdělanost, která měla vést k mravnosti a pravé zbožnosti. V této vzdělanosti vynikali nad ostatní a úspěšně oponovali heretikům. Ve výkladu Písma byli také velmi zběhlí. Vzdělanost poté ve svých gymnáziích a katechezích šířili mezi běžné lidi, kteří tak měli přijmout katolické náboženství a chovat se morálně správně.³⁴⁰

Novou sociální realitu vytvářeli obzvláště na svých misijních cestách. Obcházeli vesnice a městečka a šířili katolickou víru. Při tom vynikali obzvláštní statečností a spoléhali

---

³³⁵ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 127-128

³³⁶ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 133

³³⁷ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 135

³³⁸ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 136

³³⁹ TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, s. 137-139

³⁴⁰ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 105

na Boha. Na misiích vytvářeli novou sociální realitu, kdy se snažili o pokřesťanštění země. Navštěvovali lidi doma, na polích, v krčmách i ženy při tkaní a snažili se jim vštěpit základy víry a morálky. Vznikala tak nová společnost, která měla být katolická a mravní. Z válkou a náboženskými nepokoji zničené země měla vzniknout nová země, kde budou všichni věřícími katolíky a mravně na výši s odpovídajícím vzděláním.³⁴¹

Jezuité vykonávali také *assueta ministeria*, jak odpovídalo založení řádu. Zpovídali, kázali, vyučovali katechismus, udělovali poslední pomazání, pečovali o nemocné a vězněné. Tím měli péči o duše různých společenských vrstev. Starali se o chudé i bohaté. Měli také křesťanské vlastnosti jako je pokora a láska a měli být milí a chápaví k lidem. Ke křesťanskému chování také patřila askeze. Měli úspěšná kázání, kterými dojímali a hýbali (*movere*).³⁴²

Svémi modlitbami byli v neustálém spojení s Bohem a Pannou Marií. Jejich konání tak bylo legitimizováno. Již zakladatel řádu byl spojen s Bohem a toto spojení poté pokračovalo u mnoha jezuitů. Četné zázraky také dokládají potvrzení činnosti řádu. Jezuité tak byli potvrzeni samotným Bohem a všechny jejich skutky tak byly legitimizovány. Kromě toho měli také mocenskou podporu císařů, kterým pomáhali při pokatolictění země. Doplnovali tak legální a vojenské ovládnutí země.³⁴³

Hlavním posláním jezuitů bylo hlásat evangelium na venkově i ve městech. Při této činnosti byli ochotni podstoupit i mučednickou smrt. Napodobovali tak život prvních apoštolů a podobně jako františkáni se snažili šířit víru putováním v chudobě. Pro tuto činnost bylo důležité dobré vzdělání, aby byli schopni diskutovat s heretiky a přesvědčit je o katolické pravdě. Vzorovým životem je proto líčení putování Alberta Chanovského, jeho vytrvalost a statečnost v hlásání evangelia. Důležitou schopností byla také schopnost kázat a při těchto kázáních dojímat lid. Mnoho jezuitů oslovovalo lid také na poli, v hospodách nebo doma. Tak jako byla jejich konfese katolická, tak bylo důležité vysluhování svátostí. Jezuité usilovali o to, aby byli dobrými zpovědníky a za svůj přístup byli také kritizováni. Eucharistie a úcta k ní hrála důležitou roli při christianizaci a zdůrazňování katolictví v protikladu k protestanství.

---

³⁴¹ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 105-106

³⁴² PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 106

³⁴³ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 107

Důležitou roli hrála také spiritualita. Jezuité se často modlili, celé dny a noci trávili v meditacích a na modlitbách. Měli ignaciánské exercicie a modlili se také další katolické modlitby. Takto byli ve spojení s Bohem a Pannou Marií. Důraz kladli na rozhovory s živým Ježíšem a Jeho Matkou. Mariánská zbožnost byla také projevem vymezení se vůči protestanství. Současně zasvěcení kostelů upozorňovalo na Spasitele. Crugerius také píše o svatém Ignáci z Loyoly, a tak potvrzuje činnost jezuitů jako povolání z nebes, kde mají svého zakladatele.

Askeze byla umírněná. Projevovala se hlavně ve stravování. Jezuité se snažili hlavně vyvarovat vína a masa, které se v této době pokládalo za luxus, a raději konzumovali pivo, zeleninu a chléb. Po zkušenostech svatého Ignáce také v menší míře užívali dūtek, sice je i nadále doporučovali i ostatním věřícím, ale zachovávali jistou míru.

Výše uvedení jezuité se naopak příliš nevěnují péči o chudé, prostitutky a vězně. Zřejmě pokládali za důležitou hlavně evangelizaci a rekatolizaci země. Jistým přiblížením k obecným světovým tendencím v jezuitském řádu je kapitola věnovaná obětem moru, kde je oslavována obzvláštní heroičnost některých jezuitů při vysluhování posledního pomazání a ošetřování nemocných. Této oběti byli intelektuálové typu Balbína chráněni svými nadřízenými.

Tradici posuzování jezuitské řádu jako necitelného odporuje líčení jezuitů jako milých a láskyplných. Tato vlastnost je označována slovem *suavitas*. Vyznačovali se jí také představení při řízení svých podřízených (*erga subiectos*).

4. Biskupové

4.1. Balbínovo pojetí

Biskupové vynikali vzdělaností. Svatý Vojtěch se vzdělával v Magdeburku.³⁴⁴

Měli univerzitní vzdělání. Jindřich Břetislav studoval filosofii a teologii a v Paříži se stal mistrem a doktorem.³⁴⁵ Vladislav, salcburský arcibiskup, studoval na univerzitě v Padově.³⁴⁶ Benedikt z Valdštejna studoval filosofii na Univerzitě Karlově, teologii v Krakově na Katolické univerzitě, kde mu nikdo ze spolužáků nebyl roven.³⁴⁷ Jan Lohelius se vzdělával v jezuitském gymnáziu, kde vynikal nad ostatní žáky. V rétorice a filosofii poslouchal Edmunda Kampiána. Vystudoval teologii.³⁴⁸

Jan z Jenštejna napsal nemálo děl, traktát de Laude Nominis JESU, konstituce, dekrety o neodcizitelnosti církevního panství, Zbožné dějiny o svátku Navštívení Panny Marie a tento svátek jako první ustanovil v Čechách.³⁴⁹

Byli zbožní a modlitbou byli v kontaktu s Bohem. Svatý Wolfgang hledal jen Boha a cele se oddával meditování o nebeských věcech.³⁵⁰ Ostatní biskupové se také věnovali meditaci a uctívali Pannu Marii. Jejich svatost také dokládají zjevení.

Posvětili chrámy. Jindřich Zdík nechal vyzdobit olomouckou katedrálu svatého Václava. Zasloužil se o založení premonstrátských klášterů. Také pečoval o pražský jiřský klášter, který ochraňoval, vyzdobil a duchovně spravoval.³⁵¹ Jindřich Břetislav nechal vystavět biskupský dům s kaplí Panny Marie a nadal vyšehradské kantory, aby zpívali chvály.³⁵² Jan

---

³⁴⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* I, s. 25

³⁴⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* I, s. 49

³⁴⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 24

³⁴⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 89

³⁴⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 105

³⁴⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 85

³⁵⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* I, s. 22

³⁵¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* I, s. 46-47

³⁵² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* I, s. 50

IV. z Dražic nepokládal peníze a majetek za cíl, ale za prostředek. Vystavěl mnoho budov. Jeho dílem je kostel svatého Jiljí v Praze. Další baziliku nechal postavit v Roudnici pro řád svatého Augustina, které přivedl. Zde také založil klášter pro dvacet kanovníků. Nechal vyzdobit hrob svatého Vojtěcha. K biskupskému majetku připojil několik hradů. Určitou sumu peněz také stanovil pro dva oltáře v budoucí katedrále.³⁵³ Jan III. z Dražic nechal postavit a dekorovat obrázky svatých a postav ze Starého a Nového zákona dvě okna v bazilice svatého Víta, kde postavil také věž.³⁵⁴ Jan Očko z Vlašimi připojil k pražskému arcibiskupství mnoho panství a vystavěl mnoho staveb, mimo jiné kapli v pražském kostele, dvě kaple u mostu, další v roudnickém hradě.³⁵⁵ Benedikt z Valdštejna vysvětil mnoho kostelů a zvonů.³⁵⁶

Starali se o svou diecézi. Kontrolovali kněží a bojovali za církevní privilegia. Stávali se tak reformátory. Svatý Wolfgang obnovil upadlou disciplínu mezi jeptiškami tak, že mezi ně vstoupila i dcera bavorského vévody.³⁵⁷ Jindřich Zdík spolu s pražským biskupem přistoupili k problematice konkubinátu kněží a dosáhli toho, že byli trestáni vyhnanstvím, vězením a zákazem vykonávání svátostných úkonů, a tak se český a moravský klérus navrátil ke svatosti a správnosti.³⁵⁸ Jindřich Břetislav obnovil s papežským legátem upadlou disciplínu českého kléru.³⁵⁹ Jan Lohelius, ještě než se stal pražským arcibiskupem, tak byl vyslán jako visitátor premonstrátských klášterů. Jako pražský arcibiskup svolal duchovní ke sněmu. Získal zpět část majetku církve.³⁶⁰ Jan IV. z Dražic prosadil svá práva jmenovat faráře v jednotlivých farnostech, které do té doby jmenovalo panstvo. To je podle vůle za peníze na určitou dobu dosazovalo a opět propouštělo. Biskup k věci přistoupil odvážně, i když mu představení vyhrožovali, a tyto najaté kněží suspendoval. Dosáhl toho, že faráři byli ke kostelům

---

³⁵³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 41

³⁵⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 81

³⁵⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 82

³⁵⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 89

³⁵⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* I, s. 22

³⁵⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* I, s. 47

³⁵⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* I, s. 50

³⁶⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 105-106

prezentováni z církevní autority.³⁶¹ Dětmár procházel svou pražskou diecézí, kázal víru v Krista, vyvracel pohanství, zasvěcoval kostely a obrátil několik tisíc lidí.³⁶²

Mnoho biskupů vynikalo statečností v nepříjemných a nepřátelských situacích. Vojtěch, salcburský arcibiskup, statečně snášel spory s císařem Fridrichem I. Barbarossou ohledně papežského schismatu, které vedly až k jeho vyhnanství.³⁶³ Zbyněk z Hazmburka statečně bojoval proti herezi. Roku 1410 k sobě povolal Jana Husa a mocnou řečí jej pokáral, takže Hus svatě slíbil, že bude poklidný a vše odvolá.³⁶⁴ Nanker, vratislavský biskup, bránil práva církve, až na to doplatil životem.³⁶⁵ Jan Lohelius statečně snášel neštěstí za císaře Matyáše a Ferdinanda II. a také vyhnanství.³⁶⁶

Pečovali o chudé. Jindřich Zdík byl ochráncem nuzných z nedostatku majetku i opuštěných od přátel.³⁶⁷ Vojtěch, salcburský arcibiskup, byl velmi milován lidem.³⁶⁸ Hizzo každý den živil čtyřicet chudých a vlastní rukou je živil jídlem a nápojem. Navštěvoval nemocné a zajaté a přinášel jim útěchu slovy, potravou i almužnou. Tak jej všichni milovali.³⁶⁹ Vladislav, salcburský arcibiskup, když mu otec přivedl překrásnou dívku, poskytl jí věno, aby se mohla vdát. Vynikal čistotou mravů.³⁷⁰ Jan IV. z Dražic nechal v Roudnici vystavět kamenný most, protože se mnozí topili, když přecházeli Labe. U kraje mostu nechal postavit špitál a nadal jej, aby zde byli živeni chudí. Jinak chudé živil a nahé oblékal.³⁷¹ Jan Očko z Vlašimi založil a nadal špitál Panny Marie pod Vyšehradem pro osoby obojího pohlaví, které z bohatství klesly

---

³⁶¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 41-42

³⁶² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 3

³⁶³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* I, s. 51

³⁶⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* I, s. 114

³⁶⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 39-40

³⁶⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 105

³⁶⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* I, s. 47

³⁶⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* I, s. 51

³⁶⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 5

³⁷⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 24

³⁷¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 41-42

do chudoby. Také založil další špitál svatého Antonína na Hradčanech pro emeritní kněze a nemocné starce.³⁷²

Biskupové vynikali čistotou života, mravností a příjemností (*suavitas*). Byli vzdělaní, někteří měli univerzitní vzdělání. Modlitbou a meditací byli spojeni s Bohem. Také uctívali Pannu Marii. Pečlivě se věnovali své diecézi. Stavěli a posvěcovali kostely a kaple. Bojovali proti světské moci za církevní práva. Také měli vliv na mravní čistotu a disciplínu kněží. Byli stateční i v nepřátelských podmínkách. Jako ostatní také pečovali o chudé.

4.2. Crugerius

Bernard, olomoucký biskup, byl doktorem obojího práva. V Itálii studoval císařské zákoníky a svaté kánony tak pilně, že byl hlasováním profesorů donucen k usilování o doktorát. Poté učil své spoluobyvatele. Vynikal výmluvností.³⁷³ Pomořanský biskup Benssius studoval filosofii na Karlově Univerzitě, stal se bakalářem teologie v Krakově, profesori chválili jeho nadání a píli, takže neměl rovného spolužáka.³⁷⁴ Augustin Käsensbrotus byl velmi vzdělaný a výmluvný. Napsal velmi vzdělané spisy proti Pikartům a dosáhl jejich vyhnání ze země.³⁷⁵ Jan Dubravius napsal dějiny českého národa ve 33 knihách vlastní biskupskou rukou, takže Čechy již nepotřebují hledat žádného Livia pro sepsání svých činů v latině.³⁷⁶

Jan Očko z Vlašimi nechal postavit dvě kaple, jednu v Praze pod označením Utrpení Páně, druhou v Roudnici Panně Marii a patronům českého království.³⁷⁷ Jan IV. z Dražic renovoval náhrobek sv. Vojtěcha a další části katedrály – 2 oltáře s kaplemi, z nichž jeden byl svatý Marty, jejíž svátek rozšířil po celé diecézi.³⁷⁸ Jan z Jenštejna se podílel na položení

---

³⁷² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta* II, s. 82

³⁷³ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 454

³⁷⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 495

³⁷⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, Praga: typis Universitatis Carolo-Ferdinandae Societatis Jesu ad S. Clementem. 1669, 176 s. zde: s. 71-2

³⁷⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres Septembris*, s. 28

³⁷⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 5

³⁷⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 19

základního kamene ke stavbě katedrály. V Sedlci založil a nadal, aby se u hrobu Páně sloužily bohoslužby k poctě Vzkříšení Páně, eucharistii a utrpení Páně.³⁷⁹ Otto, pražský biskup, nechal s velkými náklady elegantně obnovit katedrálu poté, co ji poničil oheň roku 1141.³⁸⁰ Theodoricus Kagelmundus, magdeburský arcibiskup a cisterciák, založil cisterciácký klášter.³⁸¹

Jan Očko z Vlašimi založil dvě útočiště pro lidi. Jedno na Hradčanech u kostela svatého Antonína, kde byli živeni staří a nemocní kněží. Druhé pod Vyšehradem u kostela svatě Alžběty pro poutníky navštěvující svatá místa v Praze a pro chudé, kteří klesli z bohatství.³⁸² Pražský biskup Izzo živil a podporoval u sebe doma čtyřicet chudých a bez rozdílu všechny ve špitálech a vězeních.³⁸³ Pomořanský biskup Benssius byl milosrdný k chudým a jeho ctností byla také péče o duše, aby žádná z jeho ovcí nezahynula. Tak by se měli chovat všichni pastýři.³⁸⁴ Když zemřel Pavel, olomoucký biskup, oplakávali jej chudí, které si zavázal chvályhodnou štědrostí.³⁸⁵ Karel Ferdinand, vrtislavský biskup, byl oporou slepčům, hladovým potravou, nadějí ubohým a útěchou ochabujícím.³⁸⁶

Jan z Breinerovské rodiny celý život ctil a miloval mravní čistotu, která je laikům obzvláště na očích.³⁸⁷

Biskup by se měl starat o své ovečky.³⁸⁸ Dětmar obracel lid, který byl ještě pohanský, a kázal k nim ve slovanském jazyce.³⁸⁹ Fridrich z Oppersdorffu založil jezuitský seminář, aby se šířila vzdělanost a víra mezi lidem. Staral se, aby se lid obrátil na katolickou víru, a proto

---

³⁷⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 156-7

³⁸⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 56-7

³⁸¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 21

³⁸² CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 5

³⁸³ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 151

³⁸⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 497

³⁸⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 13

³⁸⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 60-61

³⁸⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 63

³⁸⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 159

³⁸⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 157

zakládal také oltáře.³⁹⁰ Míšeňský biskup Jan dbal o své stádo a bránil je, postavil se proti luterství, kterému propadlo mnoho německých biskupů.³⁹¹

Pražský biskup Daniel se jako první z pražských biskupů zasloužil o žebravé řády, kdy z jeho vůle a impulzu přišli do Čech poprvé dominikáni. Také podporoval kanonizaci svatého Prokopa, benediktýna a opata sázavského kláštera. Zasloužil se o usmíření sporů mezi jednotlivými Přemyslovci.³⁹²

Walter, vratislavský biskup, dbal o zachování a vylepšení církevní disciplíny, jak by mělo být první péčí biskupů, a trestal nevázanost kléru až vězením.³⁹³ Petr Gelyto byl ve 14. století magdeburským arcibiskupem a v této pozici opravoval volnější život kněží.³⁹⁴

Theodor z Jindřichova Hradce, olomoucký biskup zvolený roku 1281, choval obzvláštní zbožnost k Panně Marii, a proto nadal ve své katedrále věčnou mši, aby se hudebně sloužila k její poctě.³⁹⁵ Fridrich z Oppersdorffu měl obzvláštní oddanost k Panně Marii.³⁹⁶ Jan z Jenštejna měl jemnou zbožnost k Bohu, Panně Marii a svatým. Byl velmi uchvacován svatými meditacemi tak, že se ponořoval do Boží blízkosti.³⁹⁷ Na konci života vstoupil do benediktýnského kláštera, aby pláčem a prosbami odvrátil Boží hněv.³⁹⁸

Hizo, pátý pražský biskup, roku 1027 posvětil mnoho kněží.³⁹⁹

Svatý Wolfgang šířil v desátém století křesťanství v Rakousech, Uhrách, Čechách a na Moravě a odvracel lidi od bezbožných ritů. Z toho vyplývá, že mluvil slovanským jazykem, aby tak mohl sloužit těmto národům. Svatému muži bylo zřejmé, že nejvíce prospěje svým ovečkám, pokud bude mluvit jejich rodným jazykem.⁴⁰⁰

---

³⁹⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 116-117

³⁹¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 76

³⁹² CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 469-470

³⁹³ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 172

³⁹⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 168

³⁹⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 561

³⁹⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 115

³⁹⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 156-7

³⁹⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 158

³⁹⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 89

⁴⁰⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 8

Stanislav Turzonis, olomoucký biskup, měl tak milou a milostivou povahu, že byl od předních lidí protivného náboženství, tj. heretiků, nejen ctěn, ale, což je velmi řídké, milován.⁴⁰¹

Jan z Jenštejna roku 1383 ze svých nákladů sebral vojsko o třech tisících vojáků. K nim přidali opati sedm tisíc pěšáků a s nimi vyhnali Bavyry z Čech.⁴⁰² Bojovný byl také Jan Dubravius tak, že za obléhání Vídně Turky byl stanoven prefektem.⁴⁰³

Čtvrtý pražský biskup Helicard byl velmi výmluvným kazatelem Božího slova. Z katedry kázal k lidu.⁴⁰⁴ Jan Dubravius byl také velmi výmluvný, a tak naklonil své posluchače příznivě k milosti Ferdinanda I.⁴⁰⁵

Theodoricus Kagelmundus, magdeburský arcibiskup a cisterciák, byl velmi zkušený ve věcech hospodářství a měl bystrý úsudek. U Karla IV. dohlížel na řízení veškerého majetku a zbavil jej dluhů.⁴⁰⁶

Jan Halý byl obráncem církevních práv a svobod.⁴⁰⁷

4.3. Arnošt z Pardubic

Studoval v klášterní škole v Broumově. Poté odešel do Prahy, a poté studoval filosofii, teologii a práva v Itálii na univerzitách v Boloni a Padově. Obzvláště toužil poznat kanonické právo a věnoval studiu dny i noci.⁴⁰⁸ Konal synod, na kterém byla odmítnuta starší mohučská statuta, a založil nová statuta na správu farností, také učinil opatření ohledně chudoby církve.⁴⁰⁹

---

⁴⁰¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 105

⁴⁰² CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 157

⁴⁰³ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres Septembris*, s. 29

⁴⁰⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 22

⁴⁰⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres Septembris*, s. 29

⁴⁰⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 20-21

⁴⁰⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 31

⁴⁰⁸ BALBINUS Bohuslaus, *Vita Venerabilis Arnesti (vulgo Ernesti)....*, Praga: In Archiepiscopali Typographia apud S. Benedictum in Collegio S. Norberti. 1664, 450 s. zde: s. 59

⁴⁰⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Vita Venerabilis Arnesti*, s. 107-108

Byl přátelský s Božím majestátem, takže i v nejtěžších chvílích, byl duchem v nebi nebo viděl Boha před sebou. Neustále meditoval o nebeských a božských věcech. Proto unikal zahálce.⁴¹⁰ Vstával uprostřed noci a recitoval s dalšími noční kněžské officium. Také se modlili hodinky Panny Marie, ke které Arnošt choval lásku již od raného dětství. Poté, co se ostatní klerici vrátili ke spánku, oddával se zbožné meditaci nebo četbě. Byl v slzách, pokud měl ráno sloužit mši. Připravoval se na kázání, která měl před císařem a dvorem. Také sepsal knihu o Panně Marii.⁴¹¹

Sepisoval své hříchy, opětovně si je četl a oplakával je. Podobně jako svatí se pokládal za velmi nepoctivého. V jednom příběhu, který napsal jako umírající, se nazval páchnoucím psem a největším hříšníkem.⁴¹²

Byl všem viditelný na veřejném místě a poskytoval svou pozornost požadavkům lidí a nepředstíral žádný majestát, ale stál vždy s milým a radostným obličejem, a poslouchal. V tomto postavení byla také nejvyšší důstojnost. Vždy se mu v obličejí zračila lidskost a přívětivost. Takto poslouchal se zbožným a pokorným výrazem všechny chudé i bohaté a bez prodlení, pokud mohl, jejich prosby vyřídil nebo předal přítomným prelátům.⁴¹³

Byl velmi výmluvný a přesvědčivý na dvoře Karla IV. také měl obzvláštní oblibu ve spravedlnosti. Nešetřil ani chudého ani mocného. Postavil se proti božím soudům.⁴¹⁴

Arnoštův stůl nebyl nikdy prázdný. Každodenně živil dvanáct chudých. Propouštěl je až syté a odcházejícím daroval po dvou stříbrných mincích. Nedovolil, aby žádný chudý šel kolem jeho vozu bez almužny. Také doma živil opisovače knih.⁴¹⁵ V době hladomoru obcházel obce a byl pro všechny připraven. Následovaly jej vozy s chleby a obilím, někdy s rybami, a rozkazoval svým služebníkům, aby vše svobodně rozdělovali. Často také navštěvoval domy a hledal chudé. Chudým, kteří se za svou chudobu styděli, tajně posílal peníze.⁴¹⁶

Měl velkou péči o opisování nových knih a jeho dílem byly obohaceny mnohé farnosti, kláštery a kolegia. Staral se také o vybavení zlatými, stříbrnými a dalšími

---

⁴¹⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Vita Venerabilis Arnesti*, s. 126

⁴¹¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Vita Venerabilis Arnesti*, s. 127

⁴¹² BALBINUS, Bohuslaus. *Vita Venerabilis Arnesti*, s. 128

⁴¹³ BALBINUS, Bohuslaus. *Vita Venerabilis Arnesti*, s. 129

⁴¹⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Vita Venerabilis Arnesti*, s. 130

⁴¹⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Vita Venerabilis Arnesti*, s. 130-131

⁴¹⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Vita Venerabilis Arnesti*, s. 285-6

hodnotnými látkami pro oltáře, chrámy a kněžskou výbavu. Nechal založit, ozdobit a opevnit mnoho hradů, měst, domů, chrámů a klášterů.⁴¹⁷

Konal také vizitace své diecéze a osobně obcházel různá místa. Protože nemohl vše sám zvládnout, vysílal jiné na vizitace.⁴¹⁸

4.4. Shrnutí

Jezuité pojmají biskupy z hlediska dobového přístupu k biskupským povinnostem. K velkým reformám došlo na Tridentském koncilu, podle kterého měli biskupové sídlit ve svých diecézích, konat vizitace, dbát na disciplínu kněží a konat synody. Vzorem biskupa se stal Karel Boromejský (1538-1584).⁴¹⁹ Podobně se v Čechách snažil zavést reformy pražský arcibiskup Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667).⁴²⁰ Balbín projektuje do starších životů svatých reformační tendence a ukazuje tak, že se tyto tendence projevovaly v dějinách české církve již dříve. Oponuje tak morální kritice ze strany protestantů. Používá výrazů *reformatio*, *reformare*. Tato reformace spočívala v disciplinaci kněží, vizitacích a konání synod.⁴²¹

Někteří biskupové také kázali k lidu a osobně jej evangelizovali. Pečovali tak o prostý lid a jeho evangelizaci. Jezuité se tak vracejí k původnímu poslání biskupů jako pastýřů lidu. Důležitá byla jejich péče o evangelizaci prostého lidu na venkově. Měli působit proti pohanství a herezím. S touto činností souvisela také schopnost kázat.⁴²²

Biskupové se také starali o chudé. Vlastními prostředky se zaslouhovali o výstavbu křesťanské krajiny a příchod a podporu mnoha katolických řádů v zemi. Jejich prostředky

---

⁴¹⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Vita Venerabilis Arnesti*, s. 131

⁴¹⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Vita Venerabilis Arnesti*, s. 205

⁴¹⁹ HSIA, R. Po-chia. *The world of Catholic renewal, 1540-1770*. 1st publ. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 240 s. New approaches to European history; 12. ISBN 0-521-44596-5., s. 10-25, 106-121

⁴²⁰ CATALANO, Alessandro. *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*. Přel. P. Mařa. 1. české vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 637 s. Česká historie; sv. 18. ISBN 978-80-7106-942-3.

⁴²¹ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 107

⁴²² PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 107

nejsou určeny k přepychu, ale ke službě věřícím a vlastní diecézi, a tedy k podpoře křesťanství. Byli vzorovými pastores dbajícími o své ovečky. Jejich bohatství je neoddělovalo od lidu. Naopak vedlo je k pomoci, ochraně a evangelizaci. Skláněli se tak k prostému lidu a svým pastýřským posláním přispívali ke christianizaci své diecéze.⁴²³

---

⁴²³ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 108

5. Kněží

5.1. Balbín

Jan Nepomucký se vzdělával v latinských písmech v Žatci a poté studoval na Univerzitě Karlově filosofii, kde se stal magistrem. Poté se stal doktorem teologie a svatých kánonů a dekretů. Teologii poslouchal u kolegiálního kostela sv. Apolináře od nejlepších učitelů, kteří tam chodili z vyšehradského kostela.⁴²⁴ Jan Sarkander vystudoval gymnázium a poté studoval filosofii ve svatováclavské koleji, až dosáhl doktorátu. Také poslouchal teologii.⁴²⁵ Marek, který zemřel roku 1096, byl magistrem a znalcem obojího práva. Byl také obratný a zdárný ve výkladu svatého Písma.⁴²⁶ Jan Pappus učil na Karlově Univerzitě matematiku, filosofii a teologii.⁴²⁷ Jan Hoffman byl přijat do koleje sv. Bartoloměje v Praze a stal se magistrem filosofie.⁴²⁸

Děkan Vít ve 13. století napsal misály, graduály, antifonáře, sbírky žalmů a hymnů, brevíře, řeči k lidu a nespočetné množství dalších knih.⁴²⁹

Prostivoj po vzoru apoštolů procházel Čechami a hlásal království Boží. Byl zavražděn pohany, které Balbín označuje jako uctívající démonů, kteří bránili svou hloupost a babské vysmívané pověry.⁴³⁰ Martin Strakonický byl apoštolským mužem. Když ještě vládlo husitství, obcházel vesnice, utvrzoval katolíky a získával nové, jak mohl. Jezdil na bílém koni a přitom meditoval o božských věcech a recitoval žalmy. Na cestách zpovídal katolíky a předpovídal budoucnost, že bude válka a zvítězí katolictví. Modlil se v domech venkovanů.⁴³¹

---

⁴²⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 96

⁴²⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 206

⁴²⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 15

⁴²⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 86

⁴²⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 171

⁴²⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 29

⁴³⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 29

⁴³¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 95-6

Děkan Vít nechal vyzdobit pražskou katedrálu, kde dal zbudovat kamennou katedru. Také nechal udělat oltář ve strahovské bazilice a kapli Michaela Archanděla. Od základů postavil větší množství kostelů, jiné spaldé zpravil, mnoho jich ozdobil oltáři, věžemi, zvony, knihami, oblečením a kalichy. Měl vliv na postavení kostela Všech svatých na Pražském hradě.⁴³²

Děkan Vít sám uprostřed noci jako první vstával ke zpívání oficia v kostele, obcházel cely a budil kleriky a služebníky.⁴³³ Martin Strakonický se ve dne v noci modlil.⁴³⁴ Jan Hoffman trávil většinu dne v kostele. Vstával brzy ráno k meditaci o nebeských a věčných věcech. Jednotlivé aktivity si poznamenával, aby je druhý den mohl vylepšit.⁴³⁵

Jan Nepomucký byl úspěšným kazatelem v Týnském chrámu. Naplnil očekávání lidu. Byl rozumně uměřený a neústupný. Díky své pracovitosti, učenosti a ctnosti byl z doporučení pražského arcibiskupa vybrán do kolegia kanovníků katedrály, kde se stal kazatelem pro císaře. Poslouchal jej král, dvořané a ti, kteří jej předtím poslouchali v Týně. Kázal o pokání, proti libovůli šlechty a dvora, proti opilosti, která tehdy mohutněla, proti luxusu a ostatním mravům tohoto velmi zkaženého století. Král Václav IV. pod jeho vlivem mnoho vykonal.⁴³⁶

Jan Nepomucký byl spravedlivý a milosrdný k chudým.⁴³⁷ Děkan Vít každodenně živil tři nebo čtyři žebráky, se kterými stoloval. O svátcích a nedělích stoloval se čtyřmi. Každoročně oblékal mnoho chudých.⁴³⁸ Jan Hoffman byl také milosrdný. Když k němu jednou přišel zloděj a omlouval se, že je chudý, Jan Hoffman mu ponechal peníze. Vůbec byl velmi štědrý k chudým. Rozděloval stejným dílem mezi chudé to, co vydělal ze svaté činnosti v kostele. Také živil studenty a mnoho jich s touto pomocí postoupilo do kněžského stavu.⁴³⁹

Kněží byli také velmi stateční v boji s husity a mnoho jich zemřelo mučednickou smrtí. Balbín se vymezuje vůči husitům a označuje je za velmi kruté. Do detailů líčí jejich vraždění.

---

⁴³² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 29

⁴³³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 29

⁴³⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 91

⁴³⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 173

⁴³⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 97

⁴³⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 98

⁴³⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 29

⁴³⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 173

Jan Nepomucký statečně odmítl nabídky a hrozby krále Václava IV. a odmítl vydat zpovědní tajemství.⁴⁴⁰

Marek se zasloužil o to, aby kanovníci pražské katedrály nosili určitý církevní oděv.⁴⁴¹ Děkan Vít byl ve své době nazýván jedinečným reformátorem kléru.⁴⁴²

Martin Strakonický se živil chlebem a velmi prostou stravou a jedl na tvrdé zemi.⁴⁴³ Jan Hoffman si vybíral pokoj pod střechou, kde byl v zimě mráz a v létě horko, aby tak po vzoru svatých tvrdě choval ke svému tělu.⁴⁴⁴

Jan Hoffman netoužil po povýšení, a, když mu bylo navrhnuo, utekl a nevrátil se, dokud mu neslíbili, že jej již tím nebudou obtěžovat. Trpělivě snášel neštěstí, bezpráví a pomluvy. Často se mu posmívali.⁴⁴⁵ Byla v něm jakási prostota. Nosil ošoupaný oděv, že si chlapci mysleli, že je Žid, a házeli po něm o závod ovoce a zeleninu. On se smál s nimi a kupoval jim je. Ujišťoval, že není Žid a drzost proměnil v úctu a polibky rukou. Podobně jej jednou vyhnali z domu, kam šel na návštěvu.⁴⁴⁶ Povolal heretiky k církvi a hříšníky k pokání.⁴⁴⁷

---

⁴⁴⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 100

⁴⁴¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 15

⁴⁴² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 29

⁴⁴³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 91

⁴⁴⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 173

⁴⁴⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 171

⁴⁴⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 172

⁴⁴⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 173

5.2. Crugerius

Jan Cochlaeus je tím mužem, který vzal pero a v mnoha velmi učených knihách a v disputacích nejednou umlčel Luthera. Také vylíčil latinsky husitské války. Popsal je s plnou důvěryhodností a bez vášně. Sám se vyjádřil, že je sepsal k chvále a slávě přestatečného českého národa. Tyto války pak měly podle Piccolominiho za následek mučednictví mnoha katolíků.⁴⁴⁸ Kanovník František Pražský napsal synodální ustanovení, která měla vést k čistotě kléru. Dále sepsal dějiny doby krále Jana a císaře Karla IV.⁴⁴⁹ Hlavním historikem byl však Kosmas, který sepsal starobylé dějiny Čechů z originálních pramenů a s chronologií. Bez něho by pozdější historici neměli co psát.⁴⁵⁰

Elias Colbius byl milý a velmi vzdělaný. Vzdělal se ve filosofii, teologii a svatých kánonech. Stal se doktorem.⁴⁵¹

Jindřich Pisek měl klidnou povahu, studující, byl poctivý a mravný. Byl asi dvanáct let zpovědníkem královny Anny, manželky Ferdinanda I.⁴⁵²

Jindřich z Kladska se statečně postavil do obrany proti husitům a povzbudil k obraně také poddané.⁴⁵³

Konrád Waldhauser byl v době Karla IV. úspěšným kazatelem. Vynikal přirozenou výmluvností, naučil se česky a to tak, že neměl sobě rovného v kázání. Jeho kázání v Týnském chrámu a v katedrále se účastnilo několik tisíc lidí. Byl nadobycerj výmluvný a káral hříchy, obzvláště úroky, luxus v oblékání u všech věků a stavů. Ženy odkládaly exotické oděvy a dále dodržovaly prostotu.⁴⁵⁴ Jan Krištof Reinelt z Reichenau měl dostatečné vzdělání a velkou výmluvnost. Jeho výmluvnost se stala pověstnou a byl alfou kazatelů své doby v německém jazyce. Nebyl nikdo větším kazatelem při disputacích s jinověrci. Byl tím děkanem, který po dobytí Malé Strany za přítomnosti Koenigsmarcka vystoupil na řečniště před katedrálou a do tváří všech šířil katolickou pravdu. Mluvil v soukromých rozhovorech i

---

⁴⁴⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 46

⁴⁴⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 388

⁴⁵⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 106

⁴⁵¹ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 29

⁴⁵² CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 61

⁴⁵³ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 102-104

⁴⁵⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 438

veřejných řečech, při stolování s předními vojenskými hodnostáři i superintendanty tak, že mu na základě Písma nebyli schopni oponovat. Diskutoval i ve spisech tištěných v německé řeči. Touto vehemencí si někdy získal nevoli.⁴⁵⁵

Děkan Vít, který působil při pražské katedrále ve třináctém století, nechal rozhojnit ve svém i ostatních kostelech rozptýlených po celém království na vlastní náklady knihovny, kterými by se rozšířil zpěv a božský kult. Postavil kapli Michaela Archanděla v pražské sakristii a nadal oltářníka. Ke katedrálnímu chóru připojil dva kněze a dvanáct chlapců, aby ve dne v noci četly žaltář. Chrám svatého Vavřince mučedníka renovoval a nechal postavit dva kostely, z toho jeden svatému Vojtěchovi. Také nechal vystavět a nadal oltář ve strahovské bazilice.⁴⁵⁶ Podobně Crugerius líčí stavby a nadání dalších duchovních.

Děkan Vít dával každodenně almužnu třem chudým a v neděli a o svátcích živil ze svého stolu čtyři navíc. Mnoho jich také každoročně oblékal.⁴⁵⁷

Děkan Vít vynikal zbožností. Před ostatními vstával v noci a jednotlivé budil, aby se všichni účastnili ranních chval uprostřed noci, jak je zvykem řeholníků.⁴⁵⁸

Marek Bsovius v 11. století jako probošt katedrály sv. Víta sepsal regule, které vedly k disciplíně. Kanovníci měli nosit posvátné oděvy nikoli světské. Do pořádku uvedl ceremonie a zpěv. Žili tak svatým životem, který soupeřil s klášterním.⁴⁵⁹

---

⁴⁵⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 159-160

⁴⁵⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 3-4

⁴⁵⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 4

⁴⁵⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 4

⁴⁵⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacrorum Pulverum mensis Novembris*, s. 78-9

5.3. Shrnutí

Kněží byli vzdělaní a schopní kazatelé. Byli schopni přesvědčovat jinověrce a odvracet hříšníky od luxusu. Jejich kázání byla velmi působivá. Vynikali také osobní zbožností a usilovně se modlili k Bohu. Někteří žili apoštolským životem, putovali po Čechách a hlásali evangelium. Jiní působili jako představení a starali se o disciplínu a morálku. Vynikali obzvláštní statečností, která se projevovala v době náboženských válek, kdy disputovali i s lidmi jiných náboženských názorů a statečně propagovali svou katolickou víru. Někteří byli historiografy a sepsali „důvěryhodné“ dějiny své doby. Jejich díla jsou důležitým pramenem pro současníky. Také se starali o chudé a vystavěli a nadali oltáře, aby se u nich sloužilo Bohu. Podporovali vzdělání a opatřovali knihy k bohoslužbám.⁴⁶⁰

---

⁴⁶⁰ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 107

6. Řeholníci

6.1. Balbín

Cyril a Metoděj se věnovali filosofii.⁴⁶¹ Poté, co vynalezli slovanské písmo, otevírali školy.⁴⁶² Založili jakousi univerzitu v Budči nedaleko Prahy.⁴⁶³ Dominikán Hyacinthus se věnoval právu a svatým písmům a nad ostatní vynikal svým vzděláním.⁴⁶⁴ Jeho bratr Ceslaus získal doktorát v teologii a kanonickém právu.⁴⁶⁵ Jan Kapistrán byl doktorem teologie a obojího práva.⁴⁶⁶ Kapucín Vavřinec z Brindisi studoval teologii a filosofii. Uměl používat latinu, španělštinu, němčinu a později bez učitele mluvil řecky, hebrejsky a chaldejsky.⁴⁶⁷

Cyril a Metoděj za čtyři a půl roku prošli celou Moravu a obrátili ji na víru.⁴⁶⁸ Dominikán Hyacinthus kázal Kristovo evangelium ve východní Evropě a pronikl až do Řecka. Obrátil také tatarského krále.⁴⁶⁹ Františkán Bertholdus vynikal výmluvností, kterou obrátil mnoho lidí.⁴⁷⁰ Jeroným kázal evangelium v Litvě, kde vyvracel háje a další kultovní místa.⁴⁷¹ Jan Kapistrán kázal latinsky a interpreti překládali do češtiny a němčiny. Obrátil mnoho urozených mužů. Z Čech odešel kázat do Uher.⁴⁷² Jakub z Marchie vynikal obzvláštní výmluvností. Přivedl k lepšímu životu ženy v Milánu a Neapoli. Pro svou výmluvnost byl

---

⁴⁶¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 1

⁴⁶² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 3

⁴⁶³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 4

⁴⁶⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 69

⁴⁶⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 70

⁴⁶⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 179

⁴⁶⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 98-99

⁴⁶⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 2

⁴⁶⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 69-70

⁴⁷⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 73-74

⁴⁷¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 178-9

⁴⁷² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 180

vysílán po Evropě, a také do Čech, kde se snažil obrátit také Jiřího z Poděbrad.⁴⁷³ Kapucín Vavřinec z Brindisi kázal v Praze latinsky.⁴⁷⁴ Kapucín Vavřinec z Brindisi byl kazatelem. Svým kázáním obrátil mnoho Židů. Kázal v mnoha částech Evropy, v Itálii, Čechách, Uhrách, Bavorsku a ostatním Německu, kde mnohé vyvedl z hříchů a heretiky přivolal do lůna církve.⁴⁷⁵

Cyrl a Metoděj vynikali statečností.⁴⁷⁶ Ostatní mniši také vynikali statečností a byli ochotni umírat za katolickou víru v boji s husity a protestanty.

Dominikán Hyacinthus byl skromný, trpělivý, pokorný, zdrženlivý a měl další ctnosti řeholního života jako panictví.⁴⁷⁷ Jeho bratr Ceslaus byl pokorný, zbožný, láskyplný k bližním. Bděl a modlil se, pokořil všechny své touhy.⁴⁷⁸ Kapucín Vavřinec z Brindisi byl pokorný a pohrdal sám sebou.⁴⁷⁹

Bratři svatého Vojtěcha žili v pustině a unikali vzájemným rozhovorům, zaměřili se jen na nebeské věci.⁴⁸⁰ Svatý Gunther žil na samotě v lesích v Čechách po dobu 37 let.⁴⁸¹

Bratři svatého Vojtěcha žili zdrženlivě a někteří jedli potravu dvakrát týdně, jiní se spokojili se zeleninou a vodou, ke které jen o Velikonocích přistupovaly luštěniny.⁴⁸² Kapucín Vavřinec z Brindisi si v dospělosti zakázal víno a maso.⁴⁸³

---

⁴⁷³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 181

⁴⁷⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 98

⁴⁷⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 99

⁴⁷⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 4

⁴⁷⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 69

⁴⁷⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 71

⁴⁷⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 98

⁴⁸⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 28

⁴⁸¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 32

⁴⁸² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 28

⁴⁸³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 98

Bratři svatého Vojtěcha byli oblečeni do rouch z koňských žíní. Spali na zemi. Za polštář měli kámen. Vzájemně se bičovali.⁴⁸⁴ Kapucín Vavřinec z Brindisi nosil velmi drsné žíněné roucho.⁴⁸⁵

Bratři svatého Vojtěcha trávili noci na modlitbách.⁴⁸⁶ Dominikán Hyacinthus planul láskou k Bohu, takže trávil často celé noci chrlením proseb a krocením těla, na kameni nebo holé zemi.⁴⁸⁷ Hermann Teuto trávil dny a noci v meditacích o Kristově utrpení a smrti a často opakoval verš: Adoramus te Christe, et benedicimus tibi etc. Také se modlil k Panně Marii, která spravila jeho koktavý jazyk a dala mu dar výřečnosti a vzdělanosti.⁴⁸⁸ Kapucín Vavřinec z Brindisi uctíval Pannu Marii a byl v slzách, když před jejím obrazem sloužil mši, a často upadal do extáze. Od papeže dostal povolení, aby každodenně četl mši o Panně Marii (kromě svátků). O všech svátcích přijímal eucharistii. Neustále se modlil v sladkých slzách a potu. Na krku nosil kříž.⁴⁸⁹

Balbín se mnoho nezabývá duchovním rozměrem mnišství, meditacemi a extázemi. Mnichy spíše posuzuje z hlediska jezuitských skutků. Všimá si jejich vzdělanosti. Zdůrazňuje znalost jazyků. Věnuje se jejich působení spíše na vnější svět. Důležitá je kazatelská činnost a obracení lidí na katolickou víru. Také líčí jejich asketický život. Celkově se tak vymyká středověkému pojetí mnišství, kde se kladl důraz na modlitbu a vůbec duchovní stránku a kontemplaci. Jako důraz na konfesi klade úctu k Panně Marii a statečnost v boji s protestanty.

---

⁴⁸⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 28

⁴⁸⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 98

⁴⁸⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 28

⁴⁸⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 69

⁴⁸⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 72

⁴⁸⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 97-100

6.2. Crugerius

Dominikánovi Česlavovi ve třináctém století vděčí za svůj vznik pražský klášter u sv. Klementa a generální seminář, ve kterém se až do husitských válek, kdy byl vyvrácen, vzdělávala mládež ve filosofických vědách i božských neboli teologii.⁴⁹⁰

Jindřich Hartmann z řádu křížovníků s červenou hvězdou podporoval mariánský kult. Pokud se nemohl účastnit veřejných hodinek, modlil se je na kolenou ve své ložnici před krucifixem. Eucharistii v chrámě navštěvoval často ve dne a také v noci. Každodenně se modlil růženec, a ctil Pannu Marii také postem před jejími svátky.⁴⁹¹ Česlav napodoboval svatého Dominika, zakladatele řádu, v bdění, postech, umrtvování těla, modlitbách a obzvláště kontemplacích. Svou svatostí působil na jiné, aby vstoupili do řádu. Měl také vliv na mnoho biskupů a panovníků, aby zakládali dominikánské kláštery.⁴⁹²

Jindřich Hartmann z řádu křížovníků s červenou hvězdou s téměř sokratovskou vytrvalostí snášel neštěstí, požáry, neúrodu, vpády nepřátel. Nemocemi oslabené tělo trestal důtkami, aby odvrátil Boží hněv.⁴⁹³

Crugerius také píše o vojácích. Tak např. Petr, baron z rodu Bercků, byl vynikajícím vojákem a hrdinou. Byl generálem templářů. Jeho ustanovení se líbila představeným země do té míry, že vstupovali do řádu.⁴⁹⁴ Semovitus, vévoda těšínský, bojoval statečně několik let na moři se Saracény a díky Boží pomoci nepřišel o život.⁴⁹⁵ Dále maltézští rytíři, původem z Čech, bojovali na moři proti Turkům a Saracénům i ve Francii.⁴⁹⁶ Petr ze Šternberka bojoval se Žižkou. Václav z Michalovic byl kapitánem prácheňského kraje a ovládl zbytky Žižkova vojska, takže se táborští neodvážili zvednout hlavu. Pomohl poté k obecnému míru.⁴⁹⁷ Rudolf Colloredo bránil Prahu před Švédy, o čemž psali akademici.⁴⁹⁸

---

⁴⁹⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 306

⁴⁹¹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 209

⁴⁹² CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 306

⁴⁹³ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 210

⁴⁹⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 52-53

⁴⁹⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres Septembris*, s. 128

⁴⁹⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 51-53

⁴⁹⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 54

⁴⁹⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 58

Františkán Bertholdus byl ve 13. století úspěšným kazatelem. Byl tak slavný, že měl někdy až deset tisíc posluchačů. Dohnán apoštolským úsilím ve svých přesvatých kázáních kolem roku 1270 vyzýval Čechy k pokání. Při mluvení ke slovanskému lidu měl tlumočníka. Lípa, pod kterou bratr Bertholdus kázal, se nazývá v Crugeriově době Bertholdovou lípou.⁴⁹⁹

6.3. Shrnutí

Řeholníci měli hlubokou zbožnost, která se projevovala meditacemi a askezí. Byli také dobrými kazateli a obrátili mnoho lidí na katolickou víru. Důležitá byla mariánská úcta. Řeholníci byli vzdělaní a podporovali vzdělanost. Crugerius také líčí mnoho bojovníků, kteří vynikali statečností. Bojovali s muslimy nebo s husity.⁵⁰⁰

Od počátků existence mnišství došlo k posunu chápání řeholního života. Zatímco na začátku byly důležité modlitby, askeze a chudoba,⁵⁰¹ v pozdější době se do popředí dostalo hlásání evangelia mezi běžným lidem a služba prostým věřícím.⁵⁰² Tak se to také projevuje v díle jezuitů, kteří zdůrazňují „apoštolské“ působení a další služby společnosti. Jezuité se také vztahovali spíše k františkánskému řádu, ve kterém viděli svůj vzor. Posláním řeholního života tak pro ně bylo hlásání evangelia mezi prostým lidem a další služby. Sociální oblast působení se tak stala důležitou, i když byl důraz kladen také na modlitbu a osobní zbožnost. Jezuitská činnost se stala vzorem pro posuzování ostatních řádů a řeholních společenství.

---

⁴⁹⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 73-4

⁵⁰⁰ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 108

⁵⁰¹ VENTURA, Václav. *Spiritualita křesťanského mnišství*. 2-3. 1. vyd. Praha: Benediktinské arciepiškopství svatého Vojtěcha a svaté Markéty v Břevnově, 2010. 455 s. Pietas benedictina; 19. ISBN 978-80-86882-02-4.

⁵⁰² LAWRENCE, C. H. *Dějiny středověkého mnišství*. Přel. Pšeja P., Vomlela J. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 325 s. ISBN 80-85959-88-7.

7. Opati

7.1. Balbín

Gerlacus řídil klášter ne tak rozkazy jako příklady.⁵⁰³ Gezo, strahovský opat, byl mírný a vlídný, byl velmi zkušený v řádové disciplíně, kterou vyžadoval nejprve od sebe, potom od ostatních. Byl zapálený povzbuzovatel. Jeho a želivského opata ustanoveními a zákony dosáhl strahovský klášter pověsti svatosti, takže biskupové a panovníci v tomto klášteře pobývali a nechávali vzdělávat své syny ke ctnosti.⁵⁰⁴ Abrahám řídil klášter podivuhodnou rozumností a láskou, ale více příklady, takže se bratři obávali jen toho, aby jej neztratili. Po třech letech se vrátil do lesa, kde žil jako poustevník.⁵⁰⁵ Heidenreich byl příjemný při spravování kláštera. Byl spravedlivý, moudrý, obratný a milý.⁵⁰⁶ Jan Lohelius se zaměřil na dodržování disciplíny podle ustanovení řádu.⁵⁰⁷

V Balbínově pojetí byli opati milí a vynikali příkladem svatosti, kterým vedli ostatní. Také se soustředili na disciplínu, kterou láskyplně vyžadovali od svých bratří. Byli také rozumní a někteří byli vzdělaní. Jejich svatost dokládají zázraky. Pro Balbína je důležitá disciplína. Projektuje tak do starší doby tendence, které se projevovaly v raném novověku, a vedly k disciplinování v řadách katolické církve. Také zdůrazňuje intelektuální význam strahovského kláštera.

---

⁵⁰³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 66

⁵⁰⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 19-20

⁵⁰⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 22-23

⁵⁰⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 36-7

⁵⁰⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 105

7.2. Crugerius

Opati byli velmi vzdělání. Lambert ve 14. století do té míry vzdělal svého ducha ve světských i božských vědách, že celé Německo nemělo rovného.⁵⁰⁸ Joannes Cyrus, opat premonstrátského kláštera, se stal v mládí doktorem obojího práva a působil v Padově jako veřejný profesor. Poté byl legátem a rádcem císařů.⁵⁰⁹ Premonstrát Benedikt Lachenius se pilně staral, aby jeho mladší bratři z kláštera studovali vědy v Akademii v Olomouci. Měl vůči nim otcovské zanícení.⁵¹⁰ Urbanus Textor podporoval vzdělání mládeže a mariánskou družinu.⁵¹¹ Petr Žitavský byl autorem zbraslavské kroniky a zúčastnil se vyslaného poselstva k císaři Jindřichovi VII. roku 1310.⁵¹²

Gezo vynikal skromností a pohrdáním sebou ve všech věcech. Podobně jako prorok Eliáš zářil jako pochodeň.⁵¹³

Benediktýn Jan Benno, břevnovský opat, uctíval svatý kříž. Byl také dobrotivý, štedrý k chudým, pokorný a měl ducha nezlomeného válečnými zmatky.⁵¹⁴

Důležité bylo, jak dbali na správu jim svěřeného kláštera. Měli se starat o morálku a disciplínu. Urbanus Textor obnovil benediktýnskou disciplínu ke staré síle a zachoval ji v rozkvětu, co se týče oblečení, chóru i kapituly. Ostatní následovali příkladu jeho poslušnosti regulím, když se pověst o něm rozšířila i do sousedství.⁵¹⁵ Jaroslav ze Šternberka obstarával oblečení i stravu a přísně vyžadoval disciplínu v klášteře.⁵¹⁶ Zdislav, opatovský opat benediktýnů, obohatil klášter o dvě opory řeholníků – profánní a posvátné písemnictví a disciplínu.⁵¹⁷ Jan Mausköning obnovil disciplínu v premonstrátských klášterech v Čechách a na

---

⁵⁰⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 452

⁵⁰⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 25-26

⁵¹⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 27

⁵¹¹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 17-18

⁵¹² CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres Septembris*, s. 53

⁵¹³ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 3

⁵¹⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 113-114

⁵¹⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 15

⁵¹⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 53-4

⁵¹⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 42

Moravě.⁵¹⁸ Tomáš Olšanský byl všemi milován. Jeho podřízení zakoušeli nikoli přehnanou rigorositu, ale milé chování a soucitné v lidské slabosti. Diskrétně usiloval o domácí disciplínu.⁵¹⁹ Ondřej Ebersbach jako vizitátor obnovil starou zbožnost premonstrátského řádu a pověst kvetoucího institutu. Přinesl plamen zbožnosti, který podpořil obecnou ctnost. Byl také statečný ve válce a neštěstích a pilný.⁵²⁰ Benediktýn Jan Benno usiloval o obnovení (reformatio) disciplíny na provinciálním konventu roku 1631.⁵²¹ Břevnovský opat Petr byl milý a silný při řízení kláštera. Mniši jej snadno poslouchali, a tak vláda byla snadná, protože vládl příjemně a silně.⁵²² Christannus, břevnovský opat, udržoval ve svém klášteře živou a kvetoucí disciplínu a podporoval nemocné. Choval se láskyplně, a tak si získal lásku bratří.⁵²³ Augustin Seufrius, břevnovský opat, na provinciální kapitule v Broumově roku 1653 šířil s pílí úsilí, se kterým byla dosažena opatření, aby byla přivedena do benediktýnských klášterů nová životní síla a rozkvět. Také pečoval o vzdělávání mládeže ve vědách a uměních. Nejprve je posílal k jezuitům. Poté do školy vybíral vzdělanější profesory a rozšířil knihovnu o nové autory a svazky.⁵²⁴

Beneda inkorporoval ke klášteru několik vsí a získal mnoho privilegií od krále Jana Lucemburského a Karla IV. Byla mu svěřena hodnost vizitátora.⁵²⁵

Jiří opevnil velkými a pevnými zdmi premonstrátský klášter, který byl zničen v husitských válkách. Opravil také kostel. Na věži pověsil tři nové zvony. Obstaral také ornáty a další posvátné oděvy.⁵²⁶ Robert nechal znovu postavit kostel svatého Štěpána po vypálení Tatary. Roku 1257 jej nechal vysvětit. Přetvořil a nechal vysvětit 6 klášterních kaplí, a to kapli Panny Marie Nanebevzaté, zvěstování, svatého Štěpána, svatého Bartoloměje, svatých Vojtěcha a Jiří a Michaela Archanděla. Klášter opevnil zdi a valem. Obnovil zdi oslabené požárem a celý klášter a postavil nový dům pro služebníky. Staral se, aby byly klášteru navráceny svobody,

---

⁵¹⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 110

⁵¹⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 185

⁵²⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 13-15

⁵²¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 113

⁵²² CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 83-4

⁵²³ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 100

⁵²⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 117

⁵²⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 35-6

⁵²⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 311-312

hranice a majetky uchvácené šlechtou. Koupil několik vesnic. Pro kostel obstaral čtyři slavnostní zvony, ornáty, knihovnu a další věci.⁵²⁷ Jan Mauskönig v 16. století pro premonstráty znovu získal strahovský klášter a stanovil mu opata.⁵²⁸ Opati tak rozšiřovali panství svých klášterů a usilovali o jejich práva. Gerardus Kunstadaeus, opat strahovského premonstrátského kláštera, nechal vybavit strahovskou baziliku – ze zlata a stříbra, kříže, monstrance, kalichy apod. pro důstojnější konání bohoslužeb. Také nechal postavit dvě kaple velmi nákladně.⁵²⁹ Jan Tylle se zasloužil o vydání kláštera svatého Jakuba z rukou protestantů poté, co byl ze strachu z Turků zničen klášter u Vratislavi. Klášter svatého Jakuba byl opuštěný a v ruinách. Svou pílí a s velkými náklady jej opat obnovil a vylepšil k používání premonstráty.⁵³⁰ Augustin Seufridus, břevnovský opat, vnesl do kostela významné varhany. Ke kostelu připojil kapli svatého Kříže spolu s podzemní kryptou, kde stanovil pohřební místo opatů. Sakristii obohatil posvátnými oděvy a chrámový poklad stříbrnými vázami. U kostela nechal postavit novou budovu, aby v ní byla mládež pohodlněji vzdělávána ve vědách.⁵³¹

Antonín, opat v Teplé, si svými mravy a pohostinností získal lásku a úctu nejen od domácích ale i od nepřátel katolického náboženství. Měl hadí moudrost a hrdliččí prostotu.⁵³² Benediktýn Jan Benno byl milován svými spolubratry a své srdce dal také chudým. Byl tak dobrý, že se ani neuměl rozčilovat.⁵³³

Jan Curtius, opat v Teplé, byl podezřelý z luteránství, ale očistil se. Vybíral ze svých panství učené mladíky a vzdělával je. Jejich vstupem poté v 16. století obnovil klášter. Také se staral o chudé bez peněz a nemocné. Proto z královské autority postavil v Teplé špitál, jak žádala nutnost. Ustanovil, aby se třikrát do roka na svátek Panny Marie, které byl dedikován kostel, a na památku blahoslaveného Hroznaty poskytovala kterémukoli chudákovi tři slavnostní nosítka s hojným chlebem a pivem.⁵³⁴

---

⁵²⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 91

⁵²⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 110-111

⁵²⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 93-4

⁵³⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres Septembris*, s. 18-20

⁵³¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 117-118

⁵³² CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 45-46

⁵³³ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 112-113

⁵³⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 139-140

Opati měli také být milí a přísní. Tak premonstrátský opat Robert byl rozvážný a horlivý, silný v katolické víře. Byl schopen se zbožnou rozumností uspořádat, cokoli se dělo v klášteře až k rebelii. Vynikal rozlišováním duchů a unikal zahálce jako jedu.⁵³⁵

První představený maltézského řádu ve Strakoncích se proslavil v několika úspěšných střetech se Saracény na moři. Český král jej využíval ve válkách. Byl to bojovný muž a přála mu štěstěna.⁵³⁶

Albert, generál a spoluzakladatel řádu křížovníků s rudou hvězdou, se zasloužil o stavbu špitálů v Čechách, v Praze u mostu, na Moravě a ve Slezsku.⁵³⁷

Eringus vylepšil svůj klášter mnohou pílí v oblasti hospodářství a miloval své spolubratry jako syny.⁵³⁸

7.3. Shrnutí

Opati vynikali dobrou správou svého kláštera. Byli milí a láskyplní, takže si získali náklonnost bratří. Současně však vyžadovali disciplínu. Zde je kladen důraz na kontrolu chování a disciplínu, jak bylo důležité v době reformace. Opati tak vynikali schopnostmi, které vedly k reformatio – disciplinaci sobě podřízených bratří. Oba autoři tak do starších dob projektují požadavky vlastní doby a zdůrazňují kontrolu morálky a chování.

Opati také vytvářeli katolickou krajinu stavbami a opravami svých klášterů. Podporovali vzdělanost, která měla sloužit k větší zbožnosti. Zakládali také špitály pro chudé a nemocné, byli tedy milosrdní.

---

⁵³⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 90

⁵³⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 98-99

⁵³⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres Septembris*, s. 41-43

⁵³⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 111

8. Laici

8.1. Balbín

Jan Ernest Schosser se vzdělával u jezuitů, i když byl velmi chudý, dokud mu nepomohl Slavata. Vystudoval práva a stal se doktorem obojího práva. Byl tak schopný, že se stal rádcem arcivévody Leopolda, bratra císaře Rudolfa II. Také skládal básně, které byly vydány.⁵³⁹

Vilém Slavata miloval svou vlast a zasloužil se o císařovu přízeň a odpuštění vlasti.

Vilém Slavata každý týden přijímal eucharistii se zbožností citlivou až k slzám. Každoročně osm dní trávil na exerciciích sv. Ignáce a plody meditací si zaznamenával vlastnoručně do knih.⁵⁴⁰ Byl štědrý v náboženské oblasti, vytvořil nadání na sloužení mší.⁵⁴¹ Postavil kapli Máří Magdalény v Jindřichově Hradci, ve které byl pohřben.⁵⁴²

8.2. Crugerius

Albert ze Šternberka se v mládí věnoval filosofii, svatým kánonům a teologii.⁵⁴³

Jindřich Pisnicus v mládí studoval v různých německých akademiích, také v Itálii, Francii a jinde a stal se doktorem obojího práva. Soudil pře týkající se panství. Humanitní vědy a filosofii si osvojil v Klementinu u Otců Jezuitů.⁵⁴⁴ Kryštof Lobkovic v mládí studoval humanitní vědy a filosofii ve šlechtickém konviktu u Otců Tovaryšstva Ježíšova. Znalost obojího práva získal v Itálii.⁵⁴⁵ Marcus Marci z Kronlandu vynikal na evropské úrovni

---

⁵³⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 201-4

⁵⁴⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 132

⁵⁴¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 132

⁵⁴² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 133

⁵⁴³ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 58

⁵⁴⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 57-8

⁵⁴⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 149

v různých vědách. Absolutně chápal téměř všechny vědy. Mnoho času věnoval jednotlivým vědám, teologii tři roky, z filosofie a medicíny chtěl získat doktorát. Jak byl schopný ve fyzice a matematice, dokládají vzdělanější lidé v Evropě. Měl také velkou schopnost učit se jazykům, a tak mluvil řecky, hebrejsky, syrsky, chaldejsky.⁵⁴⁶ Kryštof Lobkovic byl vzdělán v obvyklých vědách, a poté následovalo studium práva, politiky a historie, takže se stal spolu s výmluvností a tělesnou krásou perfektním politikem.⁵⁴⁷ Fridericus Thalemberg se v mladém věku věnoval humanitním vědám a filosofii v Praze u jezuitů a ve Würzburgu studoval obojí právo.⁵⁴⁸ Matthaeus Aurogellus byl profesorem hebrejského jazyka a rektorem a odolal novému luterství.⁵⁴⁹

Otto z Oppersdorfu obzvláště uctíval Pannu Marii a svatého Václava. Téměř každý měsíc se občerstvoval svatou eucharistií.⁵⁵⁰ Jáchym Slavata byl milý k lidem. Každý den se účastnil mše a také se každodenně velmi zbožně modlil oficiem k Panně Marii, i když byl velmi nemocen a v této době měl někoho, kdo mu držel knížku a obracel listy ke čtení.⁵⁵¹ Jan Procházka žil na Svaté Hoře, kde byl roku 1632 zbaven slepoty, jako eremita. Vstával uprostřed noci, aby se věnoval modlitbám před Pannou Marií a zpíval svaté písně, takže byl slyšet až v Příbrami pod horou. Často se zpovídal a hořekoval nad hříchy předešlého života, obzvláště herezí. Společenství dal jméno Panny Marie. Návštěvníkům připomínal a doporučoval dobrodiní Panny Marie, takže je doháněl k slzám a povzbuzoval ke zbožnosti. Když chyběli poutníci, celý den a noc trávil na modlitbách. Na pokyn Panny Marie vykopal ozdravný pramen k uzdravení nemocných. Zjevovala mu svou vůli a on ji sděloval lidem.⁵⁵² Jeho svatost byla spojena s Pannou Marií a jako prostředník dokládal její moc a působení ve světě.

Důležitá byla také věrnost katolické církvi. Fridericus Thalemberg byl velmi žhavým stoupencem římských ritů a dogmat, za což získal přízeň Ferdinanda II., vítěze na Bílé Hoře. Vůči Matce Boží měl obzvláštní zanícení. Podporoval loretánské pobožnosti na

---

⁵⁴⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 64

⁵⁴⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 28

⁵⁴⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 69

⁵⁴⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacrorum Pulverum mensis Novembris*, s. 62

⁵⁵⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 29

⁵⁵¹ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 122

⁵⁵² CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 47-9

Hradčanech.⁵⁵³ Ondřej z Brodu byl velmi vzdělaný a věrný katolík, tak odporoval husitům, že se jej pokusili odstranit. Bránil katolické přijímání pod jednou způsobou.⁵⁵⁴

U Viléma Slavaty také zmiňuje fundace, přijímání eucharistie, exercicie.⁵⁵⁵ Čeněk z Ronova nadal oltář, aby se tam sloužily bohoslužby za jeho bratra. Také učinil další nadání.⁵⁵⁶ Další laici, které Crugerius zmiňuje, byli představenými království a vyznamenali se četnými fundacemi. Stavěli kostely a kláštery, a tak vytvářeli krásnou katolickou krajinu a podíleli se na tvorbě sociální reality. Jan Děčínský, který byl bojovný, nechal postavit a nadal oltáře Tělu Kristovu v Ústí nad Labem a v Děčíně.⁵⁵⁷ Ferdinand z Valdštejna nechal v Turnově postavit františkánský klášter s kostelem. Byl pilný a nadaný. Vůči poddaným byl laskavý a milosrdný.⁵⁵⁸ Jan z Jindřichova Hradce postavil a nadal kostely a oltáře – Máří Magdalény ve Velharticích a oltář sv. kříže v Klatovech.⁵⁵⁹ Jáchym Haugvic šířil katolické náboženství, a tak přál jezuitům v Olomouci i Brně. Měl dceru Eufemii, která byla ne tak dobrodinkyní, jako matkou olomoucké koleje. Jáchym začal stavět kostel v italském stylu, to však přerušila smrt.⁵⁶⁰ Advokát Jindřich založil kostel Panny Marie v Olomouci, u které je farnost, kterou používají jezuité.⁵⁶¹ František ze Šternberka nechal v Nepomuku postavit elegantní kostel. Podporoval také kult svaté Barbory a svatého Vojtěcha.⁵⁶²

Důležitá byla také podpora církve a jezuitů. Byli vášnivými stoupenci katolického náboženství. Jiří z Martinic podporoval katolickou církev do té míry, že pražský arcibiskup obnovil svou větší autoritu a nadřazenost nad utrakvistickou konzistoří. Za pomoci

---

⁵⁵³ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 69

⁵⁵⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 81-2

⁵⁵⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 87

⁵⁵⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 26

⁵⁵⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 77-8

⁵⁵⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 136

⁵⁵⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 45

⁵⁶⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 179-180

⁵⁶¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 22

⁵⁶² CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 26

jezuitského řádu mnoho lidí obrátil ke katolické víře.⁵⁶³ Jindřich Pisnicius na přelomu 16.-17. století očistil svá dědičná panství od příslušníků husitů a kalvinistů za pomoci jezuitů.⁵⁶⁴ Další šlechtici také obraceli prostý lid na svých panstvích za pomoci jezuitů. Kryštof Lobkovic podporoval různé řeholní řády. Obzvláště přál kapucínům. Měl také v oblibě jezuity, na které byl zvyklý od dětství ve školách a společenstvích. Byl také tak oddaný dominikánům, že šířil mariánskou zbožnost s užíváním růžence.⁵⁶⁵

Kryštof Lobkovic měl takovou přívětivost a laskavost, že mu císař svěřil vyjednávání s vyslanci orientálních národů. Byl jedním z prvních, který nadchnul pražského arcibiskupa ke konání synody a reformování mravů kléru. Tímto prostředkem by se česká církev omladila a bylo by oponováno heretikům prostřednictvím učených a zapálených kněží. Jedním slovem by se vrátila stará zbožnost, jak byla za Karla IV., za to jej sektáři nenáviděli.⁵⁶⁶

Albert z Kolovrat byl moudrý a spravedlivý, a za to si získal nenávisť pikartů.⁵⁶⁷ Další šlechtici na svých panstvích také vykonávali spravedlnost. Důležitou vlastností byla také statečnost, ovšem spojená s morálkou a ctností.

Vilém z Pernštejna na svých panstvích zakládal špitály pro nemocné a staré, útočiště pro ty, co prošli neštěstím, a zaopatřil je nutnými věcmi.⁵⁶⁸ Pánové se zlatou růží v erbu, založili roku 1400 špitál v Jindřichově Hradci, svém panství, a v jeho kostele nadali oltář.⁵⁶⁹ Markvart z Wartemberka měl obzvláštní pohostinnost k poutníkům a byl štedrý k chudým.⁵⁷⁰ Maxmilián z Lichtenštejna byl chudý duchem, pokorný a pomáhal chudým.⁵⁷¹ Ostatní laici také pečovali o chudé. František ze Šternberka podporoval sirotky a vdovy. Kde mohl, odstraňoval nedostatek. Měl v oblibě prostotu řeholníků. Podporoval také jezuity.⁵⁷² Petr

---

⁵⁶³ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 105

⁵⁶⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 58

⁵⁶⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 29

⁵⁶⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 150-151

⁵⁶⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 157

⁵⁶⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 46

⁵⁶⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 74

⁵⁷⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 81

⁵⁷¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 139

⁵⁷² CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 26

z Růže nechal v Krumlově postavit klášter klarisek a špitál, také mnoho kostelů. Další špitál postavil ve Vyšším Brodě.⁵⁷³

Důležitou vlastností byla také statečnost v boji. Crugerius zmiňuje některé vojáky, kteří se vyznamenali v boji a byli věrní katolické církvi. Zbyněk Berka vedl úspěšně válku v Sasku za Ferdinanda I. a byl v čele pěší legie roku 1547. Získal vítězství a zajal protestantského představeného. Za to jej Ferdinand I. připustil k tajnějším poradám.⁵⁷⁴ Maxmilián z Lichtenštejna statečně bojoval na Bílé Hoře.⁵⁷⁵ Kryštof Lobkovic byl prefektem jedné pěší legie a bojoval po boku Ferdinanda III. u Nördlingenu.⁵⁷⁶ Petr z Růže byl úspěšný ve válce mezi Francií a Anglií a zasloužil se poté o mír.⁵⁷⁷

8.3. Shrnutí

Laici byli převážně bohatými mecenáši, kteří podporovali jednotlivé řády, obzvláště jezuity. Tato podpora vedla k pokatolictění jejich panství. Také byli vzdělaní a podporováním jezuitských škol šířili vzdělanost. Vynikali ve svých povoláních. Pokud jejich povoláním bylo vedení války, byli statečnými vojáky. Někteří šlechtici cestovali po světě a navštívili také svatá místa. Na svých panstvích se chovali spravedlivě. Byli také štedří k chudým a zakládali špitály, které sloužily chudým nemocným. S menší mírou uvádějí jako ctnost pilnost. Byli zbožní a často chodili k přijímání. Jejich zbožnost byla hluboká, osobní a emotivní. Důležitá byla úcta k Panně Marii, kterou se odlišovali od protestantů. Stavěli kostely a kláštery, a tak vytvářeli krásnou katolickou krajinu. Důležitou vlastností byla věrnost katolické církvi, jejím dogmatům a úcta k Panně Marii. Laici byli mocnými a bohatými šlechtici, jsou na ně proto také aplikovány panovnické ctnosti, jako je spravedlnost a milosrdenství k chudým.⁵⁷⁸

---

⁵⁷³ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 75

⁵⁷⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 126

⁵⁷⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 138

⁵⁷⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 28

⁵⁷⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 74

⁵⁷⁸ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 108

9. Panovníci

9.1. Balbín

Podle Balbína mají panovníci odlišné ctnosti: *Aliae sunt privatorum, aliae Principum virtutes.*⁵⁷⁹

V Balbínově díle se projevovali jako zbožní lidé, kteří důvěřovali v Boha a Jeho svaté a stavěli kostely a kláštery. Kníže Bořivoj byl kvůli křesťanství vyhnán. V těchto souženích spoléhal na Pannu Marii, které slíbil postavit baziliku. S její božskou pomocí přemohl nepřátele a založil a zasvětil jí Týnský chrám v Praze.⁵⁸⁰ Kníže Vratislav I. založil baziliku svatého Jiří, kterému byl velmi oddán.⁵⁸¹ Svatý Zikmund, burgundský král, obzvláště uctíval svatého Mořice a thébské mučedníky, takže opuštěný klášter a chrám obnovil, vystavěl a nadal. K hrobu těchto mučedníků často přistupoval a prosil, aby byl Bohem přijat do jejich společenství.⁵⁸²

Svatý Jindřich, římský císař, k ničemu nepřistupoval bez modliteb. Viděl anděla Páně, ochránce svaté a mučedníky, jak za něj bojují.⁵⁸³

Svatí panovníci svými skutky vytvářeli křesťanskou sociální realitu. Svatý Jindřich, poté co se stal římským císařem, pilně usiloval o rozšíření náboženství, velkolepě opravil kostely, zničené od nevěřících, a štědře je obohatil. Kláštery a další místa zbožnosti vystavěl nebo nadal.⁵⁸⁴ Svatý Leopold uctíval římské pontifiky, takže byl Inocencem II. nazván synem svatého Petra. Byl dobročinný vůči zbožným mužům a založil a nadal dva slavné kláštery - Klosterneuburg a Heiligenkreuz.⁵⁸⁵ Václav II. nechal vystavět klášter Zlatá Koruna.⁵⁸⁶ Boleslav II. založil pražské biskupství, postavil a nadal více než dvacet kostelů, tři

---

⁵⁷⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 18

⁵⁸⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 7

⁵⁸¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 8

⁵⁸² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 21

⁵⁸³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 30-31

⁵⁸⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 30

⁵⁸⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 42

⁵⁸⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 30

benediktinské kláštery, břevnovský a svatojiřský v Praze. Podivuhodně šířil křesťanství.⁵⁸⁷ Soběslav I. založil mnoho měst a hradů. Jeho dílem je kostel svatého Jiří a želivský klášter. Také nechal vyzdobit vyšehradský kostel.⁵⁸⁸

Panovníci také vynikali zbožností. Boleslav II. všemi modlitbami usiloval, aby měl Boha nakloněného sobě i lidu.⁵⁸⁹ Svytichněv II. se modlil hodinky. Každý den vstával za šera, pokřížoval se, lehl si před kříž, políbil Kristovy nohy a vzdal díky. Modlil se, aby neupadl do těžšího hříchu. Poté šel na mši, které se zúčastnil se vši vážností a zbožností. U stolu poslouchal rozhovory vzdělaných mužů také o spáse a otázkách víry. Poté čtvrt hodiny trávil před ukřížovaným Kristem. V době postu, uprostřed noci, do ranních modliteb setrval v kostele na zemi s roztaženými pažema jako krucifix. S kanovníky se poté modlil hodinky. U vstupu do kostela poté občerstvoval chudé almužnami. Oblékal se do kněžského oděvu.⁵⁹⁰

Václav II. byl tak oddaný eucharistii, že často ve dne přikázal, aby před ním kněží odsloužili 14 mší. Ke kněžskému a vůbec církevnímu úřadu choval velkou úctu. Při mši se vždy se vši zbožností na kolenou modlil k Bohu.⁵⁹¹ Karel IV. choval takovou úctu k Panně Marii, že se každodenně modlil hodinky Panny Marie. Úctu choval také k eucharistii.⁵⁹² Také se modlil kanonické hodinky jako kněz.⁵⁹³ Ferdinand II. vynikal zbožností a horlivostí v šíření katolického náboženství. Od dětství byl zbožný vůči Bohu, Boží matce a svatým. Z této zbožnosti bral síly vůči nepřátelům. Byl pln důvěry i v největších nebezpečích zůstával klidný a bez rozčilení. Panna Maria mu pomáhala.⁵⁹⁴

Důležité byly také sociální ctnosti. Svatý Zikmund se láskyplně choval k chudým a byl pokorný.⁵⁹⁵ Svatý Leopold byl zdrženlivý a pokorný. Vynikal spravedlností, milosrdenstvím,

---

⁵⁸⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 7

⁵⁸⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 18

⁵⁸⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 7

⁵⁹⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 12-13

⁵⁹¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 30

⁵⁹² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 65

⁵⁹³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 75

⁵⁹⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 115

⁵⁹⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 21

moudrostí a péčí o náboženství. Podporoval chudáky, pozdvihoval utlačované a zemdlené posiloval, a současně se zachovával čistým od tohoto špinavého světa.⁵⁹⁶

Boleslav II. velmi zachovával spravedlnost, byl otcem chudých, vdov a sirotků.⁵⁹⁷

Když Čechy utiskoval nedostatek obilí, tak Břetislav Jindřich ze svého velkého množství jako Josef živil celé Čechy.⁵⁹⁸

Spytihněv II. vynikal spravedlností. Byl ochráncem vdov a sirotků. Za nejhorší přečin soudců pokládal, když byl právní spor protahován na více než tři dny. Stalo se, že když vycházel z města, vyběhla mu vstříc jedna žena a žádala rozsudek. Kníže sestoupil z koně, usadil se v pražské bráně, dvě hodiny poslouchal při a vynesl rozsudek. Pro tuto lásku ke spravedlnosti si zaslouženě získal příjmení Spravedlivý.⁵⁹⁹ Václav II. pokládal spravedlnost za důležitou ctnost, a proto se sám potrestal, když ji opomenul.⁶⁰⁰

Karel IV. byl milosrdný. Staral se o vdovy, sirotky a chudé. Měl v sobě křesťanskou lásku. Všichni jej milovali jako otce. Také byl spravedlivý. Vykonával soud, kdykoli bylo třeba. Spory, které se protahovaly na mnoho let, končil včas. Krutě pronásledoval všechny zločince. Procházel celé Čechy s vojskem, aby od zločinců očistil cesty a hrady. Také choval nenávist k heretikům a nechával je upalovat.⁶⁰¹

Karel IV. vynikal moudrostí. Vzdělával se ve svatých Písmech. Napsal komentáře na evangelia.⁶⁰²

Svatí panovníci vynikali obzvláštní zbožností. Modlili se k Bohu a chovali také úctu k Panně Marii a různým svatým. Modlitbami byli ve spojení s Bohem a uskutečňovali Jeho vůli. Uctívali také eucharistii. Podporovali církev a měli uctivost vůči kněžskému stavu. Založili a vystavěli mnoho kostelů, klášterů a měst. Budovali církevní instituce a podporovali církev. Klasickou vlastností byla spravedlnost. Soudili poddané a pronásledovali zločince. Vytvářeli tak spravedlivou sociální realitu. Také pronásledovali heretiky a starali se o pravověrné křesťanství. Byli tak tvůrci katolické sociální reality. Byli legitimizováni Boží vůlí a vytvářeli

---

⁵⁹⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 42

⁵⁹⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 7

⁵⁹⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 50

⁵⁹⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 13

⁶⁰⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 30-31

⁶⁰¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 66-7, 71-2

⁶⁰² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 65

společnost, kde vládla spravedlnost a víra. Důležitou vlastností byla také poklidnost a tvorba míru. Panovníci byli pokorní a nepyšnili se svou mocí. Chovali se přátelsky k poddaným. Karel IV. byl svými poddanými dokonce milován. Balbín tak zdůrazňuje také vztah k poddaným, který je pro něj vedle zbožnosti a spravedlnosti také důležitý. Balbín také vyzdvihuje křesťanské vlastnosti jako péči o chudé.

Protikladem dobrého panovníka je Václav IV., kterého Balbín označuje za zvráceného a zkaženého vzděláním. Vynikal krutostí, kdy nechal upálit svého kuchaře jen proto, že špatně připravil pečení. Vstoupila do něj bezuzdná a šílená touha vymámit zpovědní tajemství. Je zde líčen v protikladu ke svatosti Jana Nepomuckého. Václav IV. nechoval žádnou úctu ke kněžskému stavu. Balbín líčí mučení Jana Nepomuckého a píše, že se císař z toho pohledu radoval.⁶⁰³

9.2. Crugerius

Král Vratislav I. vynikal spravedlností a štědrostí.⁶⁰⁴ Král Vladislav Jagellonský se snažil podporovat Univerzitu Karlovu, a proto povolal z Evropy profesory vzdělané v obvyklých vědách.⁶⁰⁵

Přemysl Otakar I. měl vliv na uvedení nových žebrových řádů svatého Dominika a svatého Františka a založení klášterů u svatého Jakuba a Klimenta. Také měl další fundace.⁶⁰⁶ Boleslav II. založil četné kaple po celé zemi, kostely a několik benediktinských klášterů, aby se rozšířil Boží kult.⁶⁰⁷ Usiloval o rozšíření křesťanství, a proto jednal o založení biskupství. Podporoval poté biskupy v obracení poddaných i přesvědčováním v kázáních o evangeliu. Crugerius jej označuje za apoštola.⁶⁰⁸ Kníže Soběslav nadal vyšehradský kostel, aby se v něm často zpívaly hodinky. Tak jej navštěvovalo mnoho lidí a byl ke zbožnosti otevřen ve dne i v noci. Od této doby byly zavedeny bezesné vigilie do sedleckého cisterciáckého kláštera a

---

⁶⁰³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 98-101

⁶⁰⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 55

⁶⁰⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 459

⁶⁰⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 67

⁶⁰⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 198

⁶⁰⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 198

několika dalších klášterů různých řeholníků.⁶⁰⁹ Císař Matyáš nadal klementinskou akademii jezuitů, kde byla škola, písemnictví, vědy a jejich královna teologie. Ta se stala pevnou záštitou proti heretikům.⁶¹⁰ Král Vladislav Jagellonský, aby byl rozšířen Boží kult v katedrále, ustanovil dvanáct chórů, aby ve dne v noci zpívaly hymny. Pokud mu dovoľovalo zaměstnání, sám se těchto zpěvů účastnil.⁶¹¹ Ferdinand II. měl mnoho fundací, mimo jiné Emauzy. Pozdvihl také jezuitskou kolej a zasloužil se o obnovení Karlovy Univerzity.⁶¹² Maxmilián Habsburský podporoval jezuitské koleje v Praze, ve Vídni a Olomouci.⁶¹³

Spytihněv vedl při jídle zbožné řeči o šíření křesťanství a otázkách spásy. Modlil se kompletář a uctíval kříž. V době postu vynikal zbožností. Uprostřed noci chodil do kostela, lehl si na zem a roztáhl paže na způsob kříže, a tak vydržel několik hodin. Poté s kanovníky zpíval hodinky.⁶¹⁴ Císař Matyáš uctíval eucharistii. Také ctíval Pannu Marii a zasloužil se o její kostely.⁶¹⁵ Králi Vladislavovi zbývaly pouhé slzy, aby v takovém neštěstí oplakával zločiny lidu, které nemohl opravit, a před Bohem se snažil odvrátit větší hněv. Také zpíval v katedrále hymny a žalmy.⁶¹⁶ Ferdinand III. vynikal zbožností k Panně Marii, které nechal postavit sloupy se sochami ve Vídni a v Praze. Bránil neposkvrněné početí. Také poctil svatého Václava opravou jeho kostela.⁶¹⁷

Spytihněv často slýchal rozepré se soudci v atriu svého domu až do noci.⁶¹⁸ Zasloužil se také o to, aby se soudní spory nevedly déle než tři dny. Sám byl příkladem, když potkal ženu, která potřebovala soud, seskočil z koně a v bráně města ji dvě hodiny poslouchal.⁶¹⁹

Spytihněv rozdával vlastní rukou štědré almužny chudým, které potkal.⁶²⁰

---

⁶⁰⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 244

⁶¹⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 386-7

⁶¹¹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 460

⁶¹² CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 14-16

⁶¹³ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 60-61

⁶¹⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 146

⁶¹⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 386

⁶¹⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 458-460

⁶¹⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 15

⁶¹⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 146

⁶¹⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 148

⁶²⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 146

Svatý Jindřich se zasloužil o christianizaci Čech.⁶²¹

Maxmilián Habsburský za povzbuzování papeže se zbraněmi postavil tureckému sultánovi a roku 1565 pod vedením Lazara Suendia úspěšně bojoval.⁶²²

Václava IV. označuje za tyrana, který se proslavil žádostivostí, luxusem a opilostí. Jeho hříšné konání otevřelo bránu, kterou přišla mnohá neštěstí, která téměř vyvrátila katolickou církev.⁶²³

9.3. Shrnutí

Oba uvádějí přehled tradičních panovnických ctností, jako byla zbožnost, spravedlnost a péče o chudé.⁶²⁴ Zbožnost se projevovala jednak modlitbami a katolickými pobožnostmi, ale také již pronásledováním heretiků, jak se projevovalo v konfesionálním věku. Spravedlnost byla tradiční vlastností, kterou měli mít panovníci od starých dob ve vztahu k poddaným. Měli vůči nim také postupovat pokorně a milosrdně. S tím souvisí také povinnost péče o chudé. Naopak se nezabývají státoprávními otázkami. Chovají úctu k rodu Habsburků, kteří podle nich byli starým zbožným rodem. Tato zbožnost a skutečnost, že habsburský rod byl významným rodem dlouhou dobu, byly legitimizací vládnutí v českých zemích. Zdůrazňují podíl na uzavření vestfálského míru a boj s Turky. Svatost panovníků je tak doložena tradičními ctnostmi, kde je důraz kladen na katolickou zbožnost. Nezdůrazňují pojetí *legibus solutus* ani některé méně morální praktiky popisované Machiavellim a Tacitem. Negativním vzorem panovníka je Václav IV., kterého líčí v protikladu k Janu Nepomuckému. Důležitou

---

⁶²¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 80

⁶²² CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 59-60

⁶²³ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 389

⁶²⁴ MÜHLEISEN, Hans-Otto (ed.), *Fürstenspiegel der frühen Neuzeit*, Frankfurt am Main, Leipzig: Insel Verlag 1997. 764 s. ISBN 978-3-458-16701-3

AHL, Ingmar, *Humanistische Politik zwischen Reformation und Gegenreformation, Der Fürstenspiegel des Jakob Omphalius*, Stuttgart: Steiner. 2004. 349 s. ISBN 978-3-515-07969-3

ROUX, Jean-Paul. *Král: mýty a symboly*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2009. 360 s. Historické myšlení; sv. 50. ISBN 978-80-257-0205-5. BERGES, Wilhelm. *Die Fürstenspiegel des hohen und späten Mittelalters*. Leipzig: Karl W. Hiersemann, 1938. 364 s. Schriften des Reichsinstituts für ältere deutsche Geschichtskunde. Monumenta germaniae historica; [Bd.] 2.

CORETH, Anna. *Pietas Austriaca: fenomén rakouské barokní zbožnosti*. Přel. Sklenářová D. 1. české vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2013. 114 s. Prameny spirituality; 35. ISBN 978-80-7412-148-7.

ctností panovníků kromě spravedlnosti bylo pronásledování heretiků, a tak bylo husitství pravděpodobně hlavní výtkou. Panovníci však nebyli neomezenými vládci, ale měli na své straně šlechtu, která také vytvářela katolickou sociální realitu. Panovnické ctnosti tak sdílela také šlechta.⁶²⁵

---

⁶²⁵ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 108-9

10. Život svatého Václava

V 17. století byla napsána četná literární díla, jejichž účelem bylo vytvořit nové pojetí českých dějin. Výrazně se tato tendence projevovala v hagiografii. Autoři zde mohli navázat na dualistické vidění světa, souboj dobra a zla, jak je líčily již středověké legendy. V protikladu zde vystupovala sociální realita vytvářená křesťanstvím a zlá realita pohanství, respektive herezí. Křesťanským světcům byly připisovány vlastnosti, které vytvářely novou sociální realitu. Jednalo se především o spravedlnost, v případě panovníků, a také o milosrdenství vůči chudým, sirotkům a vdovám. Vznikala tak společnost, jejímž hlavním obsahem byla křesťanská láska k bližním. Do protikladu se stavěla pohanská společnost, která byla plná zla a násilí. Podobně plné zla a násilí se v těchto pramenech líčila také nekatolická vyznání, obzvláště husitství.

10.1. Balbín

Bohuslav Balbín se snažil dokázat, že v Čechách existovala katolická tradice již od prvopočátků, od přijetí křesťanství. Jezuité této doby tak vytvářeli nové dějiny, které se vyznačovaly ustavičnou křesťanskou tradicí. Toto úsilí souviselo s obviňováním Čech z kacířské minulosti v souvislosti s husitskými válkami.

Balbín již v *Miscellaneích* při popisu života svaté Ludmily zřetelně vymezuje její chování vůči světu pohanů. Podle Balbína každý den oplakávala své minulé uctívání pohanských bohů. Ve dne v noci se na kolenou modlila. Vynikala také sociálně zaměřenými ctnostmi. Starala se o chudé s takovým nadšením, že jí nazývali matkou. Poté Balbín shrnuje, že měla všechny ctnosti, které přísluší vdaným ženám. Specificky je ale nevypisuje. Kovy ze zničených soch pohanských bohů přenechávala křesťanským chrámům. Svatá Ludmila měla také výjimečný vliv na výchovu svatého Václava. Zde Balbín ostře vymezuje Ludmilu vůči Drahomíře, matce svatého Václava. Drahomíra toužila po moci a také těžce nesla, že je pohrdáno pohanskými bohy. Vadilo jí také, že se úsilím svaté Ludmily šířilo křesťanství široko a daleko. Balbín zde vymezuje Drahomíru tím, že ji označuje za uctívající pohanské bohy, které označuje latinsky jako idola. Dalším projevem jejího nepřátelského smýšlení je její nedostatek úcty před lidmi, který se projevuje sklony k zabíjení. Tak se také rozhodla

nechat zabít svatou Ludmilu. Balbín zde takto pohanství ztělesněnému v Drahomíře připisuje antisociální prvky, kdy je jeho vlastní představitelka ochotna zabít ve vlastní rodině.⁶²⁶ Pohanství se zde tak projevuje jako by nemohlo ani existovat v běžné společnosti. Balbín chtěl dokázat křesťanskou a katolickou tradici v českých zemích, a proto zde vyličil protiklad křesťanské společnosti vůči pohanské. Křesťanská společnost začala již křtem knížete Bořivoje. Takto se v Čechách vytvořila nová sociální realita. Šířila se vzdělanost, a vyskytovali se zde světci, kteří svým příkladem dávali vzor k vedení dokonalého křesťanského života. Naproti tomu zde však dále existovali nepřátelé, kteří uctívali staré bohy, které Balbín označuje jako idola. Jejich stoupenci se projevovali asociálními sklony, kdy se nebáli vraždit ani své příbuzné.

V samotném životě svatého Václava Balbín hned ze začátku zmiňuje, že se narodil pohanské Drahomíře. Avšak z obzvláštní péče svaté Ludmily a jednoho kněze, začal vynikat ctnostmi všeho druhu. Zde Balbín používá označení *efflorescere*, ve významu rozkvetl, evokuje tak krásu květin jako ctností, které svou vůní a krásou vynikají nad běžné ctnosti a jsou vymezeny proti špatnosti pohanství. Václav se poté vzdělával na škole v Budči. Zde Balbín podobně jako ostatní jezuitští autoři podtrhuje význam vzdělávání. To bylo velmi důležité pro vytváření nové sociální reality. Dalším rysem, který měl zdůraznit českou katolickou tradici, byla úcta k eucharistii. Takto svatý Václav po celý život vytrval v „afektu“ k eucharistii. Každý den přisluhoval při tajemství proměňování. Poté jako kněz, cokoli bylo součástí mše, vytvářel vlastníma rukama. Neboť vyráběl hostie tak, že měl vlastní pole a vinici, kde pracoval. Vinice v Balbínově současnosti patří ke staroboleslavské bazilice. Takto konfesionálně vymezuje Balbín vlastnosti svatého Václava. V jeho pojetí je tak osobností, která se již na počátku křesťanství v Čechách projevovала výrazně konfesionálně. Důraz na úctu k eucharistii byl důležitý pro vymezování katolictví proti protestantským denominacím. Balbín zde tedy klade již do počátku křesťanství světce, který se jednoznačně projevuje jako konfesionálně vymezená osobnost. Úcta k eucharistii předjímá pozdější spory o reálnou přítomnost, a vytváří tak pojetí českých dějin, kde přetrvává katolická tradice již od prvopočátků, jak dokládá také lokalizace vinice, na které svatý Václav pěstoval své víno. Drahomíra za své vlády mezitím pohany vyzývala k vyvražďování křesťanů, takže téměř křesťanství vyhubila. Její vládu označuje Balbín za tyranskou a bezbožnou. Proto byli přední mužové otřeseni a povolali k vládě čtrnáctiletého Václava. To bylo nutné, pokud chtěli

---

⁶²⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 11

zachovat náboženství a stát ve zdraví. Zde se Balbín odvolává na Kristiánovu legendu, dokládá tedy tuto skutečnost pramenem, který pokládal za nejbližší dané době.⁶²⁷

Důležité jsou pro Balbína také sociálně zaměřené ctnosti. Svatý Václav tak v Čechách vládl spíše vlastní zbožností než mocí. Podporoval sirotky, vdovy a chudé, takovou péčí, že sám nosil v noci dřevěné trámy. Účastnil se často pohřbů chudých. Vykupoval zajaté chlapce pohanů. Zajaté vězně v hluboké noci navštěvoval. Bylo pro něj těžké odsuzovat k smrti i ty, kteří byli viníky.⁶²⁸ Takto Balbín líčí sociálně zaměřené ctnosti svatého Václava. Aniž by nahlédl, že tyto vlastnosti mohly samotné vést k rozkladu společnosti v Čechách, popisuje tyto vlastnosti jako význačně kladné. Líčí je však stručně, takže je vyjmenovává postupně. Spravedlnost byla důležitá vlastnost, kterou se vyznačovali panovníci, popisovaní jako křesťanští světci. Proto byla také důležitá v životě sv. Václava. Ten byl takto označen za dokonalého panovníka, který již v době počátku křesťanství vládl v Čechách. Již v této rané době se výrazně vymezoval vůči pohanství, kdy byly také poprvé ničeny sochy pohanských bohů, a byly nahrazovány křesťanskými chrámy a sochami např. Panny Marie (mýtus o vzniku palladia). Tak vznikla jedinečná sociální realita již na počátku českých dějin. Vyznačovala se křesťanskou láskou k chudým, milosrdenstvím vůči vězněným, a šířením vzdělanosti ve školách. Svatý Václav projevoval svou víru také úctou ke světcům. Získal ostatek paže svatého Víta, který se využíval jako protiklad vůči pohanskému kultu boha Svantovíta. V boji nosil vyobrazení Panny Marie. Balbín jej zde opět označuje jako kvetoucího ctnostmi a člověka, který vedl nebeský život, a tak jej staví do protikladu k bratru Boleslavovi, který byl bezbožný a na povzbuzení matky Drahomíry jej zavraždil právě v době, kdy se chtěl uchýlit do chrámu a modlil se u vchodu, protože chrám byl ze zrady zamčený.⁶²⁹

Tímto líčením Balbín vytvořil nové dějiny českého království. Již do první postavy světce situoval význačné křesťanské vlastnosti a vymezil ji dokonce i konfesionálně. Václavova úcta k eucharistii, ostatkům a svatým z něj dělala význačného panovníka a stoupence katolické konfese. Vytvářel tak novou sociální realitu, kde vládla křesťansky založená spravedlnost, vyznačující se milosrdenstvím vůči vězněným i odsouzeným k trestu smrti. V této zemi byl také křesťanský panovník, který pomáhal chudým, sirotkům a vdovám, tedy lidem sociálně znevýhodněným. Důležité bylo pro jezuity také vzdělání, proto

---

⁶²⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 13-14

⁶²⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 14

⁶²⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 14

vyzdvihují, že se svatý Václav vzdělával ve škole. Oproti této sociální realitě ostře staví pohanství, jehož stoupenci se vyznačují silně antisociálními rysy, kdy touží po moci a jsou ochotni zabít i vlastní příbuzné. Tato nepřátelská realita se tak vymezuje rysy, které působí význačně antisociálně, a nemohly by již dále fakticky existovat v reálné společnosti.

Balbín tak navázal na starší tradici svatováclavského kultu,⁶³⁰ který se v Čechách vyskytoval již od středověku. Tuto tradici poté přetvořil do konfesionálně zbarvené podoby, takže působí dojmem, že katolická tradice byla v Čechách silná již od dob přijetí křesťanství.

Jazykově se stal vzorem Cicero, a jeho latina, která se pěstovala v jezuitských školách⁶³¹ a ve které byl také vzdělán Balbín. Používá často pevných klasických vazeb, jako je ablativ absolutní, a snaží se tak líčit příběhy s pestrou slovní zásobou. Staví proti sobě idololatria, daemonum simulacra, ethnici a christiani. Oproti krvežíznivosti a touze po moci pohanů, obzvláště Drahomíry, staví virtutes (ctnosti), které pojí se slovesem efflorescere (rozkvést), které navozuje představu krásných voňavých květů. Jeho líčení tak dodává poetické představy krásna, které se zase naopak vymezuje vůči pohanským rysům.⁶³²

Ustanovením tridentského koncilu se měly vydávat a popisovat životy světců, které byly prověřeny historickou kritikou. Balbín pak navázal na tato ustanovení, a snažil se vylíčit životy svatých podle pramenů, které znal. Přesto byl také častým pramenem Hájek, kterého současní autoři pokládali za spolehlivý pramen, a který byl později odsouzen osvícenstvím. Balbín tak navázal na tradici svatováclavského kultu, kterou rozvinul do tvrzení o katolických počátcích křesťanství v českých zemích.⁶³³

---

⁶³⁰ KUBÍN, Petr, (ed.) *Svatý Václav: na památku 1100. výročí narození knížete Václava Svatého = Saint Wenceslas: on the 1100th anniversary of the birth of duke Wenceslas the Saint*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění a Arcibiskupství pražské ve vydavatelství Togga, 2010. 450 s. Opera Facultatis theologiae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium; vol. 11. ISBN 978-80-87258-23-1.

⁶³¹ VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 280 s. ISBN 80-246-1082-5., s. 53-85

⁶³² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 11-14

⁶³³ MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. 394, xx s. obr. příl. ISBN 978-80-247-3698-3. KADLEC, Jaroslav, (ed.) *Bohemia sancta: životopisy českých světců a přátel Božích*. 2. vyd. Praha: Česká katolická charita, 1989 [i.e. 1990]. 293 s. ISBN 80-7113-032-X. ROYT, Jan, Lidová zbožnost v 17. a 18. století a její obraz ve výtvarném umění, In HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, ed. a POLC, Jaroslav V., (ed.) *Pražské arcibiskupství 1344-1994: sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. 380 s. ISBN 80-7113-091-5. ROYT, Jan a MLČOCH, Jan. *České nebe: Soupis nejznámějších mariánských poutních míst v Čechách a na Moravě, českých a moravských zemských patronů*. Havlíčkův Brod: Okresní vlastivědné muzeum, 1991. 32 s.

10.2. Felix Kadlinský

Dalším autorem, který líčí život svatého Václava je Felix Kadlinský, který vydal překlad Tannerova díla o svatém Václavovi. První část vydání je věnována životu svaté Ludmily. V úvodu Kadlinský líčí příčiny, které jej vedly k sepsání díla. První příčinou mu je zvláštní zbožnost, kdy se prostřednictvím svatých uctívá Bůh. Chtěl vyhledávat a rozmnožovat slávu a čest Boží. Dílo sepsal česky a předpokládá, že jej bude číst mnoho lidí s duchovním prospěchem. Druhou příčinou byla čest svaté Ludmily, kterou si zasloužila ctnostným a svatým životem. Skrze ni je pak poctěn samotný Bůh. Skrze úctu ke svatým získáváme milost a lásku. Prostřednictvím své knihy chce autor zjednat milost i svým čtenářům, kteří jsou Češi. Třetí příčinou je láska k bližním a péče o jejich spasení. Čtenáři mohou mít toto dílo jako jakési spasitelné zrcadlo. Kdo se v tomto zrcadle bude vzhlížet, povede jej ke zlepšení života a k vyhledávání věčného spasení. Čtvrtou příčinou je vděčnost, kterou autor chová ke svaté Ludmile. Čechy zůstávají pod její ochranou. Tato kniha bude užitečná čtoucím a poslouchajícím. Bůh prý od věčnosti vyvolil svaté všem národům, aby Boha ctili zvláštním způsobem, jemu sloužili, vyhledávali jeho čest a slávu, aby vedli svým ctnostným a příkladným životem lid ke spáse. Také jsou prostředníky mezi lidem a Bohem, kdy svou přímlovou krotí hněv Boha a odvádějí jej od trestů. Čechy mají podle autora velké množství světců, kteří se neustále přimlouvají za český národ. Je v Čechách mnoho mučedníků, kteří byli zavražděni pohany a heretiky. Jejich množství rozhojnil také Karel IV. tím, že získal mnohé ostatky.⁶³⁴

Svatý Václav podle Kadlinského vynikal zbožností již od svého dětství. Místo her a dalších rozptýlení ostatních dětí rád chodíval do kostela, kde se snažil zapamatovat věci čtené. Poté prosil na kolenou svého otce, aby jej poslal ke vzdělání. Ten jej poslal do Budče ke knězi k vzdělání. Zde se svatý Václav vzdělával v Písmu. V něm se rád a pilně cvičil. Četl je a věci čtené uváděl v paměť. Často si opakoval a vše zachovával ve svém srdci. Rozjímaje osvojil si mnohá tajemství Svatých Písem. V tom mu pomáhaly dary Ducha svatého. Jeho učitel i ostatní se divili jeho schopnostem. Svatý Václav byl ve svém raném věku náchylný k slyšení a přemýšlení i k činění dobrého. Mezitím také neopouštěl svou zbožnost, které se naučil od

---

⁶³⁴ KADLINSKÝ, Felix, *Život svaté Lidmily...*, Praha: w Impressy Universitatis w Kollegi Towaryšstwa Geżjsowého, bljż Mostu. 1702. 218 s. zde: , nečíslovaný úvod

své báby a jednoho kněze. Zvláštní úctu choval ke svátosti oltární. Ministroval a vodu, víno a světlo přinášel.⁶³⁵

Poté byl zvolen knížetem. Nepřestal však se svým učením, ale cvičil se dále v Písmu svatém. Vše, co činil nebo o co usiloval, mělo svůj prospěch s pomocí Boží. Předtím se stala správkyní země Drahomíra, jeho matka, která byla spolu s jeho bratrem ukrutná a záviděla jeho dobré skutky a spasitelné cvičení, snažila se jej odvrátit od svatého předsevzetí. Někteří proti němu pronášeli skrytou, jiní zjevnou nenávist a činili mu bez přestání nepříjemnosti. Neostýchali se vyslovovat potupná slova před mnohými lidmi. Kněží, kteří k němu přicházeli, obírali a bili. Svatý Václav se však obrnil svatou trpělivostí. Rozjímal nad Písmem a opakoval si, že po dobu celého života bude jak trpělivá spravedlnost i trápící nepravost. Utěšoval se také slovy svatého Evangelia, že bude blahoslavený, pokud jej budou nenávidět lidé a mluvit zlé věci. Často se v slzách za ně modlil, nikoli aby byli potrestáni, ale aby poznali svou vinu a dosáhli odpuštění hříchů. Pamatoval na přikázání Páně, aby miloval své nepřátele. Svě utlé tělo umrtvoval, vytrvával na modlitbách a konal dobré skutky. Se svatou Ludmilou soupeřil, kdo více své tělo umrtvoval a Boha více ctil. Drahomíra však nechávala zabíjet kněží a bořit kostely.⁶³⁶

Poté, co se svatý Václav ujal vlády, začal otvírat kostely a školy, spálené a zbořené poručil opravovat. Svolával studenty a povolával kněží. Z toho se radovala celá církev, když viděla své veliké rozhojnění a naopak se zmenšoval vliv ďábla a jeho posluhovačů. Sousedé a kněží, když slyšeli o pověsti knížete, sami přicházeli s ostatky svatých a knihami potřebnými k vykonávání Božích služeb. Svatý Václav je přijímal s otcovskou přívětivostí. Některé prosil, aby s ním zůstali, jiné podaroval, poručil se do jejich modliteb a propouštěl je domů. Václava zde Kadlinský označuje jako Bohu milého a lidem vždy příkladného. Horlivě usiloval o rozmnožení křesťanské víry. Pohanské děti, odkudkoli přišli, odevzdával církevním služebníkům ke vzdělání. Dále se staral o obrácení mnohých lidí, a naopak se nestaral o lov lesní zvěře.⁶³⁷

Nechal postavit dům pro sirotky a jiné chudé lidi i pro pohanské děti, aby zde byly vychovávány. K nim se choval otcovsky, často je navštěvoval, osobně jim posluhoval a staral se, aby byly vycvičeny ve vši zbožnosti. Kadlinský dále popisuje současné umístění tohoto domu a jeho další nadání. Dále píše, že svatý Václav nechal vystavět mnoho kostelů, mimo

---

⁶³⁵ KADLINSKÝ, Felix, TANNER, Jan. *Žiwot a sláwa swatého Wáclawa*, Praha: w Impressy Universitatis w Kolegi Towaryšstwa Geżjssowého, bljż Mostu. 1702. 147 s., zde: s. 5-8

⁶³⁶ KADLINSKÝ, Felix, TANNER, Jan. *Žiwot a sláwa swatého Wáclawa*, s. 9-11

⁶³⁷ KADLINSKÝ, Felix, TANNER, Jan. *Žiwot a sláwa swatého Wáclawa*, s. 16-17

jiné kostel svatého Petra a Pavla pod Vyšehradem, od papeže vyžádal pro tento kostel odpustky. Papežských legátů se vyptával na pobožnosti konané v Římě. Oni mu odpověděli, že se tam koná velké množství mší. Svatý Václav jim se slzami v očích odvětil, že by si přál, aby se v Čechách konalo také velké množství mší a aby byl jeho den připočten ke dnům svatých Kosmy a Damiána. To se mu podle Kadlinského také vyplnilo po jeho mučednické smrti, protože se později nacházelo v Čechách mnoho tisíc kněží a svátek svatého Václava je 28. září mezi svátkem svatých Kosmy a Damiána a svatého Michaela Archanděla. Poté nechal svatý Václav vystavět dva kostely, jeden svatého Kosmy a Damiána, druhý svatého Michaela Archanděla. Nezanedbal ničeho, co by mohlo vést k rozšíření křesťanské víry.⁶³⁸

Na počátku další kapitoly zdůrazňuje Kadlinský, že byl svatý Václav otcem chudých. Poté, co dosedl na knížecí stolec, nechal zničit žaláře po celém knížectví, aby nikdo z křesťanů netrpěl pro křivé svědectví. Nechal zbořit šibenice a zničit mučící nástroje. Když byl někdo za přestupek přiveden před knížete, napomenul jej k polepšení života a k pokání. Svatý Václav nikoho neodsoudil k smrti a nedovolil jiným, aby k smrti odsuzovali. Pokud nemohl někoho vysvobodit pro těžkost jeho přestupku, přimlouval se za něho, aby mu bylo dopřáno delšího času k činění pokání a zповědi. Jestliže ani takto nemohl kníže odsouzenému pomoci, se slzami povstal ze své stolice, vyšel ze stanu ven, aby neviděl krev svého bližního. Posílal posly k soudcům, aby prodloužili o den nebo více život odsouzeného. Toho pak v noci sám navštěvoval, utěšoval jej „líbeznými“ slovy a daroval mu peníze k vykoupení.⁶³⁹

Hosty, odkudkoli přišli, a také poutníky srdečně rád přijímal a uděloval jim potřebné věci. Žádnému ze své moci a podvodně nevzal, ani vzít nedovolil. Ve dne se staral o nemocné a zemdlené. V noci se věnoval čtení a poslouchání mistrů. Byl přívětivý k chudým. Na svých ramenou nosil dříví a v noci je tajně skládal před dveřmi chudých a vdov. Pilně se vyptával, ve kterých domech bydlí chudé a opuštěné vdovy. Navštěvoval vězně v žalářích, nemocné ve špitálech a mrtvé doprovázel k pohřbu.⁶⁴⁰

Další kapitolu věnuje Kadlinský líčení vojenských aktivit svatého Václava. Píše, že v mnoha bitvách, ačkoli zvítězil, neprolil žádnou krev, ani žádného nezranil, ačkoli se na vojnu a do bitvy vypravoval ve zbroji a se zbraní, která mu sloužila jen k obhájení vlastního života. Tato zbroj se do současnosti Felixe Kadlinského zachovala a uctívá se. Čechům pak bojujícím proti nepřátelům Bůh dopřál vítězství skrze zásluhy svatého Václava. Vládce

---

⁶³⁸ KADLINSKÝ, Felix, TANNER, Jan. *Žiwot a sláwa swatého Wáclawa*, s. 17-19

⁶³⁹ KADLINSKÝ, Felix, TANNER, Jan. *Žiwot a sláwa swatého Wáclawa*, s. 20-21

⁶⁴⁰ KADLINSKÝ, Felix, TANNER, Jan. *Žiwot a sláwa swatého Wáclawa*, s. 21-22

Kouřimi usiloval připravit Václava o panství. Táhl proti němu s vojskem. Václav však nechtěl prolévat krev, a tak se dohodli, že se utkají jen sami vůdcové. Vůdce nepřátelského vojska však uviděl znamení kříže na čele svatého Václava, anděly a slyšel hlas, říkající „nebij“. Zalekl se a ochotně se poddal moci svatého Václava. Úcta byla svatému Václavovi také zjednána na zasedání říšského sněmu. Říšská knížata na něj musela čekat, protože podle svého zvyku po celou noc obcházel kostely, ráno navštěvoval nemocné, pomáhal chudým a účastnil se mší svatých. Když přišel na sněm, císař mu sám uvolnil své místo, protože viděl, jak jej nadnášejí dva andělé, aby se nohama nedotkl země. Jeho tvář se skvěla nad slunce jasněji a na jeho čele viděl obraz svatého kříže, třpytící se nevyslovitelnou světlostí. Císař poté pozval svatého Václava a nabídl mu bohatství ve zlatě a stříbře, čest, drahé šaty, rozšíření knížectví, nebo co by sám chtěl. Svatý Václav si nechal své rozhodnutí na zítří. Mezitím se mu zjevil svatý Vít. Václav na jeho napomenutí požádal o ostatky svatého Víta. Ty poté ihned obdržel. Císař jej poté obdaroval také knížecími svobodami a jinými dary. Svatý Václav se vracel domů s velkou slávou. Ostatky svatého Víta a pobožnosti jemu určené měly sloužit ke zničení pohanského kultu. Až do současnosti se podle Kadlinského Češi zdraví slovy: „Vítejte“. Tato slova připomínají pohanský kult. Dále se tomuto bohovi obětovali kohouti. Obětování kohoutů pak přešlo do uctívání svatého Víta. Císař ozdobil svatého Václava královským titulem, který však on odmítl používat, a osvobodil Čechy od různých císařských poplatků a daní a rozkázal mu používat za erb orla v bílém poli.⁶⁴¹

Svatý Václav se poté rozhodl postavit kostel zasvěcený svatému Vítu. Aby kostel mohl být vysvěcen, poslal posly k svatému Wolfgangovi. Svatý Wolfgang o cestě přemýšlel a při tom se mu ukázal Pán Kristus a oznámil mu, že je již tento kostel posvěcen, že má jen jít a vykonat dané obřady. Svatý Wolfgang tedy cestu vykonal a kostel vysvětil. Boží mocí byl potrestán ten, kdo by sloužil mši a trval ve smrtelném hříchu. Kadlinský zde spatřuje obzvláštní Boží milost, že byl tento kostel poté rozšířen, přiveden k biskupské hodnosti a osazen mnoha kanovníky a ozdoben mnoha ostatky mučedníků a jiných svatých. Tyto poklady pak dávají příčinu lidu, aby se v tomto kostele scházel, kde se zpěvem a hudbou, ozdobenými oltáři a oběťmi ctí a slaví Bůh. Kadlinský zdůrazňuje, že se to vše začalo za vlády svatého Václava.⁶⁴²

Další kapitolu věnoval Kadlinský mariánské úctě svatého Václava. Zbožnost, které se naučil od své báby svaté Ludmily, zachovával po celý život. Ačkoli se během dne věnoval

---

⁶⁴¹ KADLINSKÝ, Felix, TANNER, Jan. *Žiwot a sláwa swatého Wáclawa*, s. 22-32

⁶⁴² KADLINSKÝ, Felix, TANNER, Jan. *Žiwot a sláwa swatého Wáclawa*, s. 36-38

svým knížecím povinností, v noci vytrvával na modlitbách, mnohdy i celé noci. Nezanedbával ani říkat hodinky, jak je u kněží běžné. V jídle a pití byl velmi skromný. V nenávisti měl veškerou žádost, která by vedla k obžerství. Nad jiné světce a světice choval zbožnost k Panně Marii. Nosíval u sebe její obraz a před ním své modlitby „vylíval“.⁶⁴³

Šestou kapitolu věnoval Kadlinský Václavově účtě k svátosti oltářní. Svatý Václav byl podle Kadlinského obdařen obzvláštní úctou a zbožností k svátosti oltářní, takže tato jeho ctnost převyšovala ostatní ctnosti. Ta zbožnost jej vedla k tomu, že zjara v nočním čase, když bylo všude ticho, spěchal na své políčko a každou noc kopal a rukama svýma rozséval pšenici. Poté ji pěstoval a mlel, pekl z ní hostie a ty nosil kněžím. Stejně tak na podzim v době sklizně vína tajně přicházel na vinici, kterou vlastníma rukama vysadil a tam sbíral hrozny. Poté je odnášel domů, kde je vymáčkal, a poté dodával do nejbližších kostelů na mše svaté. Ke mši svaté kněze oblékal. Jim také při mši posluhoval. Dříve nevycházel z kostela, dokud neskončily všechny mše svaté zde konané. Na tom podle Kadlinského nebylo dost, ale při své horlivé zbožnosti k svátosti oltářní, v noční době po celé Praze obcházel kostely a padnutím na kolena pozdravoval svátost oltářní. Podle pověsti se mu prý kostelní dveře samy otvíraly. Během půstu obcházel bos kostely. Na holém těle nosil žíní, ačkoli byl jinak oblečen do drahých a pěkných oděvů. To podle Kadlinského dokládá jeho střevíc chovaný ve Staré Boleslavi.⁶⁴⁴

Svatý Václav jídával jednou za den. V zimním čase nosíval dříví z knížecích lesů a dával je před dveře chudých, vdov a sirotků. Hajný si mu stěžoval, že někdo krade dřevo. Václav mu poradil, aby ho zbil. Nechával se poté od něj zbit.⁶⁴⁵

Ve svém díle popisuje Kadlinský podrobně život svatého Václava. Své dílo psal česky, takže mohlo mít širší okruh čtenářů a posluchačů. Autor se na své české čtenáře snažil působit příklady z ctnostného života svatého Václava. Čtenáři měli číst a předčítat ostatním.

Svatý Václav působil uvnitř českého knížectví jako křesťanský panovník. Vytvářel tak v protikladu k pohanství novou sociální realitu. Snažil se chovat spravedlivě a vykonávat své panovnické povinnosti. Byl milosrdný vůči odsouzeným a snažil se bránit trestům smrti. Odsouzence navštěvoval a obracel k pokání. Křesťanskou víru se snažil šířit také zakládáním nových kostelů a získáním ostatků svatého Víta působil proti kultu boha Svantovíta. Také

---

⁶⁴³ KADLINSKÝ, Felix, TANNER, Jan. *Żiwot a sláwa swatého Wáclawa*, s. 41-42

⁶⁴⁴ KADLINSKÝ, Felix, TANNER, Jan. *Żiwot a sláwa swatého Wáclawa*, s. 44-48

⁶⁴⁵ KADLINSKÝ, Felix, TANNER, Jan. *Żiwot a sláwa swatého Wáclawa*, s. 48-52

pomáhal sirotkům a vdovám, a snažil se tak podporovat sociálně znevýhodněnou část společnosti. Boží moc zasáhla, i když chtěl nechat vysvětit kostel svatého Víta.

Jeho osobnost měla význam i pro zahraniční politiku. Místo bojů dosáhl výhod svou svatostí a zázraky. Získal si úctu a obdiv také v Římské říši. Dokonce získal královský titul. Svoji moc šířil mírovými prostředky i uvnitř českého knížectví.

Jeho moc působila také nadále v katedrále, kde nemohl sloužit mši nikdo, kdo by byl ve smrtelném hříchu. Jeho další zázraky podporovaly Čechy v bojích.

Kadlinský pokračuje v tradici, která vymezovala již počátky křesťanství významně konfesionálně. Snažila se tak ukázat, že v Čechách byla dlouhá tradice katolického vyznání již od jeho příchodu. Svatý Václav tak měl v obzvláštní úctě svátost oltářní a obzvláště uctíval Pannu Marii. Tak je v Kadlinského líčení zbožným katolíkem, který vyznává reálnou přítomnost Krista ve svátosti oltářní a chová výjimečnou úctu k Panně Marii.

Jako vzor k napodobování mělo sloužit líčení osobní zbožnosti svatého Václava. Kromě služby kněžím působily jeho osobní zbožnost a zdrženlivost. Byl střídavý v jídle a nosil zíněný šat. Často se modlil a podobně jako kněží četl hodinky.

Líčení života svatého Václava se tak mělo rozšířit mezi prostý lid a podporovat jej v katolické zbožnosti. Poté, co se ničily protestantské knihy, mělo je toto dílo nahradit. Ctnosti svatého Václava měly sloužit jako vzor k napodobování. Měla zde být také zdůrazněna katolická tradice v českých dějinách.

Svatý Václav má také ctnosti typické pro křesťanského panovníka. Je zdůrazňována jeho zbožnost, spravedlnost, milosrdenství a vzdělání. Staví se tak do tradice křesťanských panovníků.

11. Hlavní nepřátelé

11.1. Balbín

Balbín se výrazně vymezuje vůči husitům. Dramaticky líčí ničení klášterů a měst a mučení a zabíjení katolíků. Všichni tito katolíci byli podle něj mučedníky. Husité ničili katolickou sociální realitu. Jejich činy označuje za zločiny. Na příklad řád dominikánů Balbín označuje za slavný ve vzdělanosti a zbožnosti. Vůči němu se heretici chovali o to dychtivěji a krutěji s úhlavní nenávistí. Kameny, které nestrávily plameny, byly rozházeny. Řeholníci byli buď probodnuti meči, nebo pobiti a ke smrti zbičováni. To se stalo roku 1419. V Písku jim dali na výběr, jestli odsloužit mši a podávat laikům pod obojí způsobou, nebo se nechat umučit k smrti. Všichni si vybrali druhou možnost. Balbín lituje, že při vypalování klášterů nebyla zaznamenávána jména, jen některých, protože heretici se snažili odnést i vzpomínku, nejen půdu. Heretici podle Balbína řeholníky pokládali za neužitečnou zátěž země a kláštery za domovy nečinných lidí oddaných pokrmům.⁶⁴⁶ Dále husity označuje za loupežníky, kteří zničili bohatý klášter Zlatá Koruna roku 1420.⁶⁴⁷

S dobou gotickou Balbín spojuje rozkvět klášterů a tím i zbožnosti, kterou spojuje s katolickou. Husité byli podle něj krutí válečníci, až bestie, které tuto kulturu ničili. Poté musela být znovu obnovena. Za krále Vladislava začalo opět náboženství v Praze rozkvétat a svatí mužové se začínali vracet. Katolický senát se snažil, aby se po mezidobí do města vrátila starobylá zbožnost, víra a katolické mravy. Zavedení mše a mariánské úcty mělo za následek povstání s defenestrací roku 1483. Poté opět došlo k útoku na kláštery. Husité tak konali z nenávisti ke katolické víře.⁶⁴⁸

V době existence protestantství podobně líčí Balbín nenávist protestantů ke katolíkům. Takto byl roku 1604 zavražděn Adam Markowský z nenávisti ke katolickému náboženství.⁶⁴⁹ Se skutky husitů srovnává Balbín činy protestantů roku 1611, kdy zavraždili 14 františkánů z kláštera u Panny Marie Sněžné. Jejich zpěvy byly poté slyšet v kostele, takže bylo zřejmé, že se líbily Bohu. Dále líčí Balbín nelidské krutosti, kterých se protestanti dopouštěli v jiných

---

⁶⁴⁶ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 121-122

⁶⁴⁷ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 131-132

⁶⁴⁸ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 182-4

⁶⁴⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 197-8

klášterech. Také pošlapali, a tím znesvětili eucharistii.⁶⁵⁰ Podobně byl zavražděn Jan Ernest Schosser, primas v Ústí nad Labem, za šíření katolictví.⁶⁵¹ Také Balbín podrobně líčí muka Jana Sarkandera⁶⁵² Roku 1618 se Kalvinisté pokusili vyjmout tělo Jana Nepomuckého a odhodit jej na společné místo. Světec je však za tento bezbožný čin potrestal a oba zemřeli. Tak bránil svůj svatostánek v katedrále. Kalvinisté zde jsou líčeni jako protivící se hloupě Božím příkazům, a proto potrestaní.⁶⁵³ Dále Balbín líčí, jak protestanté zabíjeli jezuity. Tak také zabili Otce Vavřince Passoke, který odmítl zapřít víru a úctu k Panně Marii.⁶⁵⁴ Ačkoli byli po roce 1624 po jednotlivých krajích všichni dohnáni ke katolickému náboženství, objevovala se ohniska vzdoru, která měla za následek mučednictví, jako benediktýna Kamilla de Gram.⁶⁵⁵

11.2. Crugerius

V popisu roku 1422 dobytí Německého Brodu označuje husity za barbary, protože zavraždili 3000 mužů. Město bylo tak vypáleno, že zůstalo opuštěné.⁶⁵⁶ Žižku označuje za vypalovatele kostelů a klášterů a husity za tyrany. U chotěšovského kláštera nešetřili obránců, a tak všichni padli pro víru. Kapitána upálili za živa. Byl v obrovských mukách, protože odmítl odstoupit od katolické víry a nechtěl zradit církevní a klášterní privilegia. Plameny byla zapálena posvátná i profánní budova, pokud se tam někdo skrýval, zahynul.⁶⁵⁷ Extrémně vykonali barbarskou krutost na církevní příslušníky roku 1431 ve Vogtlandu. Dvanáct dominikánů zaživa pohřbili. Zuřili tak proto, že místní bránili katolickou víru hlasem z kateder i kovem z opevnění. Takto z nenávisti pobiti a spáleni triumfovali podle Crugeria

---

⁶⁵⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 198-9

⁶⁵¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 201-204

⁶⁵² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 206-208

⁶⁵³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 109

⁶⁵⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 217

⁶⁵⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 210-211

⁶⁵⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 44

⁶⁵⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 83-4

v nebesích.⁶⁵⁸ Dramaticky také líčí zničení zbraslavského kláštera, ke kterému došlo z pomsty za to, že cisterciáci napomáhali odsouzení Jana Husa. Crugerius smutně líčí, jak v jeho době jsou ještě vidět ruiny kláštera. Mniši se stali mučedníky, protože odmítli přijímat podobojí.⁶⁵⁹

Žižku označuje za nejkrutějšího z heretiků v souvislosti s přepadením Sezimova Ústí. Stalo se tak dvě hodiny před svítáním, když byli všichni omámeni spánkem a vínem po oslavě. Všichni věřící byli povražděni, obzvláště umučen byl baron. Dále husity označuje za barbary a mstitele vikleřismu a upáleného Husa.⁶⁶⁰ Roku 1421 dobyli husité Český Brod. Když se lidé schovali do kostela, neměli úctu k tomuto svatému místu a kostel zapálili. V Českém Brodě tak padlo mnoho mučedníků. Crugerius je označuje jako atlety, kteří byli silní a zbožní.⁶⁶¹ Husity označuje za krvavou sektu, extrémně nepřátelskou římskému stolci a rozvratnou.⁶⁶² Žižku také označuje jako Attilu a bič Boží.⁶⁶³ Oslavuje jako svaté ty, kteří se od ní odvrátili a konvertovali ke katolictví, stejně jako ty, kteří setrvali v katolické víře a nenechali se přesvědčit. V Bílině potřísnilo krví katolíků náměstí, hrad i kostel.⁶⁶⁴ Dále Žižku srovnává s tyrany, kteří pronásledovali křesťany, jako byl císař Dioklecián a Maximián. Jeho krutost lze označit jako teror Evropy, bič Boží. Odvážil se používat všechny druhy mučidel. Zapaloval kostely, rozvracel kláštery a zabíjel svaté lidi obojího pohlaví.⁶⁶⁵

Husité také udeřili na klášter v Doxanech, kde zuřivě zaútočili na řeholnice, které vyznaly katolickou víru, uctívaly Boha a Jeho matku nevinným panenstvím a zpěvem svatých hymnů. Touto nevinností a zbožností si vysloužily nenávisť heretiků.⁶⁶⁶ Jinde abatyši, která jim vyšla vstříc s jídlem, zajali i s řeholnicemi a propustili je po vydání výkupného. Řeholnice odešly do Prahy ke svatému Jiří, a tak zachránily své životy a čistotu.⁶⁶⁷

---

⁶⁵⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 125

⁶⁵⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 33

⁶⁶⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 316

⁶⁶¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 94-5

⁶⁶² CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 116

⁶⁶³ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 146

⁶⁶⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 55

⁶⁶⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 46-7

⁶⁶⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 43

⁶⁶⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Julii*, s. 45

Kdyby všichni církevní příslušníci povstali a společnými silami a zbraněmi se spolu se všemi představenými účastnili akcí, které byly výtečným zločinem, nebyly tak přehnané od lidu nezkušeného ve vedení války. Češi bojovali s Čechy až do roku 1434. Crugerius se ptá, o co snadnější by bylo potlačit nečinný lid nezkušený ve válce v samých počátcích bouře. Bůh Čechy trestal za jejich hříchy. Někteří lidé se přikláněli na stranu husitů, málokteří se nedali odradit od katolictví, i když trpěli neštěstím a byli utlačováni až k smrti. Jsou však oslaveni v nebesích a někteří byli poctěni králem Zikmundem.⁶⁶⁸

Za husitských válek bylo zničeno mnoho staveb katolického náboženství, které Crugerius pokládá za starobylé. Popisuje diskuse s husity a obrácení některých předáků na katolickou víru. V husitství nevidí nic společného s katolictvím, jen je označuje za herezi a jeho stoupence za heretiky. Jejich činností byly války, které zničily kvetoucí Čechy a sociální realitu. Crugerius se nezabývá teologickými odlišnostmi. Dále píše, že se hereze připlazila, šířená jakousi pikartskou sladkostí, která zkazila obyvatele. Poté došlo k vítězství na Bílé Hoře.⁶⁶⁹ Na Bílé Hoře porazil Ferdinand II. heretickou hydru. Poté přišel mír a dostatek a poddaní mohou být šťastní.⁶⁷⁰

Takto za husitských válek Mikuláš Lobkovic statečně porážel husity a chránil kláštery.⁶⁷¹ Jinak Crugerius vychází z historických údajů a popisuje události.

Roku 1421 byla zničena Litomyšl. Bylo zde zavražděno mnoho duchovních a svatých mužů. Mnoho staveb bylo zničeno. Crugerius husity označuje jako pekelné fúrie, mluví o extrémní barbarské krutosti, které bude odplacena při posledním soudu.⁶⁷² Roku 1415 bylo odmítnuto Viklefovo učení církví.⁶⁷³ Roku 1437 byl Zikmund přijat za krále a do Prahy se začali vracet katoličtí kněží a řeholníci.⁶⁷⁴ Po husitském boření (disturbia) se také k Týnskému chrámu vrátil kněz Jan Pappasek. Čechy byly upokojeny.⁶⁷⁵ Dále líčí Crugerius vítězství, kterých katolíci dosáhli nad husity. Zabývá se vojáky a pozitivně posuzuje vítězství nad husity. Bůh tak heretiky trestal.

---

⁶⁶⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 118

⁶⁶⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 356

⁶⁷⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 445-6

⁶⁷¹ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 391-2

⁶⁷² CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 10-13

⁶⁷³ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 26-7

⁶⁷⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 27-8

⁶⁷⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 28

Slezané odmítli přijmout Jiřího z Poděbrad za krále, ale později přišel Lutherův jed, který zkazil živou římskou víru a vyvrátil poslušnost apoštolskému stolci.⁶⁷⁶

Roku 1434 Plzeňské z nebes korunoval slávou Bůh, protože je osvobodil z obležení a hrozícího vyvraždování a zničení od Tábořských a Pražanů. Byli také stateční jako staří Čechové a poslušní římské apoštolské stolice tak, že byli připraveni raději zahynout, než se poddat čtyřem artikulům. Poté konali ovace a děkovali Bohu. Crugerius zde hovoří o téměř ďábelské fúrii. Toto šílenství a pak extrémní zuřivost skončila 30. května.⁶⁷⁷ I jinde mnoho neviných, řeholníků, matek a dětí dosáhlo nebeské slávy skrze oheň a vodu, protože odmítli přijmout čtyři artikuly pražské a Viklefovo učení.⁶⁷⁸

Ve Vartě Panna Maria plakala a prorokovala všechna neštěstí, která měla přijít za husitských válek.⁶⁷⁹ Panna Maria však zůstala přesto ochránkyní Čechů, když se vrátili ke staré zbožnosti.⁶⁸⁰ Také heretici ničili relikvie svatých, které bylo třeba uctívat.⁶⁸¹ Brněnští však roku 1428 sirotky porazili obrovskou statečností, a tak zachránili mnoho klášterů a kostelů před zničením. Porazili tak heretiky a dosud neporazitelné nepřátele. Podobnou statečností se osvědčili i za třicetileté války.⁶⁸² Po odchodu sirotků do Čech a Prokopa do Rakous děkovali Bohu za zachování svobody.⁶⁸³

Roku 1403 odmítla Univerzita Karlova Viklefovo učení.⁶⁸⁴

Roku 1420 byl zničen benediktýnský klášter v Postoloprtech. Bylo zabito nespočetně mnichů. Byla zničena velmi proslulá knihovna, již podobnou neměl žádný klášter v celých Čechách, relikvie, číše a monstrance, ve kterých se ukazovala eucharistie, a další velké množství vybavení bylo zničeno v plamenech. Heretici tak zuřili vůči benediktýnům, že nezůstala ani jistá stopa kláštera.⁶⁸⁵ Klášter Zlatá Koruna byl mezi cisterciáckými kláštery

---

⁶⁷⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 44-5

⁶⁷⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 54-5

⁶⁷⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 86-7

⁶⁷⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 91-3

⁶⁸⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 129-130

⁶⁸¹ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 97-8

⁶⁸² CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 105-6

⁶⁸³ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 109

⁶⁸⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 114

⁶⁸⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 124-5

jedním z nejvelkolepějších v celé Evropě a byl také velmi poničen husity, ztratil většinu majetku. Jen ze zbytků lze poznat jeho předešlou velkolepost. Zachovala se kronika. Klášter vynikal disciplínou a svatostí svých členů, a proto byli z nebes obdarováni nadpřirozenými událostmi. Poté následovali opati, kteří místo obnovili.⁶⁸⁶ Roku 1420 byl také vypleněn a vypálen břevnovský klášter. V něm zanikly a byly zničeny v plamenech mocné památky království a hlavního českého kostela. Tento klášter byl prastarý, vznikl v samých počátcích křesťanství. Když byl v rozkvětu nejvíce, prý napočítal i pět set svatých obyvatel. Mniši mívali ve zvyku bdít beze spánku a tak ve dne v noci byly bez přestávky zpívány Boží chvály svatou melodií. Za husitských válek jich poté bylo nemálo upáleno. Císař Rudolf poté opravil kostel svaté Markéty a také opatská rezidence byla renovována za Crugeriovy doby. Všechny ostatní části ve svých kamenných částech dokládají, jak obrovská byla celá stavba.⁶⁸⁷ Husitské války skončily bitvou u Lipan, tak byli husité, kteří všechno pálili, sami upáleni.⁶⁸⁸

Hereze – husitství, kalvínství a luterství – byly příčinou všech neštěstí a třicetileté války, která zničila a rozchvátla velkou část Evropy. Přesto Panna Maria chránila defenestrované a Bůh nakonec vrátil světu mír.⁶⁸⁹ Panna Maria tak chránila své věrné katolíky a přímo z nebes pomáhala svým věrným. Ferdinand III. se zasloužil o mír po třicetileté válce a dosáhl toho, že hereze nebyla přijímána v Čechách a dalších dědičných zemích.⁶⁹⁰ Roku 1648 pak byl oproti naději mnohých přijat všeobecný mír ve Vestfálsku, také díky skutkům Ferdinanda III.⁶⁹¹ Čechy v dějinách zachovával svatý Václav a další svatí přimluvci u Boha. Neboť kdo může být proti Čechům, je-li s nimi Bůh spolu s tolika svatými.⁶⁹²

Božská spravedlnost a dobrota se odvděčila litoměřickým za zachovávání prastaré katolické zbožnosti, takže město vyvýšila na sídlo biskupa.⁶⁹³

Protestanti nejprve přijímali podobojí, ale poté odmítli autoritu papeže. Nejhorší bylo luterství, které se vplížilo jako had a poté kalvínství. Heretici pozvedli zbraně a začali bojovat

---

⁶⁸⁶ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 125-7

⁶⁸⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 130-1

⁶⁸⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 168-9

⁶⁸⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 141-7

⁶⁹⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 14

⁶⁹¹ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 72

⁶⁹² CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 108

⁶⁹³ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 168

proti svým právně zvoleným vládcům, provedli defenestraci, a proti katolictví. Byli však poraženi na Bílé Hoře.⁶⁹⁴

Po husitských válkách za vlády Rudolfa II. se poté poničené kostely a kláštery začaly opravovat. Také mimo jiné strahovský klášter, kde spolupracoval Jan Lohelius.⁶⁹⁵

Husité jsou označováni za hlavní ničitele a nepřátele sociální reality. Vůbec ani nejsou žádní větší nepřátelé. Nezabývají se Turky. Luterány se zabývají jen z menší části. Viklefovo učení zásadně odmítají a pokládají za heretické. Popisují jeho odmítnutí Univerzitou Karlovou. Husité byli zatvrzelými heretiky, které bylo možné jen obrátit na pravou víru nebo porazit v bitvě. Balbín i Crugerius je hlavně líčí, jak ničí staré kláštery, které byly centrem vzdělanosti a zbožnosti. Toto ničení pokládají za barbarské. Toto líčení mělo pravděpodobně příčinu ve skutečnosti, že jezuité evangelizovali převážně husitské obyvatele Českého království a snažili se tak vylicit husity odstrašujícím příkladem jako ničitele kultury a vzdělanosti. Husité také vytvářeli katolické mučedníky. Toto líčení tak pomáhalo obracení ke katolictví. Líčí stavby jednotlivých kostelů zasvěcených různým svatým a klášterů a poté dodávají, jak byly zničeny husity.

---

⁶⁹⁴ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 75-6

⁶⁹⁵ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Augusti*, s. 43-4

12. Antisemitismus

Od počátku křesťanství byli Židé pokládáni za národ špatných lidí. Byli hříšní, obětovali pohanským bohům a zabíjeli proroky. Za to vše si zasloužili Boží hněv, který se projevil zničením Jeruzaléma a chrámu a jejich rozptýlením po světě. Ve středověku se poté k těmto obviněním přidalo chápání Židů jako démonických sil, kdy nebyli pokládáni ani za lidi jako spíše za zvířata a přirovnávání ke sviním. V rámci tohoto chápání byli obviňováni z magických praktik a židovští lékaři měli škodit křesťanským pacientům. Ke svým rituálům používali prý křesťanskou krev. Byli obviňováni z vražd křesťanských dětí, znesvěcování hostií a trávení studní, které mělo vyvolat morovou epidemii. Následkem těchto pojetí byli často vyvražďováni a vyháněni. Další příčinou pronásledování bylo půjčování peněz na úrok.⁶⁹⁶ Současně s nimi křesťané obchodovali a často žili v přátelských vztazích.⁶⁹⁷ V raném novověku se poté objevují právníkové teorie, které Židy stavějí na stejnou úroveň jako křesťany a označují je na základě římského práva jako *cives*.⁶⁹⁸

---

⁶⁹⁶ COHN-SHERBOK, Dan. *Anti-semitism: a history*. Thrupp, Stroud, Gloucestershire: Sutton, 2002. 357 s., [16] s. obr. příl. ISBN 0-7509-2492-6., s. 19-97

⁶⁹⁷ STAUDINGER, Barbara. Nur am Rande der Gesellschaft? Die jüdische Minderheit zwischen Abgrenzung und Integration im frühneuzeitlichen Österreich, In BRUGGER, Eveline, WIEDL, Birgit, (ed.) *Ein Thema - zwei Perspektiven: Juden und Christen in Mittelalter und Frühneuzeit*. Innsbruck: StudienVerlag, 2007. 317 s. ISBN 978-3-7065-4079-7., s. 67-89

⁶⁹⁸ BATTENBERG, Friedrich. Rechtliche Aspekte der vormodernen aschkenasischen Judenschaft in christlicher Umwelt. Zu einem Paradigmenwechsel im „Judenrecht“ im frühen 16. Jahrhundert, In BRUGGER, Eveline, WIEDL, Birgit, (ed.) *Ein Thema - zwei Perspektiven: Juden und Christen in Mittelalter und Frühneuzeit*. Innsbruck: StudienVerlag, 2007. 317 s. ISBN 978-3-7065-4079-7. s. 9-33

12.1. Balbín

Balbín označuje Židy jako nepřátele, kteří zabíjejí z nenávisti k nejsvatějším náboženstvím. Roku 1067 se Židé dopustili vážného zločinu v Praze, když krutě zabili tříletého chlapce. Viníci zločinu byli utopeni ve Vltavě. Přesto Židé nepřestali a v letech 1077-78 v Čechách tajně zavraždili více kněží. Ti byli nalézáni na cestách, s vytaženými vnitřnostmi. Židé nepřestali, ale tyto zločiny poté opakovali. Nad křesťanskou krví Židé bujně slavili. Balbín tyto kněží označuje jako mučedníky.⁶⁹⁹

Další vražda se stala roku 1503. Venkovská žena, která žila u Strakonice, zapoměla na zbožnost, ale kvůli své chudobě prodala svou dcerku Židům. Ti měli radost ze zločinu matky a dívku pověsili na způsob ukřižovaného Krista a bodali ji noži, a i když se slzami prosila, vykrvácením ji zabili. Nakonec byli všichni upáleni. Tato Kristova mučednice leží podle Balbína v kostele strakonického hradu.⁷⁰⁰ Balbín dodává, že je neuvěřitelné, že další rok, na tom samém místě, spáchali další zločin, i když byli roku 1503 tak krutě potrestáni.⁷⁰¹

Dále označuje Židy jako velmi zatvrzelý národ. Roku 1305 v Praze na Velký Pátek spáchali další strašný zločin vůči křesťanskému muži, nebo chlapci. Na skrytém místě jej nahého pověsili na kříž, stáli kolem něj, plivali na něj, bili jej přes ústa, bičovali jej a napodobovali muka Pána Ježíše Krista. Poté, co byl zločin odhalen, pražský lid povstal a mukami zahubil všechny Židy.⁷⁰²

Roku 1650 v Kadani Žid jménem Noe se delší dobu honosil velmi krutou vůlí k zabití nějakého křesťanského chlapce, až nožem jednoho zavraždil. Když byl zatčen, nejen, že zločin nepopřel, ale velkolepě se jím chlubil. Byl odsouzen k smrti. Na mučidlech žádal křest, i když mu nezbývala naděje na život. Zemřel pokřtěn a připraven na smrt se vzýváním Krista jako Mesiáše. Poté byli všichni Židé z Kadaně natrvalo vyhnáni. Chlapeček mučedník byl vnesen do farního kostela.⁷⁰³ Kapucín Vavřinec se modlil za obrácení židovského národa a

---

⁶⁹⁹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 36

⁷⁰⁰ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 188

⁷⁰¹ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 189

⁷⁰² BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 189

⁷⁰³ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, I, s. 218

zázrakem přijal znalost hebrejského jazyka, která mu mohla pomoci k obrácení tohoto zatvrzelého národa.⁷⁰⁴ Uměl tedy hebrejsky a obrátil na víru mnoho Židů.⁷⁰⁵

12.2.Chanovského Vestigium

Chanovský stejně jako Balbín píše o dívce ze Strakonice, kterou její matka prodala Židům. Ti ji poté zabili. Křesťané tělo pohřbili v kostele. Od té doby prý Židé již nebydlí na tomto panství. Matka byla upálena.⁷⁰⁶

12.3. Crugerius

Crugerius také uvádí příběh ze Strakonice. Píše však o chlapci. Skutečnost, že jej matka prodala Židům, označuje jako hanebný zločin. Matku označuje jako velmi krutou. Židé prý byli po zásluze upáleni.⁷⁰⁷

Crugerius píše také o událostech roku 1305 v Praze. Mluví o zlém činu a ukřižování nemluvněte. Viníci byli zle potrestáni železem a ohněm.⁷⁰⁸

Roku 1389 byli Židé v Praze uboze povražděni, jejich majetky rozchváčeny a jejich domy, židovská čtvrť spálena. Důvodem byla událost, kdy kněz nesl eucharistii nemocnému. Židé jej napadli urážlivými slovy a kameny. Toto bezpráví, označuje Crugerius jako nestoudně vykonané s největší drzostí. Důsledkem bylo několik tisíc mrtvých Židů.⁷⁰⁹

Roku 1059 se dopustili zapálení kostelů v Praze. Ke skutku se přiznali. Chtěli znesvětit také kostel svatého Michaela Archanděla a dopustili se tak rušení náboženství, o které usilovali. Někteří byli upáleni, jiní byli vyhnáni a jejich majetky zabaveny. Z jejich

---

⁷⁰⁴ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 97-8

⁷⁰⁵ BALBINUS, Bohuslaus. *Bohemia Sancta*, II, s. 99

⁷⁰⁶ CHANOWSKY, Albert. *Vestigium Bohemiae Piae*, s. 120

⁷⁰⁷ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 20

⁷⁰⁸ CRUGERIUS, Georgius. *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum*, s. 531

⁷⁰⁹ CRUGERIUS, Georgius. *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, s. 106-107

majetků byly kostely opraveny. Crugerius Židy označuje jako bídné lidi, plné pohrom, kteří způsobili mnoho neštěstí, vraždy kněží, špatné zacházení s eucharistií a další příšerné věci. Zde odkazuje na Hájka, který o nich píše.⁷¹⁰

Roku 1454 byli Židé na věčné časy vyhnáni ze Svídnice, protože hanebně zacházeli s eucharistií. Synagoga, ve které byl čin spáchán, byla darována městu a stal se z ní kostel Těla Kristova.⁷¹¹

12.4. Shrnutí

Mnoho se Židy nezabývají. V celkovém popisu je jich jen několik. Židé jsou pokládáni za národ zloduchů. Není probíráno jejich náboženské přesvědčení ani skutečnost, že pocházejí z abrahámovského náboženství, ale jsou jen popisovány zločiny, které spáchali. Stavějí se proti katolickému náboženství. Úmyslně škodí. Zabíjejí děti pro své rituály a znesvěcují eucharistii. Tím znesvěcují celé katolické náboženství. Jsou tak v přímém protikladu ke všemu svatému a svatým osobám. Svým chováním se stavějí na roveň d'ábla. Není zde ani nejmenší naděje. Ve svém konání jsou zatvrzelí a nedají se nijak zastrašit. Jediným řešením je jejich poprava nebo vyhnání. Další možností je obrácení na křesťanskou víru.

Jsou tak líčení v protikladu ke světcům. Zatímco světci jsou v neustálém rozhovoru s Bohem, Židé se zbavili vlastní zatvrzelostí Boží přítomnosti a již nemají podíl na milosti. Zatvrzele odmítají křesťanství, a tak jsou zavrženi Bohem. Ubližují nevinným dětem, které křesťanské matky láskyplně vychovávají. Také se posmívají katolickému náboženství. Odmítají úctu ke kříži a Tělu Kristovu. Místo víry a lásky působí jen zlo a škodí zbožným lidem. Spravedlivou reakcí je hněv a jejich potrestání, respektive vyhnání. Svým chováním vyvolávají mučednictví a tak je mnoho dalších svatých mezi křesťanskými dětmi a duchovními.

Toto pojetí je legitimizováno historickou kritikou. Jednotlivé události tak byly verifikovány. Jezuitští autoři neakceptovali židovskou vzdělanost a zbožnost a nezabývali se ani židovskou kulturou. Na druhou stranu vidí šanci v obrácení na katolickou víru, nezastávají tedy přesvědčení o čistotě krve, jako se praktikovalo ve Španělsku. Jejich přístup tak spíše odpovídá obecnému antisemitismu.

---

⁷¹⁰ CRUGERIUS, Georgius. *Sacri Pulveres mensis Octobris*, s. 9-10

⁷¹¹ CRUGERIUS, Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, s. 70

13. Společenské a církevní poměry

V raném novověku došlo k **propojení státu a náboženství**. Panovníci chtěli zachovat pokoj v zemi, a proto pronásledovali jinověrce. Uchylovali se k násilí, aby zajistili pokoj v zemi. Duchovní tomuto násilí často odporovali.⁷¹² Habsburkové se snažili zajistit mír ve svých dědičných zemích, a proto po porážce stavovského povstání nebyli ochotni strpět nekatolíky. Dalším důvodem bylo, že pokládali za svou povinnost pečovat o blaho a spásu svých poddaných. Jejich osobní zbožnost se zakládala na rodové tradici a projevovala se obzvláštní úctou k Tělu Páně a k Panně Marii.⁷¹³

České země tak procházely mnoha proměnami. Válkou zničená země se postupně vracela ke klidnějšímu stylu života. Na jednotlivých panstvích se vytvářela místní správa. Stejně tak byla řízena správa měst. Habsburkové posilovali svou moc, například také v soudní oblasti, kdy byla možnost odvolat se z nižších soudů.⁷¹⁴ Stát byl spravován centrálně řízenou administrativou, kdy byli úředníci jmenováni panovníkem. Do Čech přišly nové šlechtické rody, které za svůj přijaly zemský patriotismus. Habsburský dvůr byl tak kosmopolitní se španělsko-italskou kulturní orientací. Panovníci měli moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Zemské sněmy měly jednat jen o návrzích. Došlo k přeměně monarchie na převážně absolutistickou.⁷¹⁵

Protože bylo málo poddaných, došlo k utužení poddanství a k vynucování robot, které měly za následek selská povstání. Sedláci si tak vymohli vydání robotního patentu roku 1680. Utužení poddanství také znamenalo, že se poddaní nesměli bez vrchnostenského souhlasu

---

⁷¹² HALAS, František X. Rekatolizace v pojetí státu a v pojetí církve – souběžnost a střety, In KORDIOVSKÝ, Emil, SVOBODA, Miroslav, (ed.) *Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba: XXIX. mikulovské sympozium, 11.-12. října 2006*. Mikulov: ČR-Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Břeclav se sídlem v Mikulově, [2006]. 437 s. ISBN 80-86931-22-6. s. 27-54

⁷¹³ MIKULEC, Jiří. *31.7.1627 - rekatolizace šlechty v Čechách: cí je země, toho je i náboženství*. 1. Vyd. Praha: Havran, 2005. 193 s. Dny, které tvořily české dějiny; sv. 11. ISBN 80-86515-54-0.

⁷¹⁴ SCHELLE, Karel. Proměny charakteru práva v pobělohorské době, In KORDIOVSKÝ, Emil, SVOBODA, Miroslav, (ed.) *Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba: XXIX. mikulovské sympozium, 11.-12. října 2006*. V Mikulově: ČR-Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Břeclav se sídlem v Mikulově, [2006]. 437 s. ISBN 80-86931-22-6., s. 427-433

⁷¹⁵ ŠAROCHOVÁ, Gabriela V. et al. *České země v evropských dějinách*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2006. 4 sv. ISBN 80-7185-795-5., s. 190-193

stěhovat, studovat, učit se řemeslu ani uzavírat manželství.⁷¹⁶ Ve městech se rozvíjela vzdělanost, která byla založena na humanistických tradicích, ale také konfesijně zaměřená. Byla zde tradice partikulárních škol, na něž navazovala gymnázia zakládaná převážně jezuiti a piaristy. Absolventi Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze poté nacházeli uplatnění jako úředníci v městské správě, nebo jako kněží a lékaři. Celkově tak rostla vzdělanostní úroveň obyvatel měst.⁷¹⁷ Jezuité ve svých školách vzdělávali muže v mnoha disciplínách. Pro šíření víry organizovali veřejná divadelní představení, při kterých hráli příběhy inspirované antickou i křesťanstvím.⁷¹⁸ Také se konala mnohá procesí, ve kterých se veřejně projevovala víra a zbožnost.⁷¹⁹ Společnost se tedy celkově stabilizovala a vytvářela se nová katolicky založená sociální realita.

Habsburská monarchie procházela změnami stejně jako katolická církev. **Katolická církev**, jejíž duchovní byli v 16. století v morální i učenécké krizi⁷²⁰ se reformovala. Docházelo ke sporům mezi původním duchovenstvem a reformovaným.⁷²¹ Nakonec však vítězila reformovaná církev. Pražský arcibiskup Harrach rozdělil arcidiecézi na jednotlivé vikariáty, v jejichž čele stáli vikáři, kteří měli vizitovat jednotlivé faráře. Dbali na jejich morálku a pracovní aktivitu: měli dobře kázat a katechizovat, podávat svátosti, navštěvovat a zaopatřovat nemocné, zpovídat, sloužit mše i mimo neděle a svátky, starat se o fundace a vést

---

⁷¹⁶ ŠAROCHOVÁ, Gabriela V. et al. *České země v evropských dějinách*. s. 197-199

⁷¹⁷ BŮŽEK, Václav a kol. *Společnost českých zemí v raném novověku: struktury, identity, konflikty*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 1025 s., [24] s. barev. obr. příl. Česká historie; sv. 22. ISBN 978-80-7422-062-3. , s. 398-401

⁷¹⁸ VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 280 s. ISBN 80-246-1082-5

⁷¹⁹ ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 479 s. ISBN 978-80-246-1691-9.

⁷²⁰ WINTER, Zikmund. *Život církevní v Čechách: kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1895-1896. 2 sv, 2, Praha 1896

⁷²¹ ČERNUŠÁK, Tomáš. Převorka Anna versus probošt Šebestián - dva typy řeholníků v Nové Říši na konci 16. století. *Folia Historica Bohemica*, 2011, 26(1), s. 9-17. ISSN 0231-7494.

matriky.⁷²² Některé jednání kněží však bylo problematické. Kněží měli občas kázání, na která si stěžovali farníci. Měli chodit k nemocným s posledním pomazáním, ale někteří požadovali vozy na cestu a peníze. Dodávali zpovědní seznamy, udávali počet lidí, ti, kteří se nevyzpovídali, ti měli zaplatit pokutu. Některí vedli matriky ledabyly. Matriky byly kontrolovány při vizitacích. Bylo důležité, aby faráři uměli mluvit jazykem svých farníků. Eventuelně měli kaplany znalé jazyka, ti procházeli zkouškou. Farářům pomáhali také řeholníci. Některí kaplani byli problematictí. Staří a nemocní farářové se uchýlovali do špitálu v Praze.⁷²³ Některí duchovní se dopouštěli opilství, konkubinátu, rvaček, a za to byli vsazováni do arcibiskupského vězení. Některí platili pokuty nebo museli vykonat exercicie v klášteře. Některí jen nebyli pracovití a nezachovávali bohoslužby.⁷²⁴

Antonín Podlaha dále píše:

*„Kněžstvo bylo celkem velice horlivé a povinností svých dbalé. Dohlídka skrze vikáře vykonávané byla přísná, a větší poklesky pokutované.“*⁷²⁵

Některí šlechtici z pozice vrchnosti kontrolovali vlastní faráře. Například Schwarzenberkové vytvořili na svých panstvích pevně řízenou církevní správu. Jejich úředníci kontrolovali faráře. Knižata se také starala o dosazování nových farářů a jejich kariérní růst. Pokud byli s některým farářem nespokojeni, zbavili jej poplatků, a tak jej donutili k odchodu. Za prohřešky osobně vybírali pokuty. Starali se tak o duchovní záležitosti svých poddaných, dbali na to, aby jejich poddaní mohli být duchovně zaopatřováni, aby se konaly bohoslužby, pohřby, křty atd.⁷²⁶

Balbín a jeho přátelé tak ve svém díle popisují chování duchovních, které odpovídalo těmto reformovaným požadavkům na klérus. Podle těchto jezuitských autorů měli kněží kázat tak, aby posluchače dohnali k slzám, měli zpovídat i nemocné morem, měli vyučovat a aktivně se podílet na pokřesťanství země. Albert Chanovský chodil po cestách a vsích a hlásal slovo Boží. Stejně tak jezuité vykonávali svou činnost ve městech a na venkově.

---

⁷²² PODLAHA, Antonín. *Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX. Díl I, Doba arcibiskupa Jana Josefa hrab. Breunera (1694-1710). Část I.* Praha: Dědictví svatého Prokopa, 1917. 569 s. Podíl údů Dědictví svatého Prokopa na r. 1917; 60., s. 247

⁷²³ PODLAHA, Antonín. *Dějiny arcidiecése pražské*, s. 245-305

⁷²⁴ PODLAHA, Antonín. *Dějiny arcidiecése pražské*, s. 325-347

⁷²⁵ PODLAHA, Antonín. *Dějiny arcidiecése pražské*, s. 313

⁷²⁶ PUMPR, Pavel. *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách: na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století.* 1. vyd. Brno: Maticе moravská, 2010. 421 s., [16] s. barev. obr. příl. Knižnice Maticе moravské; sv. 31. ISBN 978-80-86488-73-8.

Neohroženě hlásali svou víru a přesvědčovali o ní ostatní i v nebezpečí smrti. Preláti se snažili reformovat své diecéze a kláštery. Vytvářeli tak novou církev, očištěnou od předchozích špatností a zlořádů.

Balbín a jeho přátelé tak věcně líčí ctnosti, které byly vyžadovány od duchovních. Ve svých dílech se nezabývají podezřelými zázraky ani jinými hůře doložitelnými skutečnostmi, ale pojednávají o činnostech těchto duchovních, které jsou historicky doložené. Historická věda se tak stala dokladem reálnosti svatosti duchovních.

Růst zbožnosti ve městech i na venkově dokládají existence bratrstev a analýza závětí. Ve velkém množství farností působila bratrstva, která se vyvinula z pěveckých sdružení. Jejich posláním bylo konání pobožností a zádušních modliteb. Také se věnovala charitě – péči o chudé.⁷²⁷ Celkovou zbožnost společnosti ve městě Brně dokládá analýza závětí, podle které také mnozí měšťané odkazovali své majetky na charitativní účely.⁷²⁸ Charitativní činnost jako péče o chudé a nemocné byla tedy důležitým projevem zbožnosti. Jako důležitý projev zbožnosti ji také uvádí Balbín. Svaté ženy se jí věnovali osobní péčí o nemocné ve špitálech, preláti tyto špitály zakládali a jezuité se o chudé starali duchovní péčí. Charitativní činnost tak byla důležitým projevem zbožnosti. Byla rozšířena v širokých vrstvách obyvatelstva, a proto ji jezuitští autoři uvádějí ve svých knihách. Vychází také z biblických textů a oblíbeného Matoušova evangelia. Milosrdenství se tak stalo důležitým projevem křesťanského chování. Jeho projevy byly líčeny jako vzor k napodobování v životech svatých.

Barokní zbožnost měla mnoho projevů: Projevovala se askezí i mystikou, činorodou láskou k bližnímu ve všech společenských vrstvách. Ty vytvářely nové ovzduší křesťanského heroismu. To bylo základem nové zbožnosti. „*Patřila k ní i obnova liturgie, reformací zcela zamítnutá. V ní se zpřítomňovala představa církve o úzkém spojení člověka s Bohem, času s věčností, hříšností s očistou, viditelného znamení se smysly nepostizitelnou milostí.*“⁷²⁹

Mystika se projevovala oproštěním se od svých tužeb a proniknutím přes pochybnosti a spojením s Bohem. Balbín a jeho přátelé o těchto hlubokých mystických zážitcích nepíší.

---

⁷²⁷ MIKULEC, Jiří. *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 154 s. Knižnice Dějin a současnosti; sv. 13. ISBN 80-7106-422-X.

⁷²⁸ MALÝ, Tomáš. *Smrt a spása mezi Tridentinem a sekularizací: (brněnští měšťané a proměny laické zbožnosti v 17. a 18. století)*. 1. vyd. Brno: Matice moravská, 2009. 351 s. Knižnice Matice moravské; sv. 24. ISBN 978-80-86488-60-8.

⁷²⁹ ZUBER, Rudolf, CEKOTA, Vojtěch, KOUŘIL, Miloš, (ed.) *Osudy moravské církve v 18. století*. 1. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987-2003. 2 sv. Dějiny olomoucké arcidiecéze; sv. 4. ISBN 80-7266-156-6., II. díl, Olomouc 2003, s. 199

Ani se nezabývají uctívanými mystičkami a jejich viděními. Naopak věcně popisují modlitby, které se modlily světice – jednalo se o biblické modlitby a katolické projevy úcty k Panně Marii. U některých jen konstatují, že upadaly do extáze. Někteří světcí se účastnili exercicií. Pro Balbína byla také důležitá osobní modlitba k Ježíši Kristu a Panně Marii. Popis těchto projevů zbožnosti měl být vzorem pro prosté věřící. Jezuité tak propagovali osobní zbožnost a modlení se na základě biblických textů. Ve svém líčení se nezabývají hlubokými mystickými zážitky, ale líčí projevy zbožnosti, které je možné bez hlubšího sebezapření praktikovat i v prostředí prostých věřících.

13.1. Askeze

Dalším projevem zbožnosti byla askeze. Ta vycházela ze staré tradice, ale měla také soudobou uměřenost. Ignác z Loyoly si askezi ublížil na zdraví, a proto ve svém řádu doporučoval umírněnou askezi.⁷³⁰ Celkově se tak asketické chování v raném novověku mírnilo. Svétcí nadále používali důtky, avšak konzumovali potraviny. Zdůrazňuje se, že jedli luštěniny a pivo. Touto lehkou stravou jakoby se chtěli pozvednout k Bohu a soustředili se na přijímání svátostí. Půst byl zachováván, aby se tělo zbavilo vášní a pozvedlo se k Bohu. Již tradičně v dějinách křesťanství měl různé podoby, které vedly až jen k formálnímu dodržování. Půst byl spojen s hostinou. Lidé měli obdarovávat potravinami chudé. Půst se tedy pojil s milosrdenstvím. V agrárních společnostech, které měly zkušenost s hladomory i hojností, měla tato pojetí velký význam. Od pozdního středověku rostl význam žen v náboženské oblasti, i když byl omezován některými ustanoveními. Ženy zakládaly a stávaly se členkami mnoha duchovních hnutí – byly bekyněmi a terciářkami, a v této podobě se také projevovaly ve vztahu k jídlu. Bylo velké množství světic a mystiček, které byly známé svým odmítáním potravy. Půst a milosrdenství tak byly výraznými projevy zbožnosti, obzvláště v ženském prostředí. Světice pozdního středověku se projevovaly jako nemocné mentální anorexií a hysterií. Trápily svá těla dlouhými půsty, kdy nejedly téměř nic, a různými nástroji – důtkami, řetězy, hřeby. Jedinou potravou, kterou přijímaly, bylo Tělo Páně. Naopak pečovaly o chudé, braly doma jídlo a rozdávaly je nuzným. Jejich zbožnost byla propojená s jídlem, jeho odmítáním, přijímáním Krista a rozdělováním chudým. Mnoho z nich zemřelo

---

⁷³⁰ O'MALLEY, John W. *Jezuité. Historie řádu od Ignáce z Loyoly do současnosti*. Přel. V. Čadský. 1. české vyd. Praha: Pragma 2015. ISBN: 978-80-7349472-8. s. 14-15

v mladém věku. Příčinami tohoto chování mohly být misogynní názory mužů, kteří ženy pokládaly za snadno podléhající hříchu a jejich těla za slabá, nebo dualistické oddělení duše, která měla zpět k Bohu, a hříšného těla, které bylo třeba zkrotit. Cílem těchto světic pak bylo spojení s Kristem.⁷³¹

Barokní svěťice se projevují částečně podobně. Jejich důležitým postavením ve společnosti je také péče o jídlo. Také se postí, ale již nejsou zcela bez jídla, ale živí se luštěninami, rybami a mléčnými výrobky. Používají žíněná roucha. Jejich chování tak již není trápením těla až k smrti, ale spíše krocením vášní. Používaly dŮtky, ale již se nesnažily trýznit do krve, ale jen krotit tělesné vášně. Jejich důležitou činností je i nadále rozdávání potravin chudým a péče o nemocné. Cílem jejich zbožnosti tak již není zničení vlastního tělesného zdraví, ale naopak jeho zachování, a služba společnosti, obzvláště chudým a nemocným. Středověký dualismus těla a duše a s ním spojená askeze se tak zásadně proměňují. Již nedochází k umrtvování těla a poškozování zdraví, ale jen k jeho krocení, které se projevuje i v sexuální zdrženlivosti. Důležitou se naopak stává služba společnosti. V té se projevují nejen ženy, ale i muži, kteří vykonávají veřejné činnosti – kněží kážou slovo Boží, zpovídají, katechizují a duchovně vedou jednotlivé lidi, panovníci spravedlivě vládnou, biskupové šíří víru ve svých farnostech, atd.

Ženy byly také pokorné. Nepyšnily se svým společenským postavením ani pěkným oblečením, ale chodily v prostém oděvu, sloužily v kuchyni a staraly se o nemocné. Přímou pohrdaly bohatstvím a slávou.

Důležitým projevem zbožnosti nadále zůstává úcta k eucharistii. Balbín zdůrazňuje procesí ke svátku Božího Těla, která konali jednotliví kněží. Také líčí, jak svaté ženy prožívaly přijímání, jak při něm upadaly do extáze a chovaly se emocionálně. Jak hluboce prožívaly tyto okamžiky. Zde se projevuje výrazné konfesionální zbarvení, kdy se jednalo o výrazný projev katolictví.

---

⁷³¹ BYNUM, Caroline Walker. *Svatá hostina a svatý půst: náboženský význam jídla pro středověké ženy*. Přel D. Orlando. 1. Vyd. Praha: Argo, 2017. 461 stran, 31 nečíslovaných stran obrazových příloh. Každodenní život; svazek 69. ISBN 978-80-257-2102-5.

13.2. Ženy

Ženy měly od středověku podřízené postavení. Právně byly podřízeny mužům, jen pokud ovdověly, měly se starat o obchod, řemeslo, děti atd. Vznikalo velké množství misogynní literatury, a i podle velkých osobností filosofie a teologie byly ženy intelektuálně méněcenné. Byly líčeny jako oběti vlastní tělesnosti a smyslnosti, nádoby hříchu, věčně nemocné.⁷³² Jiný úhel pohledu se objevuje v literatuře spolu s šířením mariánského kultu od pozdního středověku. Svatost tak dostává výrazný ženský rozměr.⁷³³ Mariánský kult má dlouhou historii, pravděpodobně již od raného křesťanství.⁷³⁴ K jeho výraznému rozvinutí však dochází v době pozdního středověku a poté je dále velmi silný i v raném novověku. Spolu s kultem Panny Marie se rozvíjejí kulty ženských světic – svaté Kateřiny, která diskutovala s filozofy, a úcta k mnoha mystičkám. Panna Marie se stává vzorem ženství, kterému jsou tak přisuzovány ctnosti, které vedly ke skutečnosti, že se stala matkou Boží. Důležitým se stává neposkvrněné početí, semper virgo a ochota snášet utrpení. Panna Marie se stala útočištěm a vzorem mnoha žen, které snášely těžké porody, úmrtí dětí nebo se zasvětily panenství.

Další otázkou v oblasti postavení žen ve společnosti bylo jejich politické působení a působení v církvi. Alžběta I. jako královna měla být kontrolována svými rádci – muži, protože by jinak propadala svým touhám a její vláda by se změnila v tyranii. Její moc a autorita byla také legitimizována působením Boží milosti a vůle, kdy byla královna pokládána za prorokyni. Na druhé straně pak měla poslouchat kazatele a další „Boží“ muže. Působení milosti a poslušnost Boží vůli pak dělaly z Anglie vyvolené království.⁷³⁵ Jiný názor zastával Francisco Suárez, podle kterého měly ženy dostatečné schopnosti, aby zastávaly politické funkce. Manžel královny byl podle tohoto pojetí jejím poddaným. Suáreze pravděpodobně inspirovala vláda Isabelly Kastilské a vliv a působení svěřice Terezie z Ávily. Ženy jsou stejně jako muži nositelkami Boží podoby, a proto mají stejné rozumové schopnosti. Na podporu vlastního názoru cituje také Suárez list Efezským a Galatským: *V Kristu již není ani Žid, ani Řek, ani otrok ani svobodný, ani žena ani muž*. Přirozené právo jako schopnost

---

⁷³² LENDEROVÁ, Milena, (ed.) et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, s.20-59

⁷³³ LENDEROVÁ, Milena, (ed.) et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, s. 176-7

⁷³⁴ MAUNDER, Chris (ed.). *Origins of the Cult of the Virgin Mary*, 1st pub. London: Burns & Oates, 2008. 206 s. ISBN 978-0-86012-456-6

⁷³⁵ RICHARDS, Penny; MUNNS, Jessica. *Gender, Power and Privilege in Early Modern Europe: 1500 - 1700*. Series: Women And Men In History. London : Routledge. 2014. ISBN 9780582423299. s. 90-107

rozlišování dobrého a zlého je také přítomna v duších žen. Muž je hlavou ženy jen v manželství. Také podle kanonistů (vykladačů kanonického práva) jsou ženy jako panovnice schopné osobně soudit v procesu a vůbec vykonávat jurisdikci nad svými poddanými.⁷³⁶ V možném vlivu díla Francisca Suáreze je možné spatřovat vcelku kladné hodnocení schopností žen i hodnocení jejich politické moci, jak se vyskytuje v díle Bohuslava Balbína a jeho přátel, kteří je líčí jako výjimečné ženy. Ženy jsou v jejich pojetí obdařené Boží milostí a jejich skutky jsou tak posvěcené.

Život světic je tématicky od dob středověku dělen na *vita contemplativa* a *vita activa*.⁷³⁷ Balbín ve svém díle následuje toto dělení a líčí život světic, kdy se modlily žalmy, korunky Panny Marie a další modlitby. Často chodily k přijímání, emotivně jej prožívaly a občas upadaly do extáze. Jinak nelíčí žádné hluboké mystické zážitky. Také chodily často k přijímání a meditovaly. Jejich zbožnost byla emocionální. Měly úctu ke kněžím. S radostí a mnoha emocemi se účastnily bohoslužeb.

Aktivní život spočívá v péči o nemocné, kdy osobně navštěvovaly špitály a pečovaly o nemocné. Některé také vyráběly léky. Ženy pak také krmily chudé a rozdělávaly jim almužnu. Posláním žen bylo starat se o potravu a připravovat jídlo vlastní rodině. Tyto světice krmily chudé, aby tak následovaly Krista a také vykonávaly své ženské povolání, nikoli vůči své rodině, ale vůči chudým lidem. Charitativní činnost byla činností tradičně vyhrazenou ženám. Zde se jednalo o zámožné ženy, které měly prostředky na rozdávání a péči o chudé. Chudšími ženami se tito autoři nezabývají.

Balbín se také zabývá výchovou dětí. Zdůrazňuje výchovu ke ctnostnému životu a mateřskou lásku. Součástí výchovy byly také tělesné tresty. Světice byly dobrými vychovatelkami. Manželství však Balbín líčí jako problematické, naopak výše hodnotí vdovství. Také se zabývá kontrolou porodnosti. V době, kdy bylo určité množství žen každý rok popraveno kvůli infanticidii,⁷³⁸ Balbín líčí příběhy světic, které poté, co měly několik dětí, žily zdrženlivě. Uvádí tak model možného způsobu křesťanského života v manželství, které by nevedlo k naprostému fyzickému vyčerpání.

Vzdělanost žen se projevovala psaním knih, i duchovních a teologických, psaním dopisů. Ženy četly svatého Augustina nebo Tomáše Kempenského. Crugerius vcelku

---

⁷³⁶ KINCAID, Elisabeth Rain. Sharers in the Divine Image: Francisco Suárez and the Justification of Female Political Authority. *Political Theology* [online]. 07/2018, roč. 19, č. 4, s. 331-348 [cit. 2019-03-21]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 1462317X.

⁷³⁷ LENDEROVÁ, Milena, (ed.) et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, s. 176-179

⁷³⁸ LENDEROVÁ, Milena, (ed.) et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, s. 571-3

pozitivně hodnotí vzdělávání sestrami Voršilkami, které odpovídalo jezuitskému vzdělávání. Některé ženy označují tyto autoři jako Amazonky, resp. viragines. Elišku Přemyslovnu pokládají za statečnou, jako byli muži.

Ženy světice jsou silnými ženami, které tráví mnoho času na modlitbách. Jejich zbožnost je hluboká, projevuje se v emocích, meditaci a extázích, je ale také racionální, když se modlí růženec nebo žalmy. Ženy se také aktivně zapojují do života ve společnosti tak, že se věnují charitativní činnosti. Pečují o nemocné a rozdávají jim potraviny. Jsou statečné a nenechají se porazit válkou ani úmrtími dětí a manželů. Některé vynikají obzvláštními schopnostmi – léčením, správou panství nebo moudrostí. Vůči ostatním se chovají pokorně a nepovyšují se, ani se nepyšní krásným oblečením. Žijí v prostotě. Svá těla krotí posty, důtkami a žíněnými šaty. Zakládají kostely, vybavují je a podporují vzdělanost. Vše konají ke slávě Boží.

Tento svatý život jakoby ženy proměňoval. Ženy světice nejsou líčeny jako prosté ženy v misogynní literatuře. Naopak jsou blízké Bohu – mají osobní rozhovory s Ježíšem a Pannou Marií. Z tohoto hlediska jsou v díle Bohuslava Balbína a jeho přátel ženy světice líčeny dosti pozitivně. Balbín vyzdvihuje jejich vzdělání – uměly číst, četly nábožnou literaturu, psaly dopisy. Crugerius vcelku pozitivně hodnotí vzdělávání žen sestrami Voršilkami. Ve svém díle dále píše o výjimečných ženách, které uměly léčit, spravovat panství, radit vládcům. Svatý život tak umožňoval ženám, aby vystoupily ze své podřízenosti a staly se blízkými Bohu, vzdělávaly se a někdy také vykonávaly činnost, jinak vyhrazenou mužům. Dílo Bohuslava Balbína a jeho přátel tak líčí jinou podobu ženství, než byla ta, jaká se vyskytovala v soudobé „vědecké“ literatuře a v literatuře typu věnečku ctností. Ženy jsou líčeny ve svém postavení typickém pro raný novověk. Svou svatostí však překonávají tento ženský úděl, přibližují se Bohu a vynikají v mnoha oblastech.

Celkově pozitivní přístup k ženám vidím i v líčení jejich vzdělání a schopností. Balbín a jeho přátelé ženy nijak nekritizují ani nesnižují, ale pozitivně líčí jejich vzdělanost a mimořádné schopnosti. Došlo tak podle mého názoru k postupným proměnám v přístupu k ženám, chápání jejich hříšnosti, tělesnosti a schopností. Již nejsou jen nakloněné k hříchu a svůdkyněmi mužů, které by měly své touhy krotit bičováním, půstem a dalšími způsoby umrtvování, ale jen kontrolovat svá těla a vzdělávat se. Ženy mají děti, a poté žijí v čistotě, konzumují potraviny a uměřeně používají důtky. Zde měly vliv pravděpodobně renesanční názory na zdravý životní styl a péči o tělo. Mimo jiné i skutečnost, kam až může vést hříšné chování mužů – panovníků odhalil ve svém díle Machiavelli a podobné skutky byly líčeny i

ve vydávaném Tacitově díle. Možnost hříšného chování tak tedy nebyla jen doménou žen. Ženami, které byly podle Crugeria špatné, byly Drahomíra, která byla pokládána za spoluodpovědnou za vraždu svatého Václava, a Barbora Cejlská za své promiskuitní chování. Negativními vzory chování jsou tak vražda vlastního dítěte a systematické porušování šestého přikázání. Celkově tedy Balbín a jeho přátelé nekladou na ženy přehnané požadavky, nelíčí životy světic, které by nebylo možné následovat.

13.3. Muži

Muži jsou naproti tomu líčeni v práci pro společnost, ve veřejné oblasti. Kněží vykonávají zodpovědně svou činnost, jsou ochotni obětovat i vlastní život. Balbín líčí příběhy jezuitů, kteří byli zabití při šíření křesťanství na venkově i příběhy těch, kteří zemřeli při epidemii moru, když pečovali o nemocné a udělovali poslední pomazání. Skutky světců jsou vzorem současným kněžím.

Jezuité ve svých dílech líčí skutky členů jezuitského řádu, které pokládali za svaté. Na začátku každého životopisu zdůrazňují vzdělání, které bylo univerzitní, a tak zmiňují předměty, ve kterých vynikali tito světcí. Měli být tak vzděláni, že vítězili při diskusích s protestanty a i jinak vynikali nad ostatní. Tito autoři jen zmiňují péči o chudé, sirotky, vdovy, vězněné, jak bylo jejich důležitým posláním v ostatních katolických zemích. V českých zemích bylo naopak důležité šíření katolické víry, které ve svých dílech líčí velmi podrobně. Kladli velký důraz na putování jezuitů po venkově, po vsích, polích a hradech a šíření křesťanské víry. Přitom zdůrazňují, že se jednalo jen o přesvědčování, ani v jednom případě není zmíněno násilí, jen jednou se píše o pálení knih. Autoři se rozepisují o rozdávání knih venkovanům, sloužení mší, zpěvu a kázání prostým lidem. Líčení je tak velmi poetické a dojemné. Tito jezuitští autoři také zdůrazňují, že svatí jezuité vynikali pokorným chováním, které se projevovalo mimo jiné prací v kuchyni, byli láskyplní a přívětiví. Tak se chovali i ke svým podřízeným i k prostým venkovanům. Nikde není zmínky o násilí, šíření víry za pomoci armády, naopak tito světcí se stávají oběťmi násilí protestantů a někteří dosahují mučednické smrti. Podle těchto autorů bylo mnoho jezuitů vynikajícími řečníky, kteří byli schopni přesvědčit a dojmout mnoho lidí při svých kázáních. Důležitým projevem svatosti byli také neustálé modlitby a rozhovory s Ježíšem a Pannou Marií. Někteří měli zjevení nebo zázračná světla, která dokazují jejich svatost. Stav neustálé modlitby tak dokládá jejich opravdovost a

pravdu jejich katolické víry, její zakotvení v Boží milosti. Jejich činnost tak byla posvěcena. Tyto životy jsou tak obhajobou před obviňováním z násilí a útlaku lidí v době rekatolizace českých zemí.

Ctnosti jezuitů jsou poté vzorem ctností pro ostatní duchovní. Zdůrazňuje se jejich působení ve společnosti, modlitby a vzdělanost. Kněží, které Balbín pokládá za svaté, se chovali podobně jako jezuité, chodili po zemi a hlásali křesťanství, žili asketickým životem, ale nepoškozovali své zdraví. Také byli dobrými kazateli, kdy bez ohledu na možné nepříjemnosti kritizovali útlak, luxus a další neřesti. Byli pokorní a trpělivě snášeli bezpráví. Statečně odporovali protestantům. Balbín také zdůrazňuje jejich vzdělanost, kdy byli doktory a vynikali. Také pečovali o chudé a projevovali tak milosrdenství. Podobně líčí životy kněží Crugerius, navíc se zmiňuje o některých autorech dějepisných knih. Podobné jako jezuitské ctnosti měli také řeholníci. I v líčení životů řeholníků z doby středověku je zdůrazňována mariánská úcta a uctívání eucharistie. Projevuje se tak konfesionální zaměření díla a dokazuje se katolická tradice v českých zemích již v době středověku, tedy před reformací. Členové vojenských řádů statečně bojovali s nepřáteli. Statečností však vynikali i ostatní duchovní, když byli nuceni bojovat a diskutovat s husity a protestanty.

Biskupové měli pečovat o šíření křesťanství ve svých diecézích, jak také usilovali pražští arcibiskupové v 17. Století. Biskupové a opati jsou líčeni jako reformátoři, i když žili v dávnější době. S obzvláštním úsilím se starali o disciplínu kněží a řeholníků a bojovali také za církevní práva, např. v obsazování farností. Tito jezuitští autoři tak pomocí dějin dokládají, že v české katolické církvi se vždy vyskytovaly tendence, které směřovaly k reformě. Reforma zde není cestou k protestantství, ale vede k disciplíně a větší mravnosti, také k silnějšímu působení církve v církevních záležitostech. Opati a biskupové jsou láskyplní a příjemní, přesto jsou horlivými reformátory. Často se modlí a meditují o božských věcech. Jejich reforma je tak řízena Duchem svatým. Duch svatý působí v dějinách katolické církve a vede ji k reformě. Církev je semper reformanda. Zatímco protestanti a husité jsou v očích Balbína a jeho přátel násilníky, kteří zničili českou zemi a jsou ochotni zabít katolíky, v katolické církvi působí Duch svatý a vede ji ke skutečné reformaci. Působil v ní vždy v dějinách. Její biskupové a opati žili svatým životem, často se modlili, byli tedy plni Ducha svatého, a tak z Boží vůle vykonávali reformaci. Působili na své podřízené svými ctnostmi a prostřednictvím vizitací tak, že je vedli ke správnému vykonávání povinností a k napodobování ctnostného života. Jezuité nezmiňují mravní poklesky kléru, jak se vyskytovaly ve středověku i raném novověku, ale líčí jen reformy. Popisují tak jinou podobu církve, než jakou měla v líčení protestantských autorů.

Panovníci měli podle Balbína spravedlivě vládnout ve svých zemích. Balbín tak setrvává v tradičním líčení panovnických ctností, aniž by se zabýval státoprávními otázkami. Je loajálním poddaným habsburských panovníků a líčí jejich ctnosti. Panovníci jsou tak v jeho podání hlavně spravedliví, tj. jsou vždy připraveni soudit, milosrdní, protože pečují o chudé lidi, a zbožní, často a upřímně se modlí. Tradičně je jim tedy přisuzována soudní moc a svými skutky vytvářejí křesťanskou společnost. Nemají tedy větší ani absolutistickou moc, jejich pravomoci odpovídají moci středověkých panovníků. Svými skutky se snaží působit na své poddané a vést je ke křesťanství katolického vyznání. I osoba svatého Václava je pojímána jako projevující konfesionálně vyhraněnou zbožnost, a jeho vliv na království je v šíření křesťanství. Šlechtici mají podobné ctnosti jako panovníci.

Důležitým je pro jezuity v každé společenské vrstvě vzdělání, které mělo vést k větší zbožnosti. Vzdělání líčí u žen i mužů, je zdůrazněno u malého množství laiků, kterými se Balbín zabývá.

Balbín ve svém díle líčí převážně duchovní a také laiky šlechtického původu. Jediným prostým člověkem je Procházka, který žil na Svaté Hoře u Příbrami a uctíval zde Pannu Marii. Balbín a jeho přátelé tak ve svém díle nezohledňují prostý lid z venkova ani měšťany, v jejichž vrstvách rostla zbožnost již od pozdního středověku, ale zaměřují svou pozornost na duchovní a šlechtu. Kromě Balbínova zájmu o šlechtu zde pravděpodobně hrál roli přístup k pramenům, které se často prostého lidu netýkaly. Mezi prostým lidem bylo navíc rozšířené husitství, proti kterému se Balbín ve svém díle staví. Děvečkám byla navíc přičítána určitá nemravnost, protože se často stávaly svobodnými matkami.⁷³⁹

Tito šlechticové a šlechtičny také vynikali tím, že zakládali a nechávali vystavět četné církevní stavby. Obzvláště Crugerius se převážně ve svém díle zabývá stavbou a zakládáním církevních staveb. Je zde pravděpodobně zájem o umění i zdůraznění skutečnosti, že byla vytvořena nová krajina plná církevních staveb. Také zakládání gymnázií ve městech rozšiřovalo místní vzdělanost. V zemi zničené třicetiletou válkou a rozvrácené husitskými válkami tak vznikaly nové stavby, které dotvářely krásu krajiny a sloužily Boží slávě. Také se šířila vzdělanost, která měla vést ke schopnosti oponovat protestantům a k hlubší katolické víře.

---

⁷³⁹ LENDEROVÁ, Milena, (ed.) et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, s. 564-7

13.4. Shrnutí

Tito autoři tak zdůrazňují svatost Čech. Líčí životy lidí, kteří podle jejich názoru žili svatým životem. Často se modlili a šířili křesťanství. Pokud měli finanční prostředky, dávali je na stavbu špitálů, kostelů a škol. Podporovali tak chudé, zbožnost a vzdělanost. Líčením těchto životů se Čechy staví po bok významných katolických zemí. Autoři ve svém díle líčí dějiny Čech, které odporují prismau kacírské země, ale snaží se dokázat, že zde žilo mnoho lidí svatým životem.⁷⁴⁰ Historie spolu s datací se stávají potvrzením a legitimizací pravdivosti těchto svatých životů. I když tyto postavy dosud nebyly oficiálně svatořečeny, jsou dokladem svatosti země. Také názvy těchto děl – *Bohemia Sancta*, *Sacri Pulveres*, *Vestigium Bohemiae Piaae* – dokládají svatost země.

Dílo Bohuslava Balbína a jeho současníků vytváří představu dějin českých zemí, jakoby byly plné svatých lidí. Jsou zde dějiny církve, která je katolická a současně česká, jak jsou popsány v životech těchto svatých lidí, kteří se neustále modlí, jsou tedy plni Ducha svatého a Boží milosti. Církev je tak ve svých jednotlivých částech plna milosti. Jsou zde líčeny hrůzy husitských válek a útoky protestantů v protikladu ke zbožnosti a láskyplnosti duchovních. Dějiny katolické církve tak dostávají podobu cesty světců a zbožnosti. Současně se zde projevuje láska k vlastnímu národu a pohled na jeho dějiny.

Bůh nezasahuje přímo do dějin, ale prostřednictvím světců ukazuje možnosti svatého chování. Toto chování má poté být příkladem k napodobování prostými věřícími. Důležité je vzdělání u mužů i žen, které má vést k hlubší zbožnosti a schopnosti oponovat protestantům. Askeze se dále praktikuje, je však umírněná a neničí zdraví. Důležitá je strava, která je prostá. Prostota a pokora se projevují i v chování k ostatním lidem a v oblékání. Světci usilovně a svědomitě vykonávají svá povolání. Velmi důležitou je modlitba, která je emocionální i racionální, kdy jsou opakovány modlitby a biblické texty. Mocní lidé vytvářejí křesťanskou společnost, podporou řádů, stavbami, spravedlností a milosrdenstvím. Jezuitští autoři líčí ctnosti, které se mohou stát vzorem k napodobování, protože nejsou příliš náročné ani zázračné, ale je možné je zachovávat. Byly opuštěny středověké motivy zázraků a nadpřirozena a příběhy se stávají reálnými. K tomu přistupuje historie se svou datací a přístupem k pramenům, čímž se jednotlivé události verifikují. Je potvrzena jejich skutečnost.

---

⁷⁴⁰ PROCHÁZKOVÁ Dana. *Rozbor druhé části Balbinova díla Bohemia Sancta, diplomová práce, FFUK, s. 20-22*

V dějinách, které se „skutečně“ odehrály, se projevuje Boží milost a Duch svatý. Dané líčení tak potvrzuje skutečnost těchto historických událostí a dokazuje působení Boží milosti.

Zatímco v reálné Balbínově současnosti se vyskytovaly tendence k reformě, protože byla církev ve stavu, kdy kněze dosazovala jejich vrchnost a rozhodovala o jejich vykonávání činnosti, někteří kněží byli problematictí. Na území českého království se vyskytovalo velké množství husitů, nebo i lidí bez znalosti a praktikování základních křesťanských projevů. V takto problematické společenské realitě píše Balbín a jeho přátelé své životy svatých, které mají vrhnout jiné světlo na české dějiny i současnost. Balbín měl výraznou autoritu a jeho dílo bylo čteno, tím také mohlo mít velký vliv na chápání dějin a role katolické církve. Jeho přímý dopad není možné změřit ani přesněji určit. V těchto dílech se projevuje názor autorů na vedení ctnostného života v rámci katolické církve. Věřili ve svatost české katolické církve a líčili projevy chování duchovních i laiků, kteří vynikali svou svatostí a byli plni Boží milosti. Tato díla, respektive ideje v nich obsažené, mohla mít vliv na prosté věřící i duchovní a jejich duchovní aktivity i aktivity v běžném životě.

14. Charakter hagiografie

Jezuitští autoři se na rozdíl od středověkých legend nesoustředují na souboj dobra a zla, nelíčí četné málo pravděpodobné zázraky a důležitou roli nehraje ani konverze. Jejich líčení je historické. Soustředují se na dataci a hodnověrné prameny. Ve svých dílech uvádějí skutky doložené těmito prameny, jako byla například úcta ke kříži a s ní spojené projevy. V pozdním středověku se také šířila mariánská úcta a eucharistie. Přestože se tito autoři snaží dokládat historicky podložené informace, jejich líčení je zatíženo katolickým konfesijním pohledem. U všech světců zdůrazňují katolické projevy zbožnosti. Líčí jejich úctu k Panně Marii, když se modlili korunky, nebo měli rozhovory. Dále je zdůrazňována úcta k eucharistii, která se projevovala častým přijímáním, emocionálními projevy při mši a poutěmi na svátek Těla Páně. Pro jezuitský řád typická christocentrická teologie se projevuje při rozhovorech a modlitbách ke Kristu. Je zmiňována úcta ke kříži, jak se projevovala ve středověké zbožnosti. Důraz je však kladen na projevy související s katolickou konfesí.

Hagiografie se tak celkově oprostuje od fantastických zázraků, ale dostává výrazně konfesijní podobu. Být světcem znamená být dobrým katolíkem. Toto pojetí je patrné na příklad na líčení života svatého Václava, kde autoři legend ještě nevěděli o transsubstanciaci ani o významu mariánského kultu pro konfesijní vymezení katolictví, v Balbínově podání je však zdůrazňována úcta k eucharistii a význam palladia. Z příběhu o pěstování obilí a pečení hostií se stává doklad o existenci katolického vyznání již v raných dobách českých dějin. Podobně mariánská úcta, která se rozvíjela v pozdním středověku je dokladem katolické konfese tohoto období. Konfesijně zabarvené líčení poté vrcholí v hagiografických příbězích z 16. a 17. století. Zde se konfesijní zabarvení projevují přímým líčením příběhů o úctě k eucharistii a Panně Marii. Světci jsou také líčeni, jak diskutují s protestanty, nad kterými mají intelektuální převahu.

Balbín ve svém hagiografickém díle popisuje uctívání kříže. Světci také často mají osobní rozhovory s Ježíšem. U některých světců Balbín jen stručně konstatuje, že uctívali Boha a Jeho Matku. Přesto zde podle mého názoru převládá konfesijní stanovisko, které se projevuje v důrazu na mariánskou úctu a úctu k eucharistii, kdy svatí lidé často chodili k přijímání a uctívali v dlouhých modlitbách a meditacích Tělo Páně.

Podobně jako v ostatních evropských katolických zemích,⁷⁴¹ nelze přímo odlišit hagiografii od historických děl. Historická kritika proniká zcela do hagiografie a hagiografie se stává národními dějinami. V těchto jezuitských dílech jsou tak líčeny české národní dějiny a v nich je líčeno pronikání víry a svatosti, působení Boha. Dějiny jsou podbarveny nacionálními hledisky a současně katolickou konfesí, která se vymezuje vůči protestantství.

---

⁷⁴¹ COPELAND, Clare. Saints, Devotions and Canonisation in Early Modern Italy. *History Compass* [online]. 2012, roč. 10. č. 3, s. 260-269 [cit. 2019-04-04]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 14780542.
DITCHFIELD, Simon. Thinking with Saints: Sanctity and Society in the Early Modern World. *Critical Inquiry* [online]. 2009, roč. 35. č. 3, s. 552-584 [cit. 2019-04-04]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 00931896.

DITCHFIELD, Simon. Sanctity in early modern Italy. *Journal of Ecclesiastical History* [online]. 1996, roč. 47. č. 1, s. 98-112 [cit. 2019-04-04]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 00220469.

15. Pojetí svatosti

Svatost se převážně projevuje v jezuitském řádu, je však přítomna v celých dějinách českých zemí. Má dlouhou tradici od počátku křesťanství v zemích Koruny české a její podoba je katolická. Svatost se projevuje zbožností, která je emocionální i racionální. Důležité jsou také skutky, jedná se o péči o společnost – skutky milosrdenství a vykonávání povolání. Zbožnost se projevuje modlitbami i přímými rozhovory s Kristem a Pannou Marií. Tyto události jsou verifikovány historickým přístupem – datací a prameny. Skrze světce tak přímo působí Bůh. Svými skutky tak vykonávají Boží vůli. Pro jezuitský řád byla důležitá péče o společnost. Tento úhel pohledu se pak projevuje také v líčení skutků. V jednotlivých etapách českých dějin tak skrze světce působí Bůh.

Protikladem ke konání svatosti je chování husitů a protestantů. Jejich skutky jsou hříšné, projevují se převážně zabíjením a ničením. Sami nejsou dostatečně vzdělaní, aby byli schopni oponovat katolickým učencům. Boží milost v nich tedy není přítomna. Podobné je to se Židy, kteří úmyslně škodí duchovním a dětem.

V českých dějinách se projevuje Boží milost v konání světců, které se liší od konání jiných konfesí. Bůh trestal český národ v podobě husitských válek. V životech světců a mučedníků z těchto dob se však projevovalo Jeho působení. Světci tráví mnoho času na modlitbách. Modlí se biblické texty, mají však také osobní rozhovory s Kristem a Pannou Marií. Uctívají Boha a jsou s ním v nepřetržitém kontaktu. Balbín zdůrazňuje péči o chudé, sirotky a vdovy, to znamená, že světci v těchto lidech viděli Krista. Duchovní navíc vysluhovali svátosti a šířili křesťanství po celé zemi. Svatost se tak projevuje hlavně dlouhými osobními modlitbami, kdy je člověk v kontaktu s Bohem, ale důležitá je také služba společnosti. Tyto projevy svatosti pak mají být vzorem pro chování prostých věřících katolíků.

Podle upraveného Canisiova Katechismu je svatá katolická církev. Ti, kdo se účastní svátostí a chodí k přijímání každý týden a jsou prosti těžšího hříchu, jsou plni milosti a svatosti. Jako hlavní dobré skutky jsou zde vyjmenovány milosrdenství, půst a modlitba. Dále je zde vyjmenováno mnoho dalších ctností. Důležité je také poskytovat služby podle svého povolání. Autor také popisuje hříšné chování.⁷⁴² Balbín se zabývá hlavními ctnostmi –

---

⁷⁴² CANISIUS, Petrus. *Catechismus Catholicus*. Jacobus des Gates, Leodium, apud Guilielmum Henricum, 1682

milosrdenstvím, půstem a modlitbou. Ve skutečích světců pak líčí ještě další křesťanské ctnosti – statečnost a spravedlnost. Mnoho ctností nezmiňuje a nezabývá se ani špatnými skutky. Líčí tak obraz ideálního chování. Svatost je přítomna v české katolické církvi, projevuje se v milosti a posvěcení, které je přítomno v těchto lidech. Lidé jsou svatí, protože často chodí k přijímání a konají dobré skutky – tři hlavní – modlitbu, půst a milosrdenství, a projevují se v jejich chování i některé další ctnosti.

Římsko-katolická církev v 16. a 17. století usilovala o větší kontrolu nad procesem, kdy byli někteří lidé uctíváni jako svatí. Pokud byl nějaký člověk lokálně uctíváný, byl prosazován nějakým řádem nebo panovníkem, došlo nejprve k procesu blahořečení. Až na základě procesu svatořečení mohl mít světcův kult platnost na celém světě. Jednotlivé řády a panovníci se snažili prosazovat své oblíbené světce. Při procesu svatořečení tak docházelo ke vzniku nového právního a lékařského pojetí. Bylo důležité potvrzovat vzniklé zázraky, které narušovaly přirozené uspořádání světa.⁷⁴³ Tyto skutečnosti se projevují také v díle Balbína a jeho přátel, kdy se snaží daty a výběrem pramenů verifikovat dané skutečnosti. Líčí určité ověřené zázraky. Dokladem svatosti jednotlivých lidí je kromě zázraků a ctností skutečnost, že upadali do extáze a měli vize.

---

⁷⁴³ COPELAND, Clare. Saints, Devotions and Canonisation in Early Modern Italy. *History Compass* [online]. 2012, roč. 10. č. 3, s. 260-269 [cit. 2019-04-04]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 14780542.

DITCHFIELD, Simon. Thinking with Saints: Sanctity and Society in the Early Modern World. *Critical Inquiry* [online]. 2009, roč. 35. č. 3, s. 552-584 [cit. 2019-04-04]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 00931896.

DITCHFIELD, Simon. Sanctity in early modern Italy. *Journal of Ecclesiastical History* [online]. 1996, roč. 47. č. 1, s. 98-112 [cit. 2019-04-04]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 00220469.

16. Pojetí církve

Období raného novověku se vyznačovalo vznikem velkého množství spisů o církvi na straně protestantských učenců. Katoličtí vzdělanci reagovali v rámci polemiky. Jezuitský učenec, později doctor Ecclesiae, Roberto Bellarmino ve svém spise *Disputationes de Controversiis Christianae Fidei* stanovuje znaky církve – *notae Ecclesiae*: je to samotný název katolická, který označuje církev, a tak ji také označují všichni lidé. Jejím zakladatelem je Kristus, nikoli nějaký učenec, jako je tomu u luteránů nebo kalvinistů. Druhým znakem je její starobylost, kdy sahá až k prvním apoštolům. Třetím znakem je její trvalost, která nebyla ničím přerušena. Zatímco různé hereze vždy po nějaké době zanikly, katolická církev trvá již od svého založení. Čtvrtým znakem je její rozšíření po celém světě a množství věřících. Je rozšířena na všech místech, mezi všemi národy a druhy lidí. Katolická církev se rozkládá po celém světě – v Americe, Indiích až k Japonsku i na sever. Protestanti se podle autora do celého světa nerozšíří. Pátým znakem církve je apoštolská posloupnost v církvi od apoštolů až do současnosti. Všichni staří autoři používali tento argument jako důkaz pravé církve. Církev nemůže být bez pastýřů a biskupů. Pravými biskupy jsou jen ti, kteří byli legitimně ordinováni přes apoštolskou posloupnost. Neboť Kristus ustanovil pouze 12 apoštolů jako biskupy a kněží a jim svěřil veškerou autoritu jako pastýřům a správcům v církvi. Apoštolové poté vybrali a ordinovali jiné biskupy a předali jim podobnou moc ordinovat další. Církev nemůže být bez biskupů. Luteráni nemají ordinaci ani apoštolskou posloupnost, proto u nich není Církev (Ecclesia). Šestým znakem církve je souhlas s učením původní antické církve, jak je předali apoštolové. Neboť je jisté, že církev prvních pěti století byla pravou církví a zachovávala apoštolské učení. Dále autor srovnává protestantská učení s antickými herezemi, které byly odsouzeny církví, a tak dokazuje, že církev byla pravověrná, zatímco protestanti jsou stoupenci antických herezí. Sedmou známkou církve je spojení a jednota všech údů s hlavou, neboť církev je jedno tělo. Hlavou pak je římský papež. Osmým znakem je svatost učení, které neobsahuje nic nepravdivého ani nemorálního. Devátou známkou je skutečnost, že katolické učení je nejen neposkvrněné, ale i schopné obracet na víru. Tak obrátili mnoho lidí, vzdělaných i nevzdělaných, malých i velkých atd. na celém světě. Desátým znakem církve je svatost života autorů, neboli prvních Otců našeho náboženství, neboť církev má kromě svatého učení mnoho svatých doktorů. *Neboť kdyby někdo zvažoval učitele katolické církve, nejprve patriarchy a proroky, poté apoštoly, doktory, kteří bojovali proti různým herezím, poté zakladatele církevních řádů, nalezne všechny tak svaté, čisté, zbožné a*

rozvážné. Jedenáctou známkou je sláva zázraků. Dvanáctým znakem je prorocké světlo. Třináctou známkou je svědectví nepřátel. Čtrnáctou známkou je nešťastný osud těch, kteří proti církvi bojují. Patnáctou známkou je časné štěstí, z Boží vůle udělené těm, kteří církev brání. Takto katoličtí panovníci vítězí v bojích. Autor silně oponuje protestantským učení, která líčí na začátku kapitoly. Jako doklady udává citace z Bible a církevních Otců.⁷⁴⁴ Další kontroverze vůči protestantům se vedly dále v katolické církvi až do Druhého vatikánského koncilu. Postupně se vytvářelo a přejímalo pojetí mystického těla Kristova, eucharistie jako zpřítomnění církve, lidu Božího a společenství.⁷⁴⁵ Ve Francii docházelo v 17. století ke sporům s Jansenisty, kteří vycházeli z učení o primární hříšnosti člověka a nutnosti askeze a nepříliš častého přijímání eucharistie, stejně jako jen symbolické moci papeže.⁷⁴⁶ Balbín naopak píše o častém přijímání eucharistie, k lidské podstatě je vcelku optimistický. Naopak zdůrazňuje moc biskupů.

Velký vliv na pozdější pojetí církve mělo učení Tomáše Akvinského. Podle jeho pojetí je církev congregatio fidelium, je plná Ducha svatého. Duch Boží přebývá v církvi, v jednotlivých členech, a tak je živoucím organismem. Duch také církev sjednocuje a působí také jako princip svatosti. Členové církve žijí ctnostným životem a přibližují se k Bohu. Tomáš Akvinský se vrací zpět k novozákonnímu pojetí kosmického Krista a Krista jako hlavy církve, které rozvíjel již Augustin, a zdůrazňuje, že všechna milost má základ v Ježíši Kristu. Církev je také mystickým tělem Kristovým, které má vnější a vnitřní podobu. Svátosti a služba aktualizují vnitřní teologický život církve, kde centrální roli má eucharistie.⁷⁴⁷

Balbín ve svém díle vyjadřuje podobné pojetí církve jako Bellarmino. Církev je svatá, katolická a apoštolská. Jako důkaz její svatosti jsou pojednávány životy svatých lidí, kteří vynikají křesťanskými ctnostmi. Označuje se za katolickou, je na celém světě, jak dokládá líčení životů světců, kteří působili jako misionáři v různých zemích. Je apoštolská, protože jsou v ní biskupové a kněží, kteří byli řádně ordinováni. Církev statečně brání své pozice vůči protestantům, jezuité jsou přesvědčivými misionáři a obracejí na katolickou víru mnoho

---

⁷⁴⁴ BELLARMINO, Roberto. *Disputationes De Controversiis Christianae Fidei*, Tomus Primus, Quarta Controversia Generalis, (1588). First Edition: 1586., liber IV, Ingolstadt: Sartorius. s. 211-286

⁷⁴⁵ WOOD, Susan K. Continuity and Development in Roman Catholic Ecclesiology, *Ecclesiology*. Roč. 7 (2011), s. 147-172. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 17441366.

⁷⁴⁶ FORRESTAL, Alison. Revisiting Sacred Propaganda: the holy bishop in the seventeenth-century Jansenist quarrel, *Reformation & Renaissance Review*. Roč. 6.1 (2004), s. 7-35. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 1743-1727

⁷⁴⁷ HAIGHT, Roger. *Christian community in history*. Volume 1, Historical ecclesiology. Paperback edition. London: Bloomsbury, 2014. ISBN 978-0-567-23154-3. s. 316-317

nevěřících a protestantů. Naopak Balbín nezdůrazňuje poslušnost, ani poslušnost vůči papeži, naopak píše, že jezuitští představení byli velmi milí a vlídní. Pravděpodobně nechtěl vlévat oleje do sporů s protestanty, pro které byla kritika papežství jednou z hlavních myšlenek.

Naopak dokazuje ve svém díle Balbín starobylost české katolické církve, podobně jako Bellarmino má za známku pravé církve její starobylost a apoštolskou posloupnost. Česká katolická církev má své počátky v době příchodu Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu. Významnou dobou v raných dějinách české katolické církve je vláda svatého Václava, kdy došlo ke sporu s pohanskou minulostí, ale křesťanství zvítězilo. Vrcholem je poté doba Karla IV., kterou následuje doba podle Balbína plná neštěstí a úpadku za husitských válek. Svatost církve se poté opět začala projevovat v činnosti jezuitského řádu.

Katolická církev se také neuzavírá před některými lidmi, ale šíří křesťanství mezi prostým lidem i mezi vzdělanci. Jezuité šířili vzdělanost prostřednictvím svých škol a podporovali vzdělance. Víru pak šířili v misiích mezi prostým lidem na venkově. Ve svých kázáních upevňovali víru měšťanů v Praze i jinde, neboť byli dobrými a přesvědčivými kazateli. K šíření křesťanství kromě katecheze používali také divadlo.

Církev je také jednotná. Má mnoho řeholních řádů, jejichž členové také vynikají svatostí, ale všichni jsou členy jedné církve. Důležitou část církve tvoří ženy, o kterých se Balbín podrobně rozepisuje. Ženy vynikají zbožností, skutky milosrdenství i vzdělaností. Součástí církve jsou také biskupové a prostí duchovní, kteří vynikají mimo jiné jako kazatelé a šířitelé víry ve svých diecézích a farnostech.

Balbín dokazuje svatost církve právě líčením svatosti životů. Jejich vzorný křesťanský život, který spočívá v modlitbě, askezi a skutcích milosrdenství, v řádném vykonávání svého povolání je důkazem svatosti celé církve. Tak se oponuje protestantským učencům, kteří obviňovali církev ze zkaženosti a úpadku mravů. Balbín naopak líčí svaté životy, kde by ani protestanti nemohli vytknout mravní prohřešky. Jsou zde líčeny ctnosti, které jsou obecně křesťanské, jako modlitba, askeze, milosrdenství, na druhou stranu se Balbín také konfesionálně vymezuje, když líčí katolické projevy zbožnosti jako úctu k eucharistii, procesí na svátek Božího Těla, mariánskou úctu apod.

Církev je viditelná i neviditelná. Podle Balbína se skládá z biskupů, jejichž hlavním povoláním je šířit křesťanskou víru. Mají reformovat církev, podobně jako ostatní preláti. Mají moc konat vizitace a svolávat synody. Neřeší se problematika vztahu k papeži. Prostí kněží vykonávají svědomitě svá povolání – kážou, zpovídají a udělují svátosti. Důležitou roli mají řeholníci, kteří na svých misiích šíří křesťanství. Mezi nimi vynikají členové jezuitského řádu. Církev je hlavně česká s dlouhou tradicí.

Je také neviditelná. Projevuje se sloužením bohoslužeb a přijímáním svátostí. Kristova přítomnost se neustále uskutečňuje v proměňování. V přijímání eucharistie je účasten Kristus, a také církve. Duch svatý působí ve skutcích i modlitbě. Modlitba ke Kristu a k Panně Marii je osobní a hluboká. Pomáhá také meditace. Ve svátostech světci přijímají Krista a jsou plni Ducha svatého. V eucharistii se zpřítomňuje také církve. Ze života v milosti vyplývají také odpovídající skutky - služba bližním, svědomitá práce a hlavně skutky milosrdenství. Ve skutcích milosrdenství se projevuje působení Ducha svatého. Světci pečují o nemocné a staré lidi. Ženy je uzdravují a kněží je zpovídají a udělují jim eucharistii.

V Balbínově díle je také patrný vliv protestantské literatury. Lutherův vliv je patrný v důrazu na působení Ducha svatého v církvi. Jezuité také kladli důraz na kázání slova Božího a vysluhování svátostí, jak bylo známkou pravé církve v Lutherově a Kalvínově díle. Vliv protestantské literatury vidím také v celkovém důrazu na duchovní stránku církve. Balbín nezdůrazňuje papežskou moc ani moc biskupů, ale jejich službu společnosti. Ta se projevuje v duchovní rovině – v šíření křesťanství, katechezi a kázání slova Božího. V neustálé modlitbě jsou světci ve spojení s Bohem, také se krotí askezí. Podobně jako v Kalvínově pojetí jsou pro jezuity důležité skutky milosrdenství, které ostatně byly projevem církve od jejího vzniku. Vliv protestantského učení vidím také v popisu svatosti žen – svatost laiků, respektive laických žen, zde vyniká nad ostatní.⁷⁴⁸ Balbín se tak pravděpodobně snažil oslovit obyvatele Českého království, kteří byli ovlivněni protestantským učením. Vliv reformace je také pravděpodobně možný i v činnosti jezuitského řádu, který se soustředil na misionářské působení, kázání slova Božího a vysluhování svátostí. V Balbínově díle se tak propojují vlivy z vlastního jezuitského řádu s vlivy z protestantského prostředí.

I ustanovení Tridentského koncilu kladou důraz na jednotlivé farnosti a svátosti v nich udělované jako *viditelné znaky neviditelné milosti*. Církve je tvořena dobrými a zlými lidmi a činy kněze neruší platnost svátostí. Podstata svátostí je vykládána z pohledu scholastiky, tak je také líčena transsubstanciace. Kandidáti na kněžský úřad musejí vynikat svatostí života, být povoláni od Boha a mít správné úmysly, stejně jako kompetence v oblasti Písma, svátostí a obecných teologických znalostí. Posláním kněze je světit a vysluhovat svátosti a vyučovat lid jemu svěřený ve všem, co vede ke spáse. Kněží a biskupové slouží jako interpreti a zástupci

---

⁷⁴⁸ Informace k protestantskému pojetí církve čerpám z: HAIGHT, Roger. *Christian community in history*. Volume 2, Comparative ecclesiology. 2. vyd. London ; New Delhi ; New York ; Sydney : Bloomsbury, 2014. 518 s. ISBN 978-1-623-56126-0; SALAJKA, Milan. *Křesťanská církev ve své duchovní aktivitě a práci: obzor praktické a pastorální teologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. 181 s. ISBN 80-7184-655-4. Důraz na svatost jednotlivých členů církve a skutečnost, že církev tvoří prostý lid vynikající svatostí je také v Husově spise De Ecclesia, viz: HUS, Jan. *O církvi*. Přel F. M. Dobiáš a A. Molnár. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. 311 s. Památky staré literatury české; sv. 29.

Boha, skrze ně působí milost. Posláním církve je sdělovat Boží sebezjevení v Kristu, aby všichni lidé odložili nevědomost a omyl. Křesťanský život také obsahuje skutky milosrdenství.⁷⁴⁹

Balbín ve svém díle dokazuje svatost katolické církve. Líčí vzorové chování katolických duchovních i prelátů, aby tak dokázal křesťanům, kteří byli ovlivněni protestantským učením, že se i v katolické církvi vyskytují svatí lidé. Dále líčí svatost žen, tedy prostých věřících, i když šlechtického původu, což připomíná Lutherovo učení o obecném kněžství věřících. Ženy světice jsou svou zbožností – častým přijímáním eucharistie a horoucími modlitbami – blízké Bohu. Vynikají svatostí nad ostatní lidi. Jejich svatost se také projevuje ve skutcích – výchově dětí a milosrdenství. I ženy a prostí věřící tak mohou dosáhnout svatosti. Nerozebírá se zde problematika predestinace, ale ukazuje se, že cesta ke svatosti je otevřena prostým věřícím.

Bohuslav Balbín ve svém díle líčí chování lidí, které pokládal za svaté. Popisuje tedy ideální chování světců v církvi. Tito lidé vynikají určitými dobrými vlastnostmi. Ženy emocionálně prožívají bohoslužby, kterých se účastní od začátku do konce. Světci chodí často k přijímání a žijí také aktivním duchovním životem, kdy se účastní exercicií a čtou duchovní literaturu. Ženy dobře vychovávají své děti, které pak žijí ctnostným životem. Důležité je svědomité vykonávání vlastního povolání. V případě žen se jedná o výchovu dětí nebo život v klášteře. Muži vykonávají svá povolání ve světě.

Církev se skládá z řeholníků, mezi nimiž vynikají jezuité, a prelátů, mezi nimiž jsou biskupové. Jako společné poslání mají šíření křesťanské víry mezi prostým lidem. Za svou víru jsou ochotni obětovat i život. Duchovní také svědomitě vykonávají péči o sobě svěřené duše. Jezuité jsou ochotni navštěvovat umírající a poskytovat jim poslední pomazání. Také ochotně zpovídají. Jejich kázání jsou přesvědčivá tak, že dojmají posluchače. Kazatelé také bez ostychu kritizují přepych a další společenské neduhy. Biskupové se nepovyšují nad své ovečky, ale starají se o šíření křesťanství ve svých diecézích.

V české katolické církvi jsou v Balbínově pojetí lidé, kteří se aktivně podílejí na jejím životě. Přijímají její svátosti a jsou tak plni Ducha svatého. Kromě přijímání Boží milosti a duchovního života plného modliteb a meditací se také projevují aktivně. Ženy se v plné míře věnují milosrdenství. Péče o chudé je tak důležitým projevem chování svatých lidí. Podobně i duchovní pečují o lidi sociálně vyloučené. V době morové epidemie poté jezuité umírají při

---

⁷⁴⁹ HAIGHT, Roger. *Christian community in history*. Volume 2, Comparative ecclesiology. 2. vyd. London ; New Delhi ; New York ; Sydney : Bloomsbury, 2014. 518 s. ISBN 978-1-623-56126-0, s. 261-275

poskytování posledního pomazání. Balbín také píše o zakládání špitálů, ve kterých byli ošetřováni chudí a nemocní lidé. Skutky milosrdenství označuje slovem *charitas*. Křesťanská láska se tak projevuje v charitativní činnosti.

Česká církev je tak plna Ducha svatého. Je v ní mnoho světců, kteří se neustále modlí a meditují. Jejich zbožný život se také projevuje aktivně při péči o chudé a vykonávání duchovních aktivit.

Balbín na základě historických pramenů dokazuje svatost české katolické církve. V jeho pojetí došlo k rozšíření církve na prosté věřící. Důležitou součástí církve jsou zbožné ženy, které jsou modlitbou a přijímáním svátostí v neustálém spojení s Bohem – Ježíšem Kristem, také s Pannou Marií. Podobně také duchovní se neustále modlí. Česká katolická církev je tak plná milosti a posvěcení. Jejimi členy jsou jak klerici, tak preláti, i laici zastoupení převážně ženami. Ženy se modlí a vykonávají skutky milosrdenství, zatímco duchovní se věnují svému povolání.

Důležitým posláním biskupů i řeholníků je šíření křesťanství mezi prostým lidem. Šíření křesťanství se tak stává jednou z nejdůležitějších činností duchovních všech stavů. Církev se tak obrací na prostý lid a směřuje k jeho obrácení. Jezuité ve svých kázáních tento prostý lid i měšťany vedou k pravé víře a jsou schopni je i dojmout. Jejich kázání jsou velmi dojemná a přesvědčivá. Jezuité jsou také přesvědčenými zpovědníky, kteří se nezaleknou nemocí ani opuštěností starých lidí. Duchovní následují vzor apoštolů a šíří víru.

Česká katolická církev je plná svatých lidí, kteří žijí vzorovým křesťanským životem. Zachovávají křesťanské ctnosti a jsou ochotni za svou víru obětovat život. Jsou posvěceni neustálou modlitbou a přijímáním svátostí. Důležitým projevem svatosti je milosrdenství a péče o duchovní růst prostého lidu. Církev je tedy česká, na její české půdě je mnoho světců i v minulosti jich bylo velké množství. Je katolická a je všeobecná, snaží se oslovit všechen prostý lid. Nevymezuje se tedy a neodmítá prostý lid ani napravené hříšníky. V jejím čele jsou biskupové, kteří však slouží lidu. Zakládají špitály a šíří víru. Jako apoštolové chodí duchovní mezi prostým lidem a šíří zde křesťanství.

Hlavními projevy církve jsou modlitba, přijímání a udílení svátostí, milosrdenství, kázání slova Božího. Církev se dělí na laiky a kleriky, kterým se Balbín věnuje nejvíce. Klerici se dělí na preláty, mezi které patří biskupové. Důležitou roli hrají řeholníci, obzvláště jezuité. Z laiků jsou líčeny životy šlechty, převážně žen.

Vzorem ctností je tak v Balbínově díle chování jezuitů, jejichž hlavním posláním bylo kázání slova Božího a udělování svátostí. Tyto činnosti jsou také projevy pravé církve podle

Martina Luthera. Podobně kladl Luther důraz na osobní zbožnost a činnost farností.⁷⁵⁰ Lutherovo dílo tak mělo vliv nejen na ustanovení Tridentského koncilu, ale i na činnost jezuitského řádu, a tím se projevilo také v Balbínově díle. Balbín sám nebyl vzorovým jezuitou, nebyl úspěšným misionářem ani učitelem, během své výchovy však pravděpodobně internalizoval tyto ctnosti a činnosti duchovních jako pravé skutky zbožného života. Důrazy na misijní činnost vycházely nejen ze skutečných aktivit jezuitského řádu, ale také z tendencí raného novověku, které vedly ke snaze rozšířit křesťanství mezi prostým lidem. Martin Luther svým pojetím církve ovlivnil své současníky, včetně jezuitského řádu. Dalším vlivem je učení Tomáše Akvinského, z kterého vycházela celá pozdější teologie. Svým důrazem na působení Ducha svatého, učení o církvi jako congregatio fidelium a učení, podle kterého je hlavou církve Kristus⁷⁵¹ ovlivnil pozdější reformaci i učení katolických vzdělanců.

Dále bych se chtěla pokusit podobně jako Roger Haight⁷⁵² popsat Balbínovo pojetí církve na základě sociologických teorií o vzniku náboženských hnutí jako organizací. Členové církve byli zbožní katolíci, kteří byli přesvědčenými a vzdělanými katolíky. Ztratila se důležitost křtu, protože celá společnost byla křesťanská. Tito katolíci jsou velmi přesvědčení, ve své úctě se projevují výrazně konfesionálně, kdy uctívají eucharistii a účastní se mši. Balbín píše převážně o duchovních, prelátech, mniších a prostých farářích. Kromě nich jsou v jeho popisu líčeni šlechtici, většinou ženy.

Dalším projevem je poslání církve. Barokní společnost byla silně a výrazně strukturovaná, a tak měl v ní každý svou vlastní pozici a s ní spojené povinnosti. Hlavním posláním prelátů, mnichů a dalších duchovních bylo šíření křesťanství v katolické podobě mezi prostým lidem. Jezuité byli posíláni na misie do lesů, polí, hospod apod. Úspěšným misionářem byl Albert Chanovský. Podobně biskupové šířili křesťanství ve svých diecézích. Dalším posláním byla duchovní služba již katolickému lidu, která spočívala ve zpovídání, katechezi, kázání a udělování posledního pomazání, během kterého v době moru mnoho jezuitů obětovalo vlastní život. Posláním křesťanských vládců byla spravedlnost a boj proti herezím. Ženy měly jako poslání výchovu vlastních dětí nebo život v klášteře.

---

⁷⁵⁰ HAIGHT, Roger. *Christian community in history*. Volume 2, Comparative ecclesiology.

⁷⁵¹ HAIGHT, Roger. *Christian community in history*. Volume 1, Historical ecclesiology. Paperback edition. London: Bloomsbury, 2014. ISBN 978-0-567-23154-3. s. 316-317

⁷⁵² HAIGHT, Roger. *Christian community in history*. Volume 1, Historical ecclesiology. s. 93-110

Aktivitami, kterými se církev projevovала bylo sloužení mši a účast na nich. Věřící často chodili k přijímání. Další důležitou aktivitou byla péče o chudé, která je zdůrazňována zvláště u žen. Kněží vykonávali svědomitě svá povolání. Svými kázáními kárali současné mravy a dojímalí věřící. Zpovídali, vyučovali, zpívali písně, diskutovali s protestanty. Všichni se modlili ke Kristu a Panně Marii.

Důležitá byla shromáždění lidu během bohoslužeb nebo na procesích na svátek Těla Páně. Shromáždění se konala v kostelech, které byly původně gotické, avšak postupně se jim vytvářely barokní oltáře s dramatickými barokními obrazy od významných mistrů. Také vznikaly nové barokní kostely, kde se lid shromažďoval. Rituály se konaly na těchto shromážděních. Balbín klade důraz na eucharistii a její časté přijímání, tedy přijímání Boha a účast na milosti posvěcující. Služby byly rozděleny podle pozice ve společnosti a církvi. Preláti však v Balbínově pojetí vykonávají podobnou činnost jako prostí duchovní – šíří víru. Biskupové navíc konali vizitace a bojovali za privilegia církve. Etickým chováním bylo svědomité vykonávání vlastního povolání. Dále byla důležitým projevem péče o chudé. Problematice zákonů, vlády, poslušnosti a kánonu biblických textů se Balbín vyhýbá. Pravděpodobně se jednalo o sporné body, které mohly vést ke sporům s původně protestantskými obyvateli českých zemí.

Důležitým projevem barokní církve je vymezování se vůči protestantům a Židům.

Církev se v Balbínově pojetí skládá z mnoha zbožných lidí, mezi kterými vynikají svaté ženy. Má hierarchickou podobu, v čele s biskupy. Skládá se z mnoha řeholníků, kteří mají podobné cíle – službu věřícím a šíření křesťanské víry. Je v ní přítomen Duch svatý. Světci jsou v neustálé modlitbě s Kristem a Pannou Marií. Církev je místem, kde se káže slovo Boží a vysluhují svátosti, obzvláště eucharistie. Jedná se o českou národní církev, která má dlouhou historii, plnou událostí – od příchodu Cyrila a Metoděje, přes svatého Václava, středověk s vrcholem v době Karla IV. a dobu husitských válek, které přinesly mnoho mučedníků. Balbín se nezabývá poslušností papeži, ani nadnárodním charakterem církve, ale je uzavřen v dějinách země Koruny české. V jeho díle se tak projevují nacionální tendence ve spojení s katolickou vírou. Nezabývá se svatými písmi, ani zákoníky a mocí prelátů. Naopak všichni tyto lidé jsou plni lásky, jsou příjemní, milí a laskaví. Kromě důvodů k sepsání díla, které Balbín uvádí v úvodu, je zde patrná tendence k líčení životů v ideální podobě, aby se tak ukázalo lidem ovlivněným protestantskými učenými, že česká katolická církev vždy byla plna svatých lidí, kteří vynikali nad prosté věřící.

17. Vliv Matoušova evangelia

V raném novověku vznikalo mnoho děl, která se zabývala morální teologií. Kasuistika se snažila posuzovat jednotlivé morální případy z hlediska druhu, množství a okolností. Posuzování bylo ovlivněno právním přístupem a snažilo se na podobném základě přisuzovat tresty. Mysticko-asketický přístup hledal cestu k Bohu skrze meditaci a extázi. Pod vlivem reformace a jansenismu vznikaly knihy, které kritizovaly jezuitský přístup k morálce. Byly rozvíjeny teorie, které se snažily řešit morální rozpory.⁷⁵³ Katolická morální teologie se tak ocitla v krizi, ze které vyšla s učením o svobodě lidského svědomí, jehož autorem byl Alphonsus Maria di Liguori (1696-1787).⁷⁵⁴

Balbín a jeho přátelé se nezabývají ve svém díle kasuistikou ani obecnými teoriemi morální teologie. Přestože pozdní scholastika vycházela ze středověké scholastiky, spíše se na ni jen odvolávala, ale vytvářela zcela originální díla s originálními myšlenkami. Podobně i Balbín se snažil za pomoci nové historické metody najít pravdy a skutečnosti ze života lidí, které pokládal za světce. Podle mého názoru ve svém díle vychází z Bible, a to z části označované v katolické tradici za popis pravé zbožnosti, tj. 6. kapitola Matoušova evangelia,⁷⁵⁵ kde jsou jako ctnosti jmenovány milosrdenství, modlitba a půst. Balbín se tak snažil zapůsobit na převážně protestantské obyvatele českých zemí. Jeho dílo bylo psáno latinsky a bylo tedy určeno vzdělaným vrstvám, které vlastnily Bibli a mohly ji studovat. V líčení životů svých současníků se zaměřuje na ctnosti vycházející z biblických textů. Tyto ctnosti se vyskytují převážně v životech žen, zatímco u mužů k nim přistupuje svědomité vykonávání vlastního povolání. Důležité bylo pro jezuity také vzdělání. Vzdělání mělo vést k prohlubování duchovního života a ke schopnosti oponovat protestantským názorům.⁷⁵⁶

---

⁷⁵³ KLEBER, Karl-Heinz. *Einführung in die Geschichte der Moraltheologie*. Passau: Passavia Universitätsverlag, 1985. 80 s. ISBN 3-922016-50-2.

⁷⁵⁴ PRINTY, Michael. The Intellectual Origins of Popular Catholicism: Catholic Moral Theology in the Age of Enlightenment. *Catholic Historical Review* [online]. 2005, roč. 91, č. 3, s. 438-461 [cit. 2018-05-10]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 00088080.

⁷⁵⁵ PROCHÁZKOVÁ Dana, Pravá zbožnost v době barokní – vliv Matoušova evangelia na katolické projevy zbožnosti. *Theologická revue*, 2018, roč. 89, č. 3, s. 338-342. ISSN 1211-7617.

⁷⁵⁶ Takto i Páter Koniáš nezabavoval lidem vydání Bible, pokud nebyla protestantská. Z knih jim také vytrhával listy nebo zamalovával obrázky. In: BÍLÝ, Jiří. *Jezuita Antonín Koniáš: osobnost a doba*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. 277 s. Historica. ISBN 80-7021-191-1.

Balbín a jeho přátelé nemají k biblickým textům přístup magický, jaký se vyskytoval v té době v některých oblastech Evropy⁷⁵⁷, ani se nezabývají biblickou kritikou, kterou musel odvolat například La Peyrère přímo před papežem⁷⁵⁸. Jejich přístup k biblickým textům je spíše racionální a pravověrný, jak odpovídalo výuce na teologických fakultách v této době.⁷⁵⁹ Petr Canisius se ve svém katechismu snažil, z odkazů vytržených z kontextu, dokázat pravdivost katolického učení. Balbín tedy přistupuje k biblickým textům na základě svého teologického vzdělání, kdy se snažil dokazovat pravdivost katolického učení. V díle *Bohemia Sancta* pak vychází z biblických ctností – milosrdenství, půstu a modlitby- a snaží se jejich aplikování na životy svatých lidí vylíčit prostřednictvím jednotlivých příběhů. Volně tak zpracovává biblickou tematiku a rozvíjí na základě příběhů, které se daly snadno zapamatovat.

Je tak možné říci, že Balbín předpokládá svobodu lidského svědomí, které se rozhoduje mezi dobrem a zlem. Světci jsou prostřednictvím modlitby ve spojení s Bohem, přijímají svátosti a dostává se jim milosti, takto tedy mají schopnost rozpoznat dobro. Svými skutky se pak řídí příkazy evangelia, jejich skutky se projevují kromě modlitby milosrdenstvím, kdy pečují o chudé, a půstem, kdy nejedí maso. Jejich život je tak rozdělen mezi víru a skutky. Balbín se nezabývá teologickými spory, nediskutuje o výkladu biblických textů, vztahu víry a skutků, ale své názory přímo aplikuje na líčení životů svatých. Také se nezabývá problematikou rozhodování při líčení životů panovníků. Jen uvádí příběhy z jejich životů, které dokládají jejich spravedlnost a zbožnost. Světci jsou vzděláním, modlitbou a svátostmi vedeni k Bohu a vykonávají skutky, které vycházejí z Bible. K tomu přistupuje novověký důraz na životní povolání, kterým je u žen výchova dětí, a u mužů povolání dané stavem. Toto povolání je třeba vykonávat svědomitě.

Podle Balbína a jeho přátel by se tak člověk měl rozhodovat na základě modlitby v milosti posvěcující. Měl by své skutky řídit podle Matoušova evangelia, tj. měl by se

---

⁷⁵⁷ SHAMIR, Avner. Scripture and Power: Four Anecdotes from Early Seventeenth-Century England. *Journal of the Bible* [online]. 2018, roč. 5, č. 2, s. 195-234 [cit. 2019-04-02]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 2329440X.

⁷⁵⁸ MORROW, Jeffrey L. French Apocalyptic Messianism: Isaac La Peyrère and Political Biblical Criticism in the Seventeenth Century. *Toronto Journal of Theology* [online]. 2011, roč. 27, č. 2, s. 203-214 [cit. 2019-04-02]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 08269831.

⁷⁵⁹ BROEYER, F.G.M. Theological Education at the Dutch universities in the seventeenth century: four professors on their ideal of the curriculum. *Nederlands archief voor kerkgeschiedenis / Dutch Review of Church History* [online]. 2005, roč. 85, s. 115-132. [cit. 2019-04-02]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 00282030.

soustředit na tři projevy pravé zbožnosti. Balbín se snažil prosazovat hodnoty, které vycházely z biblických textů, a které pokládal za základní křesťanské hodnoty. Milosrdenství, půst a modlitba se kromě Matouše vyskytují ve velké části biblických textů jako aktivity zbožného života. Z katolického hlediska, které klade důraz na aktivní křesťanský život tak popisují správné chování. Je zde tedy patrná opozice vůči protestantskému učení. K základu lidského chování je přistupováno vcelku optimisticky bez předpokladu jeho primární hříšnosti. Křesťanské chování může vycházet z biblických textů a líčit podobné chování na příkladech lidí, kteří byli pokládáni za svaté. Tím se také verifikuje pojetí svatosti a dokazuje se svatost lidí v rámci katolické tradice.

V nejistotě, jak se má člověk zachovat, pokud se nemůže rozhodnout, co je dobré a zlé, měl by se obrátit k biblickým textům a k modlitbě. Prostřednictvím modlitby a ignaciánských exercicií se člověk naučí rozlišovat dobré od zlého. Měl by také poznat biblické texty vyložené v katolickém duchu a sledovat tři hlavní ctnosti: milosrdenství, půst a modlitbu.

Po třicetileté válce došlo k proměně zbožnosti. V protestantských zemích se projevovala na příklad sklony k irénismu a k větší toleranci k některým vyznáním, poté vznikem pietismu. Také katoličtí intelektuálové měli jiný přístup ke zbožnosti. Zůstávali pravověrnými katolíky, přesto museli na svých misiích oslovovat původně protestantské obyvatelstvo. Skutečnost, že prostý lid vlastnil různá vydání Bible a literaturu, katolickou nebo protestantskou dokládají informace o zabavování těchto knih. Proto se jezuitští autoři v českých zemích snažili líčené životy založit na historické pravdě i biblických textech. Vycházeli tak vstřícně protestantskému požadavku na sola scriptura a současně zůstávali pravověrnými katolíky, kteří zachovávali ustanovení Tridentského koncilu. Vykládali tak prostému lidu i vzdělavcům o životech světců a světic, které měly být vzorem k napodobování.

18. Vliv Tomáše Akvinského a Francisca Suáreze

Balbín ve svém díle vychází z etiky ctností. Její počátky sahají až do doby antiky, do Platónova a Aristotelova díla. Podle Platóna je nejvýznamnější ctností spravedlnost, která způsobuje, že se všem dostává a všichni ve státě dělají to, co jim přísluší. Dalšími ctnostmi jsou statečnost a rozvážnost, které odpovídají Platónovu pojetí státu. Důležitá je také rozumnost. Tyto čtyři ctnosti označil za kardinální jako první Ambrož z Milána.⁷⁶⁰

Platónovy čtyři ctnosti převzal ve svém učení také Aristotelés, který zdůraznil význam vášní.⁷⁶¹ Ctnostný život vede k blaženosti – eudaimonia, ke šťastnému životu, který je cílem dobrého života. Blažený člověk je v tomto světě a řídí se rozumem. Ke šťastnému životu je podle Aristotela také třeba pozemských statků a společenské prestiže.⁷⁶²

Tomáš Akvinský dále rozvíjí v křesťanském duchu Aristotelovo učení. Přejímá čtyři kardinální ctnosti, jejichž zachovávání se má řídit uměřeností a které jsou základem dalších ctností. Z Nového zákona přejímá učení o třech ctnostech – víře, naději a lásce, které označuje jako teologické ctnosti. Jsou vlité prostřednictvím Boží milosti a jsou příčinou veškeré křesťanské mravnosti.⁷⁶³ Tomáš Akvinský klade důraz na Boží milost a její působení. Přebírá Aristotelův cíl ctnostného života a upravuje jej ve smyslu křesťanství tak, že cílem lidského života se stává spojení s Bohem.⁷⁶⁴

Ctnost je získaný habitus, tedy vlastnost, která je v člověku přirozeně dána a kterou člověk rozvíjí. Získaná schopnost ke ctnosti vzniká z opakovaného jednání. Ctnosti jsou svobodně zvolené. Ctnost je habitus, kterým se člověk stává dobrým. Zásadní je zde pozice středu vzhledem k okolnostem, tato pozice zachovává uměřené chování. Poznání ctnostného jednání je možné jen jako názor, nejedná se o jisté vědění. Proto je důležitou ctností

---

⁷⁶⁰ PFUERTNER, Stephan H., RITTER, Adolf Martin a LÜHRMANN, Dieter. *Ethik in der europäischen Geschichte. [Bd.] 1, Antike und Mittelalter*. Stuttgart: W. Kohlhammer, 1988. 187 s. ISBN 3-17-010308-3. s. 37-40

⁷⁶¹ PFUERTNER, Stephan H., RITTER, Adolf Martin a LÜHRMANN, Dieter. *Ethik in der europäischen Geschichte. [Bd.] 1, Antike und Mittelalter*, s. 60-61

⁷⁶² PFUERTNER, Stephan H., RITTER, Adolf Martin a LÜHRMANN, Dieter. *Ethik in der europäischen Geschichte. [Bd.] 1, Antike und Mittelalter*. s. 49-52

⁷⁶³ PFUERTNER, Stephan H., RITTER, Adolf Martin a LÜHRMANN, Dieter. *Ethik in der europäischen Geschichte. [Bd.] 1, Antike und Mittelalter*. 3. s. 155-158

⁷⁶⁴ PFUERTNER, Stephan H., RITTER, Adolf Martin a LÜHRMANN, Dieter. *Ethik in der europäischen Geschichte. [Bd.] 1, Antike und Mittelalter*. s. 148-149

prudencia, která je správným úsudkem, prozíravostí, která vede ke správnému úsudku. Zde je opět důležitá správná míra určitého chování, tedy jakýsi střed. Ctnostmi pojednanými v Komentáři k Etice Níkomachově jsou statečnost – fortitudo, uměřenost – temperantia, štedrost – liberalitas, velkorysost – magnificencia, velkodušnost – magnanimitas, uměřená ctižádostivost, tichost – mansuetudo, pravdivost – veritas, duchaplnost – eutrapelia, přátelství – amicitia, stydlivost – verecundia, nevole – nemesis.⁷⁶⁵

Balbín ve svém díle vychází z tradičních dělení ctností, které zmiňuje na okraji textu. V rámci této tradice líčí samotné příběhy jednotlivých lidí, které pokládá za světce. Pro světce, kteří žili ve středověku se snaží aplikovat historickou kritiku. Tématicky však se zabývá lidmi, jejichž životy souvisely s Českým královstvím, takže je jeho líčení podbarveno nacionálními tendencemi. Jeho vyprávění je však velmi volné a výpravné. Neodvolává se na autority, ale líčí životní příběhy. Smyslem líčení jednotlivých ctností a účelem celého Balbínova díla bylo, aby chování světců napodobovali lidé, kteří žili na území České Koruny, a aby se vytvořila funkční společnost na území poničeném třicetiletou válkou.

V pojetí společnosti a důsledků ctnostného chování lidí mohl Balbín vycházet z učení svého předchůdce v jezuitském řádu Francisca Suáreze (1584-1617).⁷⁶⁶ Suárez ve svém učení o ctnostech vychází z učení Tomáše Akvinského, kdy ctnost je habitus. Ve svém díle vychází ze starších pramenů, a poté se rozepisuje o vlastních názorech.⁷⁶⁷ Zdůrazňuje sociální význam ctností, které je možné zařadit do jeho pojetí pozice jedince ve společnosti a pojetí práva. Podle Suáreze je právo určitou morální schopností, právo je inherentní v lidské podstatě a značí právoplatný morální nárok. Člověk je poddaný pouze Bohu a tudíž svobodný. Vláda nad sebou je přirozeným právem každého člověka. Subjektivní práva existují jen v rámci společnosti. Soukromé dobro jednotlivců je obsaženo ve veřejném dobru a je třeba upřednostňovat obecné dobro. Zákon má chránit dočasná práva. Zákony přirozené a božské nemohou být změněny. Obecné dobro společnosti spočívá v zachovávání míru, spravedlnosti a dobré morálky. Občanské zákony nařizují některé skutky ctností a zakazují některé hříšné skutky, takže jsou morální ctnosti subjektem občanských zákoníků. Občanské zákoníky však

---

⁷⁶⁵ AKVINSKÝ, Tomáš. *Komentář k Etice Níkomachově, II. kniha*. Přel. Tomáš Machula. Vyd. 1. Praha: Krystal OP, 2013. 233 s. Aquinata; sv. 19. ISBN 978-80-87183-61-8. Úvod, s. 5-25

⁷⁶⁶ ŠTĚPÁNEK, Pavel. *Kapitoly z dějin česko-španělských kulturních styků a vztahů*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. 282 stran. ISBN 978-80-246-3671-9. s. 59

⁷⁶⁷ SUÁREZ, Francisco, *Opvs de triplici virtute theologica, fide, spe, et charitate, in tres tractatus, pro ipsarum virtutum numero distributum*. Mogvntia: Sumptibus Hermannii Mylii Birckmanni, 1622, 466 s.

musí být uměřené a zakazovat a nařizovat jen určité typy chování, které jsou možné v rámci dané společnosti. Záleží na rozumnosti zákonodárce, aby aplikoval toto pravidlo na danou dobu, místo a okolnosti lidu pro obecné dobro.⁷⁶⁸

Suárez byl jako morální teolog pokládán za stoupence legalistické koncepce etiky, tj. jeho pojetí morálky odpovídá pojetí práva, obzvláště přirozeného. Jeho pojetí přirozeného práva se vyskytuje uprostřed mezi pojetím naturalistickým, podle kterého jsou morální fakta součástí lidské přirozenosti, a voluntaristickým, podle kterého jsou morální fakta závislá na Boží vůli. Bůh tak podle Suárezova názoru ustanovil přirozené právo v pozici zákonodárce a všichni lidé mají povinnost jej zachovávat. Suárez věří také ve vnitřní spravedlnost, která je součástí rozumové přirozenosti každého člověka a není závislá na Božích příkazech. Přirozené právo se skládá z příkazů, které jsou nařizovány Bohem a lidé jsou povinni je poslouchat. Přirozené právo bylo zjevením dáno v podobě Dekalogu. Dispens od morálních zákonů by vyžadoval narušení vnitřní lidské morálky. V nejasném případě je podle Suáreze třeba se řídit obecnými ustanoveními přirozeného práva. Suárez také řeší případy, kdy nelze dodržet příkázání, a tehdy je podle jeho názoru třeba zohlednit celkový obsah a smysl přirozeného práva. Takto je např. možné lhát. Toto morální tvrzení bylo považováno za doklad amorálních názorů jezuitského řádu. Suárezovo pojetí je však možné také aplikovat na soudobou společnost. Vychází z pojetí o přirozené sociabilitě člověka. Podle jeho učení jsou lidé svobodní a vládou jim panovníci na základě společenského souhlasu. Pokud by se z panovníka stal tyran, mají lidé právo jej pokud možno legální cestou odstranit. Lidé se přirozeně chovají mravně, protože přirozené právo je jejich vnitřní součástí. Pokud se panovník projevuje jako tyran, mají občané za určitých podmínek a legálním způsobem nárok na jeho odstranění.⁷⁶⁹

Jiné pojetí má Suárez v oblasti morálky ctností. Podobně jako křesťanská tradice je cílem lidského života návrat k Bohu. Bůh stvořil svět a jeho cílem je, aby lidi vedl různými

---

⁷⁶⁸ BRUST, Steven J. Retrieving a Catholic Tradition of Subjective Natural Rights from the Late Scholastic Francisco Suarez, S.J. *Ave Maria Law Review* [online]. 2011, roč. 10. č. 2, s. 343-364 [cit. 2019-02-19]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 15414221.

⁷⁶⁹ *Mají jezuité vlastní morálku?: studie o Franciscu Suárezovi (1548-1617), právníkovi, filosofovi & teologovi.* Vyd. 1. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2004. 139 s. Studijní texty; 28. ISBN 80-86715-23-X.; HEIDER, Daniel. *Kdo byl František Suárez?: život a dílo "vynikajícího doktora".* 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2009. 114 s. Studijní texty; 43. ISBN 978-80-7412-024-4. ; KOBLÍŽEK, Jan. *Pojem společenského souhlasu u Františka Suáreze: (o principech politické moci).* 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2014. 142 s. Studijní texty; 63. ISBN 978-80-7412-157-9. IRWIN, Terence. *The development of ethics: a historical and critical study.* Oxford: Oxford University Press, 2007-2009. 3 svazky (xxxvi, 812; xxiii, 911; xxvii, 1020 stran). ISBN 978-0-19-824267-3. II, s. 1-69.

cestami ke znovusjednocení. Jedná se o novoplatónské pojetí, podle kterého se stvoření pohybuje od Boha a poté zpět k Bohu. Lidé jsou sami schopni se přiblížit k Bohu prostřednictvím svých principia intrinseca, které jsou vrozené a získané, tj. jedná se o získané ctnosti a vlité prostřednictvím Boží milosti. Existují také vnější principy, které vedou lidi k Bohu. Těmito cestami jsou právo, učení (doctrina), rady a milost (gratia). Cílem této eudaimonistické koncepce je znovusjednocení s Bohem. Cílem Suárezovy morální teologie je objasnit tuto cestu, která vede zpět k Bohu. Nadpřirozeným dokonalým štěstím je zření Boha na Onom světě. Podřízené tomuto cíli je nedokonalé nadpřirozené štěstí dosažitelné v tomto životě. Konečného štěstí můžeme dosáhnout jen tehdy, pokud již v tomto životě vykonáváme morálně správné aktivity, skrze které získáváme morální ctnosti, a tak můžeme kontempletovat morální dokonalost. Suárez se ve svém díle také zabývá teologickými a kardinálními ctnostmi. Některé morální skutky jsou povinné, jiné nikoliv. Suárez také rozlišuje morální skutky výtečné a nižšího stupně, kam patří rozdíl mezi zachováváním celibátu a vstup do manželství. Morálně výjimečné skutky nás lépe vedou k dosažení morální dokonalosti, a tedy Boha, než skutky nižšího stupně. Z toho vyplývá skutečnost, že lidé mají možnost svobodného výběru způsobu života, více nebo méně ctnostného.⁷⁷⁰

Balbín byl podobně jako Suárez ve svém pojetí příčin morálního chování lidí uprostřed mezi naturalismem a voluntarismem. Lidé jsou v jeho pojetí dobří a mají napodobovat životy světců, aby jejich chování bylo ještě lepší. Bůh jako zákonodárce dal lidem pravidla chování, které je možné poznat v Bibli. Balbínovi současníci probírali morální teologii na základě desatera. Desatero však obsahuje seznam hříchů, kterých je třeba se vystríhat, a proto nebylo vhodné pro hagiografické dílo. Pro hagiografii se více hodilo Matoušovo evangelium se třemi ctnostmi, kterými bylo milosrdenství, půst a almužna. Balbín tak po vzoru Suáreze zastává střední pozici mezi voluntarismem a naturalismem, kdy je lidská přirozenost v zásadě dobrá, jen potřebuje být vedena dobrými vzory, a současně je poslušná příkázání od Boha tak, jak jsou popsána v Bibli.

V Balbínově díle se také projevují v nižší míře novoplatónské tendence. Světci se postí tím způsobem, že konzumují luštěniny a pivo, důtkami krotí svá těla. Jejich cílem je splynutí s Bohem, kdy se účastní bohoslužeb, aby byli v Boží přítomnosti a chodí často k přijímání, někteří z nich upadají do extáze. Balbín je přesvědčen že po smrti jsou tito světci v Boží

---

⁷⁷⁰ SCHAFFNER, Tobias. Is Francisco Suárez a Natural Law Ethicist? In BUNGE, Kristin, FUCHS, Marko J., SIMMERMACHER, Danae, SPINDLER, Anselm, (ed.). *The Concept of Law (lex) in the Moral and Political Thought of the 'School of Salamanca'*. The Netherlands: Brill: 2016, 282 s., s. 150-171. ISBN 9789004322691.

přítomnosti v eschatech. Na druhou stranu je však půst těchto světců jen uměřený, neboť žádného z nich nepřipravuje o zdraví ani o život, jako tomu bylo na příklad v životě svaté Kateřiny Sienské.

Podobně jako v Suárezově díle, je také u Balbína důležitá společnost. Světci v jeho líčení jsou lidé, kteří mnoho svých sil věnují službě společnosti. Ženy pracují ve špitálech a vychovávají děti, muži podle svého povolání slouží společnosti. Balbín se zabývá převážně duchovními a ti také vykonávají duchovní službu společnosti – slouží mše, vedou průvody, zpovídají, káží, vzdělávají se (podobně jako ženy). Půst tak v Balbínově pojetí jen vede ke kontrole těla, a důležitou se stává naopak služba společnosti.

Balbín byl pravděpodobně také na střední cestě mezi naturalismem a voluntarismem. Z jeho díla a vlivu Suáreze vyplývá, že věřil v dobré sklony lidí. Lidé byli při stvoření obdařeni schopností rozeznat dobré od zlého a přidat se na stranu dobrého. Bylo jim dáno přirozené právo. Na druhou stranu Balbínovo dílo vychází také z tradice ctností, které jmenuje na okraji textu. Jedná se také o teologické ctnosti, v tradici Tomáše Akvinského, víru, naději a lásku, ale také o ctnosti, které vycházejí z Matoušova evangelia – milosrdenství, půst a modlitbu. Bůh jako nejvyšší zákonodárce – summus legislator – ustanovil pravidla správného chování tak, jak jsou popsána v biblických textech. Zatímco Balbínovi současníci, kteří psali spisy o morální teologii, se řídili podle Dekalogu, který nevyhovoval Balbínovu zaměření na kladné ctnosti, Balbín vychází z tradice ctností a z biblických textů, pojatých jako nařízení vycházející z Boží vůle.

V zemi poničené válkou bylo třeba vytvořit novou společnost. Takto se Balbín snažil oslovit převážně protestantské obyvatelstvo českých zemí, v jehož rodinách se často vyskytovala Bible, v kralickém vydání, a byla také hojně čtena. Její obsah byl poté vykládán a aplikován na běžný život. Jezuité věřili v základní dobro přítomné v lidech a dané jim při stvoření do té míry, že přes zlo, které se projevovalo v době třicetileté války, se snažili vést obyvatele českých zemí příklady ctnostného života jednotlivých světců ke vzorovému křesťanskému chování. Nechtěli vyvolávat spory o věroučných otázkách, ale jen se snažili působit na ctnostné chování lidí. Proto také Balbín a jeho přátelé zdůrazňovali důležitost chování světců, které se týkalo sociální oblasti. Ženy světice se staraly o uzdravování lidí ve špitálech a vychovávaly děti ke ctnostnému životu. Muži světci byli spravedlivými vládci a jako duchovní šířili křesťanství mezi prostým lidem. Věnovali se činnostem, které obecně sloužili duchovnímu rozvoji společnosti, jako bylo zpovídání, kázání, procesí na svátek Božího Těla.

Balbín a jeho přátelé se naopak nezabývají výkladem o původu moci a nelíčí její původ jako pocházející z moci lidu, včetně žen. Jen líčí vzorové chování křesťanských panovníků, které vychází z tradičních ctností, které vede spravedlnost. Suárezovo kladné hodnocení politické moci žen je možné vidět ve vlivu a hodnocení žen, které je v díle Bohuslava Balbína a jeho přátel vcelku kladné.

Jedná se tedy spíše o „aplikovanou“ etiku, tedy o líčení příběhů lidí, zarámovaných jednotlivými ctnostmi. Příběhy lidí jsou snadno zapamatovatelné, a takto si lidé mohli snadno zapamatovat, jaké byli křesťanské ctnosti. Příběhy bylo možné také využít pro přípravu kázání a oživit je konkrétními příběhy lidí.

Závěr

Svatí vynikali různými ctnostmi, které odpovídaly jejich sociální pozici ve společnosti. Ženy vychovávaly své děti ke křesťanské víře a ctnostnému životu nebo zbožně žily v klášteře. Výchova dětí byla důležitým posláním žen. Jinak žily v čistotě a zbožnosti. Často se modlily a meditovaly. Účastnily se bohoslužeb a často chodily k přijímání. Měly osobní vztah k Bohu a Panně Marii. Chovaly se také asketicky. Jedly převážně zeleninu a luštěniny a užívaly důtek. Také uměly číst a četly nábožné knihy.⁷⁷¹

Muži se více lišili podle svého postavení ve společnosti. Jezuitští autoři kladli důraz na zbožné duchovní ze svých vlastních řad, kteří se vyznačovali zbožným a vzorovým chováním. U jezuitů byla důležitá jednotlivá ministeria, která byla vykonávána podle jejich vlastního postupu. Jezuité tedy působili na misiích, vyučovali, zpovídali, kázali a meditovali. Svou vzdělaností převyšovali mnohé, obzvláště protestanty. Autoři jim věnují velkou pozornost, aby zdůraznili svatost vlastního řádu. Navíc je také pravděpodobně dobře znali z vlastní zkušenosti nebo vyprávění. Podrobně se rozepisují o jejich aktivitách a schopnostech. Byli výbornými kazateli, kdy byli schopni dojmout lid a přivést jej ke katolické víře. Někteří byli také dobrými zpovědníky, o této schopnosti se však autoři rozepisují méně, asi proto, že byla součástí zpovědního tajemství. Nejdůležitější aktivitou jezuitů bylo působení na misiích na venkově, kde obraceli na víru prostý lid. Autoři líčí podrobně práci jezuitů a zaznamenávají jejich úspěchy, které byly podle jejich názory výtečné. Podobně důležitá byla vzdělanost. Autoři líčí, jak jednotliví jezuité získávali vzdělání, a jak v něm vynikali. Poté byli schopni diskutovat s protestanty. Zvláštní kapitolu tvoří oběti morové epidemie. Jezuité zpovídali a udělovali poslední pomazání, a proto jich mnoho zahynulo.⁷⁷²

Jiné ctnosti měli panovníci, kterým se tradičně přisuzovala spravedlnost. Byli ochotni přerušit svou činnost a soudit lid. Také s přesvědčením pronásledovali všechny zločince. Byli zbožní a modlili se. Důležitou ctností bylo také milosrdenství.⁷⁷³

Biskupové a opati měli podobné ctnosti, navíc však dbali o kontrolu duchovních a řeholníků. Starali se o jejich disciplínu a mravný život. Zde se používá výraz reformare. Biskupové konali vizitace a synody a nařizovali mravný život a disciplínu. Podobně

---

⁷⁷¹ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 109

⁷⁷² PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 109

⁷⁷³ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 109

postupovali také opati ve svých kláštorech. Důraz zde však není kladen na poslušnost, ale na láskyplné a milé chování těchto nadřízených erga subiectos. Toto líčení tedy vyvrací tvrzení o důležitosti poslušnosti v jezuitském řádu.⁷⁷⁴

Důležitou sociální vlastností byla péče o chudé, a tak o ně tito svatí pečovali a stavěli jim špitály. Lidé, kteří byli bohatí a měli výjimečné postavení ve společnosti, se také zasloužili o stavbu mnoha klášterů a kostelů a zajistili nadání k různým oltářům, aby se zde sloužily bohoslužby. Tak vytvářeli katolickou zemi a danou sociální realitu a starali se o každodenní pobožnosti.⁷⁷⁵

Světcí byli lidé, kteří žili obzvláště zbožným životem. Bylo jich velké množství. Podle jezuitů nebyli všichni svatořečení, ale jen žili svatým životem. Došlo tak k jisté demokratizaci svatosti. Za svaté pokládají lidi, kteří žili zbožným životem a často se modlili a přijímali svátosti. Nebyli tak jen svatořečení oficiálně, ale sami se svou zbožností a skutky vedli ke svatosti. Zde je patrná také individualizace. Záleží na vlastní zbožnosti a skutečích. Důležitá je také meditace a osobní rozhovory s Bohem.⁷⁷⁶

Bůh je líčen jako trestající český národ. Za jeho hříchy jej trestal v době husitských válek. Tyto tresty je možné odvrátit modlitbami nebo askezí. Takto se proto v kláštorech řeholníci modlili ve dne v noci, aby odvrátili Boží hněv. Proto byly kláštery a v nich provozovaná zbožnost tak důležité. Další možností je askeze. Svatí žili asketickým životem. Užívali důtky a nosili žíněná roucha. Spali na tvrdé zemi. Jedli zeleninu a pivo. Neužívali luxusní potraviny, jako bylo maso a víno. Tímto způsobem bojovali proti vlastní žádosti i odvraceli Boží hněv.⁷⁷⁷

Osobní zbožnost se projevovala v úctě k Pánu Ježíši a Panně Marii. Svatí byli v modlitbách a rozhovorech s Ježíšem a Pannou Marii. Také vykonávali katolické obřady a pobožnosti, jako bylo uctívání Těla Páně, růženec a korunky k Panně Marii. Také používali žaltář. Jezuité zdůrazňují, že často chodili k přijímání. Někteří také chovali úctu k různým církví uznaným světcům. Důležitá byla také četba duchovní literatury a ignaciánské meditace. Víra se tak silně individualizovala. Důraz byl kladen na osobní zbožnost, úctu k Ježíši a

---

⁷⁷⁴ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 109-110

⁷⁷⁵ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 110

⁷⁷⁶ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 110

⁷⁷⁷ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 110

Panně Marii. Tuto osobní zbožnost a meditace doporučovali poté jezuité prostému lidu a vedli takto duchovně také např. šlechtičny. Někteří upadali až do extáze.⁷⁷⁸

V líčení svatých se výrazně projevuje církevní tradice. Bůh působí a je ve vztahu s katolickými věřícími. Ti také vykonávají skutky, které dokládají jejich skutečnou zbožnost. Oproti protestantskému učení o sola scriptura se staví katolická tradice, dějiny plné svatých, zbožných mužů a žen. Toto líčení legitimizuje postavení katolické církve po Obnoveném zřízení zemském a dokládá Boží přízeň.⁷⁷⁹

Jezuité také zdůrazňují, že tito svatí vykonávali skutky milosrdenství. Vymezují se tak vůči protestanství a jeho učení o ospravedlnění pouhou vírou. Tyto skutky byly důležitým projevem svatosti a dokládají tak pravdivost katolického učení. Podobný význam měl důraz kladený na slavení svátku Těla Páně, kterým se zdůrazňovala katolická věrouka o transsubstanciaci. Stejný význam měl popis mariánských obřadů.⁷⁸⁰

Hlavním nepřítelem bylo husitství. Tito jezuité se nezabývají teologickými otázkami, ale líčí jen historii, a to z hlediska náboženských válek. V těchto líčeních jsou husité popisováni jako krutí a nelítostní nepřátelé, kteří ničili kostely a kláštery a krutě zabíjeli duchovní a nevinné lidi. Činnost řeholníků byla důležitá pro usmíření Božího hněvu. Husité tak tuto činnost narušovali. Také ničili knihovny, a tak likvidovali starou vzdělanost, která předtím kvetla v tomto království. Jejich činnost neměla žádnou pozitivní stránku. Byla jen ničením a zabíjením. Takto pravděpodobně jezuité líčili husitství prostému lidu, aby jej tak odvrátili od této víry.⁷⁸¹

Dalšími rušiteli sociální reality byli Židé. Jsou líčeni spíše jako kriminální živly, které hanobí náboženství a zabíjejí děti a duchovní. Je jim však věnována malá pozornost.⁷⁸²

Tyto knihy tak dokládají hlavně svatost jezuitského řádu. Podobné ctnosti shledávají v dějinách i u jiných duchovních i laiků. Mocní a bohatí lidé pak kromě spravedlnosti měli také milosrdenství, které se projevovalo stavbami špitálů a další péčí o chudé a nemocné. Také vytvářeli katolickou krajinu tím, že stavěli kostely a kláštery a finančně podporovali

---

⁷⁷⁸ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 110

⁷⁷⁹ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 110

⁷⁸⁰ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 110

⁷⁸¹ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 110-111

⁷⁸² PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 111

bohoslužby. Mnozí také podporovali vzdělání, které mělo vést ke zbožnému a mravnému životu. Jejich skutky tak vytvářely krásnou a kvetoucí katolickou sociální realitu.⁷⁸³

Historická kritika aplikovaná na líčení životů svatých měla velký význam pro katolickou církev v době sporů s protestanty, kteří se některým životům svatých vysmívali. Snahy o katolickou reformu se postupně šířily po celé církvi. Historická práce se stala důležitou také pro každodenní projevy zbožnosti. V důsledku katolické reformy se papežství snažilo vytvořit nové breviáře a misály, které obsahovaly životy svatých. Tyto životy měly být podrobeny historické kritice, to znamená že přední církevní autoři se snažili dohledat prameny, které by pocházely z doby života daného světce, a snažili se také pomocí datace přesně stanovit dobu smrti a další události v životě světců. Byly sepsány životy svatých, které se pak stávaly součástí breviářů a misálů a sloužily ke každodenní modlitbě a poučení o křesťanských ctnostech. Životy svatých se také používaly na přípravu kázání a sloužení mší. Mše měly sociální význam, a byly i projevem sociální reality komunikující s Bohem. „Liturgie poskytovala představení a poučení, stejně jako společenský kontext pro afektivní zbožnost.“⁷⁸⁴

Životy svatých tak byly důležitým prvkem zbožného života. Byly součástí každodenních modliteb a vzorem k napodobování. Historická kritika jim dodala na důvěryhodnosti, aby unikly posměchu protestantů. Datace zpřesnila informace o jejich životech. Stejným způsobem postupoval i Balbín a jeho přátelé. Balbín se snažil vycházet ze soudobých pramenů a přesně datovat život jednotlivých světců. Snažil se dokázat svatost Čech. Jeho práce je tak současně historická a náboženská. Prolínají se v ní prvky historické se svatostí, s Božím působením v tomto světě. Důležitou roli hraje také nacionální stanovisko, kdy jsou líčeny životy světců spojených s českými zeměmi. Všemi těmito díly se tak prolíná historie, svatost a vlastenectví.

Další hlediskem v posuzování daných pramenů jsou čtenáři, na které měla být práce zaměřena. V zemích Koruny české se jednalo o převážně původně protestantské obyvatele. Tito obyvatelé vlastnili často vydání a překlady Bible, četli je a znali. Z tohoto důvodu bylo možné je oslovit poukázáním na tyto biblické texty, jak se projevovalo na příklad v katechismu Petra Canisia. Podobně, podle mého názoru, postupoval ve svém díle i Bohuslav Balbín, kdy za hlavní ctnosti pokládal milosrdenství, modlitbu a půst, tj. ctnosti, které

---

⁷⁸³ PROCHÁZKOVÁ Dana, *Ctnosti v barokní hagiografii*, s. 111

⁷⁸⁴ DITCHFIELD, Simon. *Liturgy, sanctity and history in Tridentine Italy: Pietro Maria Campi and the preservation of the particular*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. Cambridge studies in Italian history and culture. ISBN 0-521-89320-8. s. 1-67

odpovídají 6. kapitole Matoušova evangelia. Z Matoušova evangelia celkově mohla vycházet barokní katolická teologie ve sporu s protestantskou teologií, jež vycházela z pavlovských listů, obzvláště listu Římanům. Spor de auxiliis byl také důležitým sporem, který procházel napříč konfesemi. Matoušovo evangelium bylo vhodné pro svůj důraz na skutky a jejich důsledky ve věčné odplatě a Soudu.

Dalším projevem Balbínova díla je vliv druhé scholastiky, který vidím ve vlivu díla Francisca Suáreze. Projevuje se jak v kladném hodnocení žen a jejich činnosti a vzdělanosti, tak v důrazu na důležitost společnosti a kladného působení v jejím rámci. Společenské působení bylo jedním z hlavních cílů působení jezuitského řádu. Tato skutečnost se pak také projevuje v díle Bohuslava Balbína a jeho přátel, kdy zdůrazňuje činnost duchovních, která se projevovala ve službě společnosti, tj. evangelizaci, zpovídání, sloužení bohoslužeb apod. Podobně líčí i životy panovníků a jejich projevy ctnosti spravedlnosti. Biskupové pak reformují své diecéze a evangelizují.

Celkově se v životech svatých jedná o „aplikovanou etiku“, kdy jsou podle tradičních ctností, napsaných na okrajích textu, líčeny životy jednotlivých světců. Po vzoru Francisca Suáreze vychází Balbín ze střední pozice mezi naturalismem a voluntarismem. Předpokládá základní dobro a schopnost rozlišování, tj. přirozené právo, které bylo lidem dáno v době, kdy je stvořil Bůh. V Dekalogu je pak možné číst Boží přikázání, stejně jako v Matoušově evangeliu, která byla dána Bohem zákonodárcem lidskému pokolení. Podobně pojetí církve vychází ze základního předpokladu dobra lidí, kteří jen potřebují být přivedeni k pravé víře.

Tato práce přispívá k poznání církevních dějin zemí Koruny české i k poznání vytváření nové sociální reality po třicetileté válce. Výsledem strukturální analýzy jsou ctnosti, které se snažili jezuité prosadit při svém působení na český lid. Tyto ctnosti pak pravděpodobně byly internalizovány do osobností jednotlivých obyvatel českých zemí a řídily jejich další chování. Tato práce také poukazuje na souvislosti v etických teoriích v rámci jezuitského řádu a jeho návaznost na scholastiku. Zaměření na čtenáře pak vedlo také k aplikaci biblických textů. Další výzkum by mohl vést ve směru zjištění, jaké ctnosti byly poté praktikovány ve šlechtických vrstvách i v nižších vrstvách, pokud by to prameny dovolovaly. Také by bylo možné prozkoumat myšlenkové souvislosti v různých teologických teoriích v rámci jezuitského řádu.

SEZNAM LITERATURY

Mají jezuité vlastní morálku?: studie o Franciscu Suárezovi (1548-1617), právníkovi, filosofovi & teologovi. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2004. 139 s. Studijní texty; 28. ISBN 80-86715-23-X

AHL, Ingmar, *Humanistische Politik zwischen Reformation und Gegenreformation, Der Fürstenspiegel des Jakob Omphalius*, Stuttgart: Steiner. 2004. 349 s. ISBN 978-3-515-07969-3

BARANDA, Nieves. Beyond political boundaries: Religion as nation in early modern Spain, In SANZ CABRERIZO, Amelia del Rosario, SCOTT, Francesca, DIJK, Suzan van (ed.) *Women telling nations*, Amsterdam, Netherlands: Rodopi: 2014, ISBN 978-94-012-1112-3., s. 63-83

BATTENBERG Friedrich, Rechtliche Aspekte der vormodernen aschkenasischen Judenschaft in christlicher Umwelt. Zu einem Paradigmenwechsel im „Judenrecht“ im frühen 16. Jahrhundert, In: BRUGGER, Eveline, WIEDL, Birgit, (ed.) *Ein Thema - zwei Perspektiven: Juden und Christen in Mittelalter und Frühneuzeit*. Innsbruck: StudienVerlag, 2007. 317 s. ISBN 978-3-7065-4079-7. s. 9-33

BERGER, Peter L., LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Přel. J. Svoboda. 1. české vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

BERGES, Wilhelm. *Die Fürstenspiegel des hohen und späten Mittelalters*. Leipzig: Karl W. Hiersemann, 1938. xv, 364 s. Schriften des Reichsinstituts für ältere deutsche Geschichtskunde. Monumenta germaniae historica; [Bd.] 2.

BÍLÝ, Jiří. *Jezuita Antonín Koniáš: osobnost a doba*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1996. 277 s. Historica. ISBN 80-7021-191-1.

BROEYER, F.G.M. Theological Education at the Dutch universities in the seventeenth century: four professors on their ideal of the curriculum. *Nederlands archief voor kerkgeschiedenis / Dutch Review of Church History* [online]. 2005, roč. 85, s. 115-132. [cit. 2019-04-02]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 00282030.

BROWN Meg Lota, Education and work In RABER, Karen (ed.) *A cultural history of women in the Renaissance*. 1st edition. London, New York: Bloomsbury USA Academic. 2013. A Cultural History of Women. ISBN 9781847884756. s. 143-162

BRUGGER, Eveline, WIEDL, Birgit, (ed.) *Ein Thema - zwei Perspektiven: Juden und Christen in Mittelalter und Frühneuzeit*. Innsbruck: StudienVerlag, 2007. 317 s. ISBN 978-3-7065-4079-7.

BRUST, Steven J. Retrieving a Catholic Tradition of Subjective Natural Rights from the Late Scholastic Francisco Suarez, S.J. *Ave Maria Law Review* [online]. 2011, roč. 10. č. 2, s. 343-364 [cit. 2019-02-19]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 15414221.

BŮŽEK, Václav a kol. *Společnost českých zemí v raném novověku: struktury, identity, konflikty*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 1025 s., [24] s. barev. obr. příl. Česká historie; sv. 22. ISBN 978-80-7422-062-3.

BYNUM, Caroline Walker. *Svatá hostina a svatý půst: náboženský význam jídla pro středověké ženy*. Přel. D. Orlando. 1. Vyd. Praha: Argo, 2017. 461 stran, 31 nečíslovaných stran obrazových příloh. Každodenní život; svazek 69. ISBN 978-80-257-2102-5.

ČAPSKÁ, Veronika et al. *Between revival and uncertainty: monastic and secular female communities in Central Europe in the long eighteenth century = Zwischen Aufbruch und Ungewissheit: klösterliche und weltliche Frauengemeinschaften in Zentraleuropa im "langen" 18. Jahrhundert*. Opava: Silesian University in Opava, 2012. 340 s. ISBN 978-80-7248-786-8.

ČAPSKÁ, Veronika et al. *Between revival and uncertainty: monastic and secular female communities in Central Europe in the long eighteenth century = Zwischen Aufbruch und Ungewissheit: klösterliche und weltliche Frauengemeinschaften in Zentraleuropa im "langen" 18. Jahrhundert*. Opava: Silesian University in Opava, 2012. 340 s. ISBN 978-80-7248-786-8.

ČERNUŠÁK, Tomáš. Převorka Anna versus probošt Šebestián - dva typy řeholníků v Nové Říši na konci 16. století. *Folia Historica Bohemica*, 2011, 26(1), s. 9-17. ISSN 0231-7494.

CATALANO, Alessandro. *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*. Přel. P. Mařa. 1. české vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 637 s. Česká historie; sv. 18. ISBN 978-80-7106-942-3.

CLARKE, Daniele. *Public and private*, In RABER, Karen (ed.) *A cultural history of women in the Renaissance*. 1st edition. London, New York: Bloomsbury USA Academic. 2013. A Cultural History of Women. ISBN 9781847884756, s. 115-142

COHN-SHERBOK, Dan. *Anti-semitism: a history*. Thrupp, Stroud, Gloucestershire: Sutton, 2002. 357 s., [16] s. obr. příl. ISBN 0-7509-2492-6

COPELAND, Clare. Saints, Devotions and Canonisation in Early Modern Italy. *History Compass* [online]. 2012, 10(3), 260-269 [cit. 2019-04-04]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 14780542.

CORETH, Anna. *Pietas Austriaca: fenomén rakouské barokní zbožnosti*. Přel. Sklenářová D. 1. české vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2013. 114 s. Prameny spirituality; 35. ISBN 978-80-7412-148-7.

ČORNEJOVÁ, Ivana, KUCHAROVÁ, Hedvika, VALENTOVÁ, Kateřina, (ed.) *Locus pietatis et vitae: sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.-15. září 2007*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008. 535 s. ISBN 978-80-86197-39-5.

DE ORNELLAS E CASTRO, Ines. *Latine loquor: Women Acquiring Auctoritas (Portugal 1500-1800)*, In SANZ CABRERIZO, Amelia del Rosario, SCOTT, Francesca, DIJK, Suzan

van, (ed.) *Women telling nations*, Amsterdam, Netherlands: Rodopi: 2014, ISBN 978-94-012-1112-3. s. 41-61

DITCHFIELD, Simon. Thinking with Saints: Sanctity and Society in the Early Modern World. *Critical Inquiry* [online]. 2009, 35(3), 552-584 [cit. 2019-04-04]. Dostupnost: Univerzita Karlova e- zdroje. ISSN 00931896.

DITCHFIELD, Simon. Sanctity in early modern Italy. *Journal of Ecclesiastical History* [online]. 1996, 47(1), 98-112 [cit. 2019-04-04]. Dostupnost: Univerzita Karlova e- zdroje. ISSN 00220469.

DITCHFIELD, Simon. *Liturgy, sanctity and history in Tridentine Italy: Pietro Maria Campi and the preservation of the particular*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. Cambridge studies in Italián history and culture. ISBN 0-521-89320-8.

DINZELBACHER, Peter. *Světice, nebo čarodějky?: osudy "jiných" žen ve středověku a novověku*. Překlad Petr Babka. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2003. 283 s. Kulturní historie. ISBN 80-7021-650-6.

DÜLMEN, Richard van. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit: Dritter Band, Religion, Magie, Aufklärung 16.-18. Jahrhundert*. 2. Aufl. München: C.H. Beck, 1999. 343 s. ISBN 3-406-45017-2.

FEISTNER, Edith. *Historische Typologie der deutschen Heiligenlegende des Mittelalters von der Mitte des 12. Jahrhunderts bis zur Reformation*. Wiesbaden: Ludwig Reichert, 1995. 411 s. Wissensliteratur im Mittelalter, Bd. 20. ISBN: 3-88226-821-2. s. 1-22

FORRESTAL, Alison, Revisiting Sacred Propaganda: the holy bishop in the seventeenth-century Jansenist quarrel, in: *Reformation & Renaissance Review* 6.1 (2004) 7-35. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 1743-1727

HEIDER, Daniel. *Kdo byl František Suárez?: život a dílo "vynikajícího doktora"*. Vyd. 1. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2009. 114 s. Studijní texty; 43. ISBN 978-80-7412-024-4. ;

HALAS, František X. Rekatolizace v pojetí státu a v pojetí církve – souběžnost a střety, In KORDIOVSKÝ, Emil, SVOBODA, Miroslav, (ed.) *Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba: XXIX. mikulovské sympozium, 11.-12. října 2006*. Mikulov: ČR-Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Břeclav se sídlem v Mikulově, [2006]. 437 s. ISBN 80-86931-22-6. s. 27-54

HAIGHT, Roger. *Christian community in history*. Volume 1, Historical ecclesiology. Paperback edition. London: Bloomsbury, 2014. ISBN 978-0-567-23154-3.

HAIGHT, Roger. *Christian community in history*. Volume 2, Comparative ecclesiology. 2. vyd. London ; New Delhi ; New York ; Sydney : Bloomsbury, 2014. 518 s. ISBN 978-1-623-56126-0

HICKERSON, Megan L. Religion and popular beliefs, In RABER, Karen (ed.) *A cultural history of women in the Renaissance*. 1st edition. London, New York: Bloomsbury USA Academic. 2013. A Cultural History of Women. ISBN 9781847884756. s. 67-94

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, ed. a POLC, Jaroslav V., ed. *Pražské arcibiskupství 1344-1994: sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. 380 s. ISBN 80-7113-091-5.

HSIA, R. Po-chia. *The world of Catholic renewal, 1540-1770*. 1st publ. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 240 s. New approaches to European history; 12. ISBN 0-521-44596-5.

HULBURT, Holly. Power, In RABER, Karen (ed.) *A cultural history of women in the Renaissance*. 1st edition. London, New York: Bloomsbury USA Academic. 2013. A Cultural History of Women. ISBN 9781847884756, s. 163-182

IRWIN, Terence. *The development of ethics: a historical and critical study*. Oxford: Oxford University Press, 2007-2009. 3 svazky (xxxvi, 812; xxiii, 911; xxvii, 1020 stran). ISBN 978-0-19-824267-3. II,

- JANÁČEK, Josef. *Ženy české renesance*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1987. 269 s. Spirála.
- KADLEC, Jaroslav, (ed.) *Bohemia sancta: životopisy českých světců a přátel Božích*. 2. vyd. Praha: Česká katolická charita, 1989 [i.e. 1990]. 293 s. ISBN 80-7113-032-X.
- KINCAID, Elisabeth Rain. Sharers in the Divine Image: Francisco Suárez and the Justification of Female Political Authority. *Political Theology* [online]. 07/2018, roč. 19. č. 4, s. 331-348 [cit. 2019-03-21]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 1462317X.
- KLEBER, Karl-Heinz. *Einführung in die Geschichte der Moraltheologie*. Passau: Passavia Universitätsverlag, 1985. 80 s. ISBN 3-922016-50-2.
- KOLDINSKÁ, Marie a kol. *Základní problémy studia raného novověku*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. 801 s. České dějiny; sv. 6. ISBN 978-80-7422-251-1.
- KORBELÁŘOVÁ, Irena. *Žena ve slezské měšťanské společnosti barokní doby: východiska, rámce, zjištění*. Opava: Slezská univerzita, 2012. 221 s. ISBN 978-80-7248-805-6.
- KOBLÍŽEK, Jan. *Pojem společenského souhlasu u Františka Suáreze: (o principech politické moci)*. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2014. 142 s. Studijní texty; 63. ISBN 978-80-7412-157-9.
- KRÁLÍKOVÁ, Marie, SPĚVÁČEK, Václav a NEČESANÝ, Josef. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích: [vysokoškol. příruč. pro pedagog. fak.]*. 1. vyd. Praha: SPN, 1977. 184 s. Dějiny školy a výchovy.
- KUBÍN, Petr, (ed.) *Svatý Václav: na památku 1100. výročí narození knížete Václava Svatého = Saint Wenceslas: on the 1100th anniversary of the birth of duke Wenceslas the Saint*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění a Arcibiskupství pražské ve vydavatelství Togga, 2010. 450 s. Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium; vol. 11. ISBN 978-80-87258-23-1.

KRÖSS, Alois et al. *Geschichte der böhmischen Provinz der Gesellschaft Jesu. III., Die Zeit von 1657 bis zur Aufhebung der Gesellschaft Jesu im Jahre 1773*. 1. Aufl. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012. 1384 s., [3] s. obr. příl. ISBN 978-80-7412-108-1.

KUCHAŘOVÁ, Hedvika. Klášter premonstrátek v Doksanech v 2. polovině 17. a na začátku 18. století v zrcadle rukopisu XVI G 6 z Národní knihovny v Praze, In ČORNEJOVÁ, Ivana, ed., KUCHAŘOVÁ, Hedvika, VALENTOVÁ, Kateřina, (ed.) *Locus pietatis et vitae: sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.-15. září 2007*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008. 535 s. ISBN 978-80-86197-39-5., s. 203-225;

KURZ, Gerhard, (ed.) *Meditation und Erinnerung in der Frühen Neuzeit*. 1. Aufl. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2000. 405 s. Formen der Erinnerung; Bd. 2. ISBN 3-525-35421-5

LAWRENCE, C. H. *Dějiny středověkého mnišství*. Přel. Pšeja P. a Vomlela. J. 1. české vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 325 s. ISBN 80-85959-88-7.

LEDUC, Guyonne, ed. *L'éducation des femmes en Europe et en Amérique du Nord de la Renaissance à 1848: réalités et représentations*. Paris: Harmattan, 1997. 525 s. Des idées et des femmes. ISBN 2-7384-5633-2.

LENDEROVÁ, Milena, (ed.) *Eva nejen v ráji: žena v Čechách od středověku do 19. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002. 198 s. ISBN 80-246-0375-6.

LENDEROVÁ, Milena, (ed.) et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 853 s. Česká historie; sv. 21. ISBN 978-80-7106-988-1.

LÉVI-STRAUSS, Claude. *Mythologica [1]: Syrové a vařené*. Přel. J. Vacek. 1. české vyd. Praha: Argo, 2006. 423 s. Capricorn, sv. 14. ISBN: 80-7203-644-0.

LÉVI-STRAUSS, Claude. *Mythologica [2]: Od medu k popelu*. Přel. H. Beguivinová. 1. české vyd. Praha: Argo, 2006. 469 s. Capricorn, sv. 15. ISBN: 80-7203-737-4.

LÉVI-STRAUSS, Claude. *Mythologica [3]:Původ stolničení*. Přel. H. Beguivinová. 1. české vyd. Praha: Argo, 2007. 510 s. Capricorn, sv. 16. ISBN: 978-80-7203-907-4

LÉVI-STRAUSS, Claude. *Mythologica [4]:Nahý člověk*. Přel. H. Beguivinová. 1. české vyd. Praha: Argo, 2009. 746 s. Capricorn, sv. 15. ISBN: 978-80-257-0059-4.;

LOUTHAN, Howard. *Obracení Čech na víru, aneb, Rekatolizace po dobrém a po zlém*. . Přel. Rucki, Z. 1. české vyd. Praha: Rybka, 2011. 382 s. ISBN 978-80-87067-07-9.

MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2007. 157 s. Monographica; 7. ISBN 978-80-7395-045-3.

MALÝ, Tomáš. *Smrt a spása mezi Tridentinem a sekularizací: (brněnští měšťané a proměny laické zbožnosti v 17. a 18. století)*. 1. vyd. Brno: Matice moravská, 2009. 351 s. Knižnice Matice moravské; sv. 24. ISBN 978-80-86488-60-8.

MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500-1700)*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2004. 1060 s. Česká historie; sv. 12. ISBN 80-7106-312-6

MAUNDER, Chris, ed. *Origins of the cult of the Virgin Mary*. 1st pub. London: Burns & Oates, 2008. 206 s. ISBN 978-0-86012-456-6.

MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Přel. Brychtová T. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 148 s. Orientace. ISBN 80-7192-859-3.

MIKULEC, Jiří. *31.7.1627 - rekatolizace šlechty v Čechách: čím je země, toho je i náboženství*. 1. vyd. Praha: Havran, 2005. 193 s. Dny, které tvořily české dějiny; sv. 11. ISBN 80-86515-54-0.

MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. 394, xx s. obr. příl. ISBN 978-80-247-3698-3.

MIKULEC, Jiří. *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 154 s. Knižnice Dějin a současnosti; sv. 13. ISBN 80-7106-422-X.

MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. 394 s. ISBN 978-80-247-3698-3

MIKULEC, Jiří. Barokní zbožnost v Balbínově době a díle. In BOČKOVÁ, Alena et al. (ed.) *Dělám to k větší slávě Boží a chvále vlasti: Bohuslav Balbín a jeho doba*. 1. vyd. Klatovy: Město Klatovy, 2014. 185 s. ISBN 978-80-260-7169-3. s. 34-47.

MIKULEC, Jiří a kol. *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*. Praha: Historický ústav, 2013. 516 s. Práce Historického ústavu AV ČR = Opera Instituti Historici Pragmae. Řada A, Monographia; sv. 42. ISBN 978-80-7286-206-1.

MIKULEC, Jiří et al. *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 2013. 516 s. Práce Historického ústavu AV ČR = Opera Instituti Historici Pragmae. Řada A, Monographia; sv. 42. ISBN 978-80-7286-206-1.

MORROW, Jeffrey L. French Apocalyptic Messianism: Isaac La Peyrère and Political Biblical Criticism in the Seventeenth Century. *Toronto Journal of Theology* [online]. 2011, roč. 27. č. 2, s. 203-214 [cit. 2019-04-02]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 08269831.

MÜHLEISEN, Hans-Otto (ed.), *Fürstenspiegel der frühen Neuzeit*, Frankfurt am Main, Leipzig: Insel Verlag 1997. 764 s. ISBN 978-3-458-16701-3

O'MALLEY, John W. *The first Jesuits*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1993. 457 s. ISBN 0-674-30313-X.

O'MALLEY, John W. *Jezuité. Historie řádu od Ignáce z Loyoly do současnosti*. Přel. V. Čadský. 1. české vyd. Praha: Pragma 2015. ISBN: 978-80-7349472-8.

OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0.,

PANDO-CANTELI, María Jesús. *Expatriates. Women's communities, mobility and cosmopolitanism in early modern Europe: English and Spanish nuns in Flanders*, In SANZ CABRERIZO, Amelia del Rosario, SCOTT, Francesca, DIJK, Suzan van (ed.) *Women telling nations*, Amsterdam, Netherlands: Rodopi: 2014, ISBN 978-94-012-1112-3. s. 85-101

PFUERTNER, Stephan H., RITTER, Adolf Martin a LÜHRMANN, Dieter. *Ethik in der europäischen Geschichte. [Bd.] 1, Antike und Mittelalter*. Stuttgart: W. Kohlhammer, 1988. 187 s. ISBN 3-17-010308-3.

PODLAHA, Antonín. *Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX. Díl I, Doba arcibiskupa Jana Josefa hrab. Breunera (1694-1710). Část 1*. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1917. 569 s. Podíl údů Dědictví sv. Prokopa na r. 1917; 60.

PRINTY, Michael. The Intellectual Origins of Popular Catholicism: Catholic Moral Theology in the Age of Enlightenment. *Catholic Historical Review* [online]. 2005, roč. 91, č. 3, s. 438-461 [cit. 2018-05-10]. Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 00088080.

PROCHÁZKOVÁ Dana, *Rozbor druhé části Balbínova díla Bohemia Sancta*, diplomová práce, FFUK, 2000

PROCHÁZKOVÁ Dana, *Nacionální ideje doby barokní- v díle Hermanna Conringa a Bohuslava Balbína* [ONLINE]. 2010 [CIT. 2019-04-27]. [HTTPS://IS.CUNI.CZ/WEBAPPS/ZZP/DETAIL/80706](https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/80706).

PROCHÁZKOVÁ Dana, Prává zbožnost v době barokní – vliv Matoušova evangelia na katolické projevy zbožnosti. *Theologická revue*, 2018, roč. 89, č. 3, s. 338-342. ISSN 1211-7617.

PROCHÁZKOVÁ Dana, Ctnosti v barokní hagiografii, In ŘÍHOVÁ, Ladislava, (ed.) *Jednota v mnohosti, Unity in Diversity, In pluribus unitas, Sborník konferenčních příspěvků, Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy*. 1. vyd. Praha: L. Marek, 2018. ISBN 978-80-87127-93-3. s. 104-111

PUMPR, Pavel. *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách: na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*. 1. vyd. Brno: Matice moravská, 2010. 421 s., [16] s. barev. obr. příl. Knihnice Matice moravské; sv. 31. ISBN 978-80-86488-73-8.

RADIMSKÁ, Jitka, LENDEROVÁ, Milena. Barokní čtenářky: Eleonora a Anna Kateřina Šporkovy, Marie Arnoštka Eggenbergová, In LENDEROVÁ, Milena, (ed.) *Eva nejen v ráji: žena v Čechách od středověku do 19. století*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 198 s. ISBN 80-246-0375-6. s. 131-154

RABER, Karen (ed.) *A cultural history of women in the Renaissance*. 1st edition. London, New York: Bloomsbury USA Academic. 2013. A Cultural History of Women, ISBN 9781847884756. s. 1-21

RAHNER, Hugo. *Ignác z Loyoly: a dějinné pozadí jeho spirituality*. Přel. Oravová I. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012. 109 s. Societas; 43. ISBN 978-80-7412-119-7.

RATAJOVÁ, Jana, ed. a STORCHOVÁ, Lucie, (ed.) *Nádoby mdlé, hlavy nemající?: diskursy panenství a vdovství v české literatuře raného novověku*. 1. vyd. Praha: Scriptorium, 2008. 591 s. ISBN 978-80-86197-95-1.

RAVIER, André. *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002. 543 s. Societas; 12. ISBN 80-86045-97-8.

RICHARDS, Penny; MUNNS, Jessica. *Gender, Power and Privilege in Early Modern Europe: 1500 - 1700*. Series: Women And Men In History. London : Routledge. 2014. ISBN 9780582423299.

ROUX, Jean-Paul. *Král: mýty a symboly*. 1. vyd. Praha: Argo, 2009. 360 s. Historické myšlení; sv. 50. ISBN 978-80-257-0205-5.

ROYT, Jan a MLČOCH, Jan. *České nebe: Soupis nejznámějších mariánských poutních míst v Čechách a na Moravě, českých a moravských zemských patronů*. Havlíčkův Brod: Okresní vlastivědné muzeum, 1991. 32 s.

ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 479 s. ISBN 978-80-246-1691-9.

ROYT, Jan a MLČOCH, Jan. *České nebe: Soupis nejznámějších mariánských poutních míst v Čechách a na Moravě, českých a moravských zemských patronů*. Havlíčkův Brod: Okresní vlastivědné muzeum, 1991. 32 s.

ROYT, Jan, Lidová zbožnost v 17. a 18. století a její obraz ve výtvarném umění, In HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, ed. a POLC, Jaroslav V., ed. *Pražské arcibiskupství 1344-1994: sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. 380 s. ISBN 80-7113-091-5.

SALAJKA, Milan. *Křesťanská církev ve své duchovní aktivitě a práci: obzor praktické a pastorální teologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. 181 s. ISBN 80-7184-655-4.

ŠAROCHOVÁ, Gabriela V. et al. *České země v evropských dějinách*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2006. 4 sv. ISBN 80-7185-795-5.

SHAMIR, Avner. Scripture and Power: Four Anecdotes from Early Seventeenth-Century England. *Journal of the Bible* [online]. 2018, roč. 5, č. 2, s. 195-234 [cit. 2019-04-02].

Dostupnost: Univerzita Karlova e-zdroje. ISSN 2329440X.

SCHAFFNER, Tobias. Is Francisco Suárez a Natural Law Ethicist? In BUNGE, Kristin, FUCHS, Marko J., SIMMERMACHER, Danae, SPINDLER, Anselm, (ed.). *The Concept of Law (lex) in the Moral and Political Thought of the ‚School of Salamanca‘*. The Netherlands: Brill: 2016, 282 s., s. 150-171. ISBN 9789004322691

SCHELLE, Karel. Proměny charakteru práva v pobělohorské době, In KORDIOVSKÝ, Emil, SVOBODA, Miroslav, (ed.) *Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba: XXIX. mikulovské sympozium, 11.-12. října 2006*. V Mikulově: ČR-Moravský zemský archiv v Brně,

Státní okresní archiv Břeclav se sídlem v Mikulově, [2006]. 437 s. ISBN 80-86931-22-6., s. 427-433

SIMMONDS Gemma, Women Jesuits?, in: WORCESTER, Thomas, ed. *The Cambridge Companion to the Jesuits*. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. xii, 361 s. Cambridge companions to religion. ISBN 978-0-521-67396-9., s. 120-135

STAUDINGER Barbara, Nur am Rande der Gesellschaft? Die jüdische Minderheit zwischen Abgrenzung und Integration im frühneuzeitlichen Österreich, In BRUGGER, Eveline, WIEDL, Birgit, (ed.) *Ein Thema - zwei Perspektiven: Juden und Christen in Mittelalter und Frühneuzeit*. Innsbruck: StudienVerlag, 2007. 317 s. ISBN 978-3-7065-4079-7., s. 67-89

ŠTĚPÁNEK, Pavel. *Kapitoly z dějin česko-španělských kulturních styků a vztahů*. Vydání první. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. 282 stran. ISBN 978-80-246-3671-9.

STORCHOVÁ, Lucie. Gender a „přirozený řád“ v českojazyčných diskurzech vdovství, panenství a světectví raného novověku, In RATAJOVÁ, Jana, STORCHOVÁ, Lucie, (ed.) *Nádoby mdlé, hlavy nemající?: diskursy panenství a vdovství v české literatuře raného novověku*. 1. vyd. Praha: Scriptorium, 2008. 591 s. ISBN 978-80-86197-95-1. s. 508-541

SVATOŠ, Martin, Zde byly jeho Indie. Jezuitské misie v českých zemích a P. Antonín Koniáš, In VALENTOVÁ, Kateřina, SLÁDEK, Miloš, SVATOŠ, Martin (ed.) *Krátké věčného spasení upamatování: k životu a době jezuitu Antonína Koniáše*. 1. vyd. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2013. 193 s. ISBN 978-80-85778-91-5.

VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006. 280 s. ISBN 80-246-1082-5.

VALENTOVÁ, Kateřina, ed. *Consuetudines Assistentiae Germaniae. I*. Praha: Historický ústav. 2011. 294 s. Práce Historického ústavu AV ČR = Opera Instituti Historici Pragae. Řada B. Editiones; sv. 6. ISBN 978-80-7286-178-1.

VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 280 s. ISBN 80-246-1082-5

VENTURA, Václav. *Spiritualita křesťanského mnišství*. 2-3. 1. vyd. Praha: Benediktinské arcidiecézní svatého Vojtěcha a svaté Markéty v Břevnově, 2010. 455 s. Pietas benedictina; 19. ISBN 978-80-86882-02-4.

WINTER, Zikmund. *Život církevní v Čechách: kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století*. V Praze: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1895-1896. 2 sv. 2, Praha 1896

WOOD Susan K. Continuity and Development in Roman Catholic Ecclesiology, *Ecclesiology* 7 (2011), 147-172 Dostupnost: UK e-zdroje. ISSN 17441366.

WORCESTER, Thomas, ed. *The Cambridge companion to the Jesuits*. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 361 s. Cambridge companions to religion. ISBN 978-0-521-67396-9.

ZUBER, Rudolf, CEKOTA, Vojtěch, KOUŘIL, Miloš, (ed.) *Osudy moravské církve v 18. století*. 1. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987-2003. 2 sv. Dějiny olomoucké arcidiecéze; sv. 4. ISBN 80-7266-156-6., II. díl, Olomouc 2003

PRAMENY

AKVINSKÝ, Tomáš. *Komentář k Etice Nikomachově, II. kniha*. Překlad Tomáš Machula. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2013. 233 s. Aquinata; sv. 19. ISBN 978-80-87183-61-8.

BALBINUS Bohuslaus. *Miscellanea Historica Regni Bohemiae. Decadis I. Liber IV., Hagiographicus, Seu Bohemia Sancta, Continens Sanctos Et Beatos Bohemiae, Moraviae, Silesiae, Lusatiae, Tam eos, Qui Publicit Fastis, Aut Ipso Immemorabilis Temporis Decursu In Censum Divorum Venerunt; Quam eos, Qui Licet Hoc Titulo Careant, Aut Morte Ob Christi Fidem Fortiter Tolerata, Aut Innocentia Vitae In Antiquitate Claruerunt, Aut a Scriptoribus Idoneis Virtutum & Sanctimoniae Merito Commendantur*. Praga: Typis Georgii Czernoch, 1682. 220s, 173 s.

BALBINUS Bohuslaus, *Vita Venerabilis Arnesti (vulgo Ernesti)*,..., Praga: In Archiepiscopali Typographia apud S. Benedictum in Collegio S. Norberti. 1664, 450 s.

BELLARMINO, Roberto. *Disputationes De Controversiis Christianae Fidei*, Tomus Primus, Quarta Controversia Generalis, (1588). First Edition: 1586., liber IV, Ingolstadt: Sartorius.

CANISIUS, Petrus. CATECHISMUS CATHOLICUS, Jacobus des Gates, Leodium, apud Guilielmum Henricum, 1682

CRUGERIUS Georgius, , *Sanctus Adalbertus....cum alijs Aprilinis Memoriis*, Praga: typis Universitatis Carolo-Ferdinandae in Collegio Societatis Jesu ad S. Clementem. 1669. 190 s

CRUGERIUS Georgius, *Sacri Pulveres mensis Augusti*, Litomissl: Typis Joannis Arnolti de Dobroslavina. 1687-1709, 136 s.

CRUGERIUS Georgius, *Primi menses Januarius & Februarius sacrarum memoriarum Inclty Regni Bohemiae Coronae uti & Et Nobilium ejusdem Pertinentiarum Moraviae & Silesiae...* Litomissl: Typis Joannis Arnolti a Dobroslavina. 1668. 376 s.

CRUGERIUS Georgius, *Sacrorum Pulverum mensis Novembris*, Praga: typis Academicis per Joann. Georg. Schneider factorem. 1761, 192 s

CRUGERIUS Georgius, *Sacri Pulveres Septembris: Opus Posthumum*, Praga: typis Universitatis Carolo-Ferdinandae in Collegio Societatis Jesu ad S. Clementem. 1672. 154 s

CRUGERIUS Georgius, *Sacri Pulveres mensis Octobris*, Praga: typis Universitatis Carolo-Ferdinandae in Collegio Societatis Jesu ad S. Clementem, 1676, 152

CRUGERIUS Georgius, *Sacri Pulveres mensis Julii*, Praga: Typis Archi-Episcopalibus in Collegio Sancti Norberti, 1670,

CRUGERIUS Georgius. *Majales Triumphi Romano Catholicae fortitudinis celebrandi...*, Praga: typis Universitatis Carolo-Ferdinandae Societatis Jesu ad S. Clementem. 1669, 176 s.

HUS, Jan. *O církvi*. Přel. F. M. Dobiáš a A. Molnár. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. 311 s. Památky staré literatury české; sv. 29.

CHANOWSKY, Albert. *Vestigium Bohemiae Piaae Seu: Res Quaedam Memoratu dignae...Notis Illustratae et Auctae a P. Ioanne Tanner*. Praga: Apud Nicolaum Hosing. 1659

KADLINSKÝ Felix. *Život Swaté Lidmili Rodičky, Mučedlnjce, A Patronky České, Dwogi sláwau, totiž Zemskau a Nebeskou ozdobený*. Praha: w Impressi Universitatis, w Kollegi Towaryšstwa Gežjssowého, bliž Mostu, 1702. 218 s.

KADLINSKÝ, Felix, TANNER, Jan, *Žiwot a sláwa swatého Wáclawa*, Praha: w Impressy Universitatis w Kollegi Towaryšstwa Gežjssowého, bliž Mostu. 1702. 147 s.

TANNER, Jan. *Vir apostolicus seu vita et virtutes R.P. Alberti Chanowsky e Societate Iesu in Provincia Boemiae*, Colonia Agrippina: sumptibus Nicolai Hosing 1660. 166 s., zde: s. 12-13; dále jen *Vir Apostolicus*

SUÁREZ, Francisco, *Opvs de triplici virtute theologica, fide, spe, et charitate, in tres tractatus, pro ipsarum virtutum numero distributum*. Mogvntia: Sumptibus Hermanni Mylii Birckmanni, 1622, 466 s.

Jmenný rejstřík

Kvůli častému výskytu neobsahuje: Bohuslav Balbín, Ježíš Kristus, Panna Marie

Abrahám, opat, 94
Adéla, 31
Adéla, manželka Přemysla Otakara I., 35
Ahl, Ingmar, 109, 173
Akvinský, Tomáš, 19, 59, 152, 157, 162, 163, 166, 186
Albert, generál a spoluzakladatel řádu křížovníků s rudou hvězdou, 98
Alexandrijská, Kateřina, svatá, 41, 139
Alexandrijský, Cyrill, 60
Alžběta I., anglická královna, 45, 139
Alžběta, dcera císaře Zikmunda, 42
Alžběta, svatá, 41, 77
Alžběta, žena Václava z Valdštejna, 38
Amabilia, 33
Ambrož, milánský biskup, 162
Anežka, svatá, 21, 27, 32, 35, 39, 40
Angela, svatá, 32
Anna, královna, manželka Ferdinanda I., 37, 86
Anna, převorka, 134, 175
Antonín, opat v Teplé, 97
Antonín, svatý, 76, 77
Aquaviva, Claudius, 58
Arator, Štěpán, 59, 62
Aristotelés, 162
Attila, 123
Augustin, svatý, 74, 140, 152
Aurogellus, Matthaeus, 100
Ávily, Terezie z, 40, 43, 139
Babka, Petr, 34
Baranda, Nieves, 43, 173
Barbora, svatá, 101
Bartoloměj, svatý, 21, 96
Battenberg, Friedrich, 128, 173
Bausek, Vojtěch, 49, 55
Beguinová, H., 7, 179, 180
Bellarmino, Roberto, 151, 152, 153, 187
Beneda, opat, 96
Benno, Jan, 95, 96, 97
Benssius, pomořanský biskup, 76, 77
Berckiana, Helena, 39
Berger, Peter L., 17, 173
Berges, Wilhelm, 109, 173
Berka, Zbyněk, 103
Berkiana, Zdislava, 26, 28, 31
Bernard, olomoucký biskup, 76
Bertholdus, františkán, 89, 93
Bílý, Jiří, 159, 173

Bobková-Valentová, Kateřina, 16
Bočková, Alena, 13, 181
Boleslav I., český kníže, 113
Boleslav II., český kníže, 104, 105, 106, 107
Borgia, František, 62
Boromejský, Karel, 81
Bořivoj, český kníže, 104, 112
Bossani, Esther, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32
Breuner, Jan Josef, 135, 182
Brindisi, Vavřinec z, 89, 90, 91
Brodu, Ondřej z, 101
Broeyer, F.G.M., 160, 174
Brown, Meg Lota, 43, 174
Brugger, Eveline, 128, 173, 174, 185
Brust, Steven J., 164, 174
Brychtová, T., 30, 180
Břetislav Jindřich, český kníže, 106
Břetislav, český kníže, 42
Bssovius, Marek, 87
Bunge, Kristin, 165, 184
Burnatius, Mathias, 49, 51
Bůžek, Václav, 134, 174
Bynum, Caroline Walker, 138, 174
Campi, Pietro Maria, 171, 176
Canisius, Petrus, 17, 149, 160, 171, 187
Catalano, Alessandro, 81, 175
Cejlská, Barbora, 40, 142
Cekota, Vojtěch, 136, 186
Ceslaus, 89, 90
Cicero, Marcus Tullius, 13, 114
Clarke, Daniele, 45, 175
Cohn-Sherbok, Dan, 128, 175
Cochlaeus, Jan, 86
Colbius, Elias, 86
Collredo, Rudolf, 92
Conring, Hermann, 20
Copeland, Clare, 148, 150, 175
Coreth, Anna, 109, 175
Crugerius, Georgius, 18, 21, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 46, 58, 59, 60, 61, 62, 72, 76, 77, 78,
79, 86, 87, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 107, 108, 109, 122, 123, 124, 125,
126, 127, 130, 131, 140, 141, 142, 143, 144, 187
Curtius, Jan, 97
Cyril, svatý, 89, 90, 153, 158
Cyrus, Joannes, 95
Czernoch, Georgius, 24
Čadský, V., 137, 181
Čapská, Veronika, 43, 174, 175
Černušák, Tomáš, 134, 175
Česlav, dominikán, 92
Čornejová, Ivana, 43, 175, 179
Dakazat, Jan, 62

Damián, svatý, 117
Daniel, pražský biskup, 78
De Ornellas e Castro, Ines, 42, 175
Děčínský, Jan, 101
Dětmar, 75, 77
Dijk, Suzan van, 42, 43, 173, 176, 182
Dinzelbacher, Peter, 34, 176
Dioklecián, římský císař, 123
Ditchfield, Simon, 148, 150, 171, 176
Ditrichštejna, František z, 133, 177, 184
Dobiáš, F.M., 154, 188
Dohnaea, Magdalena, 39
Dominik, svatý, 92
Dorota, svatá, 54
Doubravka, 33
Drahomíra, 36, 40, 111, 112, 113, 114, 116, 142
Dražic, Jan III. z, 74
Dražic, Jan IV. z, 74, 75, 76
Dubravius, Jan, 76, 79
Dülmen, Richard van, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 176
Durynská, Alžběta, 23, 26, 27, 28, 38
Ebersbach, Ondřej, 96
Eggenbergová, Marie Arnoštka, 43, 183
Eliáš, prorok, 95
Eringus, opat, 98
Eufemie, dcera Jáchyma Haugvice, 101
Eufrasie, svatá, 34, 35
Eva, dcera Jiřího Lobkovice, 56
Eva, pramáti, 43, 44
Feistner, Edith, 7, 176
Ferdinand I., český král, římský císař, 79, 86, 103
Ferdinand II., český král, římský císař, 52, 59, 75, 100, 105, 108, 124
Ferdinand III., český král, římský císař, 14, 31, 52, 103, 108, 126
Fischer, Jeremiáš, 53, 56, 57
Fleischin, Ewa Maria, 41
Forot, Štěpán, 57
Forrestal, Alison, 152, 176
František Josef I., rakouský císař, 134
František, svatý, 25, 27, 35
Fridrich I. Barbarossa, římský císař, 75
Fuchs, Marko J., 165, 184
Gelyto, Petr, magdeburský arcibiskup, 78
Geranus, Jakub, 50, 56
Gerlacus, opat, 94
Gezo, opat, 95
Gezo, strahovský opat, 94
Gram, Kamillus de, 122
Gunther, svatý, 90
Habsburský, Albrecht, 40
Haight, Roger, 152, 154, 155, 157, 177
Hájek z Libočan, Václav, 114

Halas, František X., 133, 177
 Halý, Jan, 79
 Harrachu, Arnošt Vojtěch z, pražský arcibiskup, 81, 134, 175
 Hartmann, Jindřich, 92
 Haugvic, Jáchym, 101
 Hazmburka, Zbyněk z, 75
 Hedvika, 33
 Hedvika, polská královna, 41
 Hedvika, sestra Vladislava II., 39
 Hedvika, slezská vévodkyně, 27
 Hedvika, svatá, 26, 27, 31, 34, 38, 40
 Heidenreich, opat, 94
 Heider, Daniel, 164, 176
 Helicard, pražský biskup, 79
 Hemma, 31
 Hickerson, Megan L., 45, 177
 Hizo, pátý pražský biskup, 78
 Hizzo, 75
 Hledíková, Zdeňka, 114, 177, 184
 Hoffman, Jan, 83, 84, 85
 Hohenzollernu, Marie Maximiliana z, 24, 27, 28, 30, 32, 34
 Holý, Prokop, 125
 Horský, Jan, 16
 Hradce, Adam z, 24, 28, 34
 Hsia, R. Po-chia, 81, 177
 Hulburt, Holly, 45, 177
 Hunecken, Fridrich, 51, 52
 Hus, Jan, 75, 123, 154, 188
 Hyacinthus, dominikán, 89, 90, 91
 Chanovský, Albert, 18, 21, 35, 36, 51, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 130, 135, 157, 188
 Christannus, břevnovský opat, 96
 Ignatius, Martin, 56
 Inocenc II., římský papež, 104
 Irwin, Terence, 164, 177
 Isabella, kastilská královna, 139
 Izzo, pražský biskup, 77
 Jakub, svatý, 97
 Jan z Breinerovské rodiny, 77
 Jan, míšeňský biskup, 78
 Janáček, Josef, 45, 178
 Jaromír, pražský biskup, 39
 Jenštejna, Jan z, 73, 76, 78, 79
 Jeroným, 89
 Jezábel, 40
 Jiljí, svatý, 74
 Jindřich Břetislav, 73, 74
 Jindřich VII., římský císař, 95
 Jindřich, advokát, 101
 Jindřich, svatý, římský císař, 104, 109
 Jindřichova Hradce, Jan z, 101
 Jindřichova Hradce, Theodor, z, olomoucký biskup, 78

Jiří, opat, 96
 Jiří, svatý, 33, 39, 96, 104, 105, 123
 Jitka, dcera Vratislava I., 28, 30
 Jitka, manželka knížete Břetislava, 42
 Josef, biblická postava, 106
 Kadlec, Jaroslav, 114, 178
 Kadlinský, Felix, 20, 36, 37, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 188
 Kagelmundus, Theodoricus, magdeburský arcibiskup, 77, 79
 Kalvín, Jan, 154
 Kampián, Edmund, 48, 50, 53, 73
 Kapistrán, Jan, 89
 Karel Ferdinand, vratislavský biskup, 77
 Karel IV., český král, římský císař, 20, 33, 37, 38, 55, 79, 80, 86, 96, 102, 105, 106, 107, 115, 153, 158
 Käsensbrotus, Augustin, 76
 Kateřina, neteř Alberta Chanovského, 68
 Kempenský, Tomáš, 24, 25, 32, 140
 Kincaid, Elisabeth Rain, 140, 178
 Kladska, Jindřich z, 86
 Klára, svatá, 32
 Kleber, Karl-Heinz, 159, 178
 Klement, svatý, 55
 Koblížek, Jan, 164, 178
 Koenig, Jiří, 49, 50, 53, 62
 Koenigsmarck, Hans Christoff, 62, 86
 Kohlhammer, W., 162, 182
 Koldinská, Marie, 16, 178
 Kolovrat, Albert z, 102
 Koniáš, Antonín, 15, 159, 173, 185
 Korbelařová, Irena, 45, 178
 Kordiovský, Emil, 133, 177, 184
 Kosma, svatý, 117
 Kosmas, 86
 Kouřil, Miloš, 136, 186
 Králíková, Marie, 32, 178
 Kravařský, Adam, 52, 53, 54, 55, 61
 Kristián, 113
 Kröss, Alois, 48, 179
 Kruger, Jiří. viz Crugerius, Georgius
 Kubín, Petr, 16, 114, 178
 Kuchařová, Hedvika, 43, 175, 179
 Kunhuta, 31, 32, 39, 41
 Kunstadaeus, Gerardus, 97
 Kurz, Gerhard, 26, 179
 La Peyrère, Isaac, 160, 181
 Lachenius, Benedikt, 95
 Lambert, opat, 95
 Lamormaini, Wilhelm, 59, 61
 Lancicius, Nicolaus, 49, 55, 61
 Lara, Anna Maria Manriqueza de, 40
 Lawrence, C. H., 179

Lawrence, C. H., 93
Leduc, Guyonne, 33
Leduc, Guyonne,, 179
Lenderová, Milena, 23, 43, 44, 139, 140, 144, 179, 183
Leopold I., český král, římský císař, 31
Leopold, bratr císaře Rudolfa II., 99
Leopold, svatý, rakouský markrabě, 104, 105
Lévi-Strauss, Claude, 7, 179, 180
Liguori, Alphonsus Maria di, 159
Lichtenštejn, Maxmilián z, 102, 103
Lobkovic, Kryštof, 99, 100, 102, 103
Lobkovic, Mikuláš, 124
Lohelius, Jan, 73, 74, 75, 94, 127
Louthan, Howard, 15, 180
Loyoly, Ignác z, 25, 26, 48, 56, 58, 59, 61, 72, 137, 181, 183
Lucemburský, Jan, český král, 86, 96
Luckmann, Thomas, 17, 173
Ludmila, svatá, 23, 27, 30, 33, 34, 36, 37, 40, 111, 112, 115, 118, 188
Lührmann, Dieter, 162, 182
Luther, Martin, 125, 154, 157
Macková, Marie, 33, 180
Magdaléna, dcera Ferdinanda I., 41
Machiavelli, Niccolo, 17, 109, 141
Machula, Tomáš, 163, 186
Malý, Tomáš, 16, 136, 180
Marci z Kronlandu, Marcus, 99
Marek, kanovník, 85
Marek, kněz, 83
Marek, L., 46, 183
Marchie, Jakub z, 89
Markéta, svatá, 41, 93, 186
Markowský, Adam, 121
Marta, svatá, 76
Martinic, Jiří z, 101
Máří Magdaléna, 39, 54, 99, 101
Mařa, Petr, 43, 81, 175, 180
Matouš, evangelista, 136, 159, 160, 161, 165, 172
Matyáš, římský císař, 75, 108
Matylda, 39
Maunder, Chris, 139, 180
Mauskönig, Jan, 95, 97
Maximián, římský císař, 123
Maxmilián II., český král, římský císař, 108, 109
Meagh, Jan, 49, 56
Meggau, Františka z, 25, 26, 29, 32, 34
Messina, Rosario, 30, 180
Metoděj, svatý, 89, 90, 153, 158
Metsch, Ondřej, 52, 53, 54, 55
Michael, Archanděl, 84, 87, 96, 117, 130
Michalovic, Václav z, 92
Mikuláš, svatý, 66

Mikulec, Jiří, 13, 14, 15, 16, 114, 133, 136, 180, 181
Mlada, 33
Mlčoch, Jan, 114, 184
Molitoris, Jan, 59, 60, 61
Molnár, A., 154, 188
Montfortu, Kateřina z, 24, 26, 28, 33, 38, 40, 41
Morrow, Jeffrey L., 160, 181
Mořic, svatý, 104
Mühleisen, Hans-Otto, 109, 181
Munns, Jessica, 139, 183
Nanker, vřatislavský biskup, 75
Nečasný, Josef, 32, 178
Nepomucký, Jan, 14, 83, 84, 85, 107, 122
Nerovius, 49, 51, 52, 54
Nikomachos, 163, 186
Noe, žid, 129
O'Malley, John W., 137, 181
Odislava, 35
Ogilbaeus, Jan, 49, 55, 59
Olšanský, Tomáš, 96
O'Malley, John W., 47
Omphalius, Jakob, 109, 173
Opelík, Jiří, 20, 21, 22, 182
Oppel, Bernard, 56
Oppersdorffu, Fridrich z, 77, 78
Oppersdorfu, Otto z, 100
Oravová, I., 183
Orlando, D., 138, 174
Otto, pražský biskup, 77
Ovida, 27
Pando-Canteli, María Jesús, 43, 182
Papaussek, Jan, 83, 124
Pardubic, Arnošt z, 79, 80, 81, 187
Passoke, Vavřinec, 122
Pavel, olomoucký biskup, 77
Pavel, svatý, 117
Pernštejna, Vilém z, 102
Petr, baron z rodu Bercků, 92
Petr, břevnovský opat, 96
Petr, svatý, 104, 117
Pfuertner, Stephan H., 162, 182
Piccolomini, Eneáš Silvius, 86
Pillar, Václav, 50, 51, 60
Pisnicius, Jindřich, 99, 102
Pissek, Jindřich, 86
Plachý, Jiří, 60, 61, 62
Platón, 162
Poděbrad, Jiří z, český král, 90, 125
Podlaha, Antonín, 135, 182
Polc, Jaroslav V, 184
Polc, Jaroslav V., 114, 177

Pomořanská, Eliška, 38
Pontanus, Jakub, 60
Printy, Michael, 159, 182
Procházka, Jan, 14, 100, 144
Procházková, Dana, 20, 46, 70, 71, 81, 82, 88, 93, 103, 110, 145, 159, 168, 169, 170, 171, 182, 183
Prokop, svatý, 78, 135, 182
Prokopa, svatý, 135
Prostivoj, 83
Přemysl Otakar I., český král, 27, 31, 35, 107
Přemyslovna, Eliška, 33, 39, 141
Přibislava, 30
Pšeja, P., 93, 179
Pumpr, Pavel, 135, 183
Raber, Karen, 43, 45, 174, 175, 177, 183
Radimská, Jitka, 43, 183
Rahner, Hugo, 26, 183
Ratajová, Jana, 44, 183, 185
Ravier, André, 48, 183
Reinelt z Reichenau, Jan Krištof, 86
Richards, Penny, 139, 183
Ritter, Adolf Martin, 162, 182
Robert, premonstrátský opat, 96, 98
Ronova, Čeněk z, 101
Roux, Jean-Paul, 109, 183
Royt, Jan, 16, 114, 134, 184
Rucki, Z., 15, 180
Rudolf II., český král, římský císař, 53, 62, 126, 127
Rumer, Jiří, 66
Růže, Petr z, 103
Říhová, Ladislava, 46, 183
Sabina, z rodu Mitrovičů, 35
Salajka, Milan, 154, 184
Sander, Daniel, 56, 57
Sanz Cabrerizo, Amelia del Rosario, 42, 43, 173, 175, 182
Sarkander, Jan, 83, 122
Scott, Francesca, 42, 43, 173, 175, 182
Semovitus, vévoda těšínský, 92
Seufridus, Augustin, 96, 97
Shamir, Avner, 160, 184
Schaffner, Tobias, 165, 184
Scheiner, Kryštof, 60
Schelle, Karel, 133, 184
Schosser, Jan Ernest, 99, 122
Sidecius, Simon, 60
Sienská, Kateřina, 166
Simmacher, Danae, 165, 184
Simmonds, Gemma, 23, 185
Sinapius, Jacobus, 60
Sklenářová, D., 109, 175
Sládek, Miloš, 185

Slavata, Jáchym, 100
Slavata, Vilém, 99, 101
Soběslav I., český kníže, 105
Soběslav, český kníže, 107
Soldanus, Marcus Antonius, 57
Spee, Friedrich, 20
Spěváček, Václav, 32, 178
Spindler, Anselm, 165, 184
Spinola, Karel, 55
Spytihněv II., český kníže, 105, 106
Spytihněv, český kníže, 108
Staudinger, Barbara, 128, 185
Stigelius, Daniel, 52
Storchová, Lucie, 44, 183, 185
Strakonický, Martin, 83, 84, 85
Stredonius, Ondřej, 61
Středa, Martin, 49, 50, 51, 54, 55, 61
Sturm, Václav, 62
Suárez, Francisco, 19, 139, 140, 162, 163, 164, 165, 166, 172, 173, 174, 176, 178, 184, 188
Suendus, Lazar, 109
Svantovít, pohanský bůh, 113, 119
Svatoš, Martin, 15, 185
Svidnická, Anna, 37
Svoboda, J., 17, 173
Svoboda, Miroslav, 133, 177, 184
Šárochová, Gabriela V., 133, 134, 184
Šebestián, probošt, 134, 175
Špork, Anna Kateřina, 43, 183
Špork, Eleonora, 43, 183
Štěpán, svatý, 96
Štěpánek, Pavel, 163, 185
Šternberka, Albert ze, 99
Šternberka, František ze, 101, 102
Šternberka, Jaroslav ze, 95
Šternberka, Petr ze, 92
Švihovský, Václav, 49, 51, 59, 60
Tacitus, Publius Cornelius, 109
Tanner, Jan, 21, 22, 35, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 115, 116, 117, 118, 119, 188
Teuto, Hermann, 91
Textor, Urbanus, 95
Thalemborg, Fridericus, 100
Tobiáš, Jan, 57
Torrentinus, Petrus, 50, 54, 60
Turzonis, Stanislav, olomoucký biskup, 79
Tylle, Jan, 97
Vacek, J., 7, 179
Václav II., český král, 104, 105, 106
Václav III., český král, 39
Václav IV., český král, římský král, 37, 84, 85, 107, 109
Václav, svatý, 14, 16, 18, 21, 30, 36, 37, 40, 73, 100, 108, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 126, 142, 144, 147, 153, 158, 178, 188

Valdštejna, Benedikt z, 73, 74
Valdštejna, Ferdinand z, 101
Valdštejna, Jan z, 21
Valentová, Kateřina, 15, 16, 43, 114, 134, 175, 179, 185, 186
Vavřinec, kapucín, 129
Vavřinec, svatý, 87
Ventura, Václav, 93, 186
Veronika, svatá, 24
Viklef, Jan, 124, 125, 127
Vít, děkan, 83, 84, 85, 87
Vít, svatý, 74, 113, 118, 119, 120
Vitelleschi, Muzio, 58
Vivés, Juan Luis, 30
Vladislav I. Jagellonský, český král, 107, 108, 121
Vladislav I., český kníže, 33
Vladislav, salcburský arcibiskup, 73, 75
Vlašimi, Jan Očko z, 74, 75, 76, 77
Vojtěch, salcburský arcibiskup, 75
Vojtěch, svatý, 59, 60, 62, 73, 74, 77, 78, 79, 87, 90, 91, 93, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 108, 123, 124, 126, 127, 130, 186, 187
Vomlela, J., 93, 179
Voršila, svatá, 41, 42
Vratislav I., český kníže, 104
Vratislav I., český král, 107
Vratislav, Kryštof, 61
Waldhauser, Konrád, 86
Walter, vratislavský biskup, 78
Ward, Mary, 42
Wartemberka, Markvart z, 102
Wiedl, Birgit, 128, 173, 174, 185
Winter, Zikmund, 134, 186
Wolfgang, svatý, 73, 74, 78, 118
Wood, Susan K., 152, 186
Worcester, Thomas, 23, 47, 185, 186
Wrbnaeus, Jan, 60, 62
Xaverský, František, 25, 58, 70
Zdík, Jindřich, 73, 74, 75
Zdislav, opatovský opat benediktýnů, 95
Zikmund, český král, římský císař, 40, 124
Zikmund, svatý, burgundský král, 104, 105
Zuber, Rudolf, 136, 186
Žitavský, Petr, 95
Žižka, Jan, 122, 123
Žlebu, Markéta ze, 31

ABSTRACT:

Baroque piety has been the centre of research of some historians, who tried to describe the main and unique features of this time. They studied some sources to find out that this time's piety was emotional, Christocentric and using some violent means. The present study tries to find typical virtues of holy people in the Baroque era and so describe the piety and name the character qualities which Jesuit scholars wanted to input and influence so that Czech people follow them. I used structural analysis to separate stories of the lives of saints and find the desired virtues. I found out that most important virtues were taken from the Gospel of Matthew, i.e. mercy, fasting and prayer. The sources tended to describe quite normal people so that there appeared to be some tendency to democratize sanctity. These findings help us to understand features of Baroque piety as well as its influence into the modern times.

Barokní zbožnost stojí v centru výzkumu některých historiků, kteří se pokusili popsat hlavní a jedinečné znaky této doby. Studovali některé prameny, aby zjistili, že zbožnost této doby byla emocionální, kristocentrická a užívala některé násilné prostředky. Tato práce se snaží najít typické ctnosti svatých lidí v barokní době, a tak popsat zbožnost a vyjmenovat charakterové vlastnosti svatých, které jezuitští učenci usilovali vštípit českému národu, aby je následoval. Použila jsem strukturální analýzu, abych oddělila jednotlivé příběhy životů svatých a zjistila požadované ctnosti. Zjistila jsem, že nejdůležitější ctnosti pocházejí z Matoušova evangelia, tj. milosrdenství, půst a modlitba. Prameny měly tendenci popisovat celkem normální lidi, a tak lze říci, že zde byla jistá tendence k demokratizaci svatosti. Tato zjištění nám pomáhají porozumět projevům barokní zbožnosti, stejně jako jejího vlivu na současnost.